Referatsaker

Oppvekst- og kulturutvalget

07.02.2012

Kvenforeningenes SamarbeidsForum
Sekretariatsadresse:
Grete Alise Nilima Monsen
Russeluftveien 300, 9517 Alta
grete.alise@gmail.com

MOTTATT
10 NOV 2011

November 2011

1/2662

Til Deatnu/Tana kommunestyre

Språklig henstilling til alle kommunestyrene i Troms og Finnmark

Kvenforeningenes SamarbeidsForum består av lokallag i Norske Kveners Forbund.
Ved vårt samarbeidsmøte ble vi enige om å sende denne henstillingen til alle kommuner i Troms og Finnmark.

Dokumentasjoner viser kvensk bosetting i Troms og Finnmark i mange hundre år, og regionen er tradisjonelt regnet som et område for "de tre stammers møte".
Året 1999 ble kvenene anerkjent som en av Norges fem nasjonale minoriteter, og året 2005 ble kvensk anerkjent som et nasjonalt minoritetsspråk i Norge.
Det vil i praksis si at Norge nå anerkjenner språket, men har ikke fulgt godt nok opp med økonomiske og praktiske tiltak for opplæring av kvensk i barnehager, skoler og voksen-opplæring. Skolemateriell og utdanning av språklærere mangler også.
Situasjonen og vilkårene for kvensk språk er sterkt truet. Det er påkrevet med snarlige tiltak til revitalisering om det kvenske språket og kulturuttrykkene skal overleve.
I dag er opplæring i finsk som 2. språk og kvensk nedfelt i opplæringslovens § 2-7, men det er mangel på lærere og læremidler i kvensk.

Som den første kommunen i Norge har Porsanger kommune i 2010 vedtatt å støtte kravet om oppgradering av det kvenske språket fra nivå 2 til nivå 3 i språkcharteret.
Nå i 2011 har Nordreisa kommune gjort det samme.
Men det nytter jo ikke at kun to kommuner gir denne støtten. Målet er at alle kommunene i Troms og Finnmark går inn for kravet, for slik å øve samlet press på de sentrale myndigheter. Når kravet lykkes i å få gjennomslag hos de sentrale myndigheter, ved at de oppgraderer kvensk til nivå 3, så blir staten i prinsippet forpliktet til å gi fylkeskommuner og kommuner økonomiske tilskudd for å utføre forpliktelsene til opplæring i kvensk i barnehager og skoler etc.

Den 2. mai 2011 ble det avholdt møte mellom Norske Kveners Forbund og Europarådet for å drøfte hva som har skjedd siden siste rapportering i 2006. Ekspertkomiteen påpekte i allerede den gang en rekke svakheter ved Norges oppfylling av Rammekonvensjonen. Satsingen på kvensk språk har ennå ikke startet. Lite har skjedd siden forrige møtet i 2006, det være seg støtte til kvensk språk, kultur og kvensk media.
I revitaliseringen av det kvenske språket må det også bli gitt tilbud til de voksne som har tapt sitt morsmål på grunn av fornorskningspolitikken på 18-og 1900-tallet, herunder loven fra 1936 som stoppet kvensk språkopplæring i skolen.

HENSTILLING:
Kvenforeningenes SamarbeidsForum henstiller til alle kommuner i Troms og Finnmark om å vedta i sitt kommunestyre sin støtte om oppgradering av det kvenske språket fra nivå 2 til nivå 3 i språkcharteret.

Ystävälissi tervheisii / Vennlig hilsen
Kvenforeningenes Samarbeidsforum

Deanu gielda - Tana kommune

Arkiv: 143
Arkivsaksnr: 2011/2369-1
Saksbehandler: Britt Hjørdis Somby-Solaas

Saksfremlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskapet		02.02.2012
Deanu nuoraidráđđi-Tana ungdomsråd		09.02.2012
Kommunestyret		23.02.2012
Rådet for funksjonshemmede		21.02.2012
Oppvekst- og kulturutvalget		07.02.2012

Planprogram for rullering av kommunedelplanen for idrett, fysisk aktivitet og kulturbygg 2013 - 2016 Tana

Vedlegg
1 Planprogram for kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og kulturbygg 2013-2016

Rådmannens forslag til vedtak

Utkast til planprogram for rullering av kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og kulturbygg 2013 – 2016 Tana godkjennes i henhold til plan- og bygningslovens §§ 11- 4 og 11-12.

Saksopplysninger

Kulturdepartementet har satt et krav om alle kommuner må ha en tematisk kommunedelplan som grunnlag for tildeling av spillemidler til idretts-, nærmiljø- og friluftsanlegg. Planen skal normalt revideres hvert 4.år med slutt behandling i kommunestyret. Den kortsiktige delen av handlingsprogrammet skal rulleres hvert år med sluttbehandling i kommunestyret.

Når det gjelder kulturbygg, som er underlagt Finnmark fylkeskommune, så vil den følge samme prinsippet som anlegg for idrett og friluftsliv. Det er også begrunnelsen for å ta med kulturbygg i den nye planen.

Det er utviklingsavdeling, kultur som har det administrative faglige ansvaret for planen. Planarbeidet skjer etter plan- og bygningslovens bestemmelser. Kulturdepartementets veileder ”Kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet” vil være retningsgivende.

Det er viktig at Tana idrettsråd, lag og foreninger og andre involverte får gode muligheter for å komme med innspill i planprosessen, både gjennom møter og skriftlig innspill. Tana idrettsråd er en samarbeidspartner i utarbeiding av planen.

Informasjon om planprosessen blir offentliggjort gjennom annonsering i Finnmarken og kommunens hjemmeside. I tillegg skal det sendes ut informasjon til alle involverte lag og foreninger i Tana.

For å oppnå prinsippet om medvirkning blir det lagt ut spørreskjema om bruken av anlegg, aktivitet og ønsket anlegg og aktivitet i Tana. I tillegg sendes det ut kartleggingsskjema om anleggssituasjonen og aktivitetsomfanget og utbredelse i Tana.
Målet med kartleggingsskjemaene er å fange opp:

- Fysisk aktivitet og folkehelse
- Universell utforming
- Friluftsområder i nærmiljøet
- Tilrettelegging for bruk av friluftsområder
- Uteområder ved skole/barnehage
- Hvilke idrettsanlegg har vi behov for, kortsiktig og langsiktig
- Drift og vedlikehold av friluftsområder og idrettsanlegg
- Tilstand for kulturbygg og behovene

Vurdering

Vedlagt til saken følger utkastet til planprogram for kommunedelplanen.
Utkast til planprogram for rullering av kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og kulturbygg 2013 – 2016 Tana godkjennes i henhold til plan- og bygningslovens §§ 11-4 og 11-12.

Jørn Aslaksen
Rådmann

Planprogram for kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og kulturbygg 2013-2016

Utviklingsavdeling

Planprogrammet skal være et praktisk hjelpemiddel for utarbeidelse av planen og saksbehandling innenfor idrett og fysisk aktivitet og kulturbygg.

Tana kommune

Rådhusveien

464 00 200

[Skriv inn faksnummer]

20.01.2012

1. Planprogram

Planprogrammet skal være med på å styrke medvirkning og få i gang god planprosess. Målet med planprogrammet er å sette rammer og premisser for arbeidet med planen.

Planprogrammet settes ut til offentlig gjennomsyn når arbeidet med kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og kulturbygg starter.

En kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet er en tematisk plan uten juridisk bindende virkning når det gjelder disponering av arealer. De arealvurderinger som er gjort i planen må derfor tas inn i kommunedelplan for areal for å få rettsvirkning.

2. Bakgrunn for kommunedelplanen

Bakgrunn for kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet er statelig føring for anlegg det søkes om spillemidler til må disse være innarbeid i en kommunal plan.
Hensikten med planen er å ha en politisk vedtatt og oppdatert langsiktig plan for utvikling av idrettsanlegg i kommunen. Brukere av planen er i tillegg for politikere, ansatte i administrasjonen, idrettsorganisasjoner og engasjerte innbyggere. Planen må organiseres og presenteres slik at det blir lagt til rette for god løpende resultatvurdering, revidering og rullering.

Det nye er kulturbygg. Tilskuddsordninger til kulturbygg forvaltes av fylkeskommunen, som mest sannsynlig vil bruke samme søkerportal som spillemiddelordningen. Og av den grunn vil det være mer praktisk at disse anleggene også er i samme plan som anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

3. Planprosessen

3.1 Fremdriftsplan

Hva skal gjøres?	**Hvem gjør det?**	**Frister / avtalte møter**	**Kommentar**
Forberede sak om planmelding til formannskapsmøtet	Tana kommune	2.februar 2012	Formannskapet gjør vedtak om oppstart av planen
Kunngjøring av oppstart med kommunedelplanen	Tana kommune	(parallelt med evt i etterkant av formannskapsmøtet)	Gjøres gjennom: • Annonser i avis • Kommunens hjemmeside • E-post til lag og foreninger i Tana
Oppstartmøte planprosess	Tana kommune	15.februar 2012 kl 18.30 på rådhuset	Alle lag og foreninger, organisasjoner inviteres

Kartlegging av anlegg og fysisk aktivitet – utarbeidet skjemaer	Tana kommune	10.februar 2012	Skjemaene: • Kommunens hjemmeside • E-post til lag og foreninger i Tana • Posten
Frist for innspill på anlegg, bygg og aktivitet som skal i planen	Lag og foreninger, organisasjoner, enkelt personer	27. april 2010	Innspillene innarbeides i planen
Arbeid med planutkast	Tana kommune og Tana idrettsråd	9.mai. kl 18.30 på rådhuset	
Høringsutkast sendes til lag og foreninger, organisasjoner, enkelt personer	Tana kommune	Uke 23	Krav: minst 6 uker høringsfrist fra utsending
Innsending av innspill	Lag og foreninger, organisasjoner, enkelt personer	Uke 32	
Samle innspill i planutkast. Sende til idrettsrådet, ungdomsråd	Tana kommune	Uke 35	
Innsending av spillemiddel søknader – prioriteringen skal inn i kommunedelplanen	Lag og foreninger	Uke 35	
Gjøre ferdig planen ut fra innspillene	Tana kommune og Tana idrettsråd	5.september 2012 kl 18.30 på rådhuset	
Prioritering av søknader om spillemidler	Tana kommune og Tana idrettsråd	26.september 2012 kl 18.30 på rådhuset	
Plan inkludert prioriteringer klargjøres og sendes til kommunestyret	Tana kommune	Uke 39	
Sluttbehandling i kommunestyret		8.november 2012	

4. Medvirkning

Medvirkning i plan- og beslutningsprosesser er et grunnleggende demokratisk prinsipp. To hovedhensyn ligger til grunn for medvirkning:
1. Deltakelse og demokrati.
2. Bedre resultat av planleggingen.

I tillegg kan medvirkning bidra til å sikre gjennomføring ved at motstridende interesser synliggjøres tidlig i prosessen.
Høy grad av involvering er en forutsetning for en vellykket planprosess. En god plan er avhengig av at aktuelle målgrupper blir trukket så mye som mulig med i planprosessen. Samtidig bør de som har ansvar for planprosessen styre medvirkningen slik at den gjennomføres med god struktur.

Krav om medvirkning er hjemlet i plan- og bygningsloven§ 5-1

> Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private.
> Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.

Kommunen ønsker at medvirkning til kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet og kulturbygg blir ivaretatt gjennom åpen folkemøter, åpen kartlegging gjennom kommunens hjemmeside og åpne høringsrunde.

Planprogrammet og utkastet til kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet og kulturbygg sendes til følgende lag og foreninger; idrettslag, bygdelag og faglag i Tana. Av de kommunale (interne) organer som er viktige høringsinstanser er Tana ungdomsråd og rådet for funksjonshemmede.

Andre etater / instanser som bør få høringsutkast tilsendt er:

- Reindriftsadministrasjonen
- Sametinget
- FeFo
- Fylkesmannen - miljøvernavdelingen
- Fylkesmannen - landbruksavdelingen
- Finnmark Fylkeskommune – arealplanlegger
- Finnmark Fylkeskommune – idrettskonsulenten
- Finnmark Fylkeskommune - kulturvernavdelingen
- Finnmark Idrettskrets
- Finnmark jeger- og fisk
- Laksebreveierforeningen
- Flerbrukssenteret – for å søke å få innspill vedr funksjonshemmede
- DNT
- Naturvernorganisasjoner
- NVE
- Kommunen ved ulike fagavdelinger/enheter

5. Utredning – planens innhold

Kultur- og kirkedepartementet har følgende minstekrav til planens innhold:

- Målsetting for kommunens satsing på idrett og fysisk aktivitet, herunder friluftsliv.
- Målsetting for anleggsutbygging og sikring av arealer for idrett og friluftsliv
- Resultatvurdering av forrige plan, med statusoversikt.
- Analyse av langsiktige og kortsiktige behov for både anlegg og aktivitet.
- Det skal gjøres rede for sammenhengen med andre planer i kommunen.
- Prioritert handlingsprogram for utbygging av idretts- og friluftsanlegg.
- Økonomiplan knyttet til drift og vedlikehold av eksisterende og planlagte anlegg.
- Uprioritert liste over langsiktige behov for anlegg.
- Lokaliseringen av eksisterende og planlagte anlegg, områder for friluftsliv og arealbehov for planlagte anlegg og friluftslivsområder bør framgå av relevante kart.
- Kulturbygg som egen kapittel i planen

Bakgrunn for planen
Henvisning til formelle krav til kommunal planlegging, kommunens mål og krav om planlegging for tildeling av spillmidler til idretts- og friluftsanlegg.

Metode:
Beskrivelse

Utviklingstrekk i kommunen (kommuneplanens tekstdel)
Relevant informasjon fra kommuneplanens tekstdel tas inn i planen som grunnlagsdokumentasjon.
Demografiske data og utviklingstrekk innenfor helse- og oppvekstsektoren er spesielt viktig.

Metode:
Bruken av offentlig databaser
Innhenting av data fra lokale lag- og foreninger
Beskrivelse

Kommunens idretts- og friluftspolitikk
Politikkutformingen på feltet nedfelt i verdiorienterte hovedmål, delmål og strategier.

Metode:
Brukerundersøkelse
Beskrivelse

Resultatvurdering av forrige plan
Ved revisjon av plan for idrett og fysisk aktivitet er det nødvendig å foreta en resultatvurdering av den fireårsperioden som er tilbakelagt. Dette for å oppsummere utviklingen i perioden, redegjøre for hva som er gjennomført, og for å drøfte hvordan planen har fungert som politisk og administrativt styringsverktøy.

Metode:
Utarbeide kartleggingsskjema som danner grunnlag for sammenligning og evaluering av måloppnåelse.
Beskrivelse

Forhold til andre planer
For å vise samordningen mellom planens målsettinger og vedtak må det dokumenteres at planen er blitt vurdert i sammenheng med andre kommunale planer. Det er særlig viktig å vise at arealbehovene for idrett og friluftsliv er tatt med som innspill til kommuneplanens arealdel og at de vedtatte tiltak følges opp i økonomiplanen.

Metode:
Beskrivelse

Kulturbygg
Politikkutformingen på feltet nedfelt i verdiorienterte hovedmål, delmål og strategier.

Metode:
Beskrivelse

Utdanningsdirektoratet

Saksbehandler: Eva Mimmi Lund

Vår dato: 20.12.2011
Vår referanse: 2011/4848
Deres dato:
Deres referanse:

Til utvalgte kommuner og fylkeskommuner, jf. vedlegg

Tilbakemelding på fag- og timefordeling for elever med opplæring i samisk og finsk

Innledning

En arbeidsgruppe bestående av representanter fra Sametinget, Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet la i januar 2011 fram en rapport om fag- og timefordelingen for elever som har opplæring i og/eller på samisk (vedlegg 3). Rapporten fremmer en del tiltak for å bedre organiseringen av opplæringen for disse elevene. Sametingsrådet har behandlet rapporten og støtter alle tiltakene.

Etter oppdrag fra Kunnskapsdepartementet ber Utdanningsdirektoratet med dette et utvalg kommuner og fylkeskommuner om tilbakemelding på sentrale tiltak i rapporten.

På bakgrunn av de tilbakemeldinger direktoratet mottar vil vi sende ut et formelt høringsbrev om endringer i fag- og timefordeling for elever som har samisk og finsk.

Kunnskapsdepartementet vil i juni 2012 fastsette ny fag- og timefordeling som skal gjelde fra høsten 2012.

Tilbakemeldinger

Vi ber om tilbakemelding og kommentarer til forslagene i rapporten innen 25. januar 2012.
Kommentarene sender dere med e-post til:

post@utdanningsdirektoratet.no

Eller per brev til Utdanningsdirektoratet
Postboks 9359 Grønland
0135 Oslo

Bruk vedlagte mal for tilbakemelding (vedlegg 1).

E-posten bør i emne-/tittelfeltet ha følgende ordlyd: ”Uttalelse om endring i fag- og timefordelingen for samisk og finsk”.

Bakgrunn

Det har i evalueringer, på møter, konferanser og gjennom media kommet fram at det er store utfordringer for skoler å organisere opplæringen for elever som skal ha opplæring i samisk og finsk etter dagens fag- og timefordeling. Rapporten "Fag- og timefordeling for elever som har opplæring på samisk" fremmer en del tiltak for bedre organisering av opplæringen for disse elevene.

Rapporten innbefattet ikke finsk som andrespråk. Opplæringen i finsk som andrespråk skjer ofte på samme skoler som elever som har samisk, og utfordringene for denne gruppen faller i stor grad sammen med utfordringene for elever som har samisk som andrespråk. Kunnskapsdepartementet har derfor inkludert finsk som andrespråk i dette brevet og i det formelle høringsbrevet som sendes ut våren 2012.

Sammenheng med andre høringer

Vi ber dere om å se endringene i fag- og timefordelingen som foreslås i rapporten i sammenheng med:

- høring om ny fag- og timefordeling på ungdomstrinnet som følge av valgfag

Aktuelle høringer kan dere finne på vår nettside: http://www.udir.no/Regelverk/Horinger/

Problemstillinger og spørsmål til modeller

De konkrete spørsmålene som vi ber om synspunkter på, er knyttet til modellene som framgår av vedlegg 1. Bakgrunnen for utformingen av modellene har vært følgende problemstillinger:

- Forskjellen i totalt timetall mellom ordinær fag- og timefordeling og fag- og timefordeling for elever med samisk eller finsk — hvor stor forskjell kan aksepteres?

- Tilleggstimer for elever på ungdomstrinnet som velger fremmedspråk/språkligfordypning/arbeidslivsfag — hvor mange tilleggstimer kan aksepteres?

- Hvordan kan fag- og timefordelingen harmoniseres på ungdomstrinnet slik at det ikke blir ulikt timetall i første- og andrespråk avhengig av om elevene velger fremmedspråk eller ikke?

Problemstillingene og spørsmålene er nærmere beskrevet i rapporten (vedlegg 3):

- for barnetrinnet og ungdomstrinnet kap. 5 side 29 og 47
- for videregående opplæring kap. 6 side 50 og 64

Nye modeller for fag- og timefordeling

Vi viser til modellene presentert i vedlagte rapport (vedlegg 3). Utdanningsdirektoratet ber om tilbakemelding på utvalgte modeller. Bakgrunnen for utvalget er arbeidsgruppens anbefalinger. Disse modellene er skilt ut fra rapporten i vedlegg 2.

Elever med finsk som andrespråk har i gjeldende ordning samme fag- og timefordeling som elever med samisk som andrespråk på barnetrinnet og i videregående opplæring. Utdanningsdirektoratet foreslår at dette blir videreført i de nye modellene.

På ungdomstrinnet er fremmedspråk og språklig fordypning i utgangspunktet obligatorisk for elever med finsk som andrespråk. Elevene har likevel samme totaltimetall som ordinære elever selv om de har et fag ekstra. For å få timer til et ekstra fag uten utvidet timetall har elever med finsk som andrespråk på ungdomstrinnet lavere timetall i både første- og andrespråk, i kroppsøving og i elevrådsarbeid sammenlignet med elever med samisk fag- og timefordeling og elever med ordinær fag- og timefordeling. Dette kan gjøre organiseringen av opplæring vanskeligere for kommunene, også fordi elever med finsk som andrespråk ofte går på skole som har samisk fag- og timefordeling. Direktoratet har derfor i dette brevet lagt til grunn at elever som har finsk som andrespråk skal følge samme modeller for fag- og timefordeling som elever med samisk fag- og timefordeling på ungdomstrinnet. Dersom elever med finsk som andrespråk skal ha samme mulighet til å velge om de vil ha fremmedspråk / språklig fordypning som elever med samisk fag- og timefordeling, vil dette imidlertid kreve en forskriftsendring. (Elever med finsk som andrespråk kan i gjeldende ordning søke om individuelt fritak i fremmedspråk / språklig fordypning. Dersom de får fritak, skal de frigjorte timene benyttes til språklig forsterkning).

Endringene som de nye modellene representerer

Utdanningsdirektoratet ber om tilbakemelding på de modellene som arbeidsgruppen anbefalte ble sendt til høring. Modellene er spesifisert for barnetrinnet, ungdomstrinnet og videregående. Endringene som beskrives, gjelder samlet for hvert av de tre trinnene. I vedlegg 2 er modellene nærmere forklart og utdypet.

Endringene i modellene nedenfor er sett i forhold til gjeldende timetall for elever som følger samisk opplæring / finsk som andrespråk. Vi har her ikke sammenlignet med timetallet i ordinær fag- og timefordeling. I beskrivelsene av modellene og tabellene i vedlegg 2 kan dere også se sammenligning med timetallet i ordinær fag- og timefordeling.

Barnetrinnet (1.-7. årstrinn) – forslag til nye modeller

Endringene i modellene nedenfor er sett i forhold til gjeldende timetall for elever som følger samisk opplæring / finsk som andrespråk (ikke i forhold til ordinær fag- og timefordeling).

- Modell 2: 38 timer "fleksibel time" er øremerket opplæring i samisk (ev finsk)/norsk
  - Redusert totaltimetall: 38 timer
- Modell 3: Som modell 2, men i tillegg er timetall i førstespråket økt med 152 timer og timetall i andre fag (unntatt andrespråk) er redusert med til sammen 152 timer.
  - Redusert totaltimetall: 38 timer
- Modell 4: Timetall i alle fag er redusert unntatt norsk/samisk (ev finsk) slik at totaltimetallet blir som for ordinær opplæring. Modellen er særlig aktuell for områder

utenfor samisk forvaltningsområde
- Redusert totaltimetall: 190

- Modell 6: Totaltimetallet er redusert i forhold til lokale prioriteringer, men med minstetimetall etter nærmere regler for hvert fag
  - Redusert totaltimetall: 114 timer

Ungdomstrinnet (8.-10. årstrinn)

Med og uten fremmedspråk / språklig fordypning

Elever med samisk opplæring på ungdomstrinnet kan i gjeldende ordning velge om de vil ha fremmedspråk / språklig fordypning eller om de ikke vil ha dette. Elevene som velger fremmedspråk /språklig fordypning, vil når vi sammenligner med de som ikke velger dette, ha 114 færre timer i første- og andrespråk og 113 flere timer totalt. Til sammen frigir dette 227 timer til fremmedspråk /språklig fordypning. Elever som velger ikke å ha fremmedspråk / språklig fordypning, har i gjeldende ordning samme totaltimetall som elever med ordinær fag- og timefordeling.

Innføring av valgfag

I Melding til Stortinget nummer 22 (2010-2011) *Motivasjon – Mestring – Muligheter* har Kunnskapsdepartementet foreslått å innføre valgfag på ungdomstrinnet. Utdanningsdirektoratet har derfor sendt ut på høring et forslag til læreplaner i åtte valgfag som skal innføres fra høsten 2012 (jamfør høringsbrev om valgfag på direktoratets nettsider). Arbeidsgruppens forslag til modeller ble lagt fram før forslagene til valgfag ble utarbeidet, og forslagene har derfor ikke tatt hensyn til de endringer i fag- og timefordelingen valgfagene vil innebære. Direktoratet har derfor inkludert endringer i fag- og timefordelingen som en følge av valgfag, i dette brevet.

Forslag til modeller

Utdanningsdirektoratet legger til grunn at for elever med samisk og med finsk som andrespråk, blir totaltimetallet økt med 56 timer og at faget elevrådsarbeid går ut på samme måten som for elever med ordinær fag- og timefordeling. Vi vil også legge til grunn at endringene i totaltimetall i alle grunnskolefagene unntatt norsk, samisk/finsk og matematikk, blir endret på samme måten som for ordinær fag- og timefordeling. Det vil si følgende reduksjoner i totaltimetallet samlet for hele ungdomstrinnet:

Fag	Reduksjon timetall
RLE	-4
Naturfag	-7
Engelsk	-5
Fremmedspråk /språklig fordypning	-5
Samfunnsfag	-7
Kunst og håndverk / Duodji/duodje/duedtie	-4
Musikk	-2
Mat og helse	-2
Kroppsøving	-5
Utdanningsvalg	-3

For elever som ikke har fremmedspråk/språklig fordypning og dermed ikke får den reduksjonen som er lagt til dette faget, vil vi foreslå at reduksjonen tas fra andre fag – jf. beskrivelsen for hver aktuell modell. Vi har derfor utvidet modellene med endringene som følger av valgfagene, jf. vedlegg 2.

Endringene nedenfor er sett i forhold til gjeldende timetall for elever som følger samisk eller finsk på ungdomstrinnet (ikke i forhold til ordinær fag- og timefordeling). Formuleringen "med fremmedspråk" betyr i oppstillingen nedenfor både fremmedspråk og språklig fordypning.

Modell 2:
Inneholder samme timetall i fagene norsk og samisk/finsk enten eleven har opplæring med eller uten fremmedspråk/språkligfordypning. Førstespråk er satt til 284 timer og andrespråk til 227 timer. Duodji/duodje/duedtie er redusert med 11 timer fra 161 til 150 timer. Modellen gir elever uten fremmedspråk i utgangspunktet 114 timer til språklig forsterkning[1],men dette blir redusert til 108 timer på grunn av innføring av valgfag.

Det blir følgende endringer i totaltimetallet for elever med samisk som første- eller andrespråk:
Med fremmedspråk: Uendret totaltimetall i utgangspunktet, men øking på 57 timer pga valgfag
Uten fremmespråk: Uendret totaltimetall i utgangspunktet, men øking på 57 timer pga valgfag

Det blir følgende endringer i totaltimetallet for elever med finsk som andrespråk:
Med fremmedspråk: Økt totaltimetall på113 i utgangspunktet og ytterligere øking på 57 timer pga valgfag. Sum økning 170 timer
Uten fremmespråk: Uendret totaltimetall i utgangspunktet, men øking på 57 timer pga valgfag

Elever med finsk som andrespråk får samme timetall i første- og andrespråk som elever med samisk fag- og timefordeling, noe som er en økning i forhold til gjeldende ordning. Elever med finsk som andrespråk har i gjeldende ordning lavere timetall i kroppsøving enn andre grupper. Modellen medfører at de også får en økning i timetallet i faget og samme timetall som elever som følger ordinær eller samisk fag- og timefordeling.

Modell 3:
Som modell 2, men samme totaltimetall for elever med og uten fremmedspråk. Dette krever en reduksjon i timetallet i alle andre fag enn første- og andrespråket for elever som velger fremmedspråk. I beskrivelsen av modellen i vedlegg 2 framgår det hvilke regler som skal legges til grunn for reduksjonen.

Det blir følgende endringer i totaltimetallet for elever med samisk som første- eller andrespråk:
Med fremmedspråk: Reduksjon i totaltimetallet på 113 og økning på 57 som følge av valgfag. Netto reduksjon blir da 56 timer. Det blir endring i timetallet i flere fag i forhold til gjeldende ordning.
Uten fremmedspråk: Uendret totaltimetall i utgangspunktet, men øking på 57 timer pga valgfag.

Det blir følgende endringer i totaltimetallet for elever med finsk som andrespråk:

[1]Språklig forsterkning er timer som benyttes til å styrke opplæringen i norsk eller samisk/finsk uten egen læreplan.

Uendret totaltimetall i utgangspunktet, men økning på 57 som følge av valgfag. Det blir endring i timetallet i flere fag i forhold til gjeldende ordning.

Vedlegg 2 viser endringene i modellene i tabellform for hvert fag.

Videregående opplæring – forslag til ny modell

Modell 3

Utdanningsdirektoratet viser til vår høring om endring i fag- og timefordelingen i engelsk og norsk datert 05.10.2011. De endringene som foreslås i denne høringen, ivaretar mange av de forslagene som gjelder yrkesfaglige utdanningsprogram i modell 3.

I tillegg inneholder modellen:

- De som ønsker å ha fremmedspråk som fellesfag i videregående,kan konvertere 140 timer programfag til fremmedspråk og i tillegg øke timetallet med 85 timer. Totaltimetallet i fremmedspråk blir da 225 timer. Disse får 85 flere timer i videregående enn gjeldende fag og timefordeling.
- De som ikke har hatt samisk i grunnskolen, får mulighet til å konvertere 140 timer programfag til opplæring i samisk.

Vennlig hilsen

Eli Karin Flagtvedt
Avdelingsdirektør

Eva Mimmi Lund
Seniorrådgiver

Vedlegg 2

Aktuelle modeller – omtale tatt fra rapporten fra arbeidsgruppa

Kapittel 5 Grunnskolen - Nye modeller for fag- og timefordeling

5.2 Barnetrinnet

Modell 2

En del av opplæringen i samisk gis som tillegg til ordinært timetall og en del tid tas fra faget norsk i forhold til ordinært timetall, samme timetall i førstespråk som i dag

Sammenligning mellom den ordinære fag- og timefordeling og fag- og timefordeling for elever med samisk etter modell 2:

	Ordinær fag- og timefordeling	**Med samisk**	**Merknader**
Total timetall 1.-7. årstrinn	5234 t	5386 t Med fleksibel time: 5424t	Differanse: 152 t Med fleksibel time: 190 t
Gjennomsnitt per uke per trinn	19,67 t	20,25t Med fleksibel time: 20.39 t	Differanse: 0,58 t
Norsk/Førstespråk samisk eller norsk	1372 t	954 t	Differanse: 418 t
Andrespråk		608 t	

Denne modellen er nesten den samme som i dag for elever som har opplæring i samisk. Timetallet i fagene samisk og norsk beholdes slik det er i dag, det vil si førstespråk har 954 timer og andrespråket har 608 timer. Timetallet i andre fag beholdes slik de er i dag.

De 38 fleksible tilleggstimene som ble innført skoleåret 2010/2011, skal ikke gjelde som obligatoriske tilleggstimer for elever som har samisk som fag. Økning på 38 timer brukes til å minske differansen på timetallet for de som har samisk og de som ikke har samisk.

Dette betyr at:

- Differansen i timetallet mellom elever med og uten samisk i opplæringen reduseres fra 190 til 152 timer.
- Forholdet mellom læreplan i norsk og timetallet i norsk for elever med samisk som andrespråk er som i dag.

Konsekvenser:

- Problemet med manglende samsvar mellom læreplan og timetall i norsk som førstespråk løses ikke. Andre læreplaner blir ikke berørt.
- Prinsippet om at skoleeier disponerer 38timer fritt til lokalt valg av fag, vil ikke gjelde der det skal gis opplæring i samisk.

Arbeidsgruppas vurdering av modell 2
Modellen bygger på dagens ordning og følger de samme prinsippene som ble fulgt ved innføring av Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet-Samisk. Fordelen ved den er at den reduserer forskjellen i timetall mellom elever som har opplæring i samisk og elever som ikke har det, fra 190 timer til 152 timer i løpet av sju år.

Arbeidsgruppa anbefaler at denne modellen sendes på høring.

Modell 3

En del av opplæringen i samisk gis som tillegg til ordinær timetall og en del tid tas fra andre fag, samtidig som timetallet i førstespråk styrkes.

Sammenligning mellom den ordinære fag- og timefordeling og fag- og timefordeling for elever med samisk etter modell 3:

	Ordinær fag- og timefordeling	**Med samisk**	**Merknader**
Total timetall 1.-7. årstrinn	5234t	5386 t Med fleksibel time: 5424 t	Differanse: 152 t Med fleksibel time: 190 t Med fleksibel time: 190t
Gjennomsnittstimetall per uke per trinn	19,67 t	20,25t Med fleksibel time: 20.39 t	Differanse: 0,58 t
Norsk/Førstespråk samisk eller norsk	1372 t	1106	Differanse: 266 t
Andrespråk		608 t	190 t tas fra andre fag enn norsk
RLE	427 t	389 t	Differanse: 38 t
Samfunnsfag	385 t	347 t	Differanse: 38 t
Engelsk	366 t	328 t	Differanse: 38 t
Fleksibel time	38 t	0	Differanse: 38 t
Naturfag	328t	309t	Differanse: 19t
Kroppsøving	478t	459t	Differanse: 19t

Modell 3 er lik modell 2 ved at de 38 fleksible timene som ble innført skoleåret 2010/2011, ikke skal gjelde som obligatoriske tilleggstimer for elever som har samisk som fag. De 38 timene brukes til å minske differansen på timetallet for de som har samisk og de som ikke har samisk.

I tillegg er det i modell 3 foreslått å øke timetallet i førstespråket med 152 timer til 1106 timer, ved at timer tas fra flere fag. Elevene har 152 timer som tilleggstimer (mot 190 i dag). Etter denne modellen vil timetallet i norsk/samisk som førstespråk kunne økes med 152 timer. Andrespråket skal ha minst 608 timer. Det skal tas minst 266 timer fra norsk til samisk for elever som har samisk som andrespråk. Elever som har samisk som førstespråk, skal ha minst 2, 28 uketimer (gjennomsnittlig) i norsk som andrespråk.

Det kan tas inntil 190 timer til samisk fra andre fag som har minst 350 timer totalt. Det er ikke lov å ta mer enn 19 timer fra samme fag pr. år og det kan ikke tas mer enn 38 timer fra samme fag i løpet av de 7 årene.

EKS: 38 t fra RLE+38 t fra samfunnsfag+38 timer fra engelsk+38 timer fra skolens disp.+19 timer fra naturfag+19 timer fra kroppsøving =190 t.

Dette betyr at

- Differansen i timetallet mellom elever med og uten samisk i opplæringen reduseres fra 190 til 152 timer.
- Norsk som førstespråk (for elever som har samisk som andrespråk) får flere timer enn i dag.

Konsekvenser ved modell 3

- I forvaltningsområder følger elevene parallelle likeverdige læreplaner i RLE og samfunnsfag, der innholdet i læreplanene er noe større enn i nasjonale læreplaner. Redusert timetall i disse fagene kan føre til manglende samsvar mellom timetall og læreplaner.
- Prinsippet om at skoleeier disponerer 38timer fritt til lokalt valg av fag, vil ikke gjelde der det skal gis opplæring i samisk.

- Det blir det lettere å organisere opplæringen der få elever har samisk.
- Elevene får delta i flere timer norsk. Differansen på timetallet i norsk for elever uten samisk opplæring og elever med samisk opplæring er 266 timer. Timetallet blir likevel ikke så høyt at det blir samsvar mellom timetall og læreplan.
- Det kan bli manglende samsvar mellom timetall i førstespråk og læreplan for samisk som førstespråk.

Arbeidsgruppas vurdering av modell 3
Differansen i totalt timetall er den samme som i modell 2. Fordelen ved modellen er at timetallet i førstespråk styrkes ved at timer til samisk tas også fra andre fag enn norsk, men antakelig ikke nok til at det blir samsvar mellom timetall og ordinær læreplan i norsk. Det tas noen timer fra andre fag, men arbeidsgruppa mener at muligheten for god måloppnåelse likevel er til stede. På barnetrinnet foregår mye tverrfaglig opplæring, og spesielt i førstespråket tas det opp temaer som berører andre fag.

Arbeidsgruppa anbefaler at denne modellen sendes på høring.

Modell 4

All opplæring i samisk blir gitt innenfor det ordinære timetallet, samme timetall i førstespråk som i dag
Sammenligning mellom den ordinære fag- og timefordeling og fag- og timefordeling for elever med samisk etter modell 4:

	Ordinær fag- og timefordeling	**Med samisk**	**Merknader**
Total timetall 1.-7. årstrinn	5234t	5234 t	
Gjennomsnitt per trinn per uke	19,67 t	19,67 t	
Norsk/Førstespråk samisk eller norsk	1372 t	954 t	Differanse: 418 t
Andrespråk		608 t	190 timer tas fra andre fag enn norsk
RLE	427 t	389 t	Differanse: 38 t
Samfunnsfag	385 t	347 t	Differanse:38t
Engelsk	366 t	328 t	Differanse:38 t
Fleksibel time	38 t	0	Differanse: 38 t
Naturfag	328 t	309 t	Differanse:19 t
Kroppsøving	478 t	459 t	Differanse:19 t

Elever med samisk har samme timetall som øvrige elever. Timer til samisk tas fra norsk og fra andre fag enn norsk. Minstetimetallet i fagene samisk og norsk beholdes slik det er i dag, det vil si førstespråk har 954 timer og andrespråket har 608 timer.
Timetallet i norsk er 418 timer lavere for elever med samisk som andrespråk enn for elever som ikke har samisk.

Det betyr at:
- Ingen differanse i det totale timetallet for elever med og uten samisk
- Ingen endring i timetallet i norsk for elever med samisk som første- eller andrespråk
- Det må tas 190 timer fra andre fag til samisk. Timetallet i følgende fag reduseres:
  -38 t fra fleksibel time
  -38 timer fra RLE
  -38 t fra samfunnsfag
  -38 t fra engelsk
  -19 t fra naturfag
  -19 t fra kroppsøving
  Det kan ikke tas mer enn 19 timer fra samme fag pr. år.

Konsekvenser ved modell 4

- I forvaltningsområder følger elevene parallelle likeverdige læreplaner i RLE og samfunnsfag, der innholdet i læreplanene er noe større enn i nasjonale læreplaner. Redusert timetall i disse fagene kan føre til manglende samsvar mellom timetall og læreplaner.
- Prinsippet om at skoleeier disponerer 38 timer fritt til lokalt valg av fag vil ikke gjelde der det skal gis opplæring i samisk
- Det blir lettere å organisere opplæringen der få elever har samisk, ikke behov for ekstra skoleskyss.

Arbeidsgruppas vurdering av modell 4
I denne modellen er ikke timer til førstespråket økt. Det tas like mange timer fra norsk som i dagens modell og i tillegg tas timer fra andre fag til samisk. Fordelen med denne modellen er at elever med samisk har det samme totale timetallet som øvrige elever. Det er kommet ønsker fra skoler utenfor forvaltningsområder om å få tilbake ordning fra L97S om mulighet til å ta timer også fra andre fag enn norsk for å få plass til faget samisk innenfor det ordinære timetallet. Det at elever skal ha opplæring i samisk etter at andre elever har gått hjem, virker demotiverende for elever til å velge samisk. Det er også problematisk og dyrt med ekstra skoleskyss for de som har lenger skoledag.

Skoler innenfor forvaltningsområder gir opplæring etter de samiske parallelle planene i mange fag. Selv om timetallet i fagene er det samme som for elever som får opplæring etter nasjonale læreplaner, så er nok innholdet noe videre i de samiske læreplanene på grunn av mere utdypende samisk innhold. Derfor er det problematisk å foreslå at timer tas fra andre fag for de elever som følger samiske parallelle læreplaner. Innenfor forvaltningsområder er det ikke behov ved organisering av opplæringen å tenke ”man må ta fra andre fag til samisk”, slik det ofte må gjøres der få elever har opplæring i samisk.

Denne modellen kan anbefales som et tilleggsalternativ til modell 2 for elever som får opplæring i samisk utenfor forvaltningsområder.

Arbeidsgruppa anbefaler at denne modellen sendes på høring.

Modell 6

Lokal fleksibilitet
Skoleeier fordeler tid til første- og andrespråk og bestemmer hvor tid til samisk skal tas fra.

Fag	Sum barnetrinn ordinær	Sum barnetrinn med samisk	Differanse
Førstespråk	1372t		
Andrespråk	0	1650t	+278t
Andre fag	4052t	3888t	-164t
Sum	5424t	5538t	+114t

Dette betyr:
- Skoleeier fordeler timene til første- og andrespråk.
- Skoleeier fordeler timene til andre fag, etter nærmere regler om minstetimetall.
- Forskjellen i totaltimetall på barnetrinnet mellom elever som har samisk og elever som ikke har det, reduseres til 114 timer.

Konsekvenser:
- Lokal fleksibilitet gjør det letter å organisere opplæringen.
- Det må gis noen føringer som sikrer minstetimetall i fagene.

Arbeidsgruppas vurdering av modell 6
Modellen går svært langt i å overlate prioriteringene til lokale skolemyndigheter. Dette kan være en stor fordel i den praktiske organiseringen av opplæringen, men kan også bidra til ekstra arbeid og tidkrevende vurderinger for skoler og kommuner, både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Arbeidsgruppa mener likevel det er interessant å høre høringsinstansenes syn på en slik modell.

Arbeidsgruppa anbefaler at denne modellen sendes på høring.

Sammenstilling av modellene:

Fag barnetrinnet	**Gjeldende fag- og timefordeling for elever med samisk**	**Forslag til modeller**			
Fag/timer	Sum b.trinn	2	3	4	6
Førstespråk	954t	954t	1106t	954t	1650t Fordeles på første- og andrespråk
Andrespråk	608t	608t	608t	608t	
Matematikk	888t		190 timer tas fra andre fag til samisk	190 timer tas fra andre fag til samisk	164 timer tas fra andre fag til samisk
Naturfag	328t				
Engelsk	366t				
RLE	427t				
Samfunnsfag	385t				
Duodji	477t				
Musikk	285t				
Mat og helse	114t				
Kroppsøving	478t				
Fleksibel time	38t	-38t			
Sum	**5424t**	**5386t**	**5386t**	**5234t**	**5348t**
Differanse sammenlignet med ordinær u/samisk	**+190t**	**+152t**	**+152t**	**0**	**+114t**

5.3 Ungdomstrinnet

Modell 2

En del av opplæringen gis som tillegg til ordinært timetall

I denne modellen foreslås det at elever med samisk, uavhengig av om de har fremmedspråk eller ikke, skal ha samme timetall i førstespråket og i andrespråket. (I motsetning til dagens ordning, der elever med samisk og fremmedspråk/språklig fordypning har færre timer i første og andrespråket enn elever uten fremmespråk). I denne modellen er det tatt utgangspunkt i dagens timetall i norsk og samisk for elever med fremmedspråk, men timetallet i fagene er foreslått noe høyere ved at timer fra duodji blir tatt til første- og andrespråket. Timetallet i duodji blir foreslått å være identisk med timetallet for kunst og håndverk på ungdomstrinnet.

I denne modellen blir 114 timer frigjort til fremmedspråk/ språklig fordypning eller språklig forsterking, eventuelt praktisk tilrettet tilbud for elever. I den nåværende fag- og timefordelingen er ikke fremmedspråk/språklig fordypning obligatorisk for elever med samisk. Dersom elevene velger fremmedspråk /språklig fordypning, må de ha 113 timer som tilleggstimer.

I forhold til den ordinære fag- og timefordelingen, betyr denne modellen at faget norsk avgir 114 timer til samisk som andrespråk og 170 timer til samisk som førstespråk.

Sammenligning mellom den gjeldende ordinære fag-og timefordeling for elever uten samisk, gjeldende fag- og timefordeling for elever med samisk og forslag til ny modell 2

	Gjeldende			**Forslag modell 2**	
	Ordinær fag- og timefordeling	*Med samisk uten fr./ språklig ford.*	*Med samisk og fr.språk/ språklig ford.*	*Med samisk uten fr.språk/ språklig ford.*	*Med samisk og fr.språk/ språklig ford.*
Total timetall 8.-10. trinn	2566 t	2566 t	2679 t	2566 t	2679 t
Norsk/ Førstespråk	398 t	335 t	278 t	284t	284 t
Andrespråk		279 t	222 t	227 t	227 t
Sum første- + andrespråk	398 t	614 t	500 t	511 t	511 t
Kunst og h.verk/ Duodji	150 t	161t	161 t	150 t	150 t
Fr.språk/ Språklig ford.	227 t	0	227t	0	227t
Språklig forsterkning/ evt. nytt fag	0	0	0	114t	0

Det betyr at:

- For elever med samisk og *med* fremmedspråk/språklig fordypning blir timetallet i førstespråket økt fra 278 timer til 284 timer og i andrespråket fra 222 til 227 timer.
- For elever med samisk og *uten* fremmedspråk blir timetallet i førstespråket redusert fra 335 til 284 timer og i andrespråket fra 279 timer til 227 timer.
- Timetallet i duodji reduseres fra 161 til 150 timer.
- Elever med samisk og fremmedspråk/språklig fordypning får 113 timer mer enn andre elever.
- Elever me*d sa*misk og *uten* fremmedspråk/språklig fordypning vil få 114 timer til valg.
- Første- og andrespråket har til sammen 511 timer.

Konsekvenser av modell 2

- Læreplan i norsk må tilpasses timetallet for elever med samisk som andrespråk,
- Det må vurderes om læreplanen i førstespråket og i andrespråket bør endres for å bli mer tilpasset timetallet.
- For elever uten fremmedspråk/språklig fordypning kan de 114 timene brukes til alternative tilbud, for eksempel språklig forsterking eller et mer praktisk tilrettet tilbud til elevgruppa.
- Når timetallet i førstespråket og andrespråket blir likt for elever med og uten fremmedspråk, vil dette kunne medføre at opplæringen i samisk og norsk blir lettere å organisere.

Arbeidsgruppas vurdering av modell 2:
Denne modellen innebærer ingen forskjell i det totale antallet timer for elever med samisk i forhold til dagens modell. Det positive med denne modellen er at elever ikke lenger skal ha ulikt minstetimetall i fagene samisk og norsk om de velger fremmedspråk eller ikke. I opplæring i norskfaget vil dette være en stor fordel. I dag kan det på skoler hvor få elever har samisk, være norskgrupper med elever som har 3 ulike timetall alt etter som de 1) ikke har samisk, 2)har samisk som andrespråk, men ikke fremmedspråk, 3)har samisk som andrespråk og fremmedspråk. Utenfor forvaltningsområder blir også elever med samisk som førstespråk og norsk for elever med samisk som førstespråk, med og uten fremmedspråk, undervist i ovennevnt gruppe og da vil elevene i samme gruppe ha fem ulike timetall.

Det må anses som positivt at timetallet i første- og andrespråket for elever med samisk og fremmedspråk er noe høyere spesielt for elever utenfor forvaltningsområder som ikke har duodji eller andre fag som støtter opplæring i samisk. Innenfor forvaltningsområdet kan det ses som negativt at timer fra duodji er overført til første- og andrespråk, men dette er nødvendig for å få likt timetall i faget enten man bor i eller utenfor samiske

forvaltningsområder. I faget samisk vil elevene lære om emner innen duodji og det er også mulig å lære samisk språk ved å bruke aktiviteter innen duodjifaget. Det er også en mulighet å legge inn en bestemmelse om mulighet til å ta 11 timer fra andre fag til duodji som gjelder bare innenfor forvaltningsområder.

Forslaget innebærer at det obligatoriske timetallet i første- og andrespråket er lavere for elever med samisk som ikke velger fremmedspråk. Men denne gruppa kan velge mellom 114 timer eller 227 timer språklig fordypning, så timer til språk blir ikke redusert. Denne modellen synes å være bra innen forvaltningsområdene. Organiseringen innen forvaltningsområdene er ikke et stort problem, skolen behøver ikke ta timer fra andre fag til samisk og tilpasse timer i forhold til ambulerende lærere. Elever med fremmedspråk /språklig fordypning må ha 113 timer mer enn andre, men skolen kan forlenge skoletiden til elevgruppa som ikke velger fremmedspråk. Det kan skje ved å gi et ekstra tilbud for eksempel i språklig forsterkning både i samisk og norsk eller lekselesing, slik at skolen ikke behøver å sette inn ekstra skoleskyss. Det er ikke kommet innvendinger fra skoler innenfor forvaltningsområder at dette er et problem.

Denne modellen kan anbefales med forutsetning at det finnes en læreplan i norsk som er tilpasset førstespråkstimetallet for elever med samisk som andrespråk.

Modell 3

All opplæring i samisk innenfor det ordinære timetallet, timer til samisk og/eller fremmedspråk/språklig fordypning tas fra andre fag

Denne modellen tar utgangspunkt i modell 2 for ungdomstrinnet, men elever med samisk skal ha det samme totale timetallet som elever uten samisk. Timetallet i første- og andrespråk og i duodji er det samme som i modell 2. I forhold til den ordinære fag- og timefordelingen, betyr denne modellen at faget norsk avgir 114 timer til samisk som andrespråk og 170 timer til samisk som førstespråk, og andre fag avgir 113 timer til samisk.

I modell 2 skal elever med samisk og fremmedspråk /språklig fordypning ha 113 tilleggstimer (ca en time per uke i tre år). I modell 3 forslås det at de 113 timene tas fra andre fag enn samisk og norsk. Det kan ikke tas mer enn 38 timer fra samme fag i løpet av 3 år, og ikke mer enn 15 timer fra samme fag pr. år.

Sammenligning mellom den gjeldende ordinære fag-og timefordeling for elever uten samisk, gjeldende fag og timefordeling for elever med samisk og forslag til ny modell 3:

	Gjeldende			**Forslag modell 3**	
	Ordinær fag- og timefordeling	*Med samisk uten fr.språk/ språklig ford.*	*Med samisk og fr.språk/ språklig ford.*	*Med samisk uten fr.språk/ språklig fordypning.*	*Med samisk og fr.språk/ språklig ford.*
Total timetall 8.-10. årstrinn	2566 t	2566 t	2679 t	2566 t	2566t
Norsk/ Førstespråk	398 t	335 t	278 t	284t	284 t
Andrespråk		279 t	222 t	227 t	227 t
Sum første- og andrespråk	398 t	614 t	500 t	511 t	511 t
Kunst og h.verk/ Duodji	150 t	161t	161 t	150 t	150 t
Fr.språk/ Språklig ford.	227 t	0	227t	0	227t
Språklig forsterkning/ Evt. nytt fag	0	0	0	114t	0
Andre fag					113 timer tas fra andre fag

Det betyr at:

- For elever med samisk og *med* fremmedspråk blir timetallet i førstespråket økt fra 278 timer til 284 timer og i andrespråket fra 222 til 227 timer.
- For elever med samisk og *uten* fremmedspråk blir timetallet i førstespråket redusert fra 335 til 284 timer og i andrespråket fra 279 timer til 227 timer.
- Timetallet i duodji reduseres fra 161 til 150 timer.
- Alle elever med og uten samisk vil få det samme totale timetallet over tre år.
- For elever med samisk og fremmespråk/språklig fordypning blir det tatt totalt 113 timer fra minst tre fag (i tillegg til samisk og norsk).
- Første- og andrespråket har til sammen 511 timer.

Konsekvenser av modell 3

- Læreplan i norsk må tilpasses timetallet for elever med samisk som andrespråk,
- Det må vurderes om læreplanene i førstespråket og i andrespråket bør endres for å bli mer tilpasset timetallet.
- Når timetallet i førstespråket og andrespråket blir likt for alle elever med og uten fremmedspråk, vil dette kunne medføre at opplæringen i norsk og samisk blir lettere å organisere.
- Det kan være vanskelig å få brukt de 113 timene fra andre fag til opplæring i fremmedspråk/språklig fordypning av praktiske timeplanmessige årsaker.
- Elever med samisk og med fremmedspråk/språklig fordypning vil få redusert timetallet med 113 timer sammenlignet med i dag.
- Elever med samisk og uten fremmedspråk/språklig fordypning vil ha 114 timer som kan brukes til for eksempel forsterket språkopplæring eller et praktisk fag.
- Det blir lettere å organisere opplæringen der få elever har samisk, ikke behov for ekstra skoleskyss.

Arbeidsgruppas vurdering av modell 3
Her gjelder de samme vurderingene angående første- og andrespråk som for modell 2. Det er kommet ønsker fra skoler utenfor forvaltningsområder om å få tilbake ordning fra L97S om mulighet til å ta timer også fra andre fag enn norsk for å få plass til faget samisk innenfor det ordinære timetallet. Det at elever skal ha opplæring i samisk etter at andre elever har gått hjem, virker demotiverende for elever til å velge samisk. Det er også problematisk og dyrt med ekstra skoleskyss for de som har lenger skoledag.
Her foreslås at det er mulig å ta inntil 1 uketime fra andre fag, men at samme fag ikke skal miste mer enn 15 timer pr. år og ikke miste mer enn 38 timer totalt. Arbeidsgruppa mener at det ikke er forsvarlig å ta flere enn 30 timer fra timer fra samme fag uten å revidere læreplanene. Ved en rulleringsordning mellom fag, vil det være lettere å organisere fjernundervisningopplæring i samisk.

Skoler innenfor forvaltningsområder gir opplæring etter de samiske parallelle planene i mange fag. Selv om timetallet i fagene er det samme som for elever som får opplæring etter nasjonale læreplaner, så er nok innholdet noe videre i de samiske læreplanene på grunn av mer utdypende samisk innhold. Derfor er det problematisk å foreslå at timer tas fra andre fag for de elever som følger samiske parallelle læreplaner. Innenfor forvaltningsområder er det ikke behov ved organisering av opplæringen å tenke ”man må ta fra andre fag til samisk”, slik det ofte må gjøres der få elever har opplæring i samisk.

Denne modellen kan anbefales som et tilleggsalternativ til modell 2 for elever som får opplæring i samisk utenfor forvaltningsområder.

Sammenstilling av modellene (ikke direkte fra rapport):

<u>Utdanningsdirektoratets kommentar i forhold til valgfag:</u>
Vi har i oppstillingen over modellene nederst også lagt inn valgfagene. I modell 2 og 3 er det foreslått samme endringer i timetallet som følge av innføringen av valgfag, som i ordinær fag- og timefordeling. Den eneste forskjellen er at elever som ikke har fremmedspråk/språklig fordypning får i modell 2 og 3 timetallsreduksjon i timene de får til språklig fordypning i stedet for timetallsreduksjon i fremmedspråk/språklig fordypning. ’

Ulike modeller for fag- og timefordeling på ungdomstrinnet for elever med samisk fag- og timefordeling

	Ordinær	Samisk fag- og timef		Endring pga valgfag		Modell 2 (inkl valgf.)		Modell 3 (inkl valgf.)*	
Fag	**fag-timef u valgf**	**uten fr.språk**	**med fr.språk**	**uten fr.språk**	**med fr.språk**	**uten fr.språk**	**med fr.språk**	**uten fr.språk**	**med fr.språk**
RLE	157	157	157	-4	-4	153	153	153	115
Førstespråk samisk/norsk	398	335	278			284	284	284	284
Andrespråk norsk/samisk (2 el 3)		279	222			227	227	227	227
Matematikk	313	313	313			313	313	313	313
Naturfag	256	256	256	-7	-7	249	249	249	249
Engelsk	227	227	227	-5	-5	222	222	222	184
Fremmedspråk /språklig fordypning	227		227		-5	-	222	-	222
Samfunnsfag	256	256	256	-7	-7	249	249	249	212
Duodji/duodje/duedtie (kunst &håndv)	150	161	161	-4	-4	146	146	146	146
Musikk	85	85	85	-2	-2	83	83	83	83
Mat og helse	85	85	85	-2	-2	83	83	83	83
Kroppsøving	228	228	228	-5	-5	223	223	223	223
Elevrådsarbeid	71	71	71	-71	-71	-	-	-	-
Utdanningsvalg**	113	113	113	-3	-3	110	110	110	110
Valgfag	0	0	0	171	171	171	171	171	171
Språklig forsterkning	0	0	0	-5		109	-	109	-
Sum	**2 566**	**2 566**	**2 679**	**56**	**56**	**2 622**	**2 735**	**2 622**	**2 622**
Endring ift dagens fag- og timeford						**56**	**56**	**56**	**-57**

* Reduksjonen er her lagt til tre "tilfeldige fag" RLE, engelsk og samfunnsfag, det kunne like godt vært tre andre fag, f eks musikk, mat og helse og utdanningsvalg

** Timetallreduksjonen i Utdanningsvalg i ordinær fag- og timefordeling som følge av innføringen av valgfag er 3 timer og vi har foretatt samme reduksjon i samisk fag- og timefordeling. Se egen omtale

Kapittel 6 Nye modeller for fag- og timefordeling i videregående opplæring

Modell 3

Egen læreplan i norsk for elever med samisk som andrespråk, uendret timetall i første- og andrespråk, men endret timetall i enkelte andre fag

Det spesielle ved modell 3 er at:

- i studieforberedende utdanningsprogram beholdes timetall i norsk og samisk uendret, og det lages læreplan i norsk for elever med samisk som andrespråk,
- det tilrettelegges for valg av fremmedspråk i studieforberedende utdanningsprogram eller styrking av timetallet i samisk for elever som ikke har samisk i grunnskolen,
- i yrkesfaglig utdanningsprogram Vg1 og Vg2 økes timetallet i første- og andrespråk og reduseres tilsvarende i Vg3 påbygning til generell studiekompetanse,
- i yrkesfaglig utdanningsprogram Vg1 og Vg2 reduseres timetallet i engelsk og økes tilsvarende i Vg3 påbygning til generell studiekompetanse.

Studieforberedende utdanningsprogram

Modell 3 innebærer at:

- Timer til samisk tas fra norsk og fremmedspråk eller norsk og valgfritt programfag.
- Timetallet i førstespråket og andrespråket endres ikke.
- Elever med samisk er fortsatt unntatt fra kravet om fremmedspråk, men fag- og timefordelingen tilrettelegger for valg av fremmedspråk ved at timer til valgfrie programfag omdisponeres til fremmedspråk og at kravet til timetallet i fremmedspråk reduseres.
- Elever som har hatt samisk, men ikke fremmedspråk i grunnskolen skal ha 225 timer fremmedspråk i videregående skole dersom de velger å ha dette faget. Av dette tas 85 timer som tilleggstimer.
- Elever som ikke har hatt samisk i grunnskolen, kan begynne med samisk som første eller andrespråk i videregående opplæring. De kan bruke 140 timer av valgfrie programafag til samisk istedenfor fremmespråk. Totalt får disse elevene 449 timer samisk over tre år.
- Elever som har hatt samisk i grunnskolen og ikke ønsker fremmedspråk i videregående opplæring skal ha 280 timer valgfrie programfag.

- Samlet timetall for elever med samisk, men uten fremmedspråk blir likt timetallet for elever uten samisk (som i dag).
- Samlet tilmetall for elever med samisk og fremmedspråk blir 85 mer enn det øvrige elever har.

Konsekvenser av modell 3:
- Timetallet i valgfrie programfag reduseres.
- 140 timer til valg av programfag kan kan omdisponeres til
    - Styrking av samisk som andrespråk for de som ikke har hatt samisk i grunnskolen eller
    - fremmedspråk for elever som har samisk som første- eller andrespråk og som har hatt samisk i grunnskolen.
- Det må utarbeides en egen læreplan i norsk for elever med samisk som andrespråk som tilpasses timetallet på 309 timer.

Yrkesfaglige utdanningsprogram[1]

Modell 3 innebærer at:
- Timetallet i engelsk reduseres fra 140 til 84 timer,
- Timetallet i førstespråk økes fra 90 til 112 timer,
- Timetallet i andrespråk økes fra 90 til 112 timer,
- Timetallet i prosjekt til fordypning endres ikke,
- Samlet timetall for elever med samisk blir likt timetallet for elever uten samisk.

Konsekvens:
Endring av timetallet i første- og andrespråk (norsk og samisk) og i engelsk medfører 12 timer reduksjon i det totale timetallet på Vg1 og Vg2, men det totale timetallet i fellesfag for Vg1, Vg2 og Vg3 Påbygning til generell studiekompeanse endres ikke.

56 timer engelsk flyttes fra Vg1 og Vg2 til Vg3 påbygning til generell studiekompetanse. Elever som har hatt samisk som første eller andrespråk og som fortsetter som lærlinger etter Vg2 går ut av videregående opplæring med totalt 84 timer engelsk, det vil si 56 timer mindre enn øvrige elever. Men elevene vil etter Vg2 ha hatt flere timer norsk og samisk enn de får etter gjeldende fag og timefordeling. Det må vurderes om innholdet i læreplanene i engelsk, norsk for elever med samisk som førstespråk, samisk som førstespråk og samisk som andrespråk må justeres, slik at innhold og omfang på ulike trinn harmonerer.

Arbeidsgruppas vurdering av modell 3 (og 4)
Modell 3 og 4 er identisk for studieforberedende utdanningsprogram, men ikke for yrkesfaglige utdanningsprogram og Vg3 påbygning til generell studiekompetanse.
Modell 3 innebærer at det må lages en egen læreplan i norsk for elever med samisk som andrespråk som er tilpasset timetallet. Dette kan gjøres for eksempel ved å fjerne kompetansemål fra den ordinære læreplanen i norsk. Elevene får da en delmengde av læreplanen, for eksempel 70-80 % av læreplanen. Denne ordningen har en i fellesfagene norsk, naturfag og matematikk på yrkesfaglige utdanningsprogram. Egen læreplan i norsk for elever med samisk som andrespråk innebærer at må det lages tilpassede eksamensoppgaver, både for Vg3 Studieforberedende utdanningsprogram og Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram.

Modell 3 medfører ingen økning i timetallet for elever i studieforberedende utdanningsprogram som ikke har opplæring i fremmedspråk, men for elever som ønsker opplæring i fremmedspråk øker timetallet med 85 timer. Dette er vesentlig mindre tilleggstimer enn det elever, som har opplæring i samisk og fremmedspråk, må ta etter gjeldende fag- og timefordeling. Modell 3 imøtekommer behovet for flere timer i studieforberedende utdanningsprogram til opplæring i samisk 3 for elever som ikke har hatt samisk i grunnskolen,ved at 140 timer til valg av programfag på Vg3 kan omdisponeres til samisk.

Modell 3 medfører reduksjon i timetallet for elever i yrkesfaglige utdanningsprogram Vg1 og Vg2 som har opplæring i samisk, slik at totaltimetallet blir det samme som for øvrige elever. Modell 3 imøtekommer behovet for flere timer i norsk og samisk uten at det går utover programfagene (yrkesfagene).

På Vg3 påbygning økes timetallet, men etter tre (3) år får elever med opplæring i samisk totalt bare to (2) timer mer enn øvrige elever.

Modell 3 foreslår at timetallet i engelsk i yrkesfaglige utdanningsprogram Vg1 og Vg2 fordeles over 3 år, istedefor over 2 år som i dag. Elever som har hatt samisk som første- eller andrespråk og som fortsetter som

lærlinger etter Vg2, går ut av videregående opplæring med 56 timer mindre engelsk enn øvrige elever, men de vil ha fått 22 timer mer opplæring i norsk og 22 timer mer i samisk. Dersom elever i enkelte programområder har behov for mer opplæring i engelsk, så kan de bruke prosjekt til fordypning til fellesfag, herunder engelsk.

Arbeidsgruppa anbefaler at modell 3 sendes på høring. Kunnskapsdepartementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å se på fordelingen av timer i fellesfagene på yrkesfaglige utdanningsprogram, deriblant engelsk. Arbeidsgruppa regner med at Utdanningsdirektoratet gjør seg kjent med vurderingene omkring modellene i sitt arbeid med å vurdere strukteren i videregående opplæring. [1]

[1]Utdanningsdirektoratets kommentar til modell 3 yrkesfaglige utdanningsprogram
Modell 3 for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene ligner i all hovedsak på de endringene som er foreslått i norsk og engelsk som endring for alle elever i yrkesfaglige utdanningsprogram. Vi viser i den forbindelse til høringsbrev datert 5.10.2011. Det er i høringen stilt følgende spørsmål:

4. Vurdering av timetallsøkning i norsk på 56 timer i Vg1 og Vg2 for elever som har samisk fag- og timefordeling (inkludert finsk som andrespråk) og elever med fag- og timefordeling for døve og sterkt tunghørte.

Utdanningsdirektoratet antar derfor at høringsinstansenes vurdering av modell 3 når det gjelder yrkesfaglige utdanningsprogram, blir ivaretatt gjennom høringsuttalelser knyttet til høringen datert 5.10.2011.

FINNMARK FYLKESKOMMUNE
FINNMÁRKKU FYLKKAGIELDA
Samferdselsavdelinga
Johtolatossodat

Vår dato: 24.1.2012	Vår ref: 11/00986-73
Arkivkode: _;N06	Deres ref:
Gradering: Ugradert	Saksbehandler: Lars Engerengen Telefon: +47 78 96 30 28 Lars.Engerengen@ffk.no

Alle kommuner i Finnmark,
Opplæringsavdelingen FFK
Samiske Videregående Skoler,
Montessoriskolen,
Fylkesmannen i Finnmark

Høringsbrev nye retningslinjer for skoleskyss

Finnmark Fylkeskommune ønsker å revidere retningslinjene for skoleskyss i fylket, og det nye forslaget sendes herved ut på høring.

Eksisterende retningslinjer er fra april 2000. Med bakgrunn i den økte mengden med henvendelser som har vært de siste årene, ser man behov for å konkretisere retningslinjene.

De konkrete endringene som foreslås er følgende:

- Det er lagt til rette for at nytt, felles system for skoleskyssbevis (busskort) kan gjennomføres likt for alle kommuner/skoler i hele fylket.

- Avstandskrav for skoleskyss for elever i videregående skole er økt fra 4 til 6 km, ihht Opplæringslovens § 7.2

- Avskaffelse av ordningen som er benevnt som "midtskyss". I dag blir en del elever på de laveste klassetrinnene skysset hjem midt på dagen, fordi de ikke har full skoledag alle dager. "Midtskyss" er ikke benevnt i noen lovtekst, og Finnmark er den eneste fylkeskommunen som fremdeles tilbyr ordningen. Det har de siste årene blitt betydelig mindre bruk av midtskyss. En gjennomføring av "Kunnskapsløftet" har gitt kommunene og skolene større lokal frihet med hensyn til organisering av skoledagen, og fører også til lengre skoledager. Dette er endringer som gjør at det blir enda mindre behov for midtskyss framover. Et sentralt gitt rammetimetall gav kommunene den gang lite spillerom med hensyn til organisering av skoledagen. I dag kan kommunene relativt fritt velge hvordan de vil organisere skoledagen, og kan dermed i større grad tilpasse seg et bortfall av midtskyssen som et fylkeskommunalt tilbud.

- Tilpassing til regelverket for skoleskyss for varig/midlertidig skade eller funksjonshemming (pkt 2.1.3) som i lovendring pr 1.august 2010 også skal gjelde til/fra skolefritidsordning.

Videre er det i de nye retningslinjene lagt sterkere vekt på samarbeidet som skal foregå mellom skole/kommune og fylkeskommune. Selv om det er fylkeskommunen som sitter med det overordnede ansvaret for all skoleskyss, så er organiseringen en sak det blir stadig viktigere å samarbeide om.

Høringsfrist settes til den 1.mars, og vi ønsker elektronisk tilbakemelding på forslaget, pr. epost til lars.engerengen@ffk.no.

Dette dokumentet sendes kun ut elektronisk til høringsinstansene.

Med vennlig hilsen

Per Bjørn Holm-Varsi
Samferdselssjef

Lars Engerengen
Rådgiver

RETNINGSLINJER FOR SKOLESKYSS VED GRUNNSKOLENE OG DE VIDEREGÅENDE SKOLER I FINNMARK.

Behandles i Hovedutvalg for Kultur, Næring og Samferdsel
Mai 2012

Innhold:

KAP I – FELLES REGLER FOR SKOLESKYSS I FINNMARK 6
1.1 Definisjoner 6
1.1.1 Skoleskyss 6
1.1.2 Billettakst 6
1.1.3 Faktiske utgifter 6
1.1.4 Reisetid for skoleelever 6
1.1.5 Skyssgrense 6
1.1.6 Delt daglig omsorg 6
1.2 Diverse bestemmelser 7
1.2.1 Tilrettelegging av skoleskyssen 7
1.2.2 Adgang til rutene 8
1.2.3 Samordning 8
1.2.4 Økonomisk ansvar 8
1.2.5 Transportavtaler 9
1.2.6 Skyssbevis 10
1.2.7 Feilaktige opplysninger 10
1.2.8 Tolkning av tvilstilfeller 10
1.3 Bussvettreglene 10
KAP II – SKYSS AV ELEVER I GRUNNSKOLEN 11
2.1 Rett til fri skoleskyss 11
2.1.1 Avstand 12
2.1.2 Båtskyss 12
2.1.3 Skyss pga. varig/midlertidig skade eller funksjonshemming 12
2.1.4 Særlig farlig skolevei 12
2.1.5 Innlosjering 12
2.1.6 Arbeidsuke 12
2 Skysstandard 13
2.2.1 Ansvar og organisering 13
2.2.2 Akseptabel reisetid 13
2.2.3 Akseptabel gangavstand 13
2.2.4 Midtskyss 13
2.2.5 Reisefølge og tilsyn 14

2.3 Elevens hjem 14
2.3.1 Folkeregistrert adresse 14
2.3.2 Delt daglig omsorg / samværsordning 14
2.3.3 Elever i fosterhjem 14
2.3.3.1 Fosterhjem i egen kommune 14
2.3.3.2 Fosterhjem i annen kommune 14
2.3.4 Elever i avlastning 15
2.3.5 Barn som er tilknyttet asylmottak 15
2.3.6 Elever som bor flere steder i løpet av året. 15
2.4 Skolen 15
2.4.1 Fylkeskommunens skyssansvar 15
2.4.2 Skoletilhørighet 15
2.4.3 Fritt skolevalg og skolevalg ved flytting 15
2.4.4 Skolegang ved annen skole innen kommunen 15
2.4.5 Skolegang i annen kommune enn hjemkommunen 16
2.4.6 Skyss i skoletiden 16
2.4.7 Midlertidig undervisning i andre lokaler 16
2.4.8 Undervisningssted 16
2.4.9 Skolefritidsordning (SFO) 16
2.4.9.1 Tilrettelagt opplæringstilbud i skolefritidsordning (SFO) 17
2.4.9.2 Skolefritidsordning i skolens ferier 17
2.4.10 Private grunnskoler 17
2.4.11 Undervisning i hjemmet ved sykdom 17
2.5 Særskilte elevgrupper 18
2.5.1 Barn under opplæringspliktig alder 18
2.5.2 Voksne med rett til grunnskoleopplæring 18
2.6 Elever med midlertidig skade eller varig funksjonshemming 18
2.6.1 Generelle regler 18
2.6.2 Krav til søknaden 19
2.6.3 Søknadsfrist 19
2.6.4 Skysstandard 19
2.7 Privat skyssmiddel 19
2.7.1 Bruk av privat skyssmiddel 19
2.8 Skyssbevis 20

2.8.1 Skyssbeviset 20
2.8.2 Opplysningsplikt 20
2.8.3 Feilaktige opplysninger 20
2.8.4 Tap av skyssbevis 20
2.9 Klageadgang 21
2.9.1 Endring av reglene 21
2.9.2 Klageadgang 21
2.9.3 Klagenemnd 21
KAP III - SKYSS AV ELEVER I DEN VIDEREGÅENDE SKOLEN 21
3.1 Rett til fri skoleskyss 21
3.1.1 Avstand 21
3.1.2 Båtskyss 21
3.1.3 Skyss pga. varig/midlertidig skade eller funksjonshemming 21
3.1.4 Utplassering 22
3.2 Skysstandard 22
3.2.1 Planlegging av skyssen 22
3.2.2 Akseptabel reisetid 22
3.2.3 Akseptabel gangavstand 22
3.2.4 Reisefølge og tilsyn 22
3.3 Elevens hjem 23
3.3.1 Folkeregistrert adresse 23
3.3.2 Hybel 23
3.3 Delt daglig omsorg 23
3.3.4 Elever i fosterhjem 23
3.3.4.1 Fosterhjem i eget fylke 23
3.3.4.2 Fosterhjem i annet fylke 23
3.3.5 Avlastningshjem for funksjonshemmede elever 24
3.4. Skolen 24
3.4.1 Undervisningssted 24
3.4.2 Skyss i skoletiden 24
3.4.3 Private videregående skoler 24
3.4.4. Undervisningsmessig utplassering 25
3.4.5 Landslinjer og statlige videregående skoler 25
3.4.6 Elever ved tekniske fagskoler 25

3.4.7 Kompetansesentra 25
3.4.8 Kurs og voksenopplæring 25
3.5 Særskilte elevgrupper 26
3.5.1 Lærlinger 26
3.5.2 Hospitanter i videregående skole 26
3.5.3 Voksne med rett til videregående opplæring. 26
3.5.4 Elever tilknyttet oppfølgingstjeneste 26
3.6 Elever med midlertidig/varig skade eller funksjonshemming 26
3.6.1 Skyssrett 26
3.6.2 Krav til søknaden 27
3.6.3 Søknadsfrist 27
3.6.4 Skysstandard 27
3.7 Bruk av privat skyssmiddel 27
3.7.1 Vilkår for å få kontant skysstilskudd 27
3.7.2 Søknaden 28
3.7.3 Beregning av skysstilskudd 28
3.8 Skyssbevis 28
3.8.1 Skyssbeviset 28
3.8.2 Opplysningsplikt 28
3.8.3 Feilaktige opplysninger og misbruk 28
3.8.4 Tap av skyssbevis 29
3.9 Klageadgang 29
3.9.1 Endring av reglene 29
3.9.2 Klageadgang 29
2.9.3 Klagenemnd 29

KAP I – FELLES REGLER FOR SKOLESKYSS I FINNMARK

1.1 Definisjoner

1.1.1 Skoleskyss

Med skoleskyss menes den daglige transporten av eleven mellom hjem og skole.

1.1.2 Billettakst

Med billettakst for skoleelever forstås den til enhver tid gjeldende billettpris for personruter i fylket, men likevel slik at elever i grunnskolen beregnes etter barnetakst og elever i videregående skoler etter voksentakst, jfr opplæringslova § 13-4.

1.1.3 Faktiske utgifter

Med faktiske utgifter menes Rikstrygdeverkets sats for kjøring til behandling (jfr Forskrift om dekning av utgifter til transport av helsepersonell m.m. i forbindelse med reise for å foreta undersøkelse eller behandling, FOR 2008-07-04 nr 788). Kostnader ut over dette må dokumenteres i form av kvitteringer (ferjebilletter, bompenger etc.).

1.1.4 Reisetid for skoleelever

Med reisetid én vei menes gangtid mellom hjem og påstigningssted + ventetid ved påstigningssted + reisetid fra påstigningssted til skole. I reisetiden skal ikke innregnes ventetid mellom reisetidens slutt, dvs. ankomst skolen og til skolens ordinære starttidspunkt eller ventetid mellom skolens ordinære sluttidspunkt til påstigning. Heller ikke regnes tiden mellom skolens ordinære startidspunkt til undervisning begynner eller tiden mellom siste undervisningstime til skolens ordinære sluttidspunkt som reisetid.

1.1.5 Skyssgrense

Ved oppmåling og fastsetting av grense for skoleskyss, skal måling foretas fra dør til dør, og korteste gangavstand etter brøytet veg (inkludert gang-/sykkelstier og tilsvarende ganglenker) legges til grunn. Målinger foretatt med digitale verktøy (GIS) kan ikke påklages med mindre det kan påvises betydelig avvik mellom GISmåling og måling foretatt med annet måleredskap. Ved bruk av GIS skal det gis et tillegg på 25 meter for å korrigere for eventuelle beregningsfeil.

1.1.6 Delt daglig omsorg

Et barn har delt bosted når det bor tilnærmet like mye på begge steder. Retten til skoleskyss, iht opplæringslova § 7-1 og 7-2, vil da gjelde fra begge bostedene. Vanlig samværsavtale etter barnelova, gir ikke rett til gratis skoleskyss fra begge bostedene, jfr Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2009.

1.2 Diverse bestemmelser

1.2.1 Tilrettelegging av skoleskyssen

Finnmark fylkeskommunen har ansvaret for organisering av skyss av elever såvel i grunnskolen som i de videregående skoler. Kommunene ved skolesjefen bistår med tilretteleggelse av skyssopplegget for grunnskolen. Når det gjelder skyssopplegget for de videregående skoler bistår tilsvarende rektorene ved de enkelte skoler.
For grunnskolen skal kommunene eller evt. den enkelte skole innen 1. juni hvert år melde inn skyssbehovet for kommende skoleår. Innmeldingen skal skje elektronisk, fortrinnsvis i excel-format. Innmeldingen for den enkelte elev skal inneholde følgende opplysninger:

- Fornavn
- Etternavn
- Fødselsdato (datoformat dd.mm.åååå)
- Adresse
- Postnummer
- Takstsone (se egen forklaring)
- Adresse 2 (dersom delt bosted)
- Postnummer 2 (dersom delt bosted)
- Takstsone 2 (dersom delt bosted)
- Klassekode (oversikt finnes for den enkelte skole)
- Fakturakommune (angis med kommunenummer)
- Dato fra (første skoledag)
- Dato til (siste skoledag)
- Antall reiser totalt (i gyldighetsperioden)
- Antall reiser mandager
- Antall reiser tirsdager
- Antall reiser onsdager
- Antall reiser torsdager
- Antall reiser fredager
- Kortnummer (hvis eleven allerede har utstedt kort)

Dersom eleven har delt bopel, skal adresse, postnummer, poststed, takstsonenr. oppgis for begge bosteder.
Dersom eleven i skoleåret bor på hybel eller internat, skal det angis adresse, postnummer, poststed, takstsonenr. for dette.

Elever med rett til gratis skoleskyss får 2 bussreiser per skoledag, beregnet fra hjem/hybel til skole, samt retur, mellom kl 07:00 – 18:00.

Det kan aksepteres at opplysninger om skolestart og skoleslutt pr. skoledag angis på klassenivå i følgeskriv.

Finnmark fylkeskommune vil besørge internettbaserte hjelpemidler for fastsetting av distanse på skolevei / takstsone.

Jfr Opplæringslovens § 13-4 skal fylkeskommunen organisere skoleskyssen i samråd med kommunene. Dette forutsetter at kommunene sender sine bestillinger av skoleskyss i form av elevlister til fylkeskommunen. Kommuner som ikke leverer elektronisk skyssliste med de opplysninger som er spesifisert i dette punktet, innen den fastsatte fristen, kan ikke påregne å få skoleskyss organisert av fylkeskommunen.

1.2.2 Adgang til rutene

Alle personruter skal være åpne for skoleelever. I visse tilfeller vil det bli organisert særskilt skoleskyss, dvs. at ruten er forbeholdt skoleelever. Så langt det er mulig skal elevene tas opp ved faste holdeplasser.

1.2.3 Samordning

Det skal så vidt mulig legges opp til felles skyssordninger for elever i grunnskolen og videregående skoler. Ferier og fridager må samordnes for å avgrense antall kjøredager.
Kommunene gir forskrift om skole- og feriedager i skoleåret for elevene (skolerute). Kommunene har plikt til å samarbeide om skoleskyssen, bl.a. skal organisering av skoleskyssen tas med i vurderingen når timeplan og skolerute for grunnskolen skal fastlegges.

1.2.4 Økonomisk ansvar

Skyss av elever i grunnskolen
Kommunen bærer utgiftene for skyss av grunnskoleelever beregnet etter gjeldende billettakst jfr **pkt 1.1.2**.
Kommunen har ansvar for andre former for transport av elever i grunnskolens regi som faller utenfor definisjonen i **pkt 1.1.1**, som f.eks. utflukter, ekskursjoner, idrettsdag, kjøring til svømmehall etc.
Dersom avstanden mellom hjem og skole er mindre enn hhv. 2 eller 4 kilometer, og det innvilges skoleskyss etter **pkt 2.1.4**, er kommunen ansvarlig for å finansiere og organisere skyssen.
Er avstanden mellom hjem og skole over hhv 2 eller 4 kilometer, og det innvilges skyss etter **Kpkt 2.1.4**, er fylkeskommunen ansvarlig for skyssen.
For skyss av elever med varig/midlertidig skade eller funksjonshemming foretar den enkelte kommune/skole løpende utbetalinger til transportøren. Kommunen eller skolen sender refusjonskrav til Finnmark fylkeskommune 2 ganger i året. For

høstsemesteret skal refusjonskravet være fylkeskommunen i hende senest 10. januar, og for vårsemesteret senest 10. juli.

Beregningen av refusjonskravet skal foretas etter følgende:
For elever som har skyss på grunn av varig skade eller funksjonshemming refunderer fylkeskommunen kostnadene som overstiger normal billettpris for tilsvarende strekning.

For elever som ikke har fri skoleskyss, men som får midlertidig skyss på annen måte enn med buss refunderer fylkeskommunen kostnadene som overstiger normal billettpris for tilsvarende strekning.

Ved oppstart av skoleår meldes elevliste/transportbehov inn for fylkeskommunen, sammen med avtalene om kjøring som er gjort mellom kommunen og aktuell transportør.

Behov som oppstår underveis i skoleåret, tas fortløpende opp med fylkeskommunen for godkjenning pr. telefon eller epost. Kommunen kan da iverksette transport umiddelbart etter behov har oppstått. Kopi av transportavtale skal oversendes fylkeskommunens samferdselsavdeling så snart som mulig.
Godkjent skoleskyss kan trekkes tilbake hvis det viser seg at det er tildelt urettmessig.

Skyss av elever i videregående skole
For annen transport av elever enn det som er definert i **pkt 1.1.1,**har skolen det økonomiske ansvaret.

Ved oppstart av skoleår meldes elevliste/transportbehov for elever med behov for spesialtransport (midlertidig skade, handikap e.l.) inn for fylkeskommunen, sammen med avtalene om kjøring som er gjort mellom skolen og aktuell transportør.

Behov som oppstår underveis i skoleåret, tas fortløpende opp med fylkeskommunen for godkjenning pr. telefon eller epost. Skolen kan da iverksette transport umiddelbart etter behov har oppstått. Kopi av transportavtale skal oversendes fylkeskommunens samferdselsavdeling så snart som mulig.
Godkjent skoleskyss kan trekkes tilbake hvis det viser seg at det er tildelt urettmessig.

For skyss av elever med varig/midlertidig skade eller funksjonshemming foretar transportør fakturering mot Finnmark fylkeskommunes samferdselsavdeling fortløpende, etter at skolen har gjort skriftlig avtale om transport med transportør.

1.2.5 Transportavtaler
Alle transportavtaler mellom skole/fylkeskommune og transportører skal gjøres skriftlig. Kopi av avtalen skal sendes fylkeskommunens samferdselsavdeling.

1.2.6 Skyssbevis

Med skyssbevis menes elektronisk busskort, eller andre former for dokumentasjon av elevens rett til å reise med det aktuelle befordringsmiddelet. Alle elever skal utstyres med skyssbevis med elevens navn og fødselsdato. Skyssbeviset utstedes basert på den bestilling av skoleskyss fylkeskommunen mottar fra kommuner/skoler. Skyssbeviset er et personlig dokument og kan ikke overdras til andre enn den skyssbeviset er utstedt til.

Mindre transportører/løyvehavere kan etter søknad få innvilget fritak for kravet om å utstede skyssbevis. Fritak gis for ett – 1 – år av gangen.
Etter søknad kan transportøren få godkjent bruk av annet skyssbevis for elever i 1. til 3. klasse.

Skyssbeviset skal gi eleven rett til 1 tur/retur reise mellom hjem og skole alle skoledager. På de strekninger der det går ordinære personruter som eleven kan benytte ved hjemreise fra skolen, og valg av annet hjemreisetidspunkt enn skolens ordinære sluttidspunkt ikke medfører ekstrakostnader, skal eleven/elevens foreldre selv fritt kunne velge tidspunkt for å benytte hjemreisen.

Skyssbeviset gjelder ikke for reiser på helg-, hellig- eller fridager. Elektroniske skyssbevis utstedes som flerreisebillett med inntil 2 reiser per skoledag, gjeldende mellom kl 07:00 og kl 18:00.
Det er elevens eget ansvar at det antall reiser som er lagt inn i skolekortet, ikke benyttes til andre reiser enn mellom hjem og skole på skoledager. Elever som bruker opp sine reiser før utløpet av skoleåret, må selv bekoste reisen for det antall dager av skoleåret som gjenstår når skolekortet er brukt opp. Ved reise på annen strekning enn den skolekortet gjelder for, må ordinær billett løses.

1.2.7 Feilaktige opplysninger

Elever som på grunn av feilaktige opplysninger får dekket skoleskyss eller får utstedt skyssbevis kan bli holdt økonomisk ansvarlige for fylkeskommunens kostnader.
For elever under 18 år vil foreldrene kunne bli holdt ansvarlige, jfr lov om skadeserstatning 13. juni 1969 nr 26.

1.2.8 Tolkning av tvilstilfeller

Tvilstilfeller vedrørende tolkning av reglene avgjøres av Finnmark fylkeskommune.
Avgjørelser vedrørende skyss for grunnskoleelever kan påklages til Fylkesmannen.
Avgjørelser vedrørende skyss for elever i videregående skole kan påklages til fylkeskommunens klagenemnd.

1.3 Bussvettreglene

1. Finn plassen din i holdeplasskøen.

2. Stå i ro på holdeplassen til bussen har stoppet.
3. Gå rolig inn i bussen uten å trenge deg fram.
4. Vis skolekort eller busskort til sjåføren. Dette skal **alltid** brukes.
5. Finn en ledig plass.
6. Om det er trangt om plassen, må du la de som har størst behov få sitte (de minste, eldre og funksjonshemmede.
7. Om du må stå, sørg for å holde deg fast.
8. Plasser ranselen eller skolebagen på fanget og slik at den ikke er i vegen for andre.
9. Sitt rolig i setet. Bruk sikkerhetsbelter om slike finnes.
10. Ikke forstyrr føreren underveis.
11. Vær høflig og ta hensyn til andre passasjerer.
12. Bruk søppelboksen til papir og søppel.
13. Gjør ditt for at bussen skal være et trivelig oppholdssted.
14. Sitt i ro til bussen har stoppet og gå rolig ut.
15. Vent til bussen har kjørt før du går over vegen.

Tiltak ved systematiske brudd på bussvettreglene

1. Elever som forsettelig eller uaktsomt utøver skadeverk på bussmateriellet, må selv erstatte skaden innenfor rammen av gjeldende lovverk (lov om skadeserstatning, 13. juni 1969 nr 26).
2. Ved brudd på bussvettreglene slik at det går ut over sikkerheten, skal sjåføren stoppe bussen inntil situasjonen er bragt under kontroll selv om dette fører til forsinkelse av ruta.
3. Sjåføren har rett til å utvise skoleelever fra ungdomsskolen som ikke retter seg etter bussvettreglene eller klar instruks fra sjåfør.
Elever fra barneskolen utvises ikke.
4. Når sjåføren utviser en elev fra bussen skal dette skje på forsvarlig måte og sted. Melding om at utvisning av eleven har skjedd skal umiddelbart gis til foresatte eller skolen.
5. Sjåføren skal løpende rapportere alle grove eller gjentatte brudd på bussvettreglene til løyvehaver som rapporterer videre til skolen.
6. Skolen plikter ved mottak av rapport om slike situasjoner å ta forholdet opp med elev (ene) og om nødvendig med dennes foresatte.
7. Skolen kan i samråd med samferdselsmyndighetene treffe vedtak om utvisning fra skoleskyssordning for en periode.

KAP II – SKYSS AV ELEVER I GRUNNSKOLEN

2.1 Rett til fri skoleskyss

2.1.1 Avstand

Elever i 1. klasse med mer enn 2 kilometer mellom hjem og skole og elever i 2. – 10. klasse med mer enn 4 kilometer mellom hjem og skole, (målt jfr **pkt 1.1.5**), har rett til gratis skoleskyss.

2.1.2 Båtskyss

Elever som ved reise til og fra skolen må benytte båt, har rett til gratis skoleskyss uavhengig av avstanden mellom hjem og skole.

2.1.3 Skyss pga. varig/midlertidig skade eller funksjonshemming

Elever med midlertidig skade eller varig funksjonshemming har rett til fri skoleskyss uavhengig av avstanden mellom hjem og skole. Denne retten gjelder også til/fra skolefritidsordningen, ihht lovendring gjeldende fra 1.august 2010. Se også **pkt. 2.6.1**.
til 2.**6.5.**

2.1.4 Særlig farlig skolevei

Elever som ikke fyller vilkårene i **pkt 2.1.1**, kan i særlige tilfeller ha krav på gratis skoleskyss. Særlige forhold må være tilstede for at skyssretten skal kunne kreves med bakgrunn i særlig farlig eller vanskelig skolevei, og forholdet må kunne dokumenteres. Det er den enkelte kommune som står økonomisk ansvarlig for skoleskyss, som følge av vedtak om farlig skolevei, jfr. Opplæringslovens §13.4

Fylkeskommunen skal sørge for at skyssen er forsvarlig fra hjem til skole. Dersom fylkeskommunen etter en konkret vurdering finner at det ikke er forsvarlig å kreve at eleven går fra hjemmet og fram til oppsamlingsplassen, blir retten til skyss utløst fra annen oppsamlingsplass enn den ordinære.

2.1.5 Innlosjering

Innlosjering er et alternativ i særlige tilfeller. Kommunen skal innlosjere eleven når daglig skyss ikke er forsvarlig, f.eks. i deler av året hvor skyss ikke er mulig på grunn av klimatiske forhold, eller at skyssen regnes som økonomisk uforsvarlig i forhold til antall elever den skal besørge.

I slike vurderinger skal det legges særlig vekt på forhold som gjelder den enkelte elev, slik som alder, funksjonshemming, reisetid, trygghet og andre relevante forhold. I tvilstilfeller avgjør foreldrene om eleven skal innlosjeres.
Kommunen skal føre tilsyn med innlosjerte elever.
Blir eleven innlosjert på skole utenfor kommunen, har bostedskommunen ansvar for å etablere tilsyn.

2.1.6 Arbeidsuke

Fylkeskommunen har ikke ansvar for skyss av elever som er utplassert i arbeidsuke. Denne type skyss vurderes på lik linje med skyss i forbindelse med

svømmeundervisning, ekskursjoner og lignende.

2 Skysstandard

2.2.1 Ansvar og organisering

Fylkeskommunen skal organisere og tilrettelegge et skyssopplegg som er rasjonelt og økonomisk forsvarlig. Elever som har skyssrett skal, så langt dette er mulig, følge oppsatt skoleskyss organisert av fylkeskommunen.

I tilfeller hvor kommunen har skyssansvar for elevene, kan elevene henvises til etablert skysstilbud, dersom dette oppfyller elevens skyssrett. Kommunen skal i slike tilfeller betale refusjon tilsvarende andre skysselever. Dersom skyssmiddelet som fylkeskommunen har etablert ikke har kapasitet og det må settes inn større materiell eller etableres egen skyssordning, må kommunen dekke merkostnadene ved dette.

2.2.2 Akseptabel reisetid

Skoleskyssen søkes lagt til rette slik at elevene unngår unødig lang reisetid. Kommunene, gjennom sin fastsettelse av grunnskolestrukturen, er ansvarlig for å påse at skoleskyssen kan organiseres effektivt og rasjonelt, og uten å påføre elevene unødvendig lang reisetid.
Før kommunen treffer vedtak om endringer i skolestruktur, skal fylkeskommunen konsulteres i forhold til spørsmålet om skoleskyss.

2.2.3 Akseptabel gangavstand

Med unntak av elever som på grunn av funksjonshemming må ha transport fra dør til dør, må det aksepteres at elevene må gå til/fra oppsamlingsplass for transportmiddel i samband med skoleskyssen. Det legges til grunn at transporten skal dekke størstedelen av total distansen mellom hjem og skole.

2.2.4 Midtskyss

I Samferdselsdepartementets rundskriv N-1/90 er midtskyss definert som;
”skyss mellom skule og heim midt på dagen og utanom vanleg tid for skulestart og slutt …”
I henhold til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet har ikke elever i grunnskolen rett til midtskyss slik dette er definert i rundskriv N-1/90. Retten til slik skyss fremgår ikke av lovens ordlyd eller forarbeider.
Finnmark fylkeskommune organiserer ikke transport av skoleelever definert som midtskyss.

I områder med flere skoler i nærhet til hverandre, organiseres skoleskyss normalt i forhold til den skolen som starter først/slutter sist.

2.2.5 Reisefølge og tilsyn

Dersom det blir ventetid før og etter undervisning, har elevene rett til nødvendig tilsyn. Kommunen er ansvarlig for å føre tilsyn med elevene før og etter skoletid samt finansiering og organisering av slikt tilsyn.
Kommunens ansvar for tilsyn gjelder også bussholdeplass ved skolen i forbindelse med ankomst- og avgang av skolebusser.
Elevene har rett til nødvendig reisefølge. I de tilfeller der elever ikke kan reise alene, og hvor det er nødvendig med reisefølge, har kommunen ansvar for å organisere og finansiere slikt følge.

2.3 Elevens hjem

2.3.1 Folkeregistrert adresse

Elevens folkeregistrerte adresse er å anse som elevens hjem.

2.3.2 Delt daglig omsorg / samværsordning

Eleven har krav på gratis skoleskyss etter reglene i **Kap 2** fra begge foreldrene til/fra skolen dersom delt daglig omsorg er etablert etter reglene i **pkt 1.1.6**. Skyssordning fra begge foreldrene forutsetter at begge bosteder er i samme kommune og at det er etablert ordinær skoleskyss som eleven kan følge.

2.3.3 Elever i fosterhjem

2.3.3.1 Fosterhjem i egen kommune

Skyss mellom fosterhjem og skole dekkes som ordinær skyss mellom hjem og skole.

Barn som blir tatt hånd om av barnevernet og som plasseres i midlertidig bolig eller på barnevernsinstitusjon for kortere tidsrom, har rett til å fortsette sin skolegang ved den skolen barnet var elev på det tidspunkt barnet ble tatt under barnevernets ansvar, dersom eleven ønsker dette og det er praktisk mulig i forhold til f.eks. reisetid. I perioden fram til barnet får et mer permanent bosted (fosterhem el.l.), ligger det økonomiske og organisatoriske ansvaret for skoleskyssen hos barnevernet.

2.3.3.2 Fosterhjem i annen kommune

Det formelle og økonomiske ansvaret for skoleplass og skoleskyss ligger hos den kommunen der eleven hadde bostedsadresse da vedtak om omsorgsovertakelse ble fattet.
Skyss mellom fosterhjem og skole dekkes som skyss mellom ordinært hjem og skole.

2.3.4 Elever i avlastning

Funksjonshemmede elever har rett til gratis skoleskyss uavhengig av avstanden mellom hjem og skole. Funksjonshemmede elever har også rett til nødvendig skyss når de i perioder oppholder seg utenfor hjemmet, f.eks. i avlastningshjem.

2.3.5 Barn som er tilknyttet asylmottak

Retten til grunnskoleopplæring gjelder når det er sannsynlig at barnet skal oppholde seg i Norge i mer enn tre måneder. Plikten til grunnskoleopplæring trer i kraft når oppholdet overstiger tre måneder.
Barn tilknyttet asylmottak, og der det er sannsynlig at de vil oppholde seg i Norge i mer enn tre måneder, har rett til grunnskoleopplæring og skoleskyss etter reglene i **pkt 2.1**.

2.3.6 Elever som bor flere steder i løpet av året.

For elever som har flere faste bosteder i løpet av skoleåret, f.eks. turistbedrift som har sesongdrift, tradisjonell stølsdrift eller reindrift, og som oppfyller kravene for å få fri skoleskyss, har fylkeskommunen ansvar for å organisere skoleskyss.
I de tilfeller hvor bostedet kun har funksjon som sommer eller fritidsbolig, har elevene ikke krav på skoleskyss.

2.4 Skolen

2.4.1 Fylkeskommunens skyssansvar

Fylkeskommunens skyssansvar er begrenset til den daglige skyssen mellom hjem og skole til skolens ordinære start- og sluttider, jfr **pkt 1.1.1**. Skyss i skoletiden, f.eks. mellom undervisningslokaler, må dekkes av den enkelte skole.

2.4.2 Skoletilhørighet

Kommunen avgjør hvilken skole eleven hører til. Eleven sokner til den skolen som ligger nærmest hjemmet.

2.4.3 Fritt skolevalg og skolevalg ved flytting

Elever som flytter til annen bopel, og dermed annen skolekrets, skal også normalt bytte skole. Dette gjelder flytting både innenfor og mellom kommuner.

Fylkeskommunen har ikke ansvar for skoleskyss dersom eleven ønsker, eller av sosiale årsaker er anbefalt å fortsette i sin gamle skole etter flytting, selv om dette skjer i løpet av året og er godkjent av myndighetene.

2.4.4 Skolegang ved annen skole innen kommunen

Med annen skole menes her en annen skole enn den skolen som ligger nærmest,

eller den skolen i nærmiljøet som eleven sokner til.
Dersom spørsmålet om skoleskyss ikke er tatt opp i forkant av vedtak om tilhørighet til annen skole, er kommunen forpliktet til å dekke merkostnaden ved skoleskyssen, inntil fylkeskommunen har gjort et slikt vedtak eller inngått midlertidig avtale.

2.4.5 Skolegang i annen kommune enn hjemkommunen

Etter kommunalt enkeltvedtak kan en elev innvilges skolegang ved skole utenfor hjemkommunen.
Dersom spørsmålet om skoleskyss ikke er tatt opp i forkant av vedtak om tilhørighet til annen skole, er kommunen forpliktet til å dekke merkostnaden ved skoleskyssen.

2.4.6 Skyss i skoletiden

Skyss mellom ulike undervisningssteder i skoletiden må dekkes av kommunen.

2.4.7 Midlertidig undervisning i andre lokaler

Fylkeskommunen er ansvarlig for å organisere skoleskyss i de tilfeller der undervisningen midlertidig legges til andre lokaler, f.eks. i forbindelse med ombygging av skolen. Dersom midlertidig flytting av elevene medfører ekstrakostnader i forhold til opprinnelig skolested, vil kommunen måtte påregne å dekke disse kostnadene.

Ved midlertidig flytting av undervisningen til andre lokaler, legges det midlertidige skolested til grunn ved beregning av skyssdistanse. Dette kan medføre at elever som ellers har krav på transport ikke lenger har krav, mens andre som i utgangspunktet ikke har krav på transport vil få dekket transport. Dersom spørsmålet om skoleskyss ikke er tatt opp i forkant av vedtak om tilhørighet til annen skole, er kommunen forpliktet til å dekke merkostnaden ved skoleskyssen.

2.4.8 Undervisningssted

Elevens skyssrett er knyttet til det sted der undervisningen normalt foregår.
Dersom skoledagen begynnes eller avsluttes på annet sted, vil elevens rett til skyss fortsatt bli beregnet med utgangspunkt i det sted der undervisningen normalt foregår.
I særlige tilfeller, og etter egen avtale mellom kommunen og fylkeskommunen, kan kommunen selv organisere og finansiere slik skyss.

2.4.9 Skolefritidsordning (SFO)

Elevene har ikke rett til skyss mellom hjem og skole i forbindelse med SFO.
Dette gjelder ikke elever som får tilbud om SFO som en oppfyllelse av kommunens tilsynsplikt fram til den ordinære skoleskyssen går.

2.4.9.1 Tilrettelagt opplæringstilbud i skolefritidsordning (SFO)

Skyssretten for elever med slikt tilbud avhenger av at tilbudet er definert som grunnskoleopplæring og at eleven er sikret ressurser til spesialundervisning etter kommunalt enkeltvedtak. Tilbudet i SFO må utgjøre en del av det samlede skoletilbudet for eleven og være vedtatt i forståelse med foreldrene, samt ha hjemmel i opplæringslovens bestemmelser.
Dersom skyssen fra SFO til hjemmet blir vesentlig dyrere enn skyss hjem etter ordinær skoletid, f.eks. ved at muligheten til samordning av transport bortfaller, må kommunen påregne å dekke ekstrakostnadene ved skyssen.

2.4.9.2 Skolefritidsordning i skolens ferier

Elever som har behov for spesialpedagogisk hjelp, har rett til skoleskyss alle dager i året da eleven faktisk mottar slik hjelp. Elevene har skyssrett etter reglene i **pkt 2.1**.
Det forutsettes at kommunen fremlegger dokumentasjon for undervisningsopplegget hvor det fremgår hvilke dager det blir gitt spesialpedagogisk hjelp. Skyssbehov i skoleferien skal dokumenteres samtidig som ved søknad om skoleskyss i ordinært skoleår.

2.4.10 Private grunnskoler

Elever ved private grunnskoler som er godkjent av departementet og som mottar statsstøtte, får dekket skoleskyssen etter reglene som gjelder for tilsvarende offentlige skoler, forutsatt at skolen ligger innenfor elevens bostedskommune. Elever ved private grunnskoler som ikke mottar statstilskudd er ikke omfattet av retten til gratis skoleskyss.

I de tilfeller der privatskolen ligger i en annen kommune enn bostedskommunen, har verken kommunen eller fylkeskommunen skyssansvar fra kommunegrensen til skolen. Skolen, foreldre eller foresatte må i slike tilfeller dekke skyssen fra kommunegrensen til skolen.

For varig/midlertidig skadde eller funksjonshemmede elever ved private grunnskoler gjelder skyssretten ut over kommunegrensen. Bostedskommunen skal i slike tilfeller dekke persontakst for hele strekningen fra bosted til skole, og fylkeskommunen har ansvar for organisering og finansiering av skoleskyssen ut over dette.

2.4.11 Undervisning i hjemmet ved sykdom

Dersom skole og hjem inngår avtale om undervisning i hjemmet hvis eleven er syk i en lengre periode, og undervisningen medfører skyssutgifter, defineres dette som tjenestereise. Kommunen/skolen er i slike tilfeller ansvarlig for å dekke eventuelle skyssutgifter.

2.5 Særskilte elevgrupper

2.5.1 Barn under opplæringspliktig alder

Kommunen er ansvarlig for skyss av barn under opplæringspliktig alder, jfr Opplæringslovens §§ 13-4 og 7-6.

2.5.2 Voksne med rett til grunnskoleopplæring

Voksne med rett til opplæring etter opplæringslovens § 4 A-2, har den samme rett til skyss, reisefølge, tilsyn og innlosjering som elever i grunnskolen. Skyssgrensen er 6 kilometer.

Voksne som på grunn av funksjonshemming, sjukdom eller skade har behov for skyss, har rett til det uten hensyn til veilengde når de får grunnskoleopplæring etter opplæringslovens kapittel 4A.

Voksne som tidligere har gjennomført grunnskoleopplæring men som har behov for fornyet opplæring, evt kun i enkelte fag, vil ikke ha skyssrett.

For skyss av voksne med rett til grunnskoleopplæring, betaler kommunen refusjon i henhold til gjeldende persontakst (voksenbillett).

2.6 Elever med midlertidig skade eller varig funksjonshemming

2.6.1 Generelle regler

Elever som har midlertidig skade eller varig funksjonshemming har krav på skoleskyss uavhengig av avstanden mellom bosted og skole. Fylkeskommunen er ansvarlig for å tilrettelegge skyssen. Elever med slik skade eller funksjonshemming skal søke om skyss.

Skyssretten er ikke basert på hvorvidt eleven får spesialundervisning, men utløses av elevens medisinske tilstand. Sakkyndig medisinsk uttalelse, som begrunner behovet for skyss, skal foreligge før transporten iverksettes. Elever som ikke er bevegelseshemmet og som antas å kunne følge ordinær skolebuss, gis busstransport eventuelt i følge med ledsager eller tilsyn/følge til/fra busstransporten etter behov. Kommunen bærer det økonomiske og organisatoriske ansvaret for ledsagertjenesten.

I de tilfeller der et behov oppstår i løpet av skoleåret, besørger skolen iverksettelse av transport fra dag 1 etter at behovet har oppstått, og innhenter godkjenning fra fylkeskommunen til dette. Kopi av avtalen mellom skolen og transportøren skal oversendes Finnmark fylkeskommune, samferdselsavdelingen, uten unødig opphold.

Kostnadene ved slik skyss skal medtas i halvårlig refusjonsavregning og dokumentasjon på skyssbehovet skal da være vedlagt refusjonskravet, jfr Kap 1.2.4 i retningslinjene.

2.6.2 Krav til søknaden

Søknad om skoleskyss for den enkelte elev sendes til Finnmark fylkeskommune via kommunen/skolen. Søknaden skal være vedlagt sakkyndig uttalelse fra lege eller tilsvarende medisinsk sakkyndig. Uttalelsen skal inneholde begrunnelse for og beskrivelse av skyssbehovet (buss, privatbil, drosje), og for hvilken periode det vil være behov for slik skyss. Legeerklæring/sakkyndig uttalelse som vedlegges søknaden kan ikke være eldre enn 3 måneder.

Søknader innvilges for angitt periode. Ved varig behov for tilrettelagt skoleskyss, innvilges søknaden normalt for det tidsrom eleven skal få sin undervisning ved den aktuelle skolen. Ved bytte av skole eller flytting, skal ny søknad sendes til fylkeskommunen.

Kommunen/skolen skal uten opphold varsle fylkeskommunen om endringer i skyssbehovet.

2.6.3 Søknadsfrist

Eleven eller elevens foresatte er ansvarlige for at søknad om tilrettelagt skyss sendes til fylkeskommunen så snart man er klar over at det vil være behov for slik skyss.

2.6.4 Skysstandard

Elever som antas å kunne følge ordinær skolebuss, tilbys busstransport, eventuelt med følge/tilsynsordning jfr **pkt 2.2.5**.

Elever som har behov for annen transport enn buss (privatbil, drosje og lignende) kan bruke dette dersom behovet er godtgjort i uttalelse fra lege eller tilsvarende medisinsk sakkyndig. I disse tilfeller skal elev/foresatt først ta saken opp med skolen, som iverksetter transport fra dag 1, og innhenter godkjenning til dette fra fylkeskommunen.

Kopi av avtalen mellom skolen og transportøren skal oversendes Finnmark fylkeskommune, samferdselsavdelingen, uten unødig opphold.

2.7 Privat skyssmiddel

2.7.1 Bruk av privat skyssmiddel

Etter avtale med fylkeskommunen kan det etableres egne skyssordninger dersom foreldre eller foresatte selv ønsker å utføre skyssen og dette er mest hensiktsmessig for kommunen, samt at det ikke eksisterer egnet skoleskysstilbud på strekningen. Godtgjørelse for kjøringen er faktiske utgifter jf.
Pkt 1.1.3. Refusjon av utgifter utbetales etterskuddsvis månedlig etter regning/ dokumentering fra foresatte.

Avtale om refusjon av utgifter skal avklares før ordningen etableres.

Søknad om dekning av utgifter i forbindelse med kjøring av egne barn til/fra skolen skal fremsendes fylkeskommunen via kommunen/skolen. Kommunen/skolen skal attestere på at de opplysninger som fremkommer i søknaden stemmer.

Foreldre som fritt velger å kjøre sine barn til skolen uten avtale med fylkeskommunen vil ikke få sine kostnader dekket.

2.8 Skyssbevis

2.8.1 Skyssbeviset

Alle elever i grunnskolen som følger rutegående transport/skolebuss ved reise til/fra skolen skal utstyres med skyssbevis, **pkt 1.2.5**.

Elever i 1. og 2. klasse utstyres med nøkkelring e.l. som skyssbevis. Elever i 3. til 10. klasse utstyres med elektronisk skyssbevis.

Etter søknad kan fylkeskommunen innvilge bruk av nøkkelring for enkeltelever i 3. til 10. klasse.

2.8.2 Opplysningsplikt

Elevens foresatte er ansvarlige for at alle opplysninger som gis ved søknad om gratis skoleskyss er korrekte jfr **pkt1.2.6**.

Fylkeskommunen, den enkelte kommune og skolene er pliktige til å informere eleven/elevens foresatte om retten til skoleskyss.

2.8.3 Feilaktige opplysninger

Elever som ved å oppgi feilaktige opplysninger får innvilget gratis skoleskyss eller kontant skysstilskudd vil bli holdt økonomisk ansvarlige for fylkeskommunens kostnader som følge av de uriktige opplysningene jfr **pkt 1.2.6**.

2.8.4 Tap av skyssbevis

Ved tap av skyssbevis plikter eleven straks å gi melding om dette til skolen. Nytt skyssbevis utstedes av transportør mot et gebyr på kr 50,-. Gebyrordningen gjelder ikke for elever i 1. til 4. klasse.

Elever i 1. til 7. klasse skal alltid tas med til skolen, selv om de har mistet skyssbeviset. Skolen skal utstede attestasjon for at eleven har fri skoleskyss for hjemreisen.

Elever i 8. til 10. klasse skal løse annen godkjent billett hvis ikke skolekort kan forevises. Unntaket er feil ved elektroniske kort.

Det gis ikke refusjon for de dager eleven er uten skyssbevis.

2.9 Klageadgang

2.9.1 Endring av reglene

Dersom bestemmelser i dette reglement endres, vil ikke tidligere godkjenning eller enkeltvedtak kunne regnes å gi føringer for eventuelle nye enkeltvedtak. Endring av reglene kan ikke gis tilbakevirkende kraft.

2.9.2 Klageadgang

Alle avgjørelser som angår skoleskyss for enkelt elever eller grupper av elever er enkeltvedtak, og kan i medhold av Forvaltningslovens § 28 påklages. Klagen må fremsettes skriftlig til Finnmark fylkeskommune innen 3 uker fra det tidspunkt melding om vedtak er mottatt.

2.9.3 Klagenemnd

Dersom fylkeskommunen opprettholder sitt vedtak etter at klage er mottatt, oversendes klagen til Fylkesmannen i Finnmark.

KAP III - SKYSS AV ELEVER I DEN VIDEREGÅENDE SKOLEN

3.1 Rett til fri skoleskyss

3.1.1 Avstand

Elever i videregående skole har rett til gratis skoleskyss når avstanden mellom hjem og skole (målt jfr **pkt 1.1.5**) overstiger 6 km èn vei.

3.1.2 Båtskyss

Elever som ved reise til og fra skolen må benytte båt, har rett til gratis skoleskyss uavhengig av avstanden mellom hjem og skole.

3.1.3 Skyss pga. varig/midlertidig skade eller funksjonshemming

Elever med midlertidig skade eller varig funksjonshemming har rett til gratis skoleskyss uavhengig av avstanden mellom hjem og skole. Se også **pkt. 3.6.1.** til 3.**6.5.**

Behovsliste oversendes fylkeskommunens samferdselsavdeling ved oppstart av skoleår, sammen med kopi av avtaler gjort med transportør. Ved behov som oppstår i løpet av skoleåret tas sakene fortløpende opp med fylkeskommunen for godkjenning, men skolene skal iverksette transport fra dag 1 etter at behov er oppstått.

Kopi av avtalen skal også i disse tilfellene oversendes fylkeskommunens samferdselsavdeling.

3.1.4 Utplassering

Dersom praksis eller utplassering er en obligatorisk del av undervisningen, dekkes reiseutgifter mellom hjem og praksissted etter samme regler som for skyss mellom hjem og skole. (Se også **pkt 3.4.4**)
Elever som er hjemmehørende i Finnmark, og som går på videregående skole i annet fylke, kan, når skolegangen i annet fylke er på grunn av manglende kapasitet ved skolene i Finnmark, det ikke finnes tilsvarende skoletilbud i Finnmark, eleven går på landslinjer eller skoleplassen er kjøpt av Finnmark fylkeskommune, etter søknad få dekket utgifter til reise mellom hjem og utplasseringssted dersom utplasseringen finner sted i hjemfylket og forutsetningene for å få dekket skyssen ellers er tilstede (jfr **Kap pkt 3.1.1** til **3.1.3**).

3.2 Skysstandard

3.2.1 Planlegging av skyssen

Fylkeskommunen skal organisere og tilrettelegge et skyssopplegg som er rasjonelt og økonomisk forsvarlig, samtidig som elevene får en akseptabel reisetid. Fylkeskommunen må gis rimelig tid til å planlegge, tilrettelegge og iverksette skysstilbudet.
Skyssordning som iverksettes mens skyssøknad behandles er ikke førende for innvilgelse eller avslag på søknaden.
Fylkeskommunen kan bestemme at flere elever må samordne skyssen.

3.2.2 Akseptabel reisetid

Skoleskyssen skal søkes organisert på en slik måte at eleven ikke påføres unødig reisetid.

3.2.3 Akseptabel gangavstand

Det forventes at eleven går en rimelig distanse fra hjem til påstigningssted for skoleskyssen. For elever i den videregående skolen må det aksepteres at elevene må gå til/fra oppsamlingsplass for transportmiddel i samband med skoleskyssen. Det legges til grunn at transporten skal dekke størstedelen av total distansen mellom hjem og skole.

3.2.4 Reisefølge og tilsyn

Elever som har behov for tilsyn/følge i forbindelse med transport til og fra skolen, har krav på dette. Utdanningsetaten, skolen og PP-tjenesten er ansvarlig for å organisere og finansiere slik tjeneste.

Fylkeskommunen v/Utdanningsetaten eller den enkelte skole har ansvar for tilsyn med elever som får ventetid mellom undervisningens slutt og transport.

3.3 Elevens hjem

3.3.1 Folkeregistrert adresse

Elevens folkeregistrerte adresse er å anse som elevens hjem.
For elever som i forbindelse med skolegangen bor på hybel eller internat (annen adresse enn den folkeregistrerte adressen), regnes som hjem når retten til gratis skoleskyss skal vurderes.

I forbindelse med undervisningsmessig utplassering regnes hybel el.l. Som eleven benytter i utplasseringsperioden som hjem i forbindelse med vurdering av retten til gratis skoleskyss i utplasseringsperioden.

3.3.2 Hybel

For elever som bor på hybel eller internat regnes dette som hjem. Eleven får ikke dekket hjemreiser til foreldrenes bosted.

3.3 Delt daglig omsorg

Eleven har krav på gratis skoleskyss etter reglene i **Kap 3** fra begge foreldrene til/fra skolen dersom delt daglig omsorg er etablert etter reglene i **pkt 1.1.6**. Skyssordning fra begge foreldrene forutsetter at det er etablert ordinær skoleskyss som eleven kan følge.

3.3.4 Elever i fosterhjem

3.3.4.1 Fosterhjem i eget fylke

Skyss mellom fosterhjem og skole dekkes som ordinær skyss mellom hjem og skole.
Barn som blir tatt hånd om av barnevernet og som plasseres i midlertidig bolig eller på barnevernsinstitusjon for kortere tidsrom, har rett til å fortsette sin skolegang ved den skolen barnet var elev på det tidspunkt barnet ble tatt under barnevernets ansvar, dersom eleven ønsker dette og det er praktisk mulig i forhold til f.eks. reisetid. I perioden fram til barnet får et mer permanent bosted (fosterhjem el.l.), ligger det økonomiske og organisatoriske ansvaret for skoleskyssen hos barnevernet.

3.3.4.2 Fosterhjem i annet fylke

Det formelle og økonomiske ansvaret for skoleplass og skoleskyss ligger i det fylket der eleven hadde bostedsadresse da vedtak om omsorgsovertakelse ble

fattet.

Skyss mellom fosterhjem og skole dekkes som skyss mellom ordinært hjem og skole.

3.3.5 Avlastningshjem for funksjonshemmede elever

Funksjonshemmede elever har rett til fri skoleskyss uavhengig av avstanden mellom hjem og skole. Funksjonshemmede elever har også rett til nødvendig skyss når de i perioder oppholder seg utenfor hjemmet, f.eks. i avlastningshjem.

3.4. Skolen

3.4.1 Undervisningssted

Elevens skyssrett er knyttet til det sted der undervisningen normalt foregår. Dersom skoledagen begynnes eller avsluttes på annet sted, vil elevens rett til skyss fortsatt bli beregnet med utgangspunkt i det sted der undervisningen normalt foregår.

3.4.2 Skyss i skoletiden

Skyss mellom ulike undervisningssteder i skoletiden, der undervisningen er lagt til steder utenfor skolens område (f.eks. til svømmehall, gymnastikksal, musikkundervisning etc.), regnes ikke som ordinær skoleskyss og må dekkes av skolen.

Som skyss i skoletiden regnes også reiser til kurs/seminarer som inngår som en obligatorisk del av undervisningen.

For skyss av elever med varig skade/funksjonshemming mellom ulike undervisningssteder kan skolen søke refusjon når skyssen er godkjent av fylkeskommunen.
Godkjenning gis ordinært bare for skyss knyttet til kroppsøvingstilbud eller tilbud om spesielt tilrettelagt undervisning, der det er nødvendig at denne undervisningen gis på et annet sted enn skolen.

3.4.3 Private videregående skoler

Elever i videregående utdanning ved private skoler, har rett til skyss dersom undervisningen er godkjent som videregående opplæring, og skolen mottar statstilskudd til driften. Reglene gjelder daglig skoleskyss etter samme retningslinjer som for elever ved offentlige skoler.

Retten til skyss gjelder bare innenfor elevens hjemfylke. Finnmark fylkeskommune gir ikke støtte til skoleskyss for elever hjemmehørende i Finnmark fylke som tar utdanning ved privat videregående skole utenfor fylket.

3.4.4. Undervisningsmessig utplassering

I forbindelse med utplassering eller praksis som er en obligatorisk del av undervisningen, dekkes skyssen mellom hjem og utplasserings-/praksissted etter samme regler som for daglig skyss mellom hjem og skole. For elever som i forbindelse med utplassering eller praksis må bo på hybel i perioden, dekkes èn reise hjem – utplasseringssted (tur/retur), etter rimeligste reisemåte.
Eleven skal benytte etablert skolerute eller rutegående kollektivtransportmiddel så langt dette er mulig.

Elever som er utplassert, kan etter søknad få dekket bruk av egen bil (jfr **pkt 1.1.3**) mellom hjem og utplasseringssted dersom avstanden overstiger 6 km, og vilkårene i **pkt 3.7.1** er oppfylt.

Søknad om refusjon av utgifter til skyss i forbindelse med utplassering skal oversendes Finnmark fylkeskommune senest 2 uker etter at utplasseringen er avsluttet. Refusjon for skyss i forbindelse med utplassering utbetales fortløpende.

3.4.5 Landslinjer og statlige videregående skoler

Elever som er tatt inn til videregående utdanning ved statlige videregående skoler eller landslinjer har rett til skyss mellom hjem og skole etter reglene i **Kap 3**, dersom aktuell skoleplass er kjøpt eller på annen måte godkjent av Finnmark fylkeskommune.

3.4.6 Elever ved tekniske fagskoler

Elever ved tekniske fagskoler omfattes ikke av Opplæringslovens bestemmelser og har dermed ikke rett til skyss eller skyssgodtgjørelse.

3.4.7 Kompetansesentra

Utredning eller undervisning i forbindelse med f.eks. lese- og skrivevansker gis ved ulike Kompetansesentra. Reiseutgifter i forbindelse med opphold på Kompetansesenter dekkes av fylkeskommunen etter rimeligste reisemåte. Utgifter til kost og overnatting dekkes ikke.

Eleven skal på forhånd søke om dekning av reiseutgifter og kvitteringer for reisen skal vedlegges refusjonssøknaden. Refusjon for reiseutgifter utbetales etterskuddsvis.

3.4.8 Kurs og voksenopplæring

Elever som går på kurs eller er inntatt til voksenopplæring har ikke krav på skyss eller skyssgodtgjørelse.

3.5 Særskilte elevgrupper

3.5.1 Lærlinger

Lærlinger er i Opplæringsloven ikke definert som elever og har derfor ikke rett til skyss etter Opplæringslovens regler. Elever som får sluttopplæring på skole og ikke i bedrift, og som fremstiller seg til fag- eller svenneprøve som elever, har rett til skyss etter samme regler som andre elever i videregående skoler. Lærlinger som får komprimert teoriundervisning over kortere tidsrom ved nærmeste videregående skole, og hvor fagopplæringen bekrefter at reisen til og fra undervisningen ikke dekkes av andre, kan søke om skyssgodtgjørelse eller gratis skyss for det tidsrommet undervisningen pågår.

3.5.2 Hospitanter i videregående skole

I enkelte tilfeller kan ungdomsskoler og rehabiliteringsteam eller behandlingsinstitusjoner inngå avtale med foreldre og elev om hospitering i ett år før videregående opplæring starter opp. Selv om eleven har fullført grunnskole, betraktes oppholdet i skolemiljøet som rehabilitering og ikke opplæring. Eleven har derfor ikke rett til skoleskyss.

For elever i 10. klasse som deltar i utplassering i videregående skole som en del av sitt undervisnigsmessige opplegg, er kommunen ansvarlig for å dekke skoleskyssen.

3.5.3 Voksne med rett til videregående opplæring.

Personer som er født før 1. januar 1978 og har fullført grunnskole eller tilsvarende, men som ikke har fullført videregående opplæring, har etter søknad rett til slik opplæring.

Søkere som får tilbud om opplæring som er spesielt organisert og tilrettelagt for voksne i henhold til Opplæringslovens § 4A-3, har ikke rett til gratis skoleskyss. Voksne som følger ordinær videregående opplæring etter Opplæringslovens § 3-1 (ordinært inntak) har skyssrett på lik linje med andre elever.

3.5.4 Elever tilknyttet oppfølgingstjeneste

Elever som er tilknyttet fylkeskommunal oppfølgingstjeneste har skyssrett på samme vilkår som andre elever i videregående skole.

3.6 Elever med midlertidig/varig skade eller funksjonshemming

3.6.1 Skyssrett

Elever med midlertidig skade eller varig funksjonshemming har rett til gratis skoleskyss uavhengig av avstanden mellom hjem og skole. Fylkeskommunen er ansvarlig for å organisere og tilrettelegge skysstilbudet.

Behovsliste oversendes fylkeskommunens samferdselsavdeling ved oppstart av

skoleår, sammen med kopi av avtaler gjort med transportør. Ved behov som oppstår i løpet av skoleåret tas sakene fortløpende opp med fylkeskommunen for godkjenning, men skolene skal iverksette transport fra dag 1 etter at behov er oppstått.

Kopi av avtalen skal oversendes fylkeskommunens samferdselsavdeling.

3.6.2 Krav til søknaden

Søknad om spesialskyss for den enkelte elev fremsendes Finnmark fylkeskommune via skolen. Søknaden skal være vedlagt sakkyndig uttalelse fra lege eller psykolog. Uttalelsen skal inneholde begrunnelse for og beskrivelse av skyssbehovet (buss, privatbil, drosje), og for hvilken periode det vil være behov for slik. Legeerklæring/sakkyndig uttalelse som vedlegges søknaden kan ikke være eldre enn 3 måneder.

Søknader innvilges for angitt periode. Ved varig behov for tilrettelagt skoleskyss, innvilges søknaden normalt for det tidsrom eleven skal få sin undervisning ved den aktuelle skolen. Ved bytte av skole eller flytting, skal ny søknad sendes til fylkeskommunen.

3.6.3 Søknadsfrist

Eleven eller elevens foresatte er ansvarlige for at søknad om spesialskyss sendes til fylkeskommunen så snart man er klar over at det vil være behov for slik skyss.

Når søknaden mottas mer enn en –1 – måned etter skolestart, og det søkes refusjon for utgifter, refunderes utgifter kun fra den dato søknaden er mottatt ved Finnmark fylkeskommune.

3.6.4 Skysstandard

Elever som antas å kunne følge ordinær skolebuss, tilbys busstransport, eventuelt med følge/tilsynsordning jfr **pkt 3.2.4**.

Elever som har behov for annen transport enn buss (privatbil, drosje og lignende) kan bruke dette dersom behovet er godtgjort i uttalelse fra lege eller annen medisinsk sakkyndig.

3.7 Bruk av privat skyssmiddel

3.7.1 Vilkår for å få kontant skysstilskudd

Etter søknad kan elever innvilges kontant skysstilskudd for bruk av egen bil dersom minst ett av følgende forhold er tilstede:

- det finnes ikke rutetilbud for hele eller deler av strekningen hjem – skole.
- Avstanden hjem - skole overstiger 6 kilometer.
- enslig forsørger som må bringe/hente barn i barnehage eller SFO. Det

forutsettes at barnet ikke har ordinær skoleskyssordning
- attest fra sakkyndig medisinsk personell som tilsier at eleven bør ha mulighet til å kjøre egen bil.

Det gis ikke kontant skysstilskudd av sosiale eller velferdsmessige årsaker.

3.7.2 Søknaden

Søknaden fylles ut på eget skjema som fåes ved henvendelse til skolen.
Søknad om kontant skysstilskudd skal være oversendt Finnmark fylkeskommune senest 1 måned etter skolestart. Søknader mottatt etter dette vil kun bli behandlet dersom forsinkelsen skyldes forhold eleven ikke rår over.

Søknad om kontant skysstilskudd i forbindelse med bruk av egen bil i utplasseringsperiode skal sendes fylkeskommunen senest 2 uker etter at utplasseringen er avsluttet. Refusjon for skyss i forbindelse med utplassering utbetales fortløpende.

3.7.3 Beregning av skysstilskudd

Ved bruk av privat skyssmiddel dekkes faktiske utgifter (jfr **pkt 1.1.3**).
Gjeldende sats per 1. august legges til grunn for hele skoleåret.

3.8 Skyssbevis

3.8.1 Skyssbeviset

Alle elever i videregående skole som følger rutegående transport/skolebuss ved reise til/fra skolen skal utstyres med skyssbevis jfr **pkt 1.2.5.**

3.8.2 Opplysningsplikt

Eleven er selv ansvarlig for at alle opplysninger som gis ved søknad om fri skoleskyss er korrekte jfr **pkt 1.2.6**.
Fylkeskommunen, Utdanningsetaten og den enkelte skole er pliktig til å informere eleven om dennes rett til skoleskyss.

3.8.3 Feilaktige opplysninger og misbruk

Elever som ved å oppgi feilaktige opplysninger får innvilget gratis skoleskyss eller kontant skysstilskudd vil bli holdt økonomisk ansvarlige for fylkeskommunens kostnader som følge av de uriktige opplysningene jf **pkt 1.2.6**.

Elever som misbruker sin skyssrett ved å låne ut, leie ut eller selge sitt skyssbevis til andre, kan fratas retten til skoleskyss for inntil 1 skoleår.

3.8.4 Tap av skyssbevis

Ved tap av skyssbevis plikter eleven straks å gi melding om dette til skolen.
Nytt skyssbevis utstedes av transportør mot et gebyr på kr 50,-.
Det gis ikke refusjon for de dager eleven er uten skyssbevis.

3.9 Klageadgang

3.9.1 Endring av reglene

Dersom bestemmelser i dette reglement endres, vil ikke tidligere godkjenning eller enkeltvedtak kunne regnes å gi føringer for eventuelle nye enkeltvedtak. Endring av reglene kan ikke gis tilbakevirkende kraft.

3.9.2 Klageadgang

Alle avgjørelser som angår skoleskyss for enkelt elever er enkeltvedtak, og kan i medhold av Forvaltningslovens § 28 påklages. Klagen må fremsettes skriftlig til Finnmark fylkeskommune innen 3 uker fra det tidspunkt melding om vedtak er mottatt.

2.9.3 Klagenemnd

Dersom fylkeskommunen opprettholder sitt vedtak etter at klage er mottatt, oversendes klagen til fylkeskommunes klagenemnd. Klagenemndens avgjørelse er endelig.

FINNMARK FYLKESKOMMUNE
FINNMÁRKKU FYLKKAGIELDA
Opplæringsavdelinga
Oahpahusossodat

Vår dato: 8.1.2012	Vår ref: 10/00782-31
Arkivkode: _;A40	Deres ref:
Gradering: Ugradert	Saksbehandler: Sissel Øverdal Telefon: +47 78 96 30 99 sissel.overdal@ffk.no

Se mottakerliste

Høring i forbindelse med *Struktur for læring* - utredning om videregående opplæring i Finnmark

Høringsbrev

Opplæringsutredningen *Struktur for læring* ble bestilt av Kompetanseutvalget høsten 2010. Formålet med utredningen er å gi inngående kunnskap om videregående opplæring i Finnmark og vurdere hva som må til for å forbedre og effektivisere tilbudene som gis.

Utredningen ble lagt fram for Kompetanseutvalget i november 2011. Kompetanseutvalget vedtok å sende opplæringsutredningen *Struktur for læring på høring* og gjennomføre dialogmøter i regionene i Finnmark. Hele vedtaket finnes her. Nærmere informasjon om dialogmøtene vil bli gitt i løpet av januar 2012.

Høringsfristen er satt til 8 uker – frist 5. mars. Vi ber om at høringssvar sendes elektronisk til opplaering@ffk.no Høringssvar vil bli lagt ut på hjemmesiden til Finnmark fylkeskommune.

Opplæringsutredningen

Opplæringsutredningen består av to hoveddeler. Del 1. er utarbeidet av Finnmark fylkeskommune og gir en statusbeskrivelse av videregående opplæring i Finnmark per 2010-2011. Del 2. er gjennomført av Norconsult, seksjon for skoleplanlegging. Denne delen inneholder en analyse av alternative skolestruktur i Finnmark vurdert ut fra perspektiver som utdanningskvalitet, elev- og befolkningsutvikling, lokal og regional tilgjengelighet, skolestørrelse, næringsutvikling, økonomi og skoleanleggenes tilstand, egnethet og utviklingsmuligheter. Avslutningsvis legger Norconsult fram skisser til seks modeller for fremtidig skolestruktur i Finnmark.

Bakgrunn for høringen

Målsettingen med utredningen er effektivisering og forbedring av videregående opplæring i Finnmark. I dag har Finnmark store utfordringer med gjennomføring av videregående opplæring. I Finnmark fullfører og består ca. 51 % av elevene mot ca. 70 % på nasjonalt nivå. Av de som søker læreplass får ca. 62 % læreplass i Finnmark, mens ca. 83 % får læreplass på landsbasis. I Finnmark ligger karakternivået noe under nasjonalt nivå. Målsettingen for videregående opplæring er å komme opp på nasjonalt nivå, jfr. Finnmark fylkeskommunes strategiplan for videregående opplæring, *Kompetent Region 20082011(2013).* De siste tallene for gjennomføring viser at Finnmark er på rett vei, men at det ennå er store utfordringer.

Postadresse
Sentraladministrasjonen
Fylkeshuset
9815 Vadsø
postmottak@ffk.no

Besøksadresse
Sentraladministrasjonen
Henry Karlsens plass 1
9800 Vadsø
www.ffk.no

Telefon +47 78 96 30 00
Telefaks +47 78 96 30 01

Org.nr 964 994 218
Bankkonto 4930.09.12051

I opplæringsutredningen vises det til at Finnmark er det fylket har nest høyest driftsutgifter pr. elev i videregående skole. I Finnmark bruker vi ca. 150 000 kr. pr. elev mens nasjonalt snitt er ca. 128 000 kr. Hovedårsaken til de større kostandene i Finnmark er dagens skolestruktur, inkl. LOSA. Med Norconsult sine ord: "Finnmark har i dag en kostbar skolestruktur som ikke synes å gi de ønskede resultater" (s.121).

Et annet moment som har betydning når framtidens skole- og tilbudsstruktur skal vurderes er elevtallsnedgangen. I henhold til SSB sine prognoser vil Finnmark ha ca. 500 færre ungdommer i aldersgruppen for videregående opplæring de nærmeste ti årene.

Høring

- **Høringsinstansene bes kommentere og vurdere modellene i del 2. av utredningen**
- Hvilken av modellene kan brukes som utgangspunkt for framtidig organisering av videregående opplæring i din region og for hele Finnmark?
- Hva bør være viktige premisser for organisering av videregående opplæring i Finnmark?
- Hva er behovet for kompetanse og utdanning i egen kommune/ region?
- Hva er de viktigste premissene for å oppnå et best mulig utdanningstilbud i Finnmark fylkeskommune?
- Er her problemstillinger og områder som ikke er berørt i utredningen som burde vært tatt med?

Lisbeth Isaksen
Fylkesråd for kompetanse

Vedlegg: Høringsinstanser

Høring i forbindelse med *Struktur for læring* – utredning om videregående opplæring i Finnmark

Høringsinstanser

Videregående skoler i Finnmark
Elevrådene ved de videregående skolene
Kommunene i Finnmark
KS i Finnmark
Høgskolen i Finnmark
Sámi allaskuvla
NHO Finnmark
Næringshagene i Finnmark
Opplæringskontor med lærlinger i Finnmark
Fylkesmannen i Finnmark
Elevorganisasjonen i Finnmark
Fagforbundet i Finnmark
Skolenes Landsforbund i Finnmark
Musikernes fellesorganisasjon i Finnmark
Fellesforbundet - Finnmark
Delta – Finnmark
Parat – Finnmark
Bibliotekarforbundet i Finnmark
Skolelederforbundet i Finnmark
Akademikerne- kommune Finnmark
Lektorlaget i Finnmark
NITO i Finnmark
Utdanningsforbundet Finnmark
Norsk sykepleierforbund Finnmark
Forskerforbundet Finnmark
Akademikerforbundet Finnmark

Navn	Att	Adr	Postnr	Poststed
Alta kommune		Postboks 1403	9506	ALTA
Berlevåg kommune		Torget 4	9980	BERLEVÅG
Båtsfjord kommune		Postboks 610	9991	BÅTSFJORD
Gamvik kommune		Postboks 174	9770	MEHAMN
Hammerfest kommune		Postboks 1224K	9616	HAMMERFEST
Hasvik kommune		Postboks 43	9593	BREIVIKBOTN
Kárásjoga gielda / Karasjok kommune		Ráddeviesugeaidnu 4 / Rådhusgt 4	9730	KÁRÁSJOHKA-KARASJOK
Guovdageaidnu suohkan / Kautokeino kommune		Bredbuktnesveien 6	9520	KAUTOKEINO-GUOVDAGEAIDNU
Kvalsund kommune		Rådhusveien 18	9620	KVALSUND
Lebesby kommune		Postboks 38	9790	GILE-VUOTNA/KJØLLEFJORD
Loppa kommune		Parkveien 1/3	9550	ØKSFJORD
Måsøy kommune		Torget 1	9690	HAVØYSUND
Unjárga gielda / Nesseby kommune		Rådhuset	9840	VUONNABAHTA-VARANGERBOTN
Nordkapp kommune		Postboks 177	9751	HONNINGSVÅG
Porsanger kommune		Rådhuset	9712	LAKSELV
Sør-Varanger kommune		Postboks 406	9915	KIRKENES
Deanu gielda / Tana kommune		Rådhusveien 3	9845	TANA-DEATNU
Vadsø kommune		Postboks 614	9811	VADSØ
Vardø kommune		Postboks 292	9951	VARDØ
Alta videregående skole			9509	ALTA
Hammerfest videregående skole		Meridiangata 10	9613	Hammerfest
Kirkenes videregående skole Girkonjárgga joatkkaskuvla		Postboks 44	9916	Hesseng
Lakselv videregående skole Leavnnja joatkkaskuvla		Postboks 23	9711	Lakselv
Nordkapp maritime fagskole og videregående skole		Postboks 173	9751	Honningsvåg
Deanu joatkkaskuvla Tana videregående skole		Bonakas	9845	Tana / Deatnu
Vadsø videregående skole		Postboks 610	9811	Vadsø
Vardø videregående skole		Postboks 290	9951	Vardø

Finnmark fylkeskommune

Struktur for læring

Del 1. Status for videregående opplæring i Finnmark 2011

Innhold

SAMMENDRAG 3
1. INNLEDNING 5
2. STYRINGSDOKUMENTER OG ØKONOMI 8
2.1. Opplæringsloven 8
2.2. Fylkesplan 2006-2009 (11) og Regional planstrategi 2012-2015 9
2.3. Kompetent Region 2008-2011 (13) – Strategier for videregående opplæring 10
2.4. Økonomiplan 11
3. VIDEREGÅENDE OPPLÆRING I FINNMARK – STATUS PER 2011 13
3.1. Kvalitet – gjennomføring, karakterer, læringsmiljø, kompetanse og utdanningsnivå 13
3.2. Søking og inntak i Finnmark fylkeskommune 18
3.3. Desentralisert opplæring og andre former for fleksible opplæringsvarianter i Finnmark 26
3.4. Fagopplæring – samarbeid mellom skole og bedrift 29
3.5. Ressursbruk – kostnad per elev i Finnmark fylkeskommune 32
REFERANSELISTE 38

Sammendrag

Opplæringsutredningen *Struktur for læring* er bestilt av Kompetanseutvalget, jfr. politisk sak 09/21. Formålet med utredningen er å gi inngående kunnskap om videregående opplæring i Finnmark slik situasjonen er per 2011. Utredningen skal også undersøke muligheter for å forbedre og effektivisere fylkeskommunens drift av videregående opplæring.

Utredningen består av to hoveddeler. Del 1. er utarbeidet av Finnmark fylkeskommune og gir en statusbeskrivelse av videregående opplæring i Finnmark per 2010-2011. Del 2. er gjennomført av Norconsult, seksjon for skoleplanlegging. Denne delen inneholder vurderinger rundt alternative skolestruktur i Finnmark. Modellene er basert på parametere som tilgjengelighet, faglig kvalitet og økonomisk hensyn.

I del 1. gjennomgås sentrale styringsdokumenter og temaer som kvalitet, søking og inntak, desentralisert opplærling og andre fleksible opplæringsvarianter, fagopplæring og ressursbruk. Sentrale punkter på disse områdene er som følger:

Fylkesplan for Finnmark 2006-2009 (11) setter fokus på den overordnede pedagogiske kvaliteten på opplæringstilbudet i Finnmark. Sentrale strategier for fylkeskommunen er blant annet at videregående opplæring skal tilpasses elevenes ønsker, samt samfunnets og næringslivets behov. Dette er i tråd med fylkeskommunens ansvar for organisering av videregående opplærling slik det er definert i opplæringslova.

Finnmark er det fylket i landet hvor færrest elever og lærlinger består videregående opplæring, 51 % målt etter 5 år. Nasjonalt snitt er 70 %. Overgangsindikatorene knyttet til Ny GIV tyder på at gjennomføringsprosenten i Finnmark er økende. Standpunkt- og eksamenskarakterer i Finnmark ligger noe under nasjonalt gjennomsnitt.

I Finnmark er andelen personer over 25 år med grunnskolen som høyeste utdanningsnivå betydelig over nasjonalt gjennomsnitt. Det er potensiale for å rekruttere flere voksne til videregående opplæring i Finnmark.

Finnmark fylkeskommune har en høy andel søkere til yrkesfaglige utdanningsprogram. Sett over de fire siste skoleår søkte 45 % studieforberedende utdanningsprogram, mens 55 % søkte yrkesfaglige utdanningsprogram. 33 % av søkerne hadde studiespesialisering som førsteønske, mens de største yrkesfagene er teknikk og industriell produksjon og helse- og sosialfag på henholdsvis 12 % og 11 %.

Målt over de fire siste skoleår er kapasitetsutnyttelsen ved de fylkeskommunale videregående skolene høyest på Vg1, ca. 95 %. Kapasitetsutnyttelsen faller til 87 % på Vg2 og 81 % på Vg3.

Skoleåret 2010/2011 var det ca 80 elever som fikk desentralisert opplæring gjennom tilbudet Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet (LOSA). Kostandene for LOSA er beregnet til kr 250-350 000 per elever, omtrent dobbelt så mye som elever i vanlige tilbud ved de videregående skolene. Kvaliteten på tilbudet målt i karakterer og gjennomføring ser ut til å være på samme nivå som ved de ordinære tilbudene.

Per mars 2011 hadde Finnmark 615 lærlinger innenfor 60 forskjellige lærefag. De mest populære fagområdene er bygg- og anleggsteknikk, helse og sosialfag og elektrofag. Til sammen var nærmere 60 % lærekontraktene innenfor disse fagområdene.

I Finnmark er 46,6 % av fylkeskommunens samlede netto driftsutgifter knyttet til videregående opplæring. Dette er forholdsvis lavt sammenlignet med nasjonalt snitt som er 56,3 %.

Finnmark fylkeskommune er blant de fylkeskommunene som bruker mest per elev i videregående opplæring i skole, ca. kr 150 000. Nasjonalt snitt ligger på ca. kr 130 000. Finnmark har forholdsvis høye kostnader knyttet til drift og vedlikehold av skolelokaler og internat/elevhybler. Kostnadene knyttet til utdanningsprogrammene (blant annet lønn til lærere og inventar/utstyr) er lave, særlig på yrkesfaglige utdanningsprogram. Driften av disse er betydelig under nasjonalt gjennomsnitt. Finnmark er preget av store avstander og mange mindre byer og samfunn. Tilbuds- og skolestrukturen i fylket er som en konsekvens av dette forholdsvis desentralisert, noe som igjen er med på å drive kostnadene opp sammenlignet med nasjonalt snitt.

1. Innledning

Finnmark fylkeskommune (FFK) er skoleeier for 8 videregående skoler med totalt ca. 3000 elever. Skolene er lokalisert fra Vardø i øst til Hammerfest i vest. Gjennom LOSA-modellen (Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet) gis også tilbud om desentralisert opplæring på vg1 nivå i 8 kommuner i fylket. Til sammen tilbyr fylkeskommunen videregående opplæring i 15 av 19 kommuner i Finnmark. I tillegg til de fylkeskommunale skolene og LOSA gis videregående opplæring ved de statlige samiske videregående skolene i Karasjok og Kautokeino.

Politisk bakgrunn for utredningen

Kompetanseutvalget (KU) i Finnmark fylkeskommune vedtok følgende i sak 09/21, Opplæringstilbudet skoleåret 2010-2011:

"KU ber om en helhetlig gjennomgang av tilbudsstrukturen, elevgrunnlaget, skolestrukturen, økonomi og ressursbruk i den videregående skole i Finnmark. Utredningen skal foreligge senest høsten 2011.

KU ønsker med bakgrunn i denne utredningen å se på mulighetene for effektivisering og forbedring av Finnmark fylkeskommunes drift av de videregående skolene."

Oppdraget ble fulgt opp i sak 10/10 i mai 2010 hvor KU bevilget totalt kr 550 000,- til arbeidet med opplæringsutredningen:

"Kompetanseutvalget bevilger inntil kr. 250 000,- til delfinansiering av prosjektstilling i opplæringsavdelinga fra 1. august 2010 til 1. oktober 2011. Videre bevilges inntil kr. *300 000,- til kjøp av tjenester. Totalt bevilges kr. 550 000,- til arbeidet med opplæringsutredningen. Midlene tas av Laksekonsesjonsmidler 2009. Utredningen forutsettes ferdigstilt senest høsten 2011."*

"De ulike modeller for utredningen skal presenteres for Kompetanseutvalget i september 2010 som en egen sak. Kompetanseutvalget skal holdes løpende orientert i hele utredningsprosessen, og være referansegruppe."

I henhold til vedtak i sak 10/10 ble KU i september 2010 presentert en skisse til alternative modeller for videregående opplæring i Finnmark (sak 10/18). Saken ble fremmet slik at KU kunne ta stilling til hvilke modeller som skulle utredes. KU vedtok gjennomføring av en bred utredning hvor man skulle se på modeller med 3 til 8 videregående skoler, og med ulike grader av desentralisert opplæring.

Organisering av arbeidet

Opplæringsutredningen *Struktur for læring* består av to hoveddeler:

1. En helhetlig gjennomgang av Finnmark fylkeskommunes drift av videregående opplæring per 2010-2011.
2. En vurdering av framtidig organisering av videregående opplæring i Finnmark.

Del 1. er utarbeidet av Finnmark fylkeskommune og gir en statusbeskrivelse av videregående opplæring i Finnmark per 2010-2011. Her presenteres sentrale styringsdokumenter og temaer som

kvalitet, søking og inntak, desentralisert opplærling og andre fleksible opplæringsvarianter, fagopplæring og ressursbruk.

På grunn av omfanget og kompleksiteten i arbeidet ble det bestemt å kjøpe ekstern kompetanse for å gjennomføre del 2. av utredningen. Det ble inngått samarbeid med Norconsult, seksjon for skoleplanlegging. Del 2. gir en analyse av alternative skolestrukturer vurdert ut fra perspektiver som utdanningskvalitet, elev- og befolkningsutvikling, lokal og regional tilgjengelighet, skolestørrelse, næringsutvikling, økonomi og skoleanleggenes tilstand, egnethet og utviklingsmuligheter.

Arbeidet i FFK har vært organisert som prosjekt med en styringsgruppe bestående assisterende fylkesrådmann, fylkesopplæringssjef og økonomisjef. Prosjektleder for arbeidet har vært Gisle Holsbø Eriksen v/ opplæringsavdelinga. Utredningen er også jevnlig drøftet i en tverrfaglig prosjektgruppe bestående av medlemmer fra opplæringsavdelinga, økonomiavdelinga, planavdelinga og en hovedtillitsvalgt.

Kompetanseutvalget har vært referansegruppe for opplæringsutredningen. Ved hvert KU-møte i perioden november 2010 – september 2011 ble det gjennomført referansegruppemøter. Formålet med møtene har vært å holde KU oppdatert på arbeidet med utredningen, samt å være en arena hvor KU kunne komme med tilbakemeldinger og innspill.

Mandat og begrepsforståelse

For å kunne gi en helhetlig oversikt over sentrale områder som tilbudsstruktur og skolestruktur er det nødvendig å analysere videregående opplæring i Finnmark som helhet. Dette betyr blant annet at utredningen også ser på samspillet mellom skole og lærebedrift sett i forhold til fagopplæring. Begrepet drift tolkes som et samlebegrep for administrative ansvarsområder knyttet til organisering av videregående opplæring, deriblant faglig kvalitet, tilbudsstruktur og økonomi.

Hovedpremissene for utredningen er at den skal gi grunnlag for politiske beslutninger som kan bidra til å effektivisere og forbedre fylkeskommunens drift av videregående opplæring i Finnmark. Effektivisering innebærer at utredningen skal analysere og evaluere de økonomiske aspektene ved drift og organisering av videregående opplæring i Finnmark. Utredningen skal også dekke kvalitetsperspektivet. I st. meld. nr. 31 (2007-2008*) Kvalitet i skolen* fremmes følgende nasjonale kvalitetsmål for videregående opplæring i Norge:

"Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet." (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 11).

For å oppnå denne målsettingen er det sentralt at Finnmark fylkeskommune tilbyr opplæring av høy faglig kvalitet, tilstrekkelig bredde og tilgjengelighet.

Andre relevante prosjekter om videregående opplæring i Finnmark

I tillegg til opplæringsutredningen arbeides også med skolebruksplan for Finnmark fylkeskommune, forskningsprosjektet "Bortvalg og gjennomstrømning i videregående opplæring i Finnmark" og en elevhybelutredning. Skolebruksplanen er utarbeidet av Norconsult og omfatter de 8 fylkeskommunale videregående skolene, samt Pasvik folkehøgskole. Planen består av vurderinger på arealbruk og teknisk tilstand ved hver enkelt skole og forslag til tiltak. Forskningsprosjektet "Bortvalg og gjennomstrømning i videregående opplæring i Finnmark", i regi av NIFU, vil inneholde inngående analyser av de bakenforliggende årsakene til det høye bortvalget i Finnmark, samt tiltak for å bidra til bedre gjennomføring. Elevhybelutredningen skal beskrives og vurdere dagens situasjon i Finnmark fylkeskommune. Det skal gis en anbefaling om framtidig omfang av elevhybler, hvordan driften av elevhyblene skal organiseres og behov for investeringer.

Opplæringsutredningen og skolebruksplanen skal leveres høsten 2011, mens forskningsprosjektet og elevhybelutredningen ferdigstilles våren 2012. Alle prosjektene vil gi kunnskap om videregående opplæring i Finnmark, i forhold til organisering, struktur, økonomi, kvalitet, gjennomføring og tiltak. Disse prosjektene vil danne beslutningsgrunnlag for utvikling av videregående opplæring i Finnmark.

2. Styringsdokumenter og økonomi

Det vil i dette kapitelet bli gjort rede for sentrale styringsdokumenter og de økonomiske rammene for videregående opplæring i Finnmark fylkeskommune.

2.1. OPPLÆRINGSLOVEN

Fylkeskommunens ansvar og plikter for videregående opplæring er fastsatt i Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen (heretter kalt opplæringsloven). Følgende paragrafer anses som særlig relevante for Finnmark fylkeskommune som skoleeier.

> *§ 13-3 Plikt for fylkeskommunen til å sørgje for vidaregåande opplæring*
>
> *"Fylkeskommunen skal oppfylle retten til vidaregåande opplæring etter denne lova for alle som er busette i fylkeskommunen."*
>
> (…)
>
> *"Fylkeskommunen skal planleggje og byggje ut det vidaregåande opplæringstilbodet under omsyn til blant anna nasjonale mål, ønska til søkjarane og det behovet samfunnet har for vidaregåande opplæring i alle utdanningsretningar og for ulike aldersgrupper, og under omsyn til ansvaret sitt for opplæring i fengsel og i sosiale og medisinske institusjonar og behovet for spesialundervisning."*

§ 13-3, første ledd, innebærer at fylkeskommunen er pliktig å tilby videregående opplæring til alle personer i fylket som etter opplæringsloven har rett til videregående opplæring. Rett til videregående opplæring for ungdom og voksne er definert i henholdsvis § 3-1 og § 4A-3.

§ 13-3, femte ledd, presiserer sentrale områder som fylkeskommunen skal vurdere ved organisering av videregående opplæring. Fylkeskommunen skal for eksempel ta hensyn til nasjonale mål, søkernes ønsker og samfunnsmessige behov. Det er imidlertid ingen krav angående antall skoler, størrelse eller geografisk plassering. Fylkeskommunen må selv avgjøre hvilken skolestruktur som er best egnet for å oppfylle lovkrav.

> *§ 3-1 Rett til videregående opplæring for ungdom*
>
> *"Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarande opplæring, har etter søknad rett til tre års heiltids vidaregåande opplæring."*

På videregående trinn 1 har personer med ungdomsrett rett til inntak på ett av de tre utdanningsprogram som de søker på, og til to års videre opplæring innenfor samme utdanningsprogram. Ungdomsretten gjelder videregående tilbud i hele fylket, men er ikke knyttet til en bestemt skole.

> *§ 4A-3 Rett til vidaregåande opplæring for vaksne*
>
> *"Vaksne som har fullført grunnskolen eller tilsvarande, men som ikkje har fullført vidaregåande opplæring, har etter søknad rett til vidaregåande opplæring."*

Mange voksne har vært lenge i arbeidslivet før de velger å søke videregående opplæring, og i slike tilfeller har voksne rett til å få verdsatt sin realkompetanse. Voksenrett gjelder fra og med fylte 25 år. Tilbud spesielt organisert for voksne skal ta hensyn til behov og livssituasjon. Voksne som søker og tas inn i ordinær videregående opplæring har rett til å fullføre (fullføringsrett).

§ 7-2 Skyss og innlosjering i den vidaregåande skolen

"Elevar i vidaregåande skole som bur meir enn seks kilometer frå skolen, har rett til gratis skyss eller full skyssgodtgjersle. Når det er nødvendig, har elevar rett til gratis båttransport utan omsyn til reiselengda."

(…)

"Fylkeskommunen skal hjelpe til med å skaffe losji for elevar i vidaregåande skole som bur slik til eller som har så lang veg at dei ikkje kan nytte dagleg skyss til skolen. Om nødvendig skal fylkeskommunen byggje elevheim."

Fylkeskommunen har ansvar for skoleskyss for elever som bor mer enn seks kilometer fra opplæringstilbudet. I Finnmark fylkeskommune har fylkestinget vedtatt at grensen er fire kilometer.

Finnmark fylkeskommune har i dag elevhjem ved seks av åtte videregående skoler. I tillegg har fylkeskommunen 45 vertsfamiliehjemler.

§ 6-41 Særskilt om inntak til somme statlege vidaregåande skolar

"Inntak til dei samiske vidaregåande skolane som er nemnde i denne paragrafen, skal gjerast av inntaksnemnda i Finnmark fylke."

Staten er skoleeier for de videregående skolene i Karasjok og Kautokeino. Finnmark fylkeskommune er ansvarlig for inntaket.

2.2. FYLKESPLAN 2006-2009 (11) OG REGIONAL PLANSTRATEGI 2012-2015

Fylkesplanen for Finnmark ble godkjent i Kong. Res. 13. april 2007, og har de siste fem årene vært fylkets overordnede plandokument. Under området *Kompetansepolitikk* definerer planen delmål som har vært sentrale for dagens organisering av videregående opplæring i Finnmark.

Fokuset i delmål 7.1. er å ivareta den overordnede pedagogiske kvaliteten på opplæringstilbudet i Finnmark. Sentrale strategier for fylkeskommunen er blant annet at videregående opplæring skal tilpasses elevenes ønsker, samt samfunnets og næringslivets behov. Skolene skal utvikle pedagogiske plattformer ut i fra egne forutsetninger og lokale forhold. Delmålet tydeliggjør også at opplæringssektoren i Finnmark skal ivareta de voksnes rettigheter til opplæring og realkompetansevurdering.

Delmål 7.2. omhandler bortvalgsproblematikk og aktuelle strategier for å øke andelen ungdom som fullfører og består videregående opplæring i Finnmark. En av strategiene som ble presentert i planen, og som har blitt en sentral del av dagens tilbudsstruktur gjennom LOSA-modellen, er at man ønsket å "øke tilgjengeligheten til fag og kurs gjennom IKT og bruk av distribuert opplæring" og at man skulle gjøre forsøk med "opplæringsmodeller hvor elevene kan få et opplæringstilbud i sin hjemkommune."

Delmål 7.3.—framhever rollen de videregående skolene har som regionale utviklingsaktører. Skolene skal være aktive i eget lokalmiljø og i fylket som helhet. Samarbeid med næringslivet foregår på flere arenaer, deriblant om fagopplæring, gjennom LOSA, satsing på Ungdomsbedrift og som leverandør av etter- og videreutdanning. Skolene skal være sentrale pådrivere og støttespillere for utviklingen av Finnmark.

Fra og med 2012 vil Regional planstrategi erstatte fylkesplanen som øverste plandokument i fylket. Regional planstrategi skal jf. Plan- og bygningsloven § 7-1 "redegjøre for viktige regionale

utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og ta stilling til hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging." Fylkeskommunen skal som regional planmyndighet utarbeide strategien i samarbeid med kommuner, statlige organer, organisasjoner og institusjoner som blir berørt av arbeidet. I juni 2011 vedtok fylkestinget *Kompetanse og forskning* som ett foreslått satsingsområde i Regional planstrategi. Gjennom planstrategien vil det være mulig å se opplæring i Finnmark i et helhetlig perspektiv, fra grunnskolen, til videregående opplæring, høyere utdanning og forskning. Lav gjennomføringsgrad i videregående opplæring er en stor utfordring i Finnmark. Arbeidet med Regional planstrategi sammenfaller i så måte med pågående prosjekter i Ny GIV satsingen og viser nødvendigheten av å se opplæring i et helhetlig perspektiv.

Samarbeid om opplæring for alle aldersgrupper på tvers av forvaltningsnivå er grunnleggende for å kunne møte behovet for kompetanse og utdanning i Finnmark. Fylkestinget skal i desember 2011 stadfeste satsningsområdene for regional planstrategi og få fremlagt utfordringer, muligheter og strategier innenfor hvert satsningsområde.

2.3. KOMPETENT REGION 2008-2011 (13) – STRATEGIER FOR VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Kompetent region 2008-2011 (13) – strategier for videregående opplæring er en sektorplan som skal synliggjøre satsingsområdene i videregående opplæring i Finnmark. Planen ble vedtatt av fylkestinget i 2008, og deretter forlenget i mars 2011 med to år. Kompetent Region bygger på rammene som er lagt i Fylkesplanen. Målgruppen for planen er de videregående skolene, lærebedrifter, politikere og arbeids- og næringsliv. Strategiplanen er inndelt i tre perspektiver (Figur 2.1). Sammenhengen mellom perspektivene er grunnleggende for hele opplæringsløpet og er med på å gi en felles forståelse av videregående opplæring i Finnmark.

Figur 2.1. Kompetent region: perspektivene.

Eleven, lærlingen og lærekandidaten

Eleven, lærlingen og lærekandidaten har enkeltindividet som fokus. Hovedtemaene er elevmedvirkning, elevvelferd og kvalitet i opplæringen. De viktigste oppgavene innenfor videregående opplæring i Finnmark er å tilpasse opplæringen til enkeltindividet, samt redusere bortvalg - både i skoleåret og i overgangen fra ett skoleår til ett annet. Perspektivet inneholder ambisiøse resultatmål som setter krav til fremgang. Flere skal gjennomføre på normert tid og gjennomsnittskarakterene skal ligge over landsgjennomsnittet. Antallet lærekontrakter skal øke og flere voksne skal få videregående opplæring.

Skolen og lærebedriften

Elever på yrkesfaglige utdanningsprogram får de to siste årene av sin opplæring i bedrift. Fylkeskommunen er opptatt av å ha et godt samarbeid med lærebedriftene. Kompetanseheving for ansatte både i skole og bedrift er et viktig satsingsområde. Resultatmålene for dette perspektivet omfatter at skolene har forpliktende samarbeidsavtaler med arbeids- og næringsliv, at behovet for pedagogisk personale i skolene er dekket, og at alle elever som ønsker det får læreplass og gjennomfører valgt opplæring.

Samfunnet

Samspillet mellom de videregående skolene og arbeids- og næringslivet er sentralt for videre utvikling av fylket. Hver av de videregående skolene i Finnmark har egne satsingsområder for næringsutvikling og faglig kompetanse. En viktig utfordring innenfor samfunnsperspektivet er å få ungdommer til å bli eller komme tilbake til Finnmark etter endt utdanning. Både skolene og næringslivet må ta ansvar for å bygge et godt omdømme og gjøre Finnmark attraktivt. Resultatmålene er blant annet å bygge opp under gründerkulturen i Finnmark, involvere næringslivet og lokalsamfunnet i opplæringen og utvikle internasjonalt samarbeid.

2.4. ØKONOMIPLAN

De økonomiske rammene for drift av videregående opplæring fastsettes i økonomiplanen. Denne behandles i fylkestinget hvert år og omfatter de fire neste budsjettår. Fylkeskommunen kan ikke lage planer eller gjøre vedtak uten dekning i økonomiplanen. For 2011 har fylkeskommunen totalt budsjett på ca. 1,1 milliard. De to største utgiftspostene er samferdsel og utdanning som samlet utgjør i underkant av 900 millioner av fylkeskommunes budsjett.

Tabell 2.1. Budsjett 2011 – Utdanning.

Administrative oppgaver	9 983 000
Fagopplæring	40 873 000
Pasvik folkehøgskole/Nordkapp fagskole	6 627 000
Elevrettede tiltak	1 000 000
Personaltiltak	1 943 000
Spesialundervisning og gjesteelever	48 167 000
Eksamensutgifter	1 713 000
Utvikling	1 352 000
Tilleggsbevilgninger	10 530 000
Videregående skoler:	
Vadsø vgs	28 688 000
Vardø vgs	20 281 000
Kirkenes vgs	55 565 000
Tana vgs	10 425 000
Lakselv vgs	28 411 000
Nordkapp vgs	44 405 000
Hammerfest vgs	47 770 000
Alta vgs	84 235 000
Momskompensasjon	-7 178 000
Totalt	**434 790 000**

Hoveddelen av budsjettet til utdanning går til drift av de videregående skolene. Total budsjettramme for de åtte fylkeskommunale videregående skolene er ca. 320 millioner. I skolenes rammer ligger også midler til tilbud utover ordinær undervisning som LOSA, familiesenteret i Karasjok,

godkjenningssentralen, landslinjer og OPUS. Midler til elevrettede tiltak, spesialundervisning og gjesteelever og tilleggsbevilgninger fordeles også mellom skolene. Dette utgjør ca. 60 millioner. Basert på økonomiplanen for 2011-2014 vil totalrammen for utdanning bli redusert fra 434 til 427 millioner over de neste fire årene.

3. Videregående opplæring i Finnmark – status per 2010-2011

3.1. KVALITET – GJENNOMFØRING, KARAKTERER, LÆRINGSMILJØ, KOMPETANSE OG UTDANNINGSNIVÅ

Økt gjennomføring er et overordnet mål innenfor videregående opplæring i Norge. Fokuset på gjennomføring er blant annet forankret i st. meld. 31. (2007-2008) *Kvalitet i skolen*, st. meld. 44. (2008-2009) *Utdanningslinja*, og sist gjennom satsingen Ny GIV – gjennomføring i videregående opplæring. Prosjektet har som mål å etablere et varig samarbeid mellom stat, fylkeskommuner og kommuner for å bedre elevenes forutsetninger for å fullføre og bestå videregående opplæring. Prosjektet startet i 2010 og skal avsluttes i 2013.

Måltall og indikatorer for Ny GIV

Finnmark er det fylket i landet hvor færrest elever og lærlinger består videregående opplæring, se Figur 3.1. Høyere gjennomføringsgrad er derfor et regionalt, så vel som et nasjonalt mål. Av elevene som begynte i videregående opplæring i 2005 var det kun 51 % som hadde oppnådd studiekompetanse eller fag-/svennebrev innen 2010. Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er de to fylkene med høyest gjennomføringsgrad med henholdsvis 75 % og 74 %. Nasjonalt ligger snittet for fullført og bestått i løpet av fem år på 70 %.

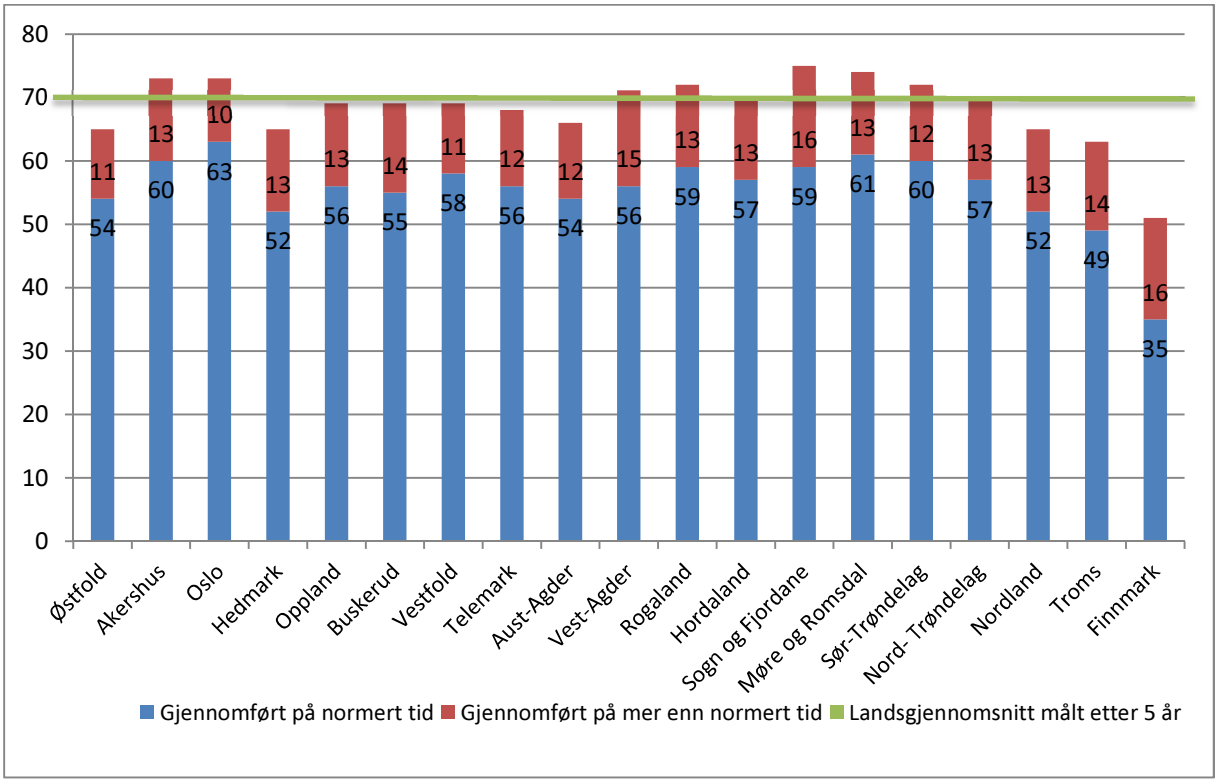

Figur 3.1. Gjennomføring i 2010 målt etter 5 år, (2005 kullet).

Kompetanseutvalget har på bakgrunn av nasjonale føringer vedtatt lokale måltall for Ny GIV prosjektet. Vedtatt måltall for Finnmark er 57 % i 2013 (6 prosentpoeng økning).

Gjennomføringsgrad sett over 5 år er det nasjonale langtidsperspektivet. I Ny GIV er også overgangsindikatoren en viktig parameter. Overgangsindikatoren tar utgangspunkt i alle som var elever per 1. oktober og kontroller elevstatus ett år senere. I 2010 hadde 72,5 % av elevene i Finnmark ordinær progresjon fra Vg1 til Vg2. Dette er en økning på 6 prosentpoeng sammenlignet med 2009. Vedtatt måltall for Finnmark er 75,1 % i 2013 (3 prosentpoeng økning).

I 2010 var 68, 3 % av elevene i Finnmark registrert med ordinær progresjon fra Vg2 til Vg3 eller læreplass, en oppgang på 9 prosentpoeng fra 2009. Dette var den klart største økningen i landet. Vedtatt måltall for Finnmark er 71,3 % i 2013.

Grunnskolepoeng

Grunnskolepoengsnitt er en nasjonal indikator på det faglige nivået for elevene som går ut av 10. klasse. Skoleåret 2010/2011 ligger Finnmark på 39,5 poeng, 0,4 poeng under nasjonalt snitt. Snittet i Troms er 40,1 og i Nordland 39,8. Sogn og Fjordane ligger betydelige over nasjonalt snitt med 41,5 poeng.

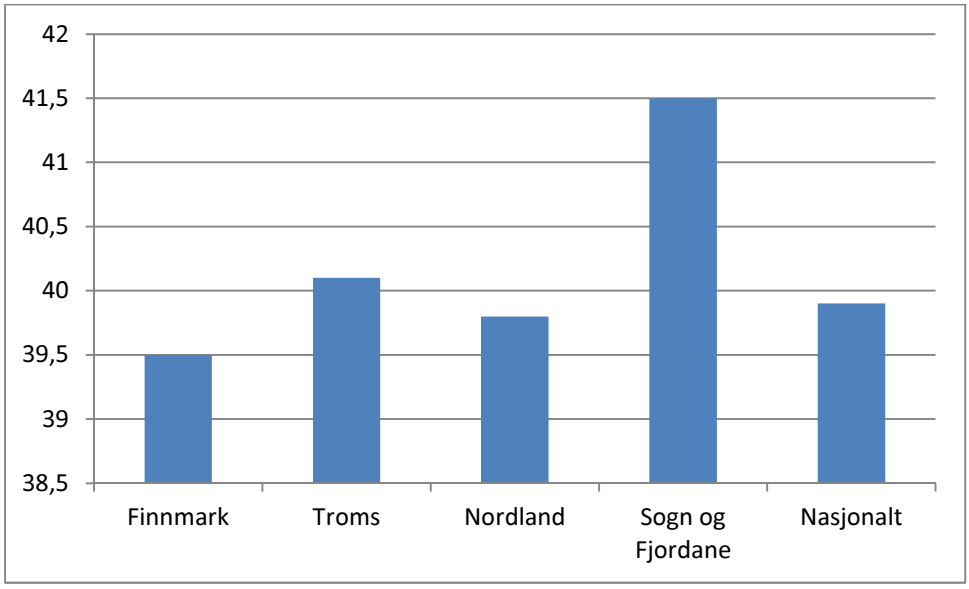

Figur 3.2. Grunnskolepoeng, snitt for skoleåret 2010/2011.

Resultater i videregående skole i Finnmark

Standpunktkarakterene til elevene ved videregående skoler i Finnmark ligger jevnt under nasjonalt nivå. Differansen i de fleste fag er på ca. 0,1-0,2 karakterpoeng. I likhet med tendensen for standpunktkarakterer, ligger Finnmark også under nasjonalt snitt på eksamen i de fleste fag.

Elevundersøkelsen

Elevundersøkelsen gir kunnskap om hvordan elevene opplever skolehverdagen i Finnmark. Undersøkelsen, som består av 11 forskjellige indikatorer, viser at fylkeskommunens åtte skoler er svært nær det nasjonale gjennomsnittet.

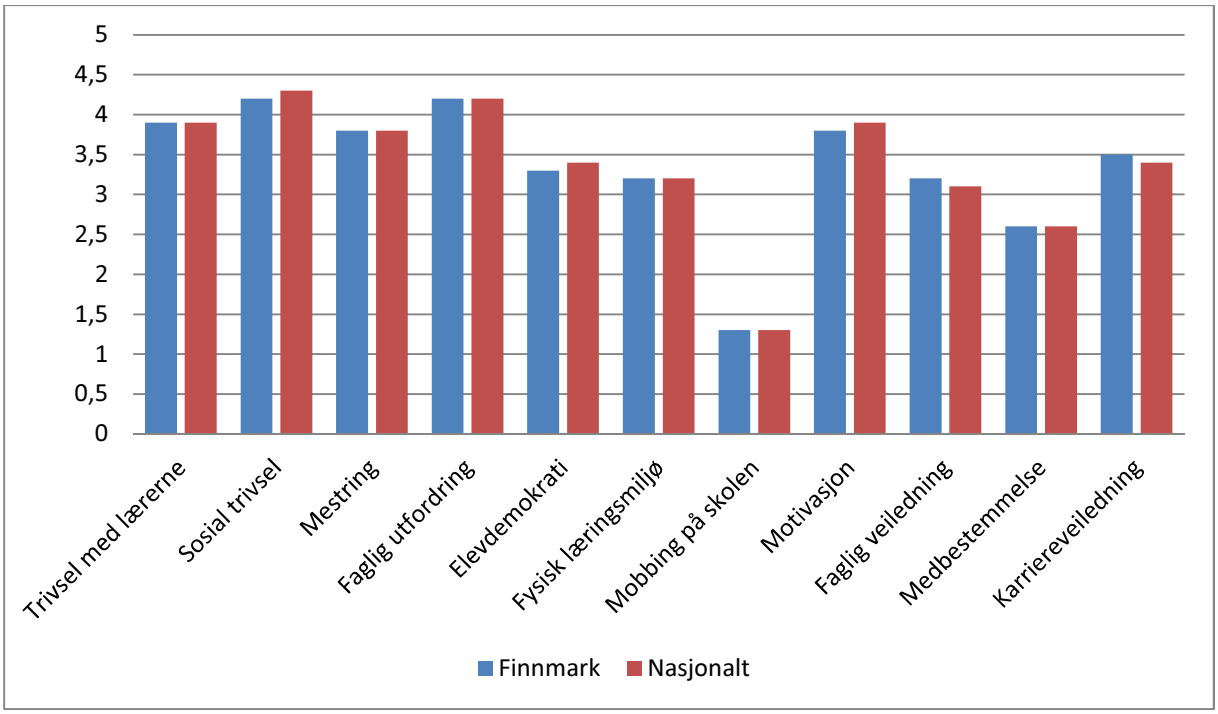

Figur 3.3. Elevundersøkelsen 2010/2011. Gjennomsnitt for de fylkeskommunale videregående skolene sammenlignet med nasjonalt snitt. Kilde: Skoleporten.

Lærernes kompetanse

I stortingsmeldingen *Kvalitet i skolen* vises det til at "Lærernes kompetanse og samspill med elevene er den viktigste faktoren i skolen som har betydning for elevenes opplæring." Kompetanseutvikling for lærerne framheves også som en viktig faktor for å oppnå god læring (Kunnskapsdepartementet, 2008, s. 24).

Tabell 3.1. Utdanningsnivå på lærere ved fylkeskommunale videregående skoler, 2010.

	Finnmark	Nord-Norge	Nasjonalt
Andel med høyere universitets- og høgskoleutdanning med ped. utd.	11,9 %	15,4 %	22,3 %
Andel med høyere universitets- og høgskoleutdanning uten ped. utd.	4,4 %	4,5 %	6,2 %
Andel med lavere universitets- og høgskoleutdanning med ped. utd.	62,7 %	62,8 %	54,2 %
Andel med lavere universitets- og høgskoleutdanning uten ped. utd.	10,7 %	8,5 %	9,0 %
Andel med videregående utdanning eller lavere	10,3 %	8,8 %	8,4 %

Finnmark ligger betydelig under landsgjennomsnittet på andel lærere med høyere universitets- og høgskoleutdanning med pedagogikk, 11,9 % mot 22,3 %. I Nord-Norge ligger dette snittet på 15,4 %. Denne gruppen omfatter lærere med hovedfag/mastergrad og pedagogikk. Differansen mellom Finnmark og nasjonalt nivå utjevnes i stor grad på andel lærere med lavere universitets- og høgskoleutdanning med pedagogikk. I denne gruppen har Finnmark 62,7 %, mens det nasjonale snittet er på 54,2 %. Fordelingen på de andre gruppene er forholdsvis lik.

Tabell 3.2. Elever per lærerårsverk, 2010.

	Finnmark fylkeskommune	Nord-Norge	Nasjonalt
Elever per lærerårsverk	6,9	7,1	8,7

Finnmark har i snitt færre elever per lærer enn nasjonalt nivå. Tall for 2010 viser at det nesten var to færre elever per lærerårsverk i Finnmark fylkeskommune enn i resten av landet.

Utdanningsnivå – voksne i videregående opplæring i Finnmark

Finnmark har historisk sett hatt et lavere utdanningsnivå sammenlignet med resten av landet. I aldersgruppen 25-29 år er det 8-9 % flere som har grunnskole som høyeste utdanningsnivå.

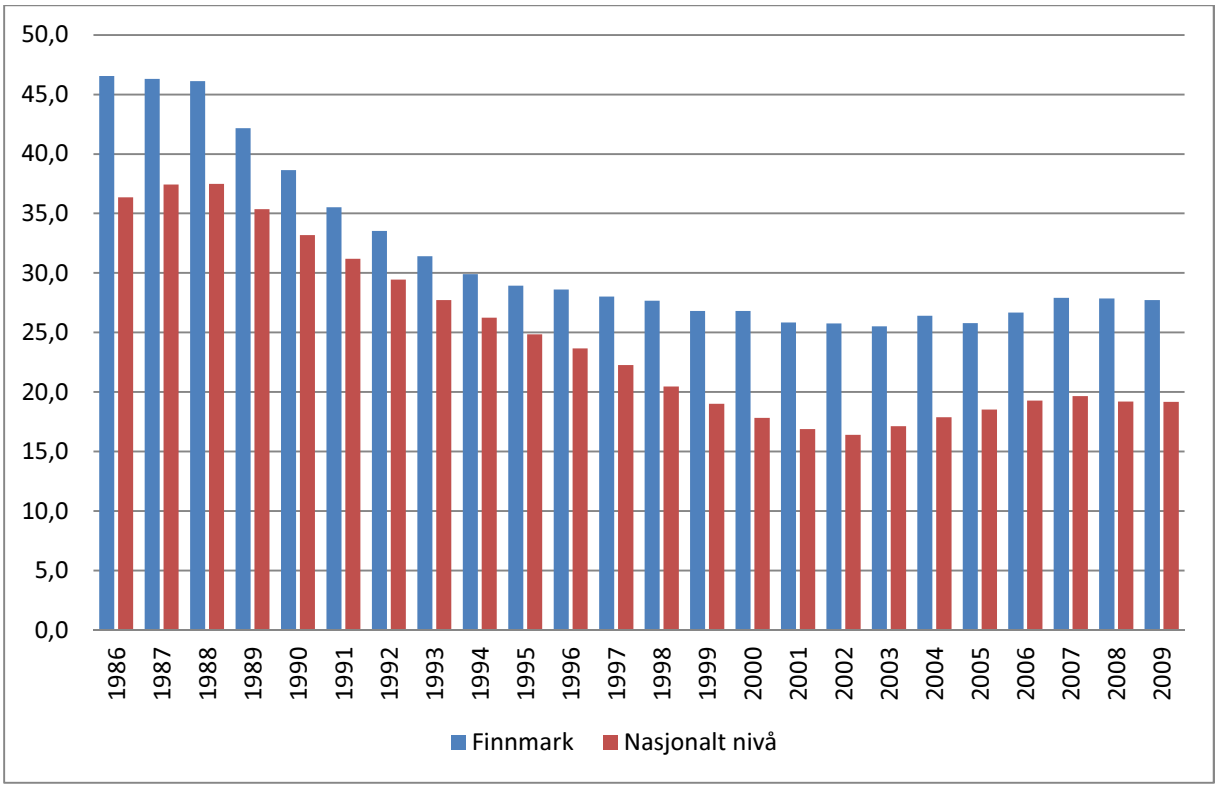

Figur 3.4. Andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå, 25-29 år, 1986-2009.

Andelen av befolkningen i aldersgruppen 30-59 år med grunnskole som høyeste utdanningsnivå har sunket betraktelig de siste 25 årene, både i Finnmark og nasjonalt. Finnmark har gradvis nærmet seg landsgjennomsnitt, og var i 2009 5,5 % bak.

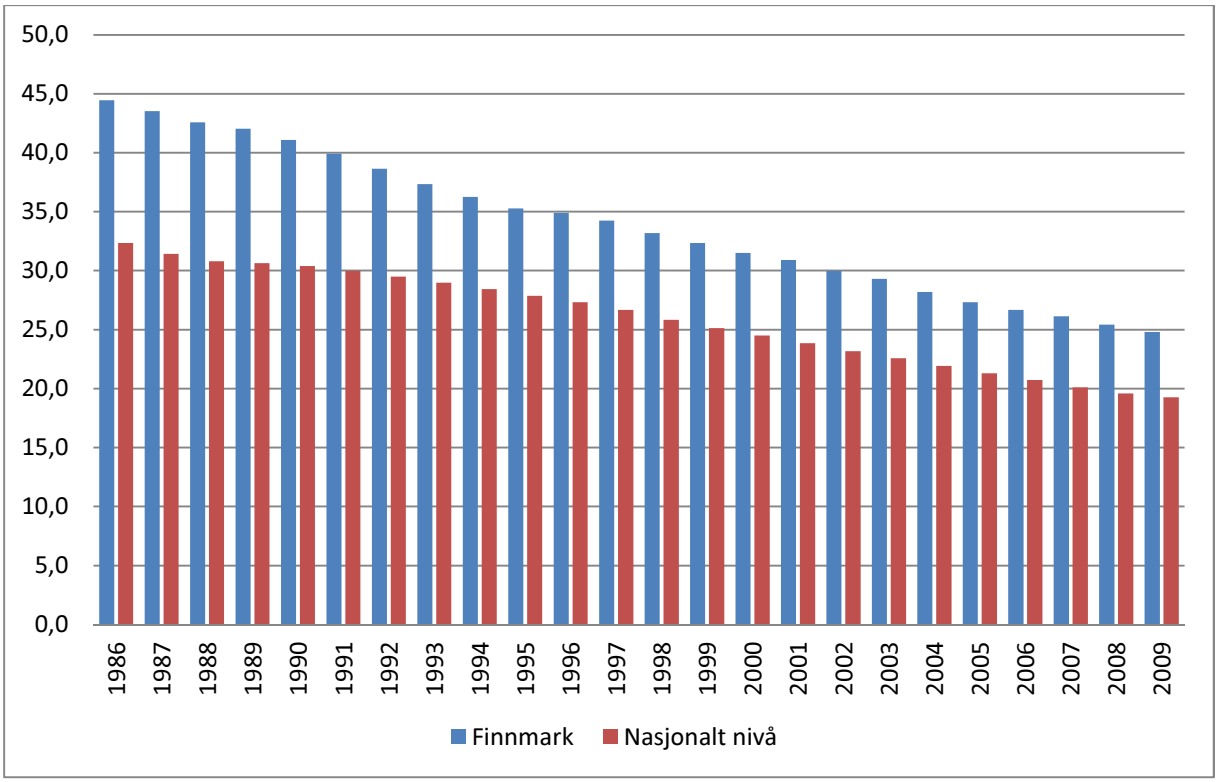

Figur 3.5. Andel av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå, 30-59 år, 1986-2009.

Med utgangspunkt i de som begynte i videregående opplæring i 1998 så er Finnmark det fylket som har det største skillet for andelen fullført på normert tid og målt 10 år etter (Utdanningsdirektoratet, 2011, s. 92). For 1998-kullet var det i Finnmark 40 % som fullførte på normert tid, mens sett etter 10 år så var andelen steget til 68 %. Dette viser at finnmarkinger i større grad fullfører videregående opplæring i voksen alder.

Potensialet for å rekruttere flere voksne til videregående opplæring i fylket er stort, særlig i aldersgruppen 25-29 år. Ved innføringen av rett til videregående opplæring for voksne i år 2000 (Oppl. § 4A-3) fikk voksne over 25 år som ikke har fullført videregående opplæring rett til en vurdering av realkompetanse og arbeidserfaring. På bakgrunn av dette kan man få avkortning av opplæring mot fag-/svennebrev eller studiekompetanse.

Skoleåret 2010/2011 var det ca. 250 elever som var 25 år eller eldre i Finnmark. De fleste av disse gikk på kurs som er spesielt tilrettelagte voksne og deres livssituasjon, jf. opplæringslova § 4A-3. Godkjenningssentralene i Finnmark gjennomførte i 2010 ca. 450 realkompetansevurderinger, hvorav de største fagene var helsearbeiderfaget, barne- og ungdomsarbeiderfaget og renholdsfaget. Det er kun et mindretall av de voksne som følger ordinær videregående opplæring, og de påvirker derfor i liten grad oppfylling av skoleplasser på fylkesnivå.

3.2. SØKING OG INNTAK I FINNMARK FYLKESKOMMUNE

Det videregående opplæringstilbudet i Finnmark er dimensjonert ut fra hensyn til søkertilbøyelighet, elevtallsutvikling, regional fordeling av tilbud, tilgang på læreplasser, innspill fra skolene, overordnede politiske retningslinjer og fylkeskommunal økonomi. Innspill og samarbeid med næringslivet er viktig da en stor andel av elevene på yrkesfag skal ut i lære etter endt Vg2 løp.

Kompetanseutvalget behandler årlig skoletilbudssaken i november. Etter at søkertallene er klare ved søknadsfrist 1. mars, justeres tilbudet av KU igjen i mai. Justeringer og tilpasninger i skoletilbudet er viktig for at flest mulig av søkerne skal få oppfylt et så høyt prioritert ønske som mulig, samt få tilbud ved nærmeste skole. Forskning viser at innfridd førsteønske er positivt for elevens forutsetninger for å gjennomføre videregående opplæring. Skoleåret 2010/2011 fikk ca. 87 % av alle elevene ved de fylkeskommunale videregående skolene oppfylt sitt førsteønske. Dette er sammenlignbart med andre fylkeskommuner i landet.

Noen tilbud har for lave søkertall i forhold til regelen om minimum antall søkere (10 på yrkesfag og 20 på studieforberedende). Enkelte av disse tilbudene settes likevel i gang sett ut fra en helhetlig vurdering av behovet for skoleplasser på region- og fylkesnivå, samt av hensyn til den enkelte skoles faglige profil.

På Vg1 nivå i Finnmark er inntaket regioninndelt. Det politiske vedtaket om regioninndeling på Vg1 nivå skal sikre at flest mulig søkere kommer inn ved nærmeste skole og slipper å bli borteboere. Noen utdanningsprogram finnes bare i en eller to av regionene. Ved disse tilbudene tildeles ikke regionpoeng slik at søkere fra alle regioner stiller likt.

Kommunene er gruppert etter vedtatt regioninndeling for videregående opplæring i Finnmark:

- Region vest: Alta, Loppa, Hasvik og Kautokeino
- Region midt: Porsanger, Hammerfest, Nordkapp, Lebesby, Gamvik Måsøy, Kvalsund og Karasjok
- Region øst: Vardø, Vadsø, Tana, Nesseby, Berlevåg, Båtsfjord og Sør-Varanger

Utdanningstilbudet ved de statlige samiske videregående skolene i Karasjok og Kautokeino bestemmes uavhengig av fylkeskommunens tilbuds- og skolestruktur. Dette kompliserer planleggingen av fag- og yrkesopplæring i Finnmark. De statlige samiske skolene har kun ansvar for de årene elevene går yrkesfaglige utdanningsprogram ved skolene, mens fylkeskommunen har ansvaret for hele opplæringsløpet. Dette innebærer formidling til læreplass etter Vg2, eventuelt tilbud om alternativt Vg3 i skole. I tilfeller hvor man har de samme tilbudene ved de samiske skolene og fylkeskommunale skoler, samtidig som det er få læreplasser i gitt bransje, vil det kunne bli problematisk med formidling. Et eksempel er Vg2 ambulansefag som tilbys både ved Lakselv vgs og Karasjok vgs. Klassene ved begge skolene er fulle (8 i hver) skoleåret 2011/2012, mens tilgang på læreplasser neste år vil være betydelige mindre

Inntak til videregående opplæring i Finnmark gjennomføres i tre runder. Hovedinntaket (1. inntaket) gjennomføres i starten av juli, mens suppleringsinntaket går i slutten av måneden (2. inntaket). Disse inntakene gjennomføres ved sentraladministrasjonen. De aller fleste søkerne har fått et tilbud og har takket ja etter 2. inntaket. Hver enkelt skole overtar deretter inntaket. Erfaringsmessig øker oppfyllingen noe utover høsten ved skoler og på utdanningsprogram som har ledig kapasitet etter 2. inntaket.

3.2.1. Søkertrend 2008-2012

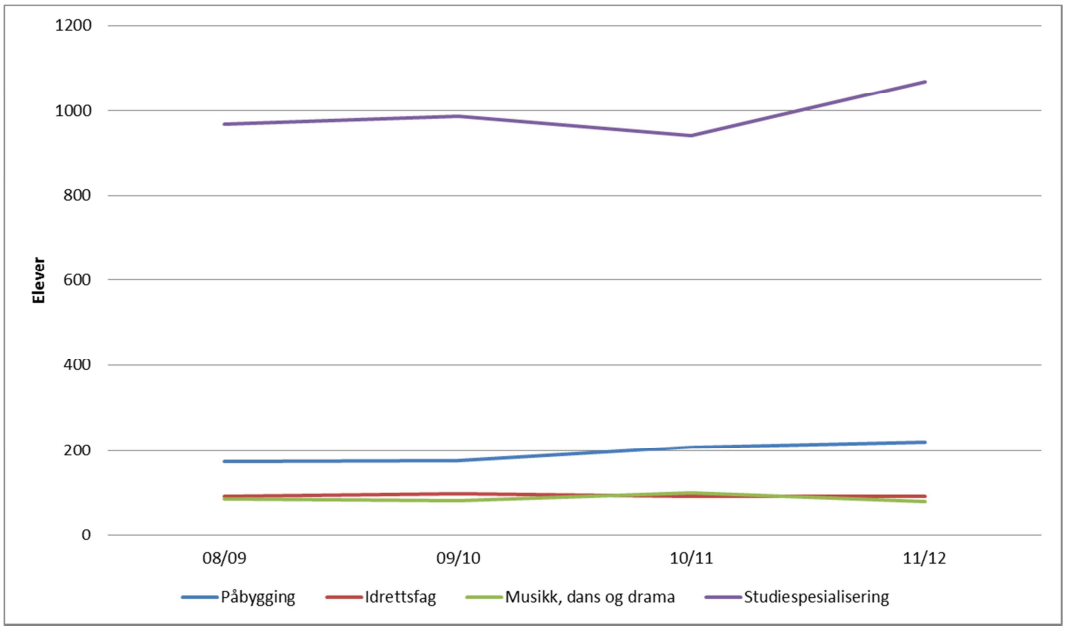

Figur 3.6. Primærsøkertrender for studieforberedende utdanningsprogram, skoleår 08/09-11/12, fylkeskommunale videregående skoler.

Studiespesialisering er klart det mest populære utdanningsprogrammet i Finnmark (Figur 3.6) og søkingen har økt kraftig det siste året. Økningen skyldes flere søkere til studiespesialisering på VG1-nivå. De andre studieforberende utdanningsprogrammene har holdt seg stabile gjennom 4-års perioden.

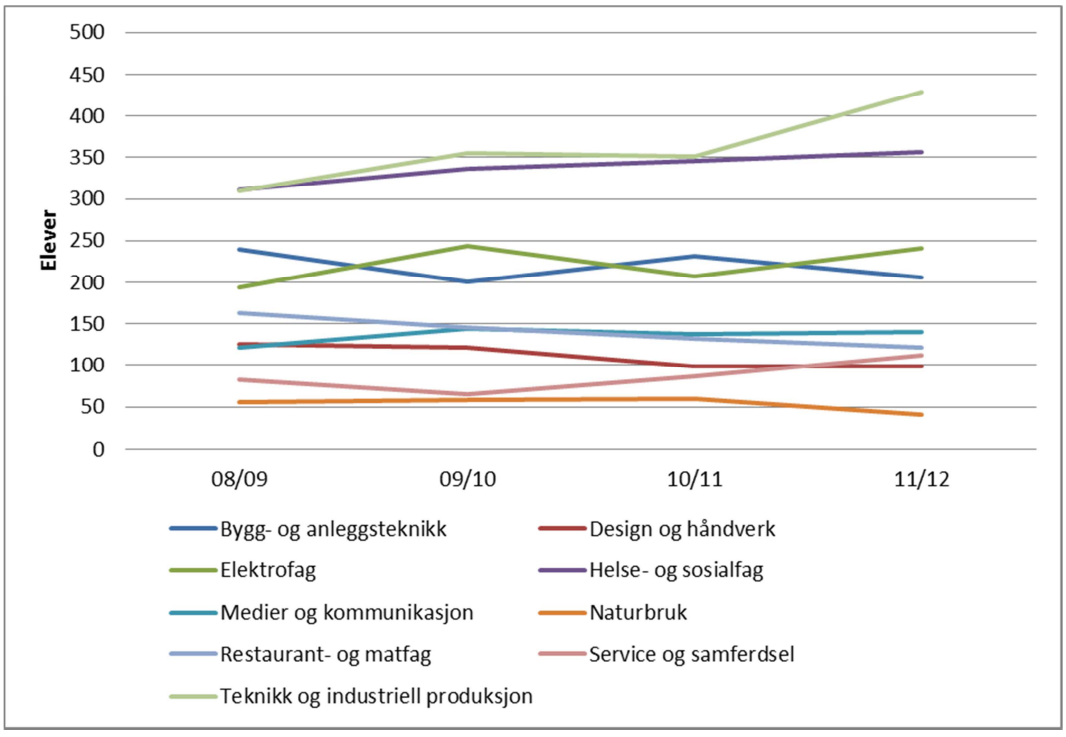

Figur 3.7. Primærsøkertrender for yrkesfaglige utdanningsprogram, skoleår 08/09-11/12, alle trinn, fylkeskommunale videregående skoler.

Ifølge Figur 3.7 er de mest populære yrkesfagene i Finnmark teknikk og industriell produksjon, helse- og sosialfag, elektrofag og bygg- og anleggsteknikk. De mindre populære fagene målt i antall søkere er naturbruk, design og håndverk og service og samferdsel. Over et 4-års perspektiv har teknikk og industriell produksjon og helse- og sosialfag hatt en jevn økning. Service og samferdsel stiger også noe. Restaurant og matfag og design og håndverk har hatt størst reduksjon i antall primærsøkere.

3.2.2. Primærsøkere og antall av skoleplasser i Finnmark fylkeskommune

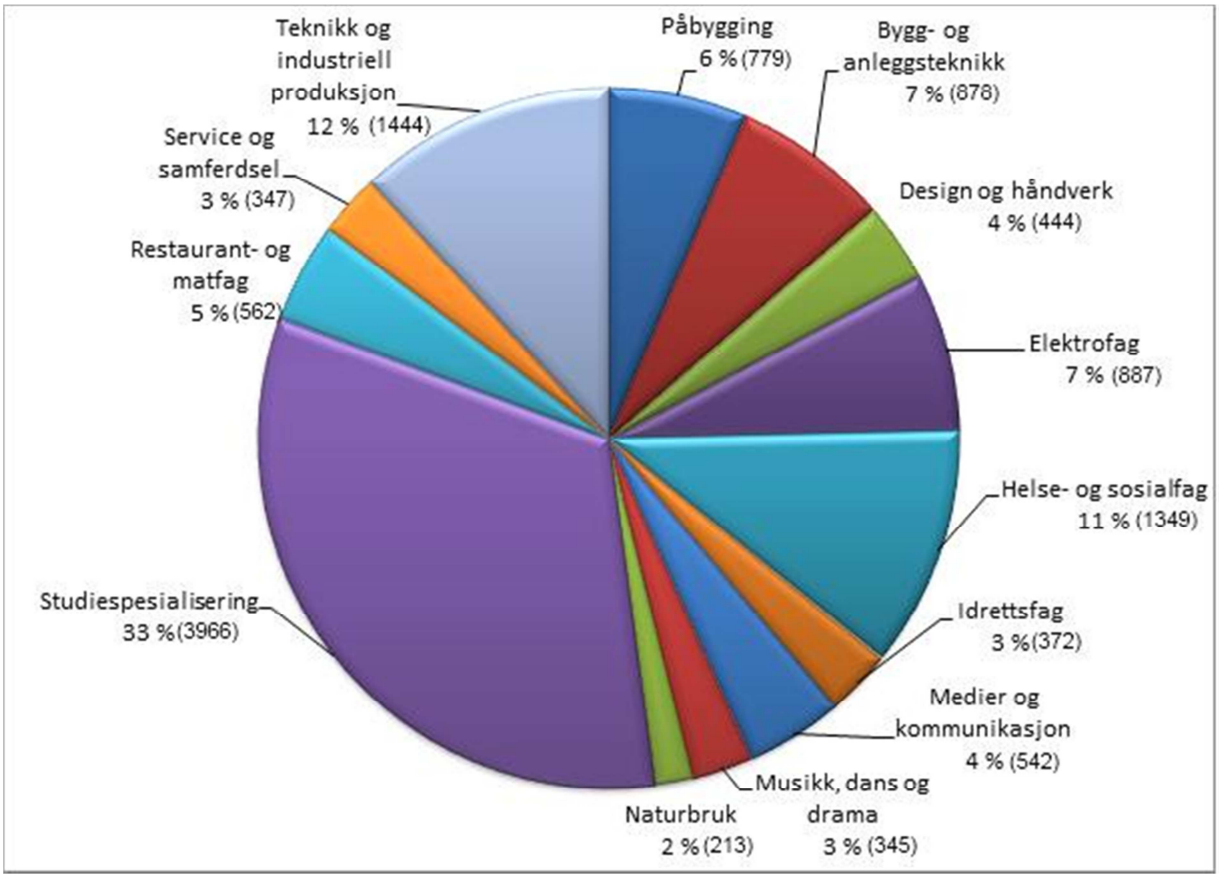

Figur 3.8. Prosentvis sammenligning av alle primærsøkere (alle rettstyper), skoleår 08/09-11/12, alle trinn, fylkeskommunale videregående skoler. Totalt 12128 primærsøkere.

Figur 3.8 viser primærønsket til alle som har søkt videregående opplæring ved en av de videregående skolene i Finnmark de siste fire årene. Studiespesialisering utgjør 1/3 av alle primærønsker og er det klart største utdanningsprogrammet. Søkere til utdanningsprogram som leder til studiekompetanse utgjør omtrent 45 %. De mest populære yrkesfagene er henholdsvis teknikk og industriell produksjon, helse- og sosialfag, bygg- og anleggsteknikk og elektrofag med totalt 37 % av alle primærønskene de siste fire skoleårene.

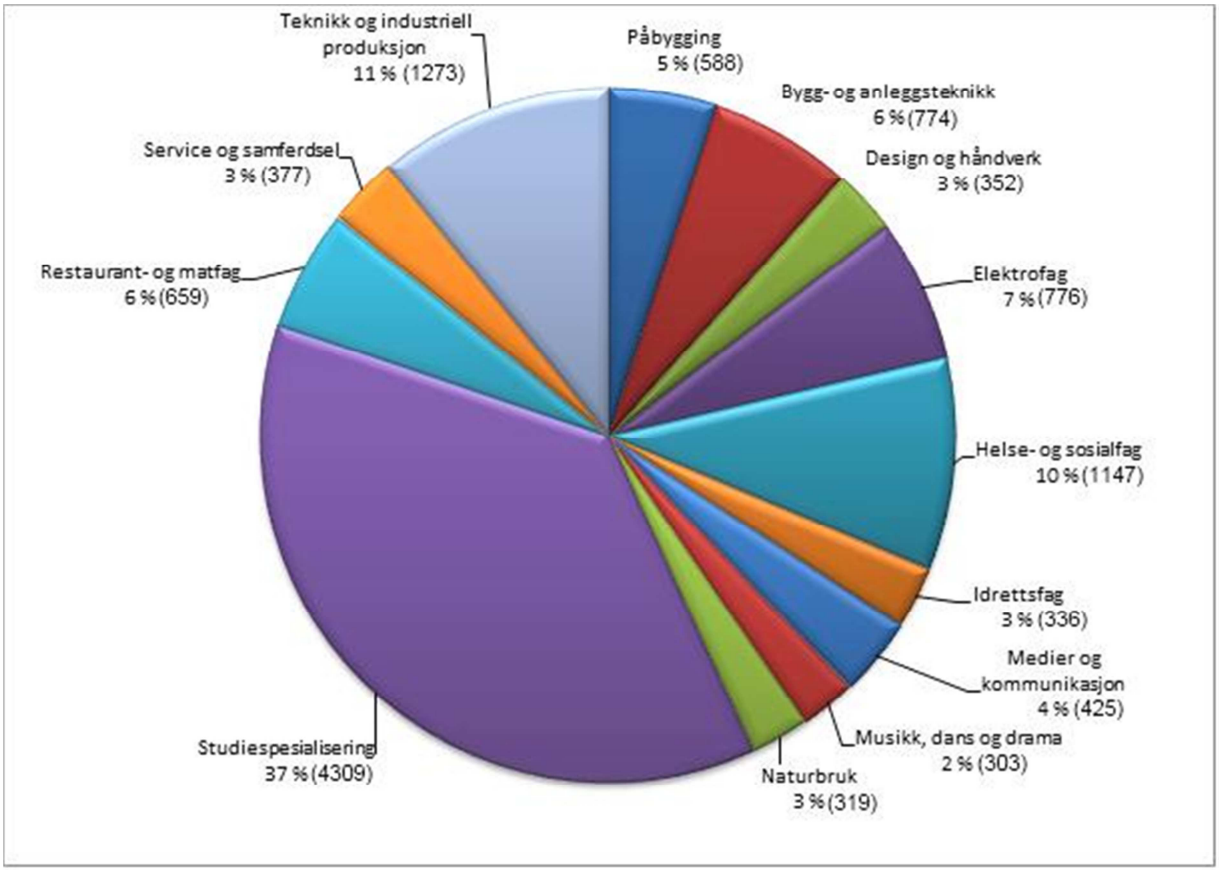

Figur 3.9. Prosentvis sammenligning av totalt antall skoleplasser for skoleår 08/09-11/12, alle trinn, fylkeskommunale videregående skoler Totalt 11638 plasser.

Figur 3.9 sammenholdt med Figur 3.8 gir et overordnet bilde av hvordan skoleplassene i fylket har vært fordelt de siste fire årene sett i forhold elevenes førsteønsker. Den største differansen er på studiespesialisering hvor Vg1, Vg2, og Vg3 har til sammen 37 % av alle plassene mot 33 % av alle primærsøkerne. Restaurant- og matfag, service og samferdsel og naturbruk har også hatt færre primærsøkere enn antall skoleplasser. De mest populære programmene sett i forhold til antall plasser har vært teknikk og industriell produksjon, påbygging til generell studiekompetanse, bygg- og anleggsteknikk, design og håndverk, elektrofag og helse- og sosialfag. På alle disse utdanningsprogrammene har det vært betydelig flere søkere enn antall skoleplasser de siste årene.

Tabell 3.3. Antall plasser, primærsøkere og primærsøkere med ungdomsrett for skoleår 08/09-11/12, alle trinn, fylkeskommunale videregående skoler.

Utdanningsprogram	Plasser	Primærsøkere	Primærsøkere med ungdomsrett	Andel primærsøkere med ungdomsrett
Påbygging til generell studiekompetanse	588	779	507	65,1
Bygg- og anleggsteknikk	774	878	787	89,6
Design og håndverk	352	444	401	90,3
Elektrofag	776	887	751	84,7
Helse- og sosialfag	1147	1349	1097	81,3
Idrettsfag	336	372	356	95,7
Medier og kommunikasjon	425	542	494	91,1
Musikk, dans og drama	303	345	331	95,9
Naturbruk	319	213	174	81,7
Studiespesialisering	4309	3966	3742	94,4
Restaurant- og matfag	659	562	487	86,7
Service og samferdsel	377	347	274	79,0
Teknikk og industriell produksjon	1273	1444	1243	86,1
Sum	**11638**	**12128**	**10644**	**81,9**

På fylkesbasis er det de siste fire årene flere skoleplasser enn primærsøkere med ungdomsrett. Inkluderer man hele søkermassen uavhengig av rett er det noen flere primærsøkere enn antall skoleplasser. Variasjonene vil kunne være større dersom man deler opp tabellene på utdanningsprogram på Vg1 og programområder på Vg2 og Vg3. Slike analyser er omfattende og dekkes i den årlige tilbudssaken på høsten og påfølgende justeringssak om våren.

Andelen primærsøkere med ungdomsrett er totalt 81,9 %. De studieforberedende utdanningsprogrammene (studiespesialisering, idrettsfag og musikk, dans og drama) har en særlig høy andel primærsøkere med ungdomsrett, ca. 95 %. Unntaket er påbygging til generell studiekompetanse som peker seg ut som et programområde med mange søkere med andre rettstyper (voksenrett, fullføringsrett eller ingen rett). De yrkesfaglige utdanningsprogrammene ligger på ca. 80 % til 90 % andel primærsøkere med ungdomsrett.

3.2.3. Kapasitetsutnyttelse målt etter 2. inntaket, Finnmark fylkeskommune, 2008-2012

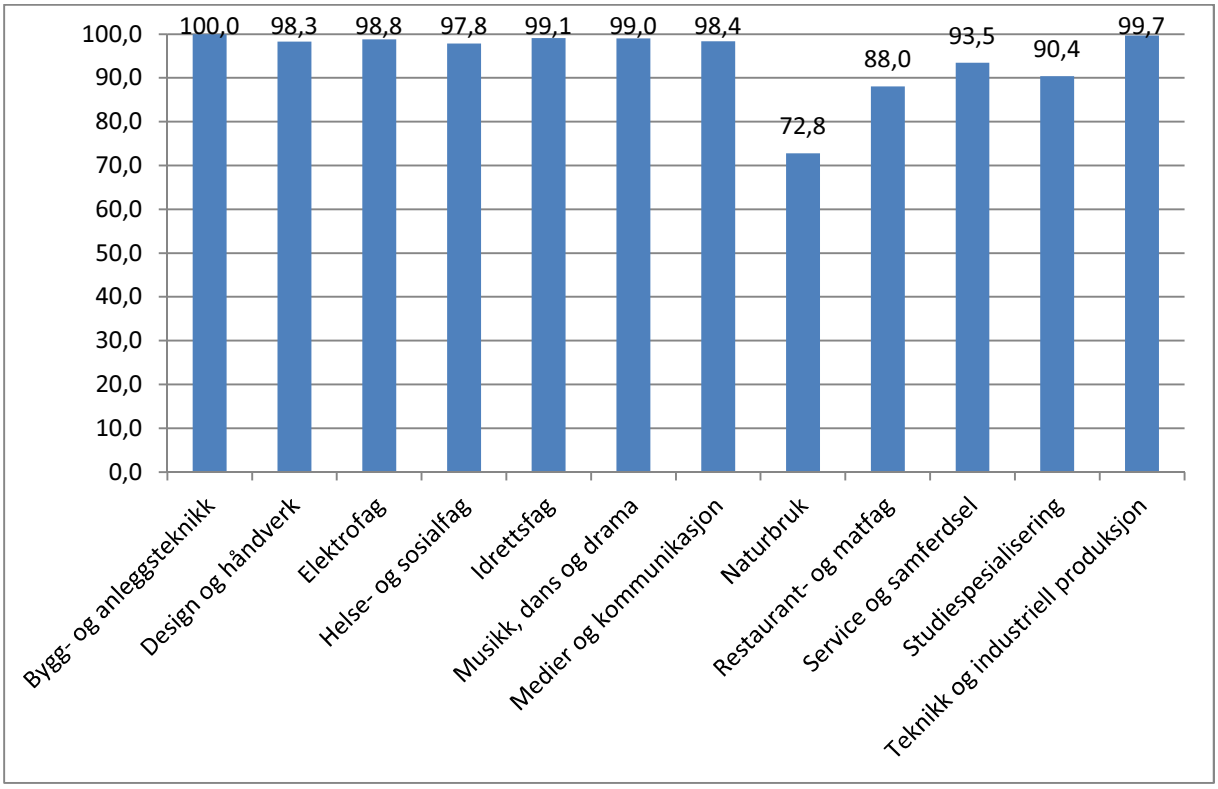

Figur 3.10. Kapasitetsutnyttelse på Vg1 for skoleår 08/09-11/12, fylkeskommunale videregående skoler. Målt etter 2. inntaket.

Finnmark fylkeskommune har hatt høy oppfylling på Vg1 de siste fire skoleårene. Samlet for alle utdanningsprogrammene er kapasitetsutnyttelsen ca. 95 %. Naturbruk blå linje har en oppfylling på 53 % og naturbruk grønn linje 91 %. Oppfyllingsgraden på restaurant- og matfag ligger også under 90 %. Dette sammenfaller med at naturbruk blå linje og restaurant- og matfag har hatt lav andel primærsøkere gjennom denne perioden.

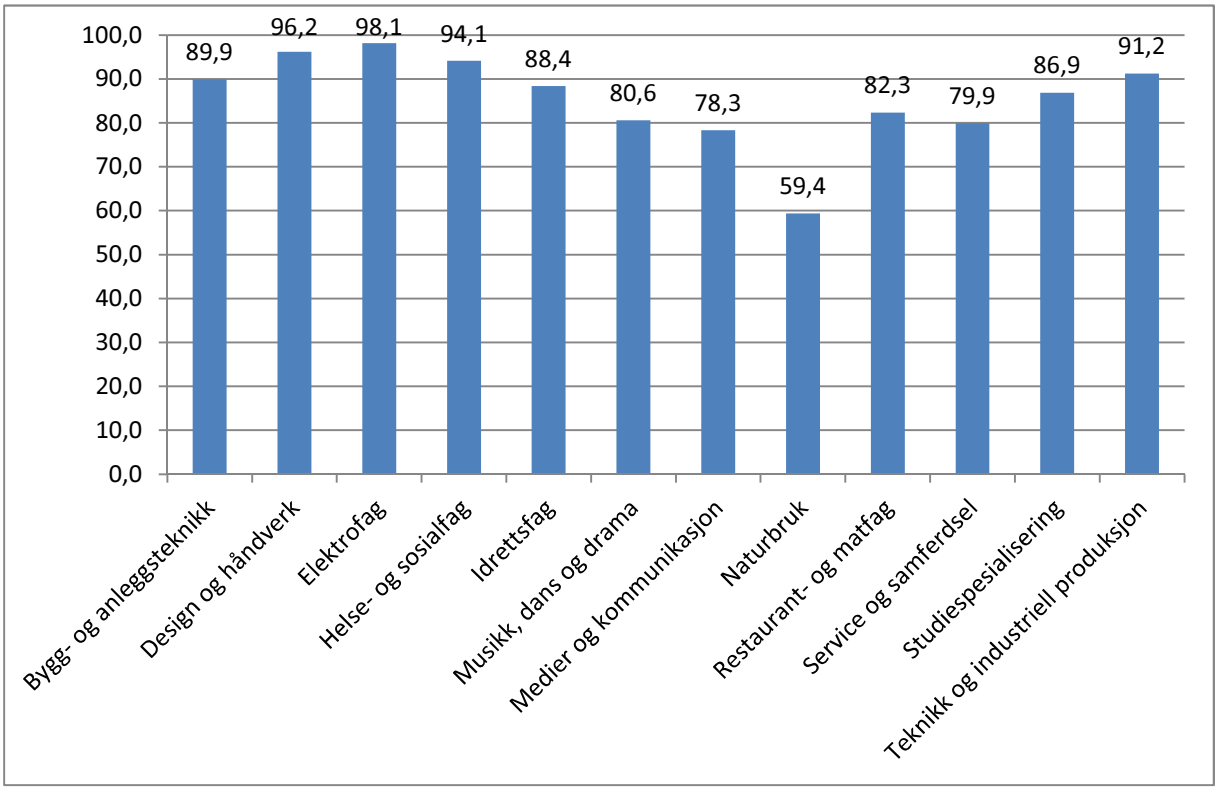

Figur 3.11. Kapasitetsutnyttelse på Vg2 for skoleår 08/09-11/12, fylkeskommunale videregående skoler. Målt etter 2. inntaket.

På Vg2 faller kapasitetsutnyttelsen noe sammenlignet med Vg1. Samlet oppfyllingsgrad i Finnmark på Vg2 er ca. 87 %. Hvilke programområder som tilbys på Vg2 vil kunne variere fra år til år, men for denne tidsperioden fordeler elevene i Finnmark seg på omtrent 40 forskjellige Vg2 løp. På grunn av denne spredningen kan man ikke forvente samme grad av oppfylling på Vg2 som på Vg1. Oppfyllingen på elektrofag og teknikk og industriell produksjon, samt helse- og sosialfag og design og håndverk er på over 90 %. Som på Vg1, så er oppfyllingen på Vg2 naturbruk lavere enn de andre programområdene.

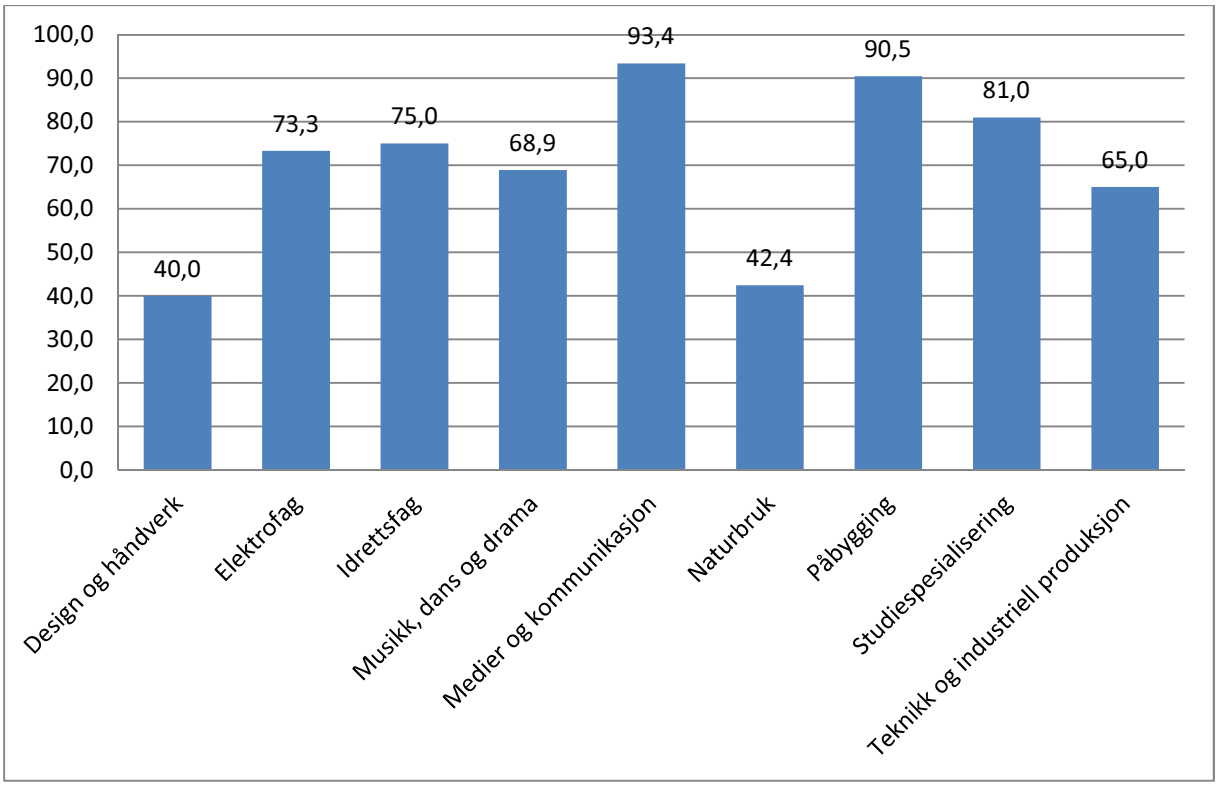

Figur 3.12. Kapasitetsutnyttelse på Vg3 for skoleår 08/09-11/12, fylkeskommunale videregående skoler. Målt etter 2. inntaket

Programområdene på Vg3 er en ytterligere spesialisering av tilbudet sett i forhold til Vg2. Det er vanskelig å oppnå samme oppfyllingsgrad som på lavere trinn. I likhet med tendensen på Vg2 sett i forhold til Vg1, fortsetter oppfyllingen å falle på Vg3. For skoleårene 08/09, 09/10, 10/11 og 11/12 er oppfyllingen på 81 %. Bortsett fra studiespesialisering og påbygging, omfatter de enkelte programområdene på Vg3 svært få elever og plasser (100 og lavere). Dette gjelder særlig for design og håndverk. Denne søylen består kun av Vg3 interiør som var satt opp skoleåret 10/11 ved Lakselv vgs. Påbygging har jevnt over høy oppfylling på alle skoler med tilbudet, til sammen er oppfyllingsgraden på 90,5 %. For studiespesialisering er det en reduksjon i oppfyllingen fra Vg1 til Vg2 som også fortsetter på Vg3. Samlet kapasitetsutnyttelse på studiespesialisering er ca. 81 %. Oppfyllingen er jevnt noe høyere på Vg3 språk, samfunnsfag og økonomi enn på Vg3 realfag. Ettersom studiespesialisering er det programområdet som omfatter klart flest plasser og elever, er det her det reelle antallet ledige plasser har vært størst.

3.3. DESENTRALISERT OPPLÆRING OG ANDRE FORMER FOR FLEKSIBLE OPPLÆRINGSVARIANTER I FINNMARK

3.3.1. LOSA (Lokal opplæring i samarbeid med arbeidslivet)

LOSA (Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet) er et desentralisert utdanningstilbud på Vg1 nivå. Tilbudet ble startet opp i 2005 og omfatter i dag åtte kommuner i Finnmark: Gamvik, Hasvik, Lebesby, Måsøy, Loppa, Tana, Berlevåg og Båtsfjord. Undervisningen er organisert fra Nordkapp maritime fagskole og videregående skole, og foregår via lyd/bilde. På de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er opplæringen delt mellom lyd-bilde undervisning, og opplæring i lokal bedrift hvor elevene er utplassert i 14-17 uker i løpet av skoleåret. I alle LOSA-kommunene er det ansatte en lokal veileder som følger opp elevene på hjemstedet.

Administrasjon og økonomi

Avdelingsleder ved LOSA har det pedagogiske ansvaret for hele tilbudet. I dette inngår også økonomi og personalansvar for avdelingen ved Nordkapp, samt innkalling til foreldremøte, rekruttering fra grunnskole og daglig drift av tilbudet. I tillegg til avdelingsleder er det ytterligere to årsverk tilknyttet LOSA ved skolen. Det er ansatt lokale veiledere i LOSA kommunene. Disse fungerer som kontaktleddet mellom eleven, lærer, foreldre, arbeidslivet og administrasjonen ved Nordkapp vgs. Stillingene varierer mellom 0,6-1, avhengig av antall LOSA elever i kommunen.

De to siste regnskapsårene er kostnaden per elev på LOSA beregnet til kr 250-350 000,-. Dette er betydelig høyere enn for elever i ordinære tilbud ved de videregående skolene. Hoveddelen av kostnadene for LOSA – elevene er knyttet til drift og administrasjon av tilbudet. Med utgangspunkt i dagens driftsnivå, bør man for økonomisk planlegging legge inn minimum kostnad per LOSA-elev på ca. kr 250 000,-. LOSA utløser også kostnader til skoleskyss.

Tabell 3.4. LOSA elever per 1.10.2010 fordelt på utdanningsprogram og kommune.

Kommune	SS	Yrkesfag							Sum
		HS	TP	EL	RM	SA	NA	Sum yrkesfag	
Hasvik	2				1	2		3	**5**
Loppa	1	1	3					4	**5**
Gamvik	1	3		1				4	**5**
Lebesby	2	1	1	1			1	4	**6**
Måsøy	7	4	1		1		1	7	**14**
Berlevåg	5	4	1			1	2	8	**13**
Båtsfjord	12	1	3	4	1			9	**21**
Tana	3	5	2	1		2		10	**13**
Sum	**33**	**19**	**11**	**7**	**3**	**5**	**4**	**49**	**82**

Lyd/bilde studio og klasserom

All undervisning foregår via Fronter og lyd/bildestudio. Hver kommune kobler seg opp med sitt kommunale nettverk mot Nordkapp vgs. Herfra foregår det meste av den faktiske undervisningen. LOSA lærere fra Nordkapp kobler seg opp mot disse kommunene og underviser via lyd/bilde.

Siden LOSA startet med fire kommuner i 2005 har den digitale utviklingen fortsatt. Det er nå åtte kommuner tilknyttet LOSA. Man opplever en kraftig økning i bruk av videokonferanser,

dokumentkamera o.l. som krever mer båndbredde for å kunne opprettholde et høyt kvalitetsmessig nivå. Flere kommuner har gammelt utstyr som setter klare grenser for kvaliteten som kan tilbys gjennom lyd/bilde undervisning. Utilstrekkelig båndbredde kan føre til at bilde og lyd hakker/skurrer, og eventuelt at bildet faller ut og koblingen brytes. Kvaliteten på den tekniske infrastrukturen i LOSA-modellen har vært tema over en lengre periode, og alle de åtte LOSA kommunene har bekreftet at de vil oppgradere eget utstyr.

Læringskvalitet

Antallet elever på LOSA er for lavt til å trekke endelige konklusjoner, men en analyse viser at resultatene på LOSA-ordningen og ved de videregående skolene i Finnmark er på samme nivå. Elevene får ca. samme karaktersnitt ved endt Vg1 (3,50-3,60), og gjennomføringsgraden ligger på omtrent 70 % på Vg1 for både LOSA-ordningen og ved skolene.

3.3.2. Fleksible opplæringsvarianter

Prøveprosjekt i Båtsfjord – Vg2 og Vg3 studiespesialisering og Vg3 påbygging

Fra skoleåret 2009/2010 har Finnmark fylkeskommune gitt et fleksibelt, desentralisert tilbud i Båtsfjord på Vg2 og Vg3 innen utdanningsprogram studiespesialisering og i Vg3 påbygging til generell studiekompetanse. Opprinnelig skulle prosjektet gå over to år, men i fylkestinget desember 2010 ble tilbudet forlenget ut skoleåret 2011/2012. Nordkapp vgs er tillagt det administrative ansvaret for prosjektet. Undervisningen i Båtsfjord har hovedsakelig blitt gitt av stedlige lærere, mens noen fag har vært gjennomført via lyd/bilde. Tilbudet har omfattet ca. 20 elever fordelt på Vg2 og Vg3 de to siste skoleårene (40 til sammen).

Ved oppstart av prosjektet bestemte fylkestinget at tilbudet i Båtsfjord skulle evalueres underveis. Dette oppdraget ble tildelt Norut Alta i samarbeid med Høgskolen i Finnmark. Evalueringen omfattet intervjuer med en rekke aktører knyttet til tilbudet i Båtsfjord, gjennomgang av skriftlige kilder og vurderinger knyttet til standpunktpunktkarakter, eksamenskarakterer og fraværsdata. Norut Alta og Høgskolen i Finnmark vurderer det slik at den faglige kvaliteten på tilbudet i Båtsfjord er tilfredsstillende og at tilretteleggingen av undervisningen generelt er god. Forskerne er svært forsiktige med å tolke faglige resultater fra prøveprosjektet, men viser til at elevene ved tilbudet i Båtsfjord oppnår ca. samme karaktersnitt som elever ved de videregående skolene i Finnmark. Utfordringene er etter forskernes vurdering knyttet til administrasjon og ledelse, samt tekniske og pedagogiske forhold ved bruk av IKT (Nygaard & Bjerklund, 2010, ss. 51-54).

I FT 09/54 ble det vedtatt en årlig finansiering på 3,6 millioner kr til Vg2 og Vg3 studiespesialisering i Båtsfjord. Disse midlene går i sin helhet til å dekke tilbudet på disse to nivåene. Kostnadene per elev er betydelig høyere på prøveprosjektet enn ved de ordinære skolene. Eventuell tilsetting av stedlig leder (anbefales i rapport fra Norut Alta og HiF), samt oppgradering av studio og nettkapasitet vil kreve større økonomiske rammer. Studieforberedende utdanningsprogram består av to programområder på Vg2 og Vg3. Skal elevene få et like godt tilbud som ved de ordinære skolene må det gis et tilbud innen begge programområder, og i minimum to - helst flere – fag innen hvert programområde. Dette medfører svært små faggrupper i flere fag – og kostnadene per elev blir høye.

Tabell 3.5. Primærsøkere til Vg2 og Vg3 i Båtsfjord

	2010/2011	**2011/2012**
Programområde	**Antall primærsøkere**	**Antall primærsøkere**
Vg2 Språk, samfunn og økonomi	1	2
Vg2 Realfag	3	6
Vg3 Språk, samfunn og økonomi	7	1
Vg3 Realfag	2	3
Vg3 Påbygging	1	1
Sum	**14**	**13**

Søkertall for skoleåret 2010/2011 og 2011/2012 viser lav søking til programområdene på Vg2 og Vg3 i Båtsfjord. Henholdsvis 14 og 13 primærsøkere fordelt på fem forskjellige programområder. Tall fra Grunnskolens Informasjonssystem viser at antallet avgangselever fra grunnskolen i Båtsfjord kommune vil ligge på mellom 20-35 elever de kommende årene.

Samarbeid om yrkesfaglig opplæring med lokalt næringsliv – Alta, Kirkenes og Lakselv/Karasjok

I Alta, Kirkenes og Lakselv er det forpliktende samarbeid mellom skolen og lokalt næringsliv om organiseringen av følgende tilbud:

- Alta: Vg2 bilskade, lakk og karosseri
- Kirkenes: Vg2 klima-, energi og miljøteknikk,
- Lakselv: Vg1 elektrofag

Samarbeidet er organisert slik at elevene får praksis knyttet til utdanningsprogrammet/ programområdene ute i bedrift. Bransjen stiller med lokaler og utstyr, og skolene frigjøres dermed fra tilhørende kostnader. Gjennom avtalene forplikter bransjen seg også å tilby lærlingeplass til alle elever som fullfører og består Vg2 på aktuelt programområde. For bransjene er samarbeidet grunnet i et behov for relevant arbeidskraft, og for elevene er det en vei til læreplass. For fylkeskommunen og skolene representerer avtalene en mulighet til å ha et bredere utdanningstilbud, samt å bidra med etterspurt kompetanse i fylket.

International Baccalaureate – Kirkenes videregående skole

Ved Kirkenes videregående skole er det på bakgrunn av vedtak i fylkestinget planlagt oppstart av International Baccalaureate (IB) skoleåret 2013/2014. De siste årene har det vært gjennomført flere forprosjekter ved skolen for å forberede oppstarten. Opplæringen gis på engelsk og følger standardiserte undervisningsplaner som er lik ved alle IB-tilbud. IB er anerkjent for å holde et høyt faglig nivå, og det stilles sterke krav til ferdigheter og forpliktelse for elever som skal gjennomføre utdanningen.

For å kunne tilby utdanningen må skolen imøtekomme IB sine standarder for lærere og administrasjon. Dette er ressurskrevende, og man har derfor budsjettert ca. 3. millioner per IB klasse. Dette er omtrent tre gang så mye som en vanlig klasseressurs på studieforberedende utdanningsprogram. Som vedtatt i Kompetanseutvalget i sak 10/16 så vil drift av tilbudene finansieres innenfor ordinær økonomisk ramme for utdanning.

Pasvik folkehøgskole – alternativt opplæringsår for elever med faglige og sosiale utfordringer

Fylkeskommunen har over flere år hatt en egen avtale med Pasvik folkehøgskole om skoleplass for inntil 8 elever ved folkehøgskolen. Avtalen omfatter elever med faglige og sosiale utfordringer og som ønsker et alternativt opplæringsår sett i forhold til ordinære videregående skoler. Disse elevene er gjerne 16 eller 17 år (ordinær aldersgrense for folkehøgskoler er 18 år). Elevene er tilknyttet en av de vanlige linjene ved skolene, men får ekstra tett oppfølging fra personalet. Evaluering av tilbudet viser til gode resultater.

Kunstskolen i Karasjok – privatskole

Kunstskolen i Karasjok er en privatskole som tilbyr undervisning i kunstfag. Skolen er godkjent av Kunnskapsdepartementet etter privatskoleloven § 6A-1. Loven gir hjemmel til å godkjenne skoler som gir yrkesrettet opplæring som ikke blir gitt ved offentlige videregående skoler. Skolen gir kun opplæring innenfor kunstfag. Opplæringen fører ikke til studiekompetanse for opptak til høyere utdanning. Elever ved videregående skoler som er godkjent etter privatskoleloven bruker av retten til videregående opplæring jf. privatskoleloven § 3-2.

3.4. FAGOPPLÆRING – SAMARBEID MELLOM SKOLE OG BEDRIFT

Fagopplæring forutsetter et tett samarbeid mellom skolene og næringslivet. Hovedmodellen for gjennomføringen av et fagopplæringsløp er to år i skole og deretter to år som lærling i bedrift. Hver lærling inngår en egen lærekontrakt med bedriften som er bindende for begge parter. Lærlingen er arbeidstaker i bedriften, med de plikter og rettigheter som følger av lover og tariffavtaler. Læretiden er generelt delt i to perioder: ett år til opplæring og ett år med verdiskapning.

Bedrifter mottar basistilskudd for hver lærekontrakt som tegnes. Avhengig av hvilken utdanningsrett lærlingen har, mottar bedriften basistilskudd 1 eller 2. Lærlinger med ungdomsrett utløser tilskudd 1, alle andre lærlinger (hovedsakelig voksne) tilskudd 2. Et sentralt punkt i forbindelse med overgangen fra skole til lære er at det ikke er lovfestet rett til læreplass. Bedriftene velger selv hvilke elever de ønsker å inngå lærekontrakt med. Erfaringsmessig kan det være vanskelig for elever med høyt fravær og/eller strykfag fra Vg1 og Vg2 å få læreplass.

Finnmark er blant de fylkene som har lavest formidling av søkere til læreplass, rundt 60 %. Skoleåret 2010/2011 var det 296 som søkte om læreplass, av disse undertegnet 173 stykker kontrakt per telledato i oktober. Det har vært økning i antall formidlet til læreplass de siste årene.

Tabell 3.6. Fagoversikt, totalt antall lærlinger fordelt på basistilskudd 1 og 2. per mars 2011.

Program	Basistilskudd		Totalt
	1	2	
Bygg- og anleggsteknikk (BA)	112	16	128
Design og håndverk (DH)	12	19	31
Elektrofag (EL)	74	37	111
Helse- og sosialfag (HS)	60	52	112
Medier og kommunikasjon (MK)	2	4	6
Naturbruk (NA)	24	23	47
Restaurant og matfag (RM)	24	20	44
Service og samferdsel (SS)	26	22	48
Teknikk og industriell produksjon (TP)	60	28	88
Sum	**394**	**221**	**615**

Bygg og anleggsteknikk, elektrofag og teknikk og industriell produksjon har en høy andel lærlinger som utløser basistilskudd 1. Innenfor fagene ambulansefag (HS), frisør og doudji (DH), akvakulturfaget og sjømatproduksjon (RM) og IKT-servicefaget (SS) er det en høy andel lærlinger som utløser basistilskudd 2.

Sammenlignet med Troms og Nordland har vi omtrent samme fordeling mellom lærlinger på basistilskudd 1 og 2. Andelen lærlinger på basistilskudd 1 er på mellom 60-70 %, mens andelen på basistilskudd 2 ligger på 30-40 %.

Lærekontrakter per 2011

I Finnmark i mars 2011 var det 615 lærlinger innenfor 60 forskjellige lærefag. Fylket har flest lærlinger innenfor bygg- og anleggsteknikk (22 %), hvor de største fagene er tømrerfaget (71), rørleggerfaget (21) og anleggsmaskinførerfaget (15). Det neste største fagområdet er elektro (19 %), med 60 kontrakter innenfor elektrikerfaget og 34 på energimontørfaget. Teknikk og industriell produksjon på 15 % er et bredt felt med mange fag, hvorav de største er bilfag (31) og kjemiprosess (16). Innenfor helse- og sosialfag (13 %) er det mange lærlinger i ambulansefaget (42), helsearbeiderfaget (38) og barne- og ungdomsarbeiderfaget (32). Andre større lærefag er blant annet frisørfaget (22), yrkessjåførfaget (19) akvakulturfaget (18), kokkefaget (16) og sjømatproduksjon (14).

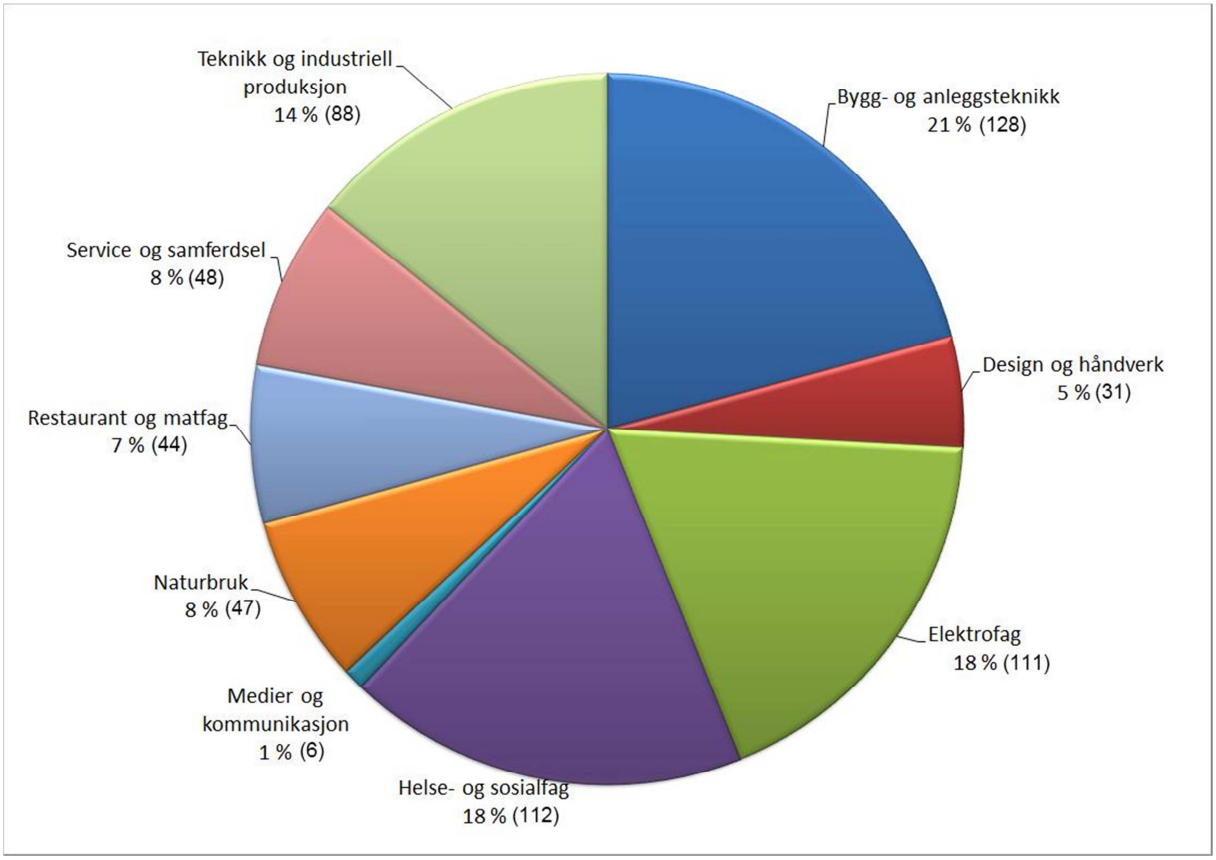

Figur 3.13. Lærekontrakter, mars 2011, fordelt på utdanningsprogram. Totalt 615 lærekontrakter.

Finnmark ligger på landsgjennomsnittet for andel lærlinger med bestått fag-/svenneprøve. Bortvalget har vært og er særlig høyt på yrkesfaglige utdanningsprogram. Dette gjenspeiles ikke i resultatene for lærlinger som går opp til fag-/svenneprøve i fylket Andelen lærlinger som består fag-/svenneprøve i Finnmark er på samme nivå som andre lærlinger i Nord-Norge og nasjonalt.

Tabell 3.7. Fylkesoversikt, andel lærlinger med bestått fag-/svenneprøve 2009-2010.

Fylke	Antall kandidater opp til fag-/svenneprøve	Bestått	Ikke bestått	Prosentandel bestått fag-/svenneprøve
Finnmark	341	315	26	92,4
Troms	965	897	68	93
Nordland	1320	1223	97	92,7
Nasjonalt	22806	21036	1770	92,2

3.5. RESSURSBRUK – KOSTNAD PER ELEV I FINNMARK FYLKESKOMMUNE

Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA) er et elektronisk rapporterings- og styringssystem som har som overordnet mål å frambringe relevant og pålitelig styringsinformasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Gjennom å måle ressursinnsats, prioriteringer og måloppnåelse gir KOSTRA grunnlag for styring og dialog om bruk av ressurser på ulike tjenesteområder.

Alle økonomiske data er hentet fra driftsbudsjettet. Tidsserien som er analysert er perioden 2008-2010.

Finnmark sine KOSTRA tall er sammenliknet med gjennomsnittet for fylkeskommuner utenom Oslo som er den vanligste sammenlikningsindikatoren i KOSTRA. I tillegg vil tallene for fylkene i Opplæringsregion Nord og Sogn og Fjordane fylkeskommune bli brukt for å gi et mer detaljert sammenlikningsgrunnlag.

3.5.1. Andel netto driftsutgifter til videregående opplæring

Netto driftsutgifter er brutto driftsutgifter fratrukket driftsinntekter, blant annet øremerkede tilskudd fra staten. Dette gir uttrykk for hvordan fylkeskommunen prioriterer ved fordeling av ikke-bundne inntekter. Netto driftsutgifter brukes også som grunnlag for prioriteringsindikatorer.

Lav andel netto driftsutgifter til videregående opplæring (Tabell 3.8) som sammenfaller med lav netto driftsutgifter per elev i videregående opplæring er et tegn på at videregående opplæring prioriteres lavt.

Tabell 3.8. Andel netto driftsutgifter til videregående opplæring av samlede netto driftsutgifter 2008-2010.

	2008	**2009**	**2010**
Sogn og Fjordane Fylkeskommune	55,9 %	57,4 %	46,5 %
Møre og Romsdal Fylkeskommune	59,6 %	60,2 %	49,9 %
Sør-Trøndelag Fylkeskommune	62,4 %	63,2 %	56,2 %
Nord-Trøndelag Fylkeskommune	59,0 %	58,1 %	49,4 %
Nordland Fylkeskommune	52,0 %	55,1 %	48,6 %
Troms Fylkeskommune	49,2 %	58,1 %	46,0 %
Finnmark Fylkeskommune	46,6 %	52,2 %	46,6 %
Gjennomsnitt fylkeskommuner utenom Oslo	60,8 %	62,4 %	56,3 %

Finnmark fylkeskommune ligger relativt lavt med hensyn til andel netto driftsutgifter til videregående opplæring av samlede netto driftsutgifter. Dette er sannsynligvis en konsekvens av at Finnmark fylkeskommune har større behov innen andre områder enn mange av de øvrige fylkeskommunene.

Større endringer i andelen netto driftsutgifter betyr vanligvis enten at andelen 16-18 åringer i fylket blir større eller mindre, eller at de politiske prioriteringene i fylket endrer seg. Dette gjelder ikke for perioden 2009-2010 hvor alle fylkeskommuner har hatt en nedgang som følge av forvaltningsreformen. Finnmark fylkeskommune er den eneste fylkeskommunen hvor andelen netto driftsutgifter i 2010 er på samme nivå som før forvaltningsreformen. Dette kan tyde på at den relative

prioriteringen av videregående opplæring i Finnmark har økt sammenliknet med fylkeskommunene i utvalget.

3.5.2. Kostnader for videregående opplæring i skole målt per elev

I analysen benyttes begrepet økonomisk belastning. Dette gir uttrykk for netto driftsutgifter i videregående opplæring, inkludert kjøp fra stat, kommuner, private samt overføringer, fratrukket gjesteelevsoppgjøret. Indikatoren gir grunnlag for å vurdere hvilke faktiske utgifter den enkelte tjenesten står for.

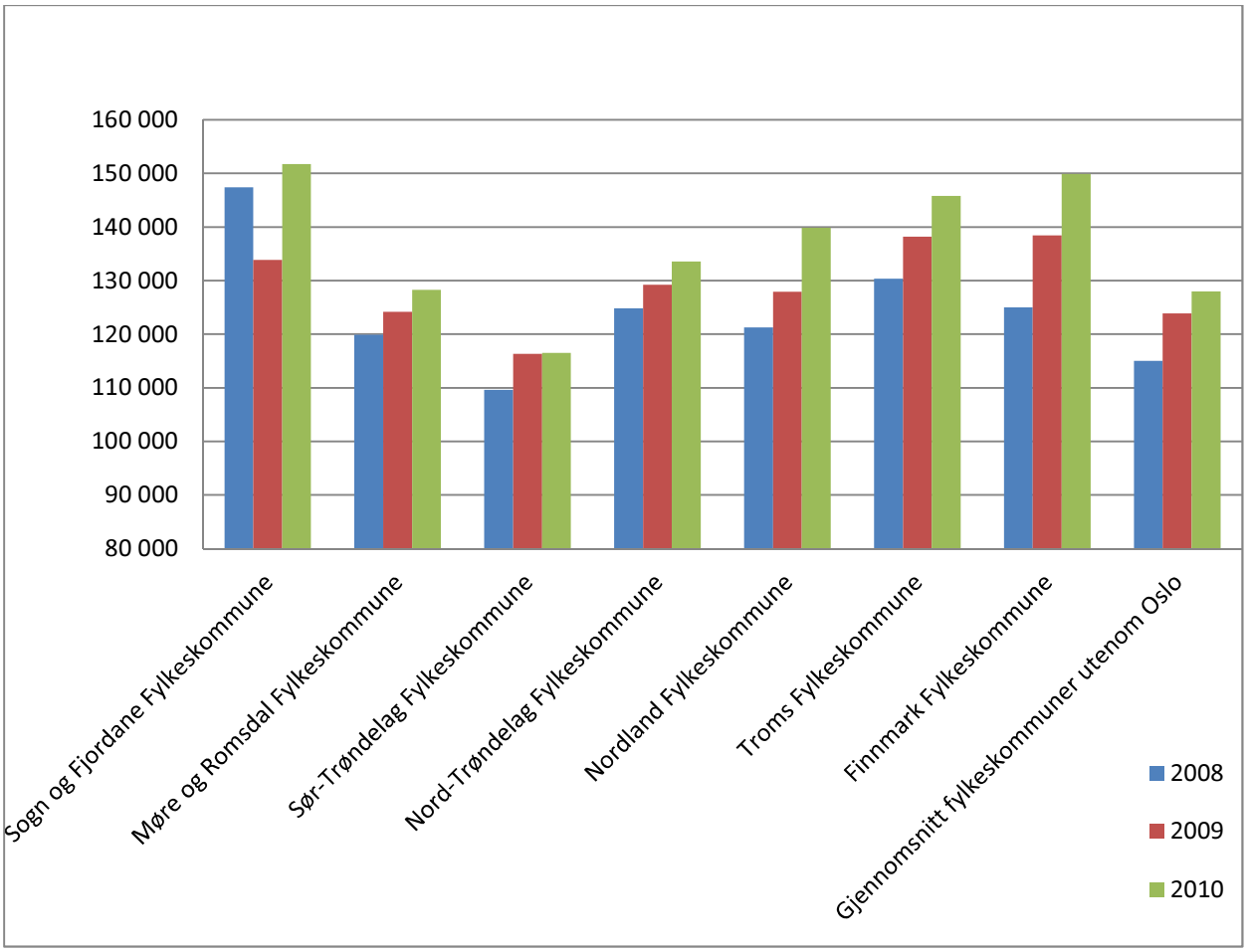

Figur 3.14. Økonomisk belastning for videregående opplæring i skole per elev.

Finnmark fylkeskommune er blant de fylkeskommunene som bruker mest per elev i videregående opplæring i skole. Av fylkeskommunene i vårt utvalg er det kun Sogn og Fjordane som har større økonomisk belastning per elev. Alle fylkeskommunene i Opplæringsregion Nord, med unntak av Sør-Trøndelag, ligger over landsgjennomsnittet.

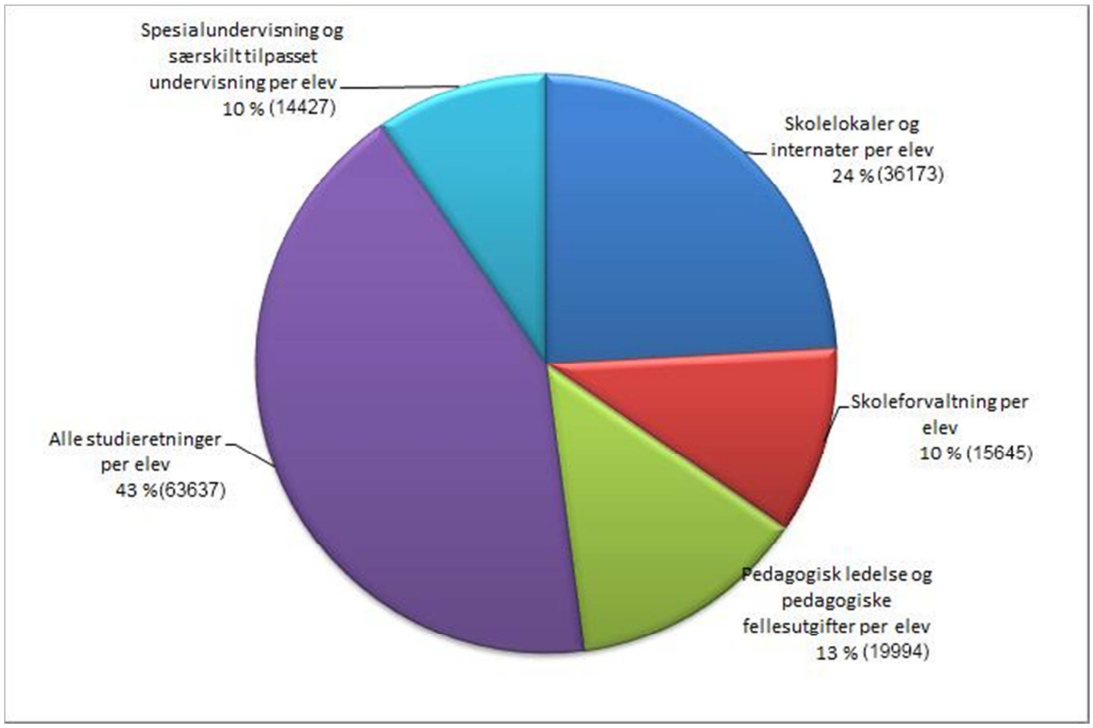

Figur 3.15. Økonomisk belastning - videregående opplæring i skole per elev, Finnmark fylkeskommune. Totalkostnad per elev er 149.876 kr.

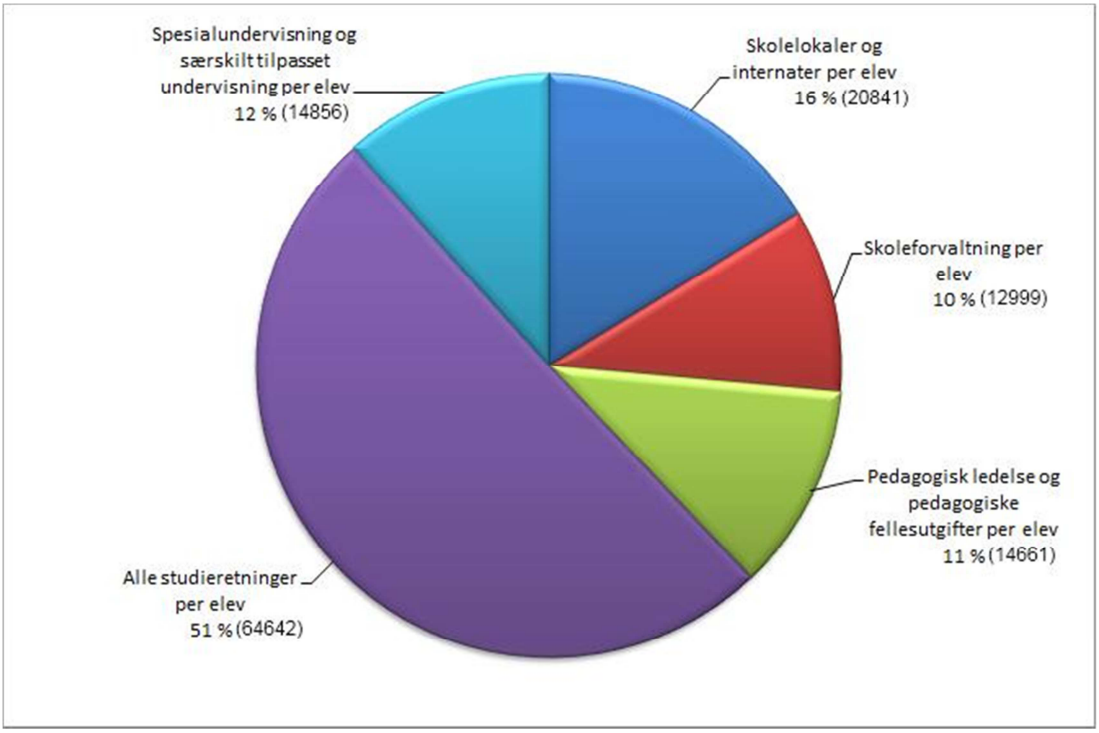

Figur 3.16. Økonomisk belastning - videregående opplæring i skole per elev, gjennomsnitt fylkeskommuner utenom Oslo. Totalkostnad per elev er 127.999 kr.

Det samlede kostnadsbilde for videregående opplæring i skole målt per elev viser at det er betydelige forskjeller i hvordan Finnmark fylkeskommune bruker sine midler sett mot nasjonalt snitt. Finnmark fylkeskommune har blant annet en større andel kostnader knyttet til drift og vedlikehold av skolelokaler og internat/elevhybler. For hver hundrede krone som blir brukt nasjonalt per elev i videregående opplæring i skole går 16 kroner til skolelokaler og internater, tilsvarende sum i Finnmark fylkeskommune er 24 kroner. Nasjonalt går 21 kroner til skoleforvaltning og pedagogisk ledelse, mens vi på samme område i Finnmark bruker 23 kroner. Finnmark har derimot betraktelig lavere på kostnader på utdanningsprogram og undervisning. I Finnmark bruker vi 43 kroner per elev på selve undervisningsdelen, mens man nasjonalt ligger på 51 kroner. I tillegg går det 12 kroner nasjonalt til spesialundervisning og særskilt tilpasset undervisning, samme tall i Finnmark er 10 kroner. De store forskjellene mellom Finnmark og resten av landet er altså på postene for bygningsmasse og administrative oppbygging og undervisning.

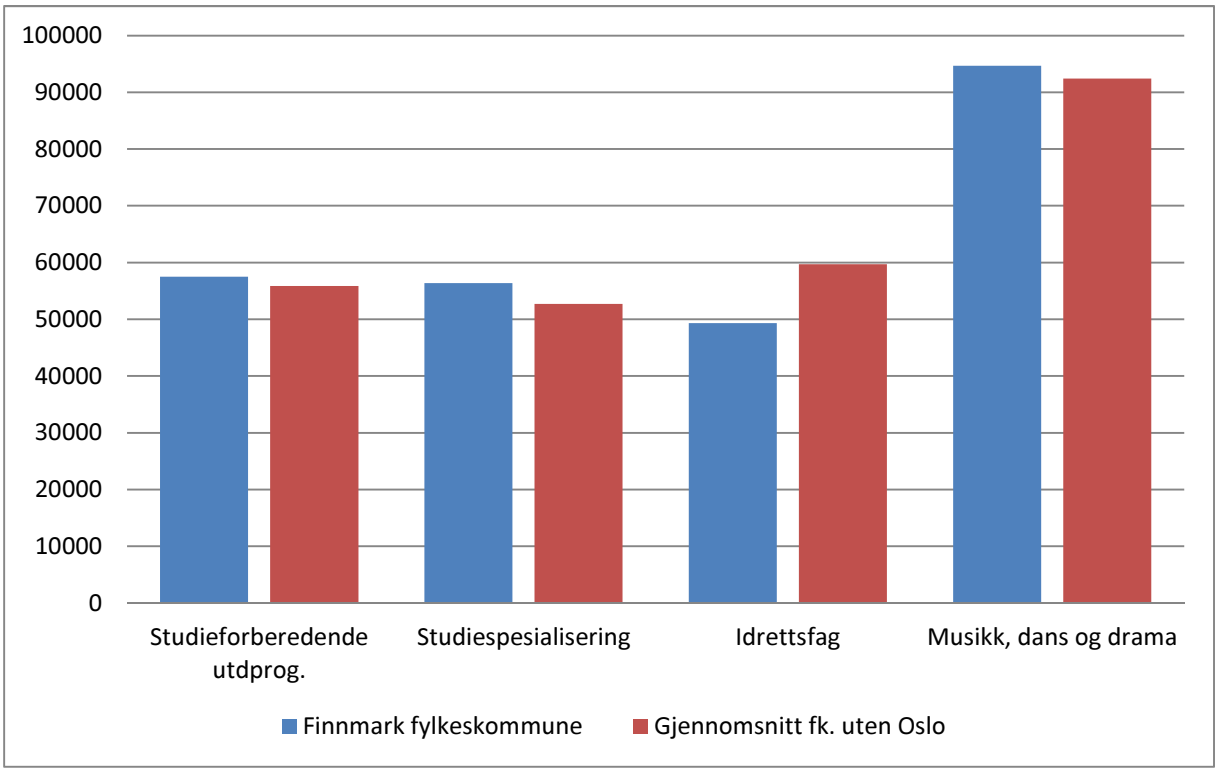

Figur 3.17. Økonomisk belastning - studieforberedende utdanningsprogram 2010.

Finnmark ligger samlet litt høyere i økonomisk belastning per elev på studieforberedende utdanningsprogram enn resten av landet, 57 512 kroner mot 55 879 kroner. Kostnadene er noe høyere på studiespesialisering og musikk, dans og drama, mens de er betraktelig lavere på idrettsfag. Nasjonalt ser man at musikk, dans og drama medfører betydelig høyere økonomisk belastning per elev enn øvrige studieforberedende utdanningsprogram. Generelt er differansene mellom fylkeskommunene relativt små på studieforberedende utdanningsprogram.

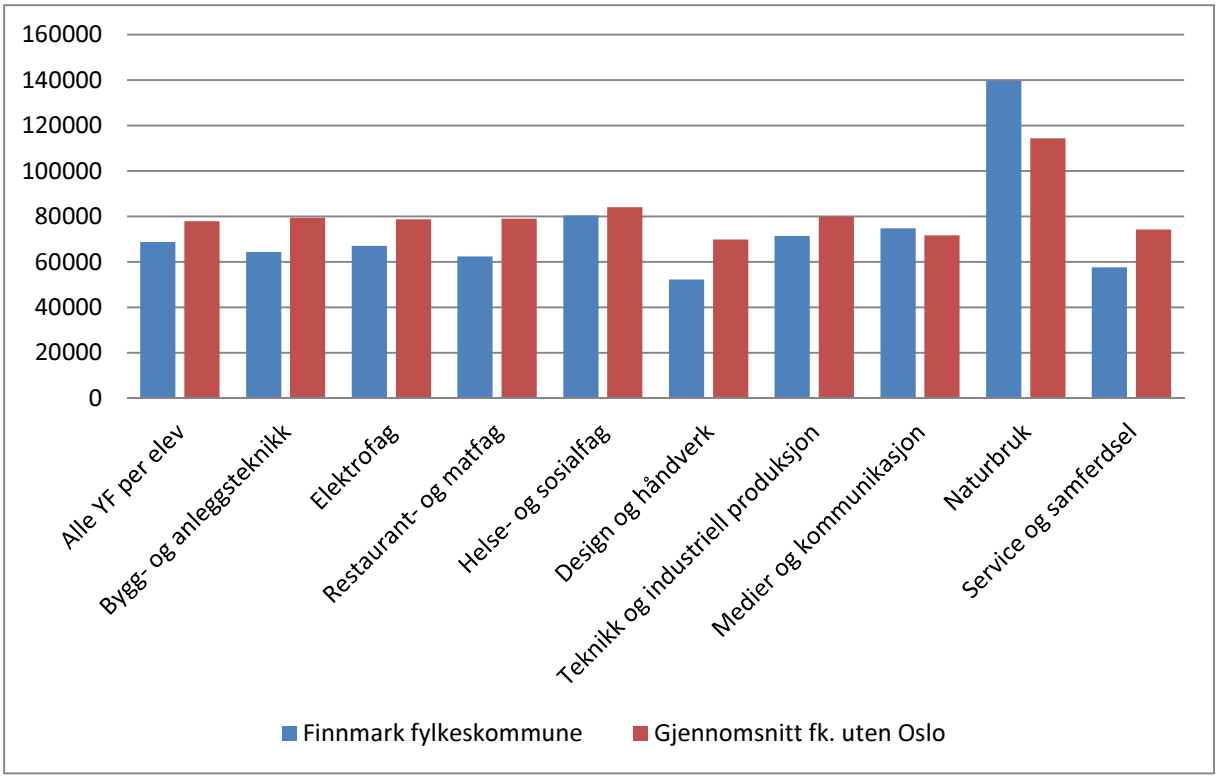

Figur 3.18. Økonomisk belastning - yrkesfaglige utdanningsprogram målt per elev i 2010.

Finnmark fylkeskommune har i gjennomsnitt betydelig lavere økonomisk belastning per elev på yrkesfaglige utdanningsprogram enn andre fylker i landet. Finnmark bruker mer enn gjennomsnittet på naturbruk og medier og kommunikasjon, men har til gjengjeld lavere kostnader på alle de andre yrkesfaglige utdanningsprogrammene. For flere av utdanningsprogrammene er differansen mellom Finnmark fylkeskommune og landsgjennomsnittet betydelig, deriblant på bygg- og anlegg hvor Finnmark bruker 15 000 kr mindre per elev.

Naturbruk skiller seg ut med en gjennomsnittlig økonomisk belastning per elev som ligger 30 000-50 000 kr over de andre yrkesfagene. Dette er delvis på grunn av store kostnader knyttet til drift av linjene, spesielt de "grønne linjene". Tall fra KOSTRA viser at Finnmark og Troms har særlig høye kostnader til drift av landbrukslinjene sammenlignet med andre fylkeskommuner.

Kostnadene er jevnt over høyere på yrkesfag enn på studieforberedende utdanningsprogram. Dette innebærer at jo flere elever en fylkeskommune har på yrkesfaglige utdanningsprogram, desto høyere blir snittkostnadene for videregående opplæring målt per elev samlet sett. Økonomisk belastning påvirkes også av fylkeskommunens evne til å oppnå god kapasitetsutnyttelse. Lav oppfylling driver kostnadene opp, mens fulle klasser senker snittutgiftene

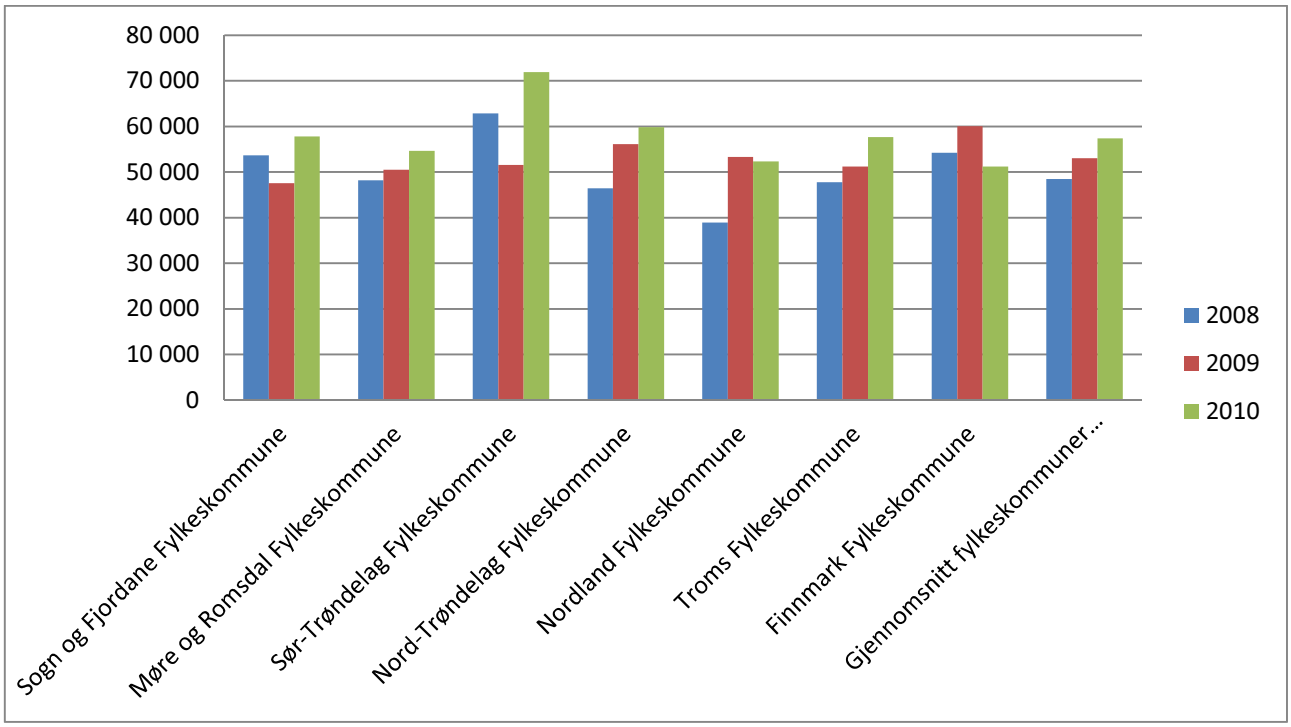

Figur 3.19. Økonomisk belastning - fagopplæring per lærling/lærekandidat i 2008-2010.

Finnmark fylkeskommune brukte i 2010 51.197 kr på fagopplæring per lærling/lærekandidat mot et landsgjennomsnitt på 57.373 kr. Kostnadene påvirkes av antall lærlinger, administrasjon og kompetanseheving, og eventuelle satsinger. Et eksempel på et slikt tiltak i Finnmark er etableringen av fagopplæringskoordinatorstillinger ved hver av de videregående skolene. Koordinatorene jobber for å skape et tettere samarbeid mellom skole og lærebedrift.

3.5.3. Økonomi – oppsummering

Finnmark fylkeskommune har samlet sett noe høyere kostnader til videregående opplæring målt per elev sammenlignet med nasjonalt snitt. Dersom man isolerer kostnadene rettet mot undervisning ligger Finnmark på samme nivå som andre fylkeskommuner, mens man på kostnader til skolebygg (inkludert elevhybler), pedagogisk ledelse og skoleadministrasjon er vesentlig over landsgjennomsnittet. Dette tyder på at merkostnadene er knyttet til strukturen for videregående opplæring i fylket og tilhørende administrasjon av skoler og tilbud. Bygningsmasse er en sentral kostnadsdriver i denne sammenheng. Fagopplæringen i Finnmark fylkeskommune ble i følge KOSTRA i 2010 drevet med den laveste økonomiske belastningen per lærling/lærekandidat i Norge.

En nasjonal trend i KOSTRA er at fylkeskommuner med større byer og geografiske sentre bedre evner å hente ut stordriftsfordeler enn mer spredt bebygde fylker. Sør-Trøndelag (med Trondheim) er et eksempel på et fylke som oppnår stordriftsfordeler på drift av videregående opplæring. Finnmark er preget av store avstander og mange mindre byer og samfunn. Tilbuds- og skolestrukturen i fylket er som en konsekvens av dette forholdsvis desentralisert, noe som igjen er med på å drive kostnadene opp sammenlignet med nasjonalt snitt.

Referanseliste

Finnmark fylkeskommune. (2007). *Fylkesplan for Finnmark 2006-2011.* Fylkesplan, Vadsø.

Finnmark fylkeskommune. (2008). *Kompetent Region 2008-2013. Strategier for videregående opplæring i Finnmark.* Sektorplan, Vadsø.

Kunnskapsdepartementet. (2008). *St.meld. nr. 31 (2007-2008) Kvalitet i skolen.* Stortingsmelding, Oslo.

Kunnskapsdepartementet. (2009). *St. meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja .* Stortingsmelding, Oslo.

Nygaard, V., & Bjerklund, M. (2010). *Evaluering av fleksibel videregående opplæring i Båtsfjord.* Alta: Norut Alta.

Stette, Ø. (2010). *Opplæringslova og forskrifter. Med forarbeid og kommentarer 2010.* Oslo: Pedlex Norsk Skoleinformasjon.

Utdanningsdirektoratet. (2011). *Utdanningsspeilet 2011. Tall og analyser av grunnopplæringen i Norge.* Oslo: Utdanningsdirektoratet.

Struktur for læring

Del 2. Utredning og analyse av alternative strukturer for videregående opplæring i Finnmark

2011-10-19 Oppdragsnr.: 20111303

Rev.	Dato:	Beskrivelse:	Utarbeidet sista/tegre	Fagkontroll dl/tekr	Godkjent dl

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

Innhold

1	**Innledning med avgrensning av oppdraget**	**45**
1.1	Plangrunnlaget	45
1.2	Organisering av utredningsarbeidet	45
1.3	Avgrensning av faglig fokus i utredningen	45
1.4	Strukturen i Dokumentet	46
2	**Dagens skolestruktur og fremtidens elevtall**	**47**
2.1	Dagens skolestruktur	47
2.2	Lokal og regional tilgjengelighet – betydning for valg av skole og utdanningsvalg	50
2.3	Skoleanleggenes tilstand, egnethet og utviklingsmuligheter	58
2.4	Befolkningsutvikling og elevtallsutvikling i Finnmark	60
3	**Drøfting av sentrale momenter for valg av skolestruktur**	**67**
3.1	Utdanningskvalitet	68
3.2	Skolestørrelse	70
3.3	Gjennomføringsgrad	78
3.4	Stedsutvikling og næringsstruktur	86
3.5	Næringsutvikling	89
3.6	Økonomi (drift av skoler og elevhjem)	93
4	**Skolestruktur i Finnmark**	**98**
4.1	Premisser for skolestrukturmodellene	98
4.2	Modell 0 - Dagens utdanningstilbud ved de enkelte skolene	101
4.3	Modell 1 - Struktur som i dag, men styrking av LOSA og økt tilgjengelig fagtilbud for elevene	101
4.4	Modell 2a, 2b, 2c og 2d – en middelvei	106
4.5	Modell 3	116
5	**Oppsummerende kommentarer**	**121**
	Referanseliste	**124**

Sammendrag

Rapporten fra Norconsult er en analyse av alternative skolestrukturer sett i mot perspektiver som utdanningskvalitet, elev- og befolkningsutvikling, lokal og regional tilgjengelighet, skolestørrelse, næringsutvikling, økonomi og skoleanleggenes tilstand, egnethet og utviklingsmuligheter.

Finnmark har i dag en kostbar skolestruktur som ikke synes å gi de ønskede resultater. Det er grunn til å stille spørsmål om en ny vektlegging av premisser for skolestrukturen.

SSB's prognoser for aldersgruppen 16-18-år 2011-2040 viser at det de nærmeste ti årene er ventet nedgang i antall ungdommer på omkring 500 i fylket totalt. Unntaket finner man i region vest, hvor det er ventet en liten økning de nærmeste årene. Mot slutten av perioden er det ventet en svak økning i antallet ungdommer.

Nedgangen i antallet ungdommer vil etter all sannsynlighet kunne påvirke søkningen til de videregående skolene i Finnmark.

Endring av skolestrukturen vil være mulig fordi en stor del av arealene i skolene fremstår som generelle og tilpasningsdyktige og kan endre funksjon. Spesialutstyrte arealer har særskilte tekniske krav knyttet opp mot HMS og krever en gjennomgang for tilpassing til nye utdanningsprogrammer.

Vurdering av utdanningskvalitet er et grunnleggende moment når man vurderer endring av lokalisering og organisering av fagmiljøer og skoler. Ved å dele begrepet inn i tre områder: resultatkvalitet, prosesskvalitet og strukturkvalitet er det mulig å konkretisere temaer og måle kvalitet, slik som fylkeskommunen gjør gjennom sitt kvalitetssystem.

Utredningen viser at det er noe forskningsmessig belegg for å si at det faglige utbytte øker med skolestørrelse, men funnene viser at det sannsynligvis er andre faktorer som er avgjørende for kvaliteten enn skolestørrelse alene. Det er likevel grunn til å understreke at et lite faglig og sosialt miljø er sårbart og skjørt, samt at samling i større enheter/fagmiljøer i mange tilfeller gir økonomiske stordriftsfordeler.

Faktorer som har stor innvirkning på gjennomføringsgraden er blant annet å få sitt førstevalg på studieprogram innfridd, at opplæringen er organisert på en slik måte at elevene ser relevansen med undervisningen i større grad, f.eks. f.eks. med praksisperioder eller alternative skoleløp, samt at skolen møter eleven på en god måte.

Mens avstand til hjemmet i mindre grad påvirker gjennomføringsgraden, har flytting og skolebytte en klart negativt inn på gjennomføringen til elevene. Sammenholdt med dette er det rimelig at nærhet og tilgang til mange unike studietilbud også viser seg å virke positivt inn i.f.t. gjennomføring. Finnmark fylkeskommune har et høyt kostnadsnivå i sin skoledrift. Det er få elever per skole – sammenlignet med landet for øvrig, og lærertettheten er blant den høyeste i Norge. Finnmark er eneste fylkeskommune som drifter elevhjem i et stort og omfattende omfang. Andre fylkeskommuner har ikke drift av internater og elevhybler som en del av sin kjernevirksomhet.

Små enheter og små elev- og fagmiljø bidrar i hovedsak til et høyt kostnadsnivå. Det høye kostnadsnivået kvalifiserer ikke flere ungdommer til et arbeidsmarked i vekst – snarere motsatt. Finnmark er blant fylkene med størst frafall i Norge. Mye penger inn – gir ikke flere elever ut.

Spredt bosetting og store avstander kan forklare noe av behovet for små skoleenheter, men kan ikke forklare det store frafallet alene. En desentralisert skolestruktur har fram til nå ikke gitt effekter i form av redusert frafall og økt utdanningskapasitet. Det er heller ingen funn som viser sammenheng med små elev- og fagmiljø i Finnmark gir økt utdanningskvalitet – sammenlignet med andre fylkeskommuner.

1 Innledning med avgrensning av oppdraget

Etter en åpen konkurranseutlysing fikk Norconsult oppdraget med å utrede og analysere alternative strukturer for videregående opplæring i Finnmark.

Utdanningsstatistikk presentert av Finnmark fylkeskommune har vært lagt til grunn og belyst ved nasjonal og internasjonal litteratur på feltet.

1.1 Plangrunnlaget

Formålet med studien er å frambringe kunnskap om hvordan endringer i skolestrukturen i Finnmark vil kunne påvirke perspektiver som tilgjengelighet, faglig kvalitet og økonomi.

Det viktigste med utredningen er at den skal gi et godt beslutningsgrunnlag for beslutningstakere. Rapporten er derfor mest mulig åpen i formen. Forutsetninger er synliggjort slik at administrasjon og politikere ser hvordan våre anbefalinger har framkommet og eventuelt kan endre vektleggingen og trekke sine egne konklusjoner ut fra rapporten.

Utredningen skal gi grunnlag for å gjøre valg/prioriteringer som bidrar til å forbedre og effektivisere Finnmark fylkeskommunes drift av videregående opplæring.

1.2 Organisering av utredningsarbeidet

Fylkeskommunen etablerte en fast kontaktperson og prosjektansvarlig. Fylkeskommunen har vært ansvarlig for å innhente relevant datagrunnlag for skolevirksomheten. Det har vært avholdt fire møter på videokonferanse mellom konsulent og styringsgruppe. Møtene har vært avholdt 27/4, 1/7, 15/7 og 3/10. Til de tre siste møtene har konsulenten levert arbeidsdokumentet til gjennomlesning hos fylkeskommunen, for at det til enhver tid skal være en gjensidig forståelse av progresjon og innhold i arbeidet.

1.3 Avgrensning av faglig fokus i utredningen

Endring av skolestruktur vil nødvendigvis få konsekvenser for alle berørte parter lokalt. Eksempelvis kan man tenke seg mulige følger av å flytte kompetansemiljøer ut av kommunen, at etablerte arbeidsplasser forsvinner fra kommunen, at elever som kundegruppe forsvinner, eller at flere elever må flytte hjemmefra. På den annen side kan man tenke seg at den kommunen som får flere elever nødvendigvis får et større kundegrunnlag, flere arbeidsplasser tilkommer og det lokale utdanningstilbudet vil fremstå som styrket.

Et nærliggende spørsmål er hvilken oppgave den videregående skolen har i forhold til næringsstrukturen i fylket. Skal de videregående skolene speile og støtte opp under en

eksisterende næringsstruktur eller skal skolen søke å påvirke og stimulere næringsstrukturen i en definert retning? Svaret er antakelig til en viss grad «begge deler» ettersom læreplanene fremstår som politiske konsensusdokumenter.

Denne rapporten vil nødvendigvis ikke kunne ta inn over seg samtlige elementer som berører endringer i skolestruktur, men har som siktemål å belyse mange av de konsekvenser en endring av skolestruktur eller en konservering av skolestruktur vil ha for lokalsamfunnet i den enkelte kommune, så vel som for Finnmark fylke som helhet. Vi har valgt på den ene siden å vektlegge stedsutvikling og tilgjengelighet, og på den andre siden økonomistyring, utdanningskvalitet og tilgjengelighet.

I skolestrukturanalyser kommer man ikke utenom å ta utgangspunkt i eksisterende struktur og skoleanlegg. Det ville være urealistisk å tro at man skal komme frem til nye strukturer som vil kreve enorme investeringer i utvidelser og ombygginger av eksisterende anlegg. Kunnskap fra arbeidet med skolebruksplanen i Finnmark om kvaliteter og utviklingsmuligheter i de eksisterende anleggene vil derfor tillegges betydelig vekt i analysene. Rapporten er ikke ment som en teoretisk vurdering av skolestrukturen, men en praktisk konsulentutredning der konkrete skolestrukturer vurderes opp mot hverandre og konkluderer på et skoleplanfaglig grunnlag i forhold til perspektivene tilgjengelighet, faglig kvalitet og økonomi.

1.4 Strukturen i dokumentet

Dokumentet er delt i fem hoveddeler:

- Kapittel 1 gir en innledning til utredningen.
- Kapittel 2 gir innblikk i dagens skolestruktur med regioninndeling og undersøker hvor elvene går på skole i forhold til hvor de bor. I tillegg presenteres prognoser for fremtidig utvikling i elevtallet.
- I kapittel 3 drøftes sentrale momenter for valg av skolestruktur, med fokus på skolestørrelse, gjennomføringsgrad, stedsutvikling og næringsutvikling, samt økonomi.
- I kapittel 4 presenteres og analyseres tre modeller for ny skolestruktur.
- Kapittel 5 gir noen oppsummerende kommentarer til rapporten.

2 Dagens skolestruktur og fremtidens elevtall

I dette kapittelet presenteres dagens skolestruktur og SSB's prognoser for fremtidig elevtallsutvikling. Mål for kapittelet er å gi en oversikt over regioninndeling, hvilke videregående skoler som finnes i Finnmark, hvor elevene går på skole i forhold til hvor de kommer fra, samt hvorvidt antallet ungdommer i hovedmålgruppen for den videregående opplæringen (16-18-åringer)er økende, minkende eller stabilt i de ulike regionene.

2.1 Dagens skolestruktur

2.1.1 Videregående skoler i Finnmark fylke og regional inndeling

Fylkeskommunen eier åtte videregående skoler og har tilbud om Lokal opplæring i samarbeid med arbeidslivet (LOSA) i åtte kommuner. LOSA er nærmere beskrevet under punkt 2.2.5. Staten drifter to samiske videregående skoler i Kautokeino og Karasjok. Det er totalt ti videregående skoler i fylket. De samiske videregående skolene er ikke en del av denne strukturutredningen. Tana kommune har både LOSA og videregående skole. De fylkeseide videregående skolene er i all hovedsak lokalisert til lokale kommunesentre og ligger i de mest befolkede tettstedene i Finnmark.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over antall elever på de åtte fylkeseide skolene, samt antall elever i hver region og i LOSA. Antallet skoler i hver region er ulikt, selv om det samlede elevtallet er rimelig likt i regionene.

Tabell: Oversikt over elevtall ved de videregående skolene enkeltvis, elevtall ved skolene samlet regionvis og ved LOSA i regionene.

Region	Videregående skole 2010/11	Antall elever på skolen	Antall elever ved skoler i regionen	Antall elever i LOSA i regionen
Vest	Alta vgs	1 051	1 051	15
Midtre	Hammerfest vgs	453	856	29
	Lakselv vgs	196		
	Nordkapp maritime fagskole og vgs	207		
Øst	Kirkenes vgs	516	948	75*
	Tana vgs	56		
	Vadsø vgs	264		
	Vardø vgs	112		
Sum antall elever på skolene og i LOSA		**2855**	**2855**	**119**
*) 24 elever i Båtsfjordprosjektet inkludert				

Finnmark fylkeskommune har i hensyn til skolestruktur, valgt å dele fylket inn i tre regioner: vest, midtre og øst. Elever på VG1 får prioritet til opplæringsprogrammer i egen region. Elevene skal søke på den nærmeste skole med det aktuelle utdanningsprogrammet i egen region, med unntak av de programområdene som bare finnes i en av regionene og på de to statlige samiske skolene. Dersom elever på VG1 ønsker seg opplæringssteder utenfor regionen vil disse stå bakerst i søknadskøen. Det er fritt skolevalg på VG2 og VG3.

Regioninndelingen på VG1 praktiseres for å sikre at flest mulig får tilbud om videregående opplæring ved hjemskolen eller den nærmeste skolen. Hensikten er at flest mulig av 16-åringene skal kunne gå på skole hjemme, eller så nært hjemme som mulig. Tanken med regioninndeling er også knyttet til å forebygge frafall, altså at man ville få et mindre frafall ved at flere fikk bo hjemme første året. Regioninndelingen er ikke i tråd med opplæringsloven. I loven står det at elevene har rett til inntak og opplæring på et av tre utdanningsprogram, men ikke på en spesifikk skole (§ 3-1).

I denne rapporten vil regionene og skolene i regionene være fargekodet hhv. rosa (vest), grønt (midtre) og blått (øst).

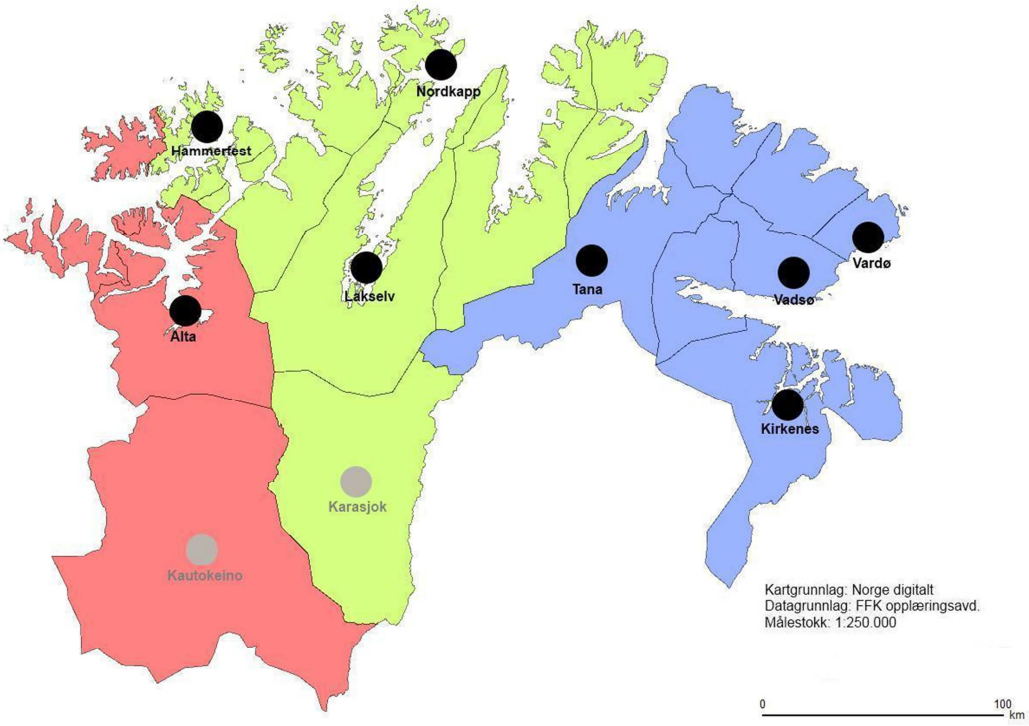

Figur: Oversikt over regioner og videregående skoler i Finnmark. Staten eier de samiske videregående skolene i Karasjok og Kautokeino.

2.2 Lokal og regional tilgjengelighet – betydning for valg av skole og utdanningsvalg

2.2.1 Videregående opplæringstilbud i nær hjemstedet – det viktigste rekrutteringsmotivet

Også i Finnmark er nærheten til hjemstedet viktig for valg av skole og utdanning, samt at bredden i fagtilbudet har betydning. Dette kommer fram i tabellene i det følgende.

Tabell: Skole- og kommuneoversikt; hvor elevene kommer fra ved de ulike vgs i Finnmark. Tall for VG1 inkludert LOSA. Skoleåret 2010/11. Kommuner med rosa er elever i region vest, kommunene i grønt er midtre region, mens blått synliggjør fordeling i region øst.

2010/2011 VG1	Alta vgs	Hammerfest vgs	Kirkenes vgs	Lakselv vgs	Nordkapp maritime fagskole og vgs (LOSA eks.)	Tana vgs	Vadsø vgs	Vardø vgs	Samisk vgs, Karasjok	Samisk vgs og reindriftsskole, Kautokeino	LOSA elever	Totalt	% andel elever som tar VG1 ved vgs i hjemkommunen (LOSA ink.)
Alta kommune	324	10	3	7	1	5	1	2	4	5	**0**	362	89,5
Berlevåg kommune	1	0	4	1	0	0	4	2	0	0	**11**	23	47,8
Båtsfjord kommune	4	0	14	0	0	1	0	3	1	0	**25**	48	52,1
Gamvik kommune	0	0	3	7	3	0	0	0	0	0	**5**	18	27,8
Hammerfest kommune	5	173	0	5	2	0	0	0	1	0	**0**	186	93,0
Hasvik kommune	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**8**	13	61,5
Karasjok kommune	2	1	0	0	0	1	0	0	58	2	**0**	64	90,6
Kautokeino kommune	16	0	0	0	0	0	0	0	1	36	**0**	53	67,9
Kvalsund kommune	0	8	0	3	0	1	1	0	0	0	**0**	13	-
Lebesby kommune	2	2	1	4	2	0	0	0	0	0	**9**	20	45,0
Loppa kommune	12	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**7**	20	35,0
Måsøy kommune	3	5	0	0	1	1	0	0	0	0	**15**	25	60,0
Nesseby kommune	0	0	0	0	0	0	9	0	0	1	**0**	10	-
Nordkapp kommune	1	2	0	4	57	0	0	0	1	0	**0**	65	87,7
Porsanger kommune	4	6	0	38	4	0	1	2	3	1	**0**	59	64,4
Sør-Varanger kommune	2	1	152	0	1	1	4	1	0	0	**0**	162	93,8
Tana kommune	5	1	18	0	0	1	5	0	2	0	**15**	47	34,0
Vadsø kommune	4	0	4	0	1	3	94	5	0	0	**0**	111	84,7
Vardø kommune	0	0	1	0	0	0	1	31	0	0	**0**	33	93,9
Andre kommuner	12	5	0	1	3	2	3	0	2	1	2	31	-
Elevgrunnlag	**401**	**215**	**200**	**70**	**75**	**17**	**123**	**46**	**73**	**46**	**97**	**1363**	-
% elevgrunnlag fra hjemkommune	80,8	80,5	76,0	54,3	76,0	5,9	76,4	67,4	79,5	78,3	-	-	-

Rekruttering fra egen kommune

De fire største skolene rekrutterer til VG1 i hovedsak fra den kommunen skolen ligger i. Ved Alta vgs og Hammerfest vgs er ca 80 % av elevene fra skolens hjemkommune. Det vil si at åtte av ti elever kommer fra den kommunen som skolen lokalisert i. Ved Nordkapp vgs, Vadsø vgs og Kirkenes vgs er ca 76 % fra skolens hjemkommune. Vardø vgs og Lakselv vgs ligger noe lavere med henholdsvis ca 67 % og 54 % elever fra skolens hjemkommune. Inntakssystemet i Finnmark bidrar til denne tendensen, ved at eleven på VG1 prioriteres på nærmeste skole med aktuelt utdanningsprogram.

Den skolen som skiller seg ut med lavest andel elever på VG1 fra egen kommune er Tana vgs. Årsaken til den lave andelen elever fra Tana skyldes trolig smalt lokalt opplæringstilbud og programvalg. Her ligger fylkets eneste programvalg rettet mot landbruk og jordbruksfag – naturbruk.

LOSA og Båtsfjordprosjektet er, med unntak av LOSA i Tana kommune, etablert i kommuner som ikke har videregående skole. Av tabellen kan man se at tilbudet ikke i noen av kommunene har tilsvarende stor oppslutning som de ordinære videregående skolene har av elever i skolens hjemkommune.

Rekruttering fra egen region

Hvis man ser bort fra Tana, er det Alta som har lavest andel elever fra egen region på VG1, dvs. som rekrutterer flest elever fra andre regioner. Hammerfest rekrutterer også mange elever utover egen region. Alta vgs har to fylkestilbud, som kan forklare noe av dette.

Skolene i region øst har størst andel elever fra egen region. Denne regionen har også størst tetthet av videregående skoler i fylket. Tana skiller seg ut fordi det her er programvalg som er gjeldende for hele fylket.

Skolestørrelse og bredde i fagtilbudet i hjemkommunen/regionen har betydning

Av tabellen ovenfor kan vi se at skolestørrelse og faglig bredde dvs. skoler med mange opplæringsprogram i hjemkommunen, gir høy rekrutteringsprosent fra elever bosatt i hjemkommunen. Videre ser en at store skoleenheter med brede opplæringstilbud også har høy attraktivitet for elever i andre kommuner i samme region. Små skoler med færre opplæringsprogram og med mindre bredde i opplæringstilbudene har en lavere rekrutteringsprosent i hjemkommunen enn store skoler.

2.2.2 *Reising og mobilitet – hvem reiser hvor*

Tabellen under viser at 24 % av elevene i Finnmark, reiser ut av egen kommune for å ta videregående opplæring. 319 elever (10 prosent) reiser ut av egen region for å ta denne opplæringen. Omlag halvparten av elevene i Båtsfjord og Berlevåg velger LOSA-opplæringen. Disse elevene utgjør også halvparten av hele LOSA elevmassen.

Tabell: Oversikt over elevmobilitet for videregående opplæring i Finnmark.

Region	Kommune	Antall elever totalt i kommunen	Antall elever som reiser til annen kommune innenfor sin region	Antall elever som reiser til annen region	LOSA
Vest	Alta	876	94	84	0
	Hasvik	27	19	6	8
	Kautokeino	114	44	6	0
	Loppa	41	34	7	7
Midtre	Gamvik	23	18	6	5
	Hammerfest	397	49	27	0
	Karasjok	157	34	24	0
	Kvalsund	33	33	6	0
	Lebesby	46	37	13	9
	Måsøy	42	27	10	15
	Nordkapp	165	18	6	0
	Porsanger	167	55	27	0
Øst	Berlevåg	37	26	9	11
	Båtsfjord	97	48	7	49
	Nesseby	29	29	4	0
	Sør-Varanger	396	42	16	0
	Tana	106	76	28	15
	Vadsø	276	77	29	0
	Vardø	89	17	4	0
Resten av landet	Andre kommuner	101			2
Sum		**3219**	**777**	**319**	**121**
Andel av totalt elevtall VG1+VG2+VG3 i fylket		**100 %**	**24 %**	**10 %**	**4 %**

Tabellen nedenfor viser på detaljnivå hvor elevene kommer fra og hvor de går på skole. Kommuner med rosa er elever i region vest, kommunene i grønt er midtre region, mens blått synliggjør elevene på kommunenivå i region øst.

Tabell: Skole- og kommuneoversikt; hvor elevene kommer fra ved de ulike vgs i Finnmark. Tall for VG1, VG2 og VG3 – alle aldersklasser og inkludert LOSA. Skoleåret 2010/11. Kommuner med rosa er elever i region vest, kommunene i grønt er midtre region, mens blått synliggjør fordeling i region øst.

2010/2011 VG1+VG2+VG3 Alle aldersklasser	Alta vgs	Hammerfest vgs	Kirkenes vgs	Lakselv vgs	Nordkapp maritime fagskole og vgs (LOSA eks.)	Tana vgs	Vadsø vgs	Vardø vgs	Samisk vgs, Karasjok	Samisk vgs og reindriftsskole, Kautokeino	LOSA elever (24 elever i Båtsfjordprosjekt ink.)	Totalt	% andel elever som får opplæring i hjemkommunen
Alta kommune	782	28	16	12	6	8	3	6	5	10	**0**	876	89,3
Berlevåg kommune	3	2	8	2	2	1	4	4	0	0	**11**	37	29,7
Båtsfjord kommune	4	0	32	0	2	2	0	7	1	0	**49**	97	50,5
Gamvik kommune	1	1	4	8	3	1	0	0	0	0	**5**	23	21,7
Hammerfest kommune	23	348	3	15	6	1	0	0	1	0	**0**	397	87,7
Hasvik kommune	13	5	0	0	0	1	0	0	0	0	**8**	27	29,6
Karasjok kommune	19	1	0	9	0	1	0	0	123	4	**0**	157	78,3
Kautokeino kommune	38	0	2	1	0	0	0	0	3	70	**0**	114	61,4
Kvalsund kommune	4	20	0	6	1	1	1	0	0	0	**0**	33	-
Lebesby kommune	7	4	5	8	11	1	0	0	1	0	**9**	46	19,6
Loppa kommune	26	4	0	1	2	0	0	0	0	1	**7**	41	17,1
Måsøy kommune	8	12	0	3	2	1	1	0	0	0	**15**	42	35,7
Nesseby kommune	3	0	3	0	0	3	19	0	0	1	**0**	29	-
Nordkapp kommune	6	2	0	9	147	0	0	0	1	0	**0**	165	89,1
Porsanger kommune	18	12	3	112	8	0	1	4	8	1	**0**	167	67,1
Sør-Varanger kommune	12	1	354	0	2	6	17	3	1	0	**0**	396	89,4
Tana kommune	21	2	36	2	0	15	10	2	3	0	**15**	106	28,3
Vadsø kommune	19	4	27	3	3	8	199	13	0	0	**0**	276	72,1
Vardø kommune	2	1	8	0	1	0	5	72	0	0	**0**	89	80,9
Andre kommuner	42	6	15	5	11	6	4	1	5	4	2	101	-
Elevgrunnlag	**1051**	**453**	**516**	**196**	**207**	**56**	**264**	**112**	**152**	**91**	**121**	**3219**	**-**
% elevgrunnlag fra hjemkommune	74,4	76,8	68,6	57,1	71,0	26,8	75,4	64,3	80,9	76,9	-	-	-

Av tabellen ovenfor ser vi at regioninndelingen og gjeldende inntaksreglement i eksisterende skolestruktur fungerer etter formålet i den forstand at de videregående skolene i hovedsak rekrutterer fra egen region / inntaksområde. Det er svært få elever som reiser gjennom en region for å ta opplæringstilbud i den regionen som ligger lengst borte fra hjemkommunen. De største skolesentrene tiltrekker seg også flest elever fra andre regioner. Det er følgelig Alta som har flest elever fra andre regioner. Vi kan også se at prosentandel elever fra skolens hjemkommune er noe lavere enn i tabellen for VG1, som kan forklares ved inntakssystemet som knytter eleven til egen region på VG1.

Hele 876 elever i den videregående skolen i Finnmark kommer fra Alta kommune. Denne elevmengden er nesten dobbelt så stor som elevgrunnlaget fra den nest største elevkommunen, Hammerfest med 397 elever. Sør-Varanger har 396 elever. Disse tre kommunene står alene for i overkant av 50 prosent av elevmassen i videregående opplæring i fylket. Disse kommunene er også de kommunene med de største videregående skolene.

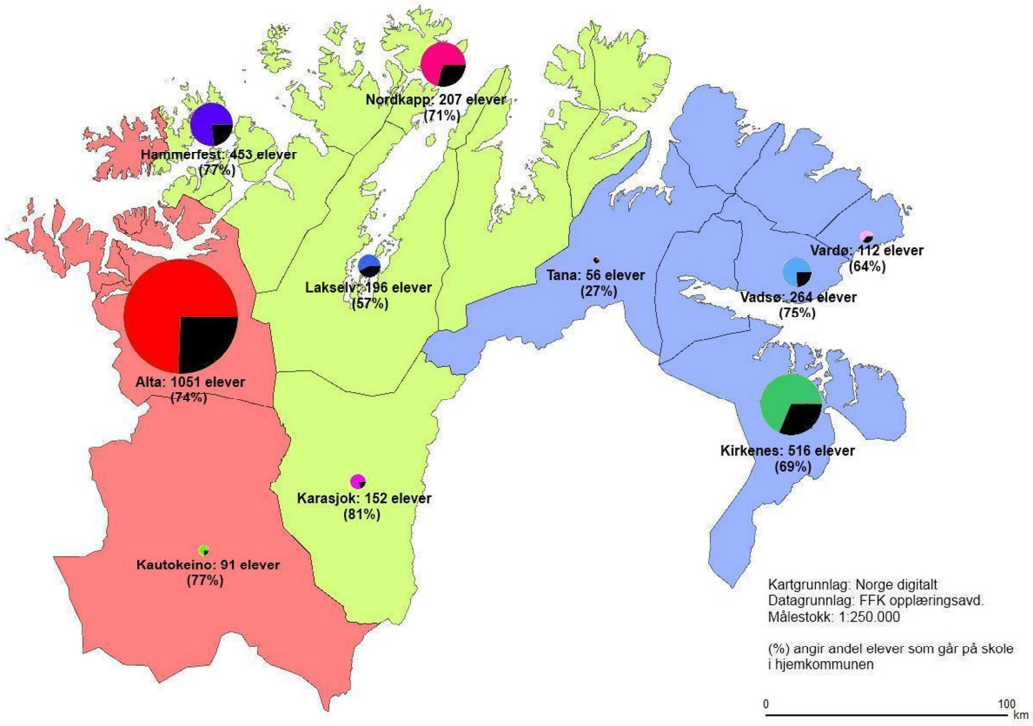

Figur: Kart over skolesteder, med markering av relativ skolestørrelse og andel elever på VG1+VG2+VG3 fra egen kommune (farget) og andre kommuner (sort).

Disse funnene bekrefter at nærhet og lokalt tilgjengelige utdanningstilbud har betydning for elevenes opplæringstilbud. Dette samsvarer med nasjonale undersøkelser om motiv for valg av skole.

2.2.3 Hvor ønsker ungdommene å gå på skole?

I 2010 (01.01) var det 7 250 personer i aldersgruppen 13 til 19 år i hele Finnmark. Dette utgjorde omtrent 10 prosent av befolkningen i fylket. Det er Vadsø kommune som prosentvis har flest ungdommer i denne aldersgruppen, mens den prosentvis største veksten i ungdomsgruppa har vært i Nordkapp. Det er de minste kystkommunene som har lavest andel ungdom av befolkningen. Kvalsund kommune hadde lavest andel ungdommer ved inngangen til 2010.

Sentralisering og urbanisering er utviklingstrekk som også er gjeldende for Finnmark. Det er en trend at ungdom også søker til bysentra og tettsteder med mange allsidige tilbud framfor etablering i utkantstrøk. Derfor bor nær ¾ av befolkningen i Finnmark i tettbygde strøk. Her er attraktive tilbud innen service, bolig, kultur, restauranter, mv. Dette er viktige etableringsfaktorer for ungdom.

Valg av utdanning og yrke kan også få betydning for framtidig bosted. Fraflyttingskommunene sliter med å få ungdommene tilbake etter endt utdanning og mange av "hodene" utdanner seg ikke bare ut av hjemkommune, men også ut av landsdelen.

Det er kommuner med delvis store bysentrum og tettsteder som har størst mulighet for å rekruttere ungdom til arbeid og etablering etter endt utdanning. Alta, Hammerfest, Sør-Varanger og Vadsø er kommuner med flest ungdommer i befolkningen. Dette er bykommuner som også har status som regionale senter. Disse kommunene vil mest sannsynlig også få mange lokale etableringer fra ungdommene lokalt og regionalt i framtiden. Finnmark har store utfordringer knyttet til utflytting, eldrebølge og rekruttering innen store deler av yrkene i landsdelen. Dette er utfordringer som ikke kan løses av gode utdannings- og opplæringstilbud alene – men krever at alle samfunnsaktører arbeider systematisk og målrettet mot å øke attraktiviteten til landsdelen.

2.2.4 Antall borteboende elever fordelt på skoler

Skolene i Alta, Hammerfest, Vadsø, Vardø, Tana og Kirkenes har alle etablert elevhjem tilknyttet skoletilbudet. Det er kun Lakselv og Nordkapp som ikke har egne elevhjem i forbindelse med skoledriften. Finnmark fylkeskommune brukte NOK 7,2 mill på driften av disse elevhjemmene i 2010.

Det er Tana vgs som har den prosentvise største andelen borteboende elever. Alta vgs. er den skolen med flest antall borteboende elever. Her går hele 285 elever fra andre kommuner og regioner i Finnmark. I Kirkenes er det 160 borteboende elever og Hammerfest har 113 borteboende elever skoleåret 2010/11.

På Lakselv vgs og Nordkapp vgs var andelen borteboende elever skoleåret 2010/11 hhv. 40 % og 35 % av elevgrunnlaget, det vil si at en stor del av elevene er tilreisende. Det innebærer at to av de skolene med flest prosentvis tilreisende elever ikke har etablert egne elevhjem ved sine skoletilbud.

Tabell: Oversikt elevhjem og borteboende elever ved vgs i skoleåret 2010/11.

Skoleåret 2010/11	Skoler med elevhjem						Skoler uten elevhjem	
	Alta	Hammerfest	Kirkenes	Tana	Vadsø	Vardø	Lakselv	Nordkapp
Antall borteboende elever	285	80	150	35	58	39	78	73
Borteboende elever i % av elevtalet	27 %	18 %	29 %	63 %	22 %	35 %	40 %	35 %

2.2.5 LOSA

LOSA (Lokal Opplæring i Samarbeid med Arbeidslivet) er et skoletilbud i kommuner uten videregående skole, der målet er å gi elever tilbud om undervisning på sitt hjemsted i samarbeid med næringslivet ut fra egne faglige ønsker og behov. LOSA tilbys i dag på VG1 nivå, og foregår ved at elevene møter på sitt hjemsted til opplæring i vanlig skoletid. Eleven kobler seg opp og kommuniserer med faglærer via nettet og gjennom lyd-/bildestudio. En pedagogisk veileder følger

opp elevene lokalt. Totalt var det 121 elever fordelt på åtte kommuner som deltok i LOSA i skoleåret 2010/2011 inkludert skoleprosjektet i Båtsfjord.

Bakgrunnen for LOSA var å motvirke det høye bortvalget fra videregående opplæring i Finnmark. Utgangspunktet for LOSA er at elevene er for unge til å håndtere den komplekse livssituasjonen ved å flytte hjemmefra og starte på vgs og komme til et sted man ikke har sosialt nettverk. Ved å få være på hjemplassen istedenfor å flytte «til byen» og bo på hybel, får eleven behold et stillas av familie, venner og nærmiljø i ytterligere tid. I Norge har man valgt en desentralisert skolestruktur – i større grad for grunnskoler enn for vgs, og har en større andel små skoler med færre enn 100 elever enn man har f.eks. i Sverige. Videregående skoler i Norge er ofte i større grad sentraliserte, og av Finnmarks er 19 kommuner det kun åtte som er skolested for videregående opplæring (i tillegg kommer Karasjok og Kautokeino med de statlige samiske videregående skolene). De samiske skolene på grunnskolenivå står i en særstilling fordi noen også tilbyr forsterket elevhjem for elevene. I hvilken grad er forsterket elevhjem et alternativ for videregående opplæring i Finnmark? LOSA-tankegangen om å bygge stillas rundt eleven vil være tatt på alvor ved å tilby forsterket elevhjem. Kostnadene knyttet til en internatordning vil imidlertid være høye.

2.2.6 Tana er i en særstilling

Tana videregående skole fremstår på mange måter som et mønsterbruk når det gjelder kvalitet på ulike sider ved drift og produksjon i landbruket. Den faglige kompetansen ved skolen synes å være høy. Bortimot alle elevene bor i elevhjem, og trivsel blant elever og lærere synes å være god. Antall lokale elever ved skolen er uklart, men for kommunen gjelder 25 % lokale elever inkludert LOSA på Tana bru. Skolen har en stor og uhensiktsmessig bygningsmasse og er dermed kostbar å drive.

De statlige samiske videregående skolene i Karasjok og Kautokeino har utdanningsprogram med naturbruk, men er spisset inn mot reindrift og det er derfor lite aktuelt å overføre elever fra Tana til en av de samiske videregående skolene. Det er imidlertid betimelig å spørre om hva som er nødvendig gårdsdrift for å vise elevene tilstrekkelig med gode eksempler? Det er tre-fire bønder som driver med svineproduksjon i Finnmark og det er vanskelig å argumentere for opprettholdelse av dette tilbudet ved skolen. Skolen har også besluttet å avvikle svineproduksjonen, først og fremst på grunn av problematikk knyttet til rekruttering av avlsdyr. Senja videregående skole i Troms har per i dag ca 25 elever tilknyttet grønn linje for utdanningsprogram med naturbruk (NA). Sammenliknet med dette fagmiljøet fremstår altså ikke Tana som lite, men tvert imot nesten dobbelt så stort. Kunne man her tenke seg et interfylkeskommunalt samarbeid med Troms og sentralisere fagmiljøene? Dersom bortimot alle elevene ved Tana videregående skole er borteboere, er terskelen kanskje ikke høyere for å flytte til Senja enn til Tana. En hovedinnvending mot en slik løsning ville være å bryte opp et godt fagmiljø.

Tana videregående skole planlegger oppstart av nettbasert agronomutdanning fra høsten 2011. Utdanningen omfatter alle programfagene (yrkesfagene) innenfor agronomutdanningen på VG2 og VG3 nivå. Noen av deltakerne har en annen utdanning, men skal nå overta gård og trenger kompetanse. Andre deltakere har jobbet i landbruket i mange år, men ønsker nå å formalisere sin kompetanse. Det nettbaserte kurset går over fem semestre, 2 1/2 år, før deltakerne kan gå opp til eksamen å bli agronom. Krav for inntak er minst to års sammenhengende praksis fra gårdsbruk. Ved lengre praksis kan det vurderes inntak direkte til VG3. Det ser altså ut til at samlingsbaserte videregående utdanningsløp er på frammarsj. LOSA er ment å ha en liknende tilnærming, med lokal praksisplass i kombinasjon med nettbasert undervisning og regelmessige samlinger, men det

er færre samlinger i løpet av et år. Kan LOSA øke mobiliteten, evt bruke samlinger i første studieår til å integrere elevene mer aktivt ved den skolen de skal gå 2. året?

Ved Senja vgs har man opprettet et permanent tilbud Kompetanse for Yrke, Studie og Samfunn (KYSS) som er tilknyttet Naturbruk. Dette er et nytt tilbud som startet opp høsten 2009 ved Senja videregående skole. I løpet av høsten 2010 ble KYSS et permanent tilbud ved skolen. Målgruppen er: Ungdom som ikke ønsker å starte på et ordinært videregående skoleløp, men som ønsker en praktisk hverdag der skoledagen vil bli lagt opp som en vanlig arbeidsdag, ungdom som er usikre på hvilke VG1-tilbud de skal søke, ungdom som har behov for et tilrettelagt skoletilbud og ungdom som av forskjellige grunner avbryter første år på videregående skole kan søke på dette tilbudet på tidspunkt for brudd.

Det vil stilles krav til både oppmøte og innsats i det daglige arbeid. Elevene gis mulighet til å klare kompetansebevis i forhold til programfagmål knyttet til VG1 Naturbruk ved skoleårets slutt. KYSS er 100 % praktisk rettet og gir mulighet til opplæring innenfor ulike områder.

Liknende tilbud bør kunne etableres i Finnmark. Kunne man tenke seg Tana som et senter i denne sammenhengen?

2.3 Skoleanleggenes tilstand, egnethet og utviklingsmuligheter

I forbindelse med utarbeidelsen av skolebruksplan for Finnmark har Norconsult et pågående arbeid med å kartlegge bruk av og tilstand ved skoleanleggene ved de videregående skolene i Finnmark. Skolene varierer i størrelse fra ytterpunktene Alta og Tana med henholdsvis 1000 og 50 elever. Bygningsmassen er av svært forskjellig alder og tilstand og den typiske videregående skolen i Finnmark består av flere byggetrinn. Det nyeste tilskuddet til bygningsmassen er TIP-bygget ved Vadsø vgs og nye elevhjem i Hammerfest og nytt kantinebygg i Lakselv er under oppføring. TIP-bygget i Vadsø fremstår som et moderne skolebygg og er tilrettelagt for varierte undervisningsformer. Etter vår vurdering er det ingen andre læringsarealer i noen av skolene som i samme grad ivaretar slike hensyn. Ved de skolene som består av flere adskilte bygninger er det gjennomgående ønsker om kulvert eller glassoverbygg for å kunne gå tørrskodd mellom bygningene. Klimaet i Norge og Finnmark gjør at løsninger med skoler bestående av flere adskilte bygg fungerer dårlig og er ikke å anbefale. Fellesfunksjoner som kantine er lite tilgjengelig dersom brukerne må ta på yttertøy for å oppsøke den. Dersom gamle bygg skal erstattes eller nye bygg skal tilkomme eksisterende skoler, er det sterkt å anbefale løsninger som tillater brukerne å gå tørrskodd mellom funksjoner i skoleanlegget.

Sammenliknet med andre fylker i landet er arealbruk per elev i Finnmark høy. I denne sammenheng vil vi peke på fire faktorer som alle bidrar til å øke arealbruk per elev i Finnmark:

- **Dobbelt opp med arealer**. Noe av det store arealbruket skyldes god tilgang på arealer "som ligger der allikevel" – at når man har tilgjengelige arealer så breier man seg og bruker det som finnes istedenfor å stenge av eller på annen måte avhende ubrukt areal. Man tar i bruk nybygg, men fortsetter å bruke det gamle i tillegg. Det er ikke alltid så lett å finne leietakere selv om skolene har gode arealer som kunne ha vært utnyttet av andre.

- **Høy andel arealkrevende yrkesfag i Finnmark.** De ulike utdanningsprogrammene har svært forskjellig arealbehov. Studiespesialiserende program har et arealbehov på ca 3-5 m² per elev, mens f.eks. TIP har arealbehov på 15-20 m² per elev.

- **Dårlig utnyttede spesialutstyrte arealer.** Det tredje elementet er det brede utdanningstilbudet. Mange arealkrevende utdanningsprogrammer drives i svært liten skala. Utdanningsprogrammer som TIP og DH er spredt på flere utdanningssteder og har bare 15 elever ved hver skole. Om det er 15 eller 30 elever vil man i stor grad ha behov for samme verkstedareal.

- **Dårlig utnyttede fellesarealer.** Høyt areal per elev i Finnmark skyldes også det desentraliserte skolestrukturen med mange skoler som alle trenger fellesarealer. Fellesarealene får en lav utnyttelsesgrad ved skoler av mindre størrelse.

De to siste punktene er altså knyttet til smådriftsulemper ved skolestrukturen og det er her grunn til å vurdere økonomi opp mot tilgjengelighet.

2.3.1 Skoleanleggenes egnethet

Når det gjelder selve utformingen av skolene, er de i all hovedsak utformet med klasserom av lik størrelse, lite eller ikke noen glassvegger mellom rom og lite åpne arealer. I Norge er det ingen krav om hensyn til pedagogikk ved utforming av skoleanlegg. De studier som hittil har vært gjort på

dette feltet tyder på at åpenhet kontra lukkethet i utforming av rom knapt har noen betydning for elevenes læring (Hattie 2009). Langt viktigere for elevens prestasjoner er lærerens undervisning. Det er derfor vanskelig å argumentere for at rom eller skoleanlegg er uegnet for undervisning på grunn av utforming.

Når det gjelder tekniske krav, HMS-krav og krav til universell utforming er situasjonen en helt annen. Ettersom krav om universell utforming er temmelig nytt, er det ikke å forvente at skolene tilfredsstiller dette. Dørbredder, svingradius og terskler tilpasset rullestoler, merking av dører og høydeforskjeller samt ledelinjer for svaksynte kommer inn som krav ved nye skolebygg. Ingen av skolene tilfredsstiller fullt ut alle krav til universell utforming, men skolene er oppmerksomme på slik problematikk og søker å legge til rette for slike hensyn.

Krav til HMS som lys og luft på arbeidsplassene er også i varierende grad ivaretatt ved skolene. Mange av forskriftene knyttet til dette regelverket er utformet som veiledende normer.

2.3.2 Tekniske krav og utvidelsesmuligheter

Ved arbeid med skolebruksplanen har det ikke vært utført full teknisk gjennomgang av alle skolene. Ved større ombygginger av eksisterende bygningsmasse vil det tilkomme krav som ved oppsetting av nybygg.

Av arealgjennomgangen har det allikevel vært mulig å vurdere anslagsvis i hvilken grad skolen har kapasitet til et økt elevtall. I skolebruksplanen er det i all hovedsak foreslått kutt i areal ved alle skoler. Arealene som foreslås avhendet er eldre og i varierende forfatning og er i større eller mindre grad allerede tatt ut av bruk av skolene. For Kirkenes er avhending ikke foreslått, men kun en effektivisering av eksisterende arealer ved å finne rom for 60 nye elever ved enkel ombygging av eksisterende bygningsmasse. Endring av skolestrukturen vil være mulig fordi en stor del av arealene i skolene fremstår som generelle og tilpasningsdyktige og kan endre funksjon. Spesialutstyrte arealer har særskilte tekniske krav knyttet opp mot HMS og krever en gjennomgang for tilpassing til nye utdanningsprogrammer.

2.4 Befolkningsutvikling og elevtallsutvikling i Finnmark

2.4.1 Prognose for befolkningsutvikling i Finnmark fylke

Statistisk sentralbyrå sine befolkningsprognoser for Finnmark fylke angir ulike scenarier ut fra hvilke vekstalternativer som legges til grunn. Mens alternativ for middels nasjonal vekst og høy nasjonal vekst angir en forventet økning i folketallet, peker alternativ for lav nasjonal vekst mot en nedgang i folketallet. For store områder er det ofte alternativ for middels nasjonal vekst som er det mest realistiske alternativet å planlegge ut fra. I den videre presentasjonen av elevtallsprognoser vises derfor dette alternativet. For mindre områder og deler av kommuner kan lokale forhold gjøre at prognosene avviker mye fra SSB sine prognoser. Alle tall er hentet fra http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/. For mer informasjon om forutsetninger for prognosene, se www.ssb.no.

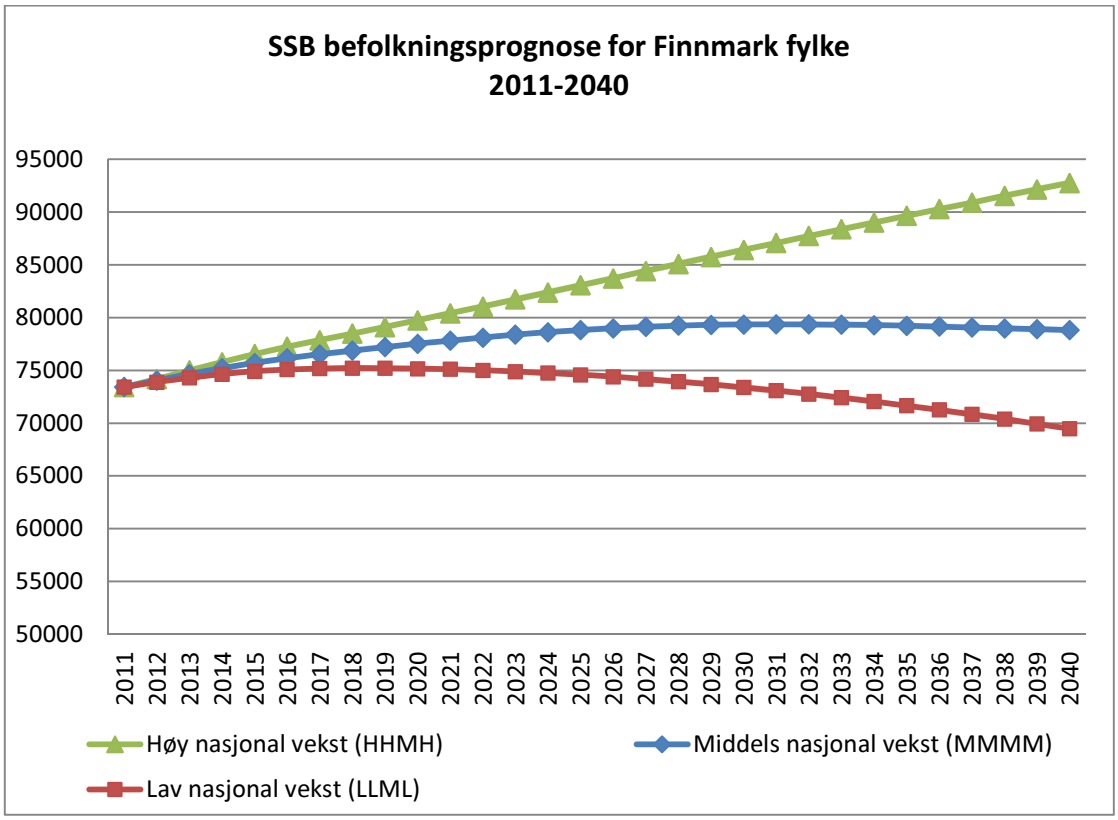

2.4.2 *Prognose for elevtallsutvikling i Finnmark fylke. Aldersgruppen 16-18 år.*

Det er valgt å presentere tall for aldersgruppen 16-18 år, da det er disse tre kullene som er mest aktuelle for den videregående skolen. En sjekk mot antall elever i videregående skole i Finnmark viser at antallet er på nivå med samlet antall 16-18-åringer.

Befolkningsprognosen for fylket angir en nedgang i antallet 16-18 åringer det neste tiåret, fra dagens ca 3100 til i overkant av 2600 i 2022. De siste 20 årene av prognoseperioden er det ventet en svak økning i antallet 16-18 åringer.

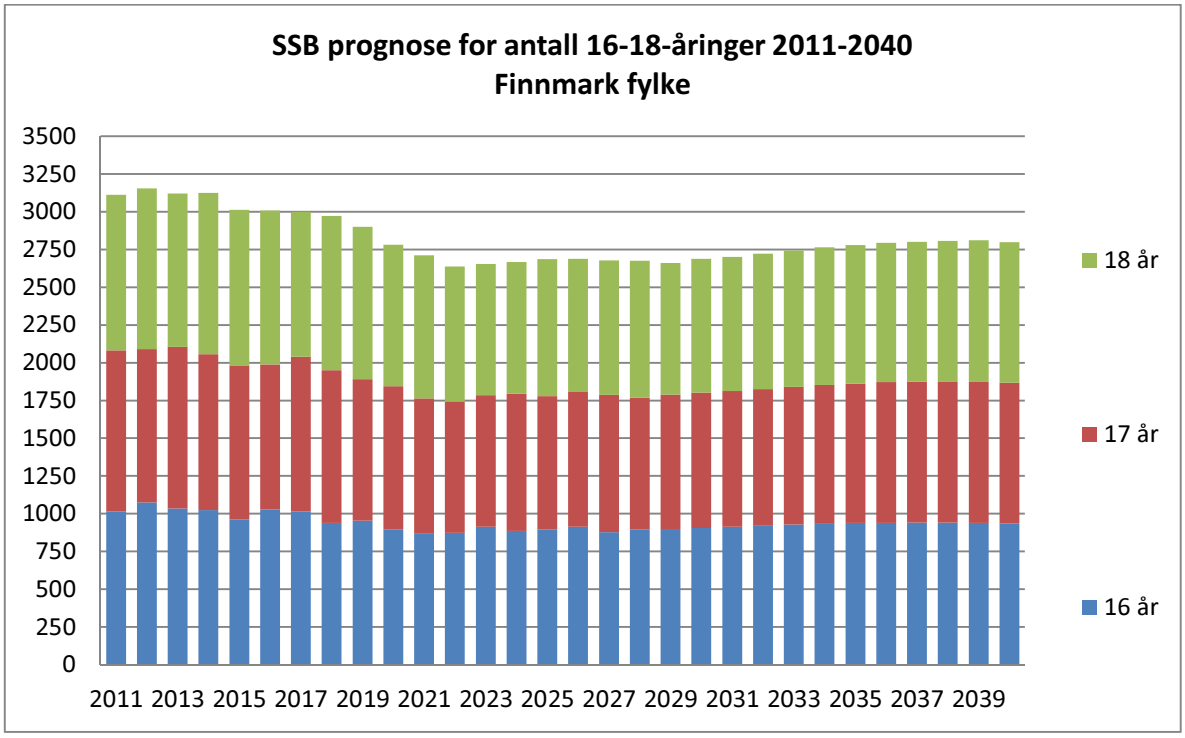

2.4.3 *Prognose for region vest. Aldersgruppen 16-18 år.*

Befolkningsprognosen for region vest angir en økning i antallet 16-18 åringer de neste fem årene, før antallet er ventet å minke til noe under dagens nivå omkring 2020. De siste 20 årene av prognoseperioden er det ventet at antallet 16-18-åringer svinger omkring 1000. Befolkningsveksten er ventet i Alta kommune, mens det i de andre kommunene i regionen er ventet å få en reduksjon i antall 16-18-åringer.

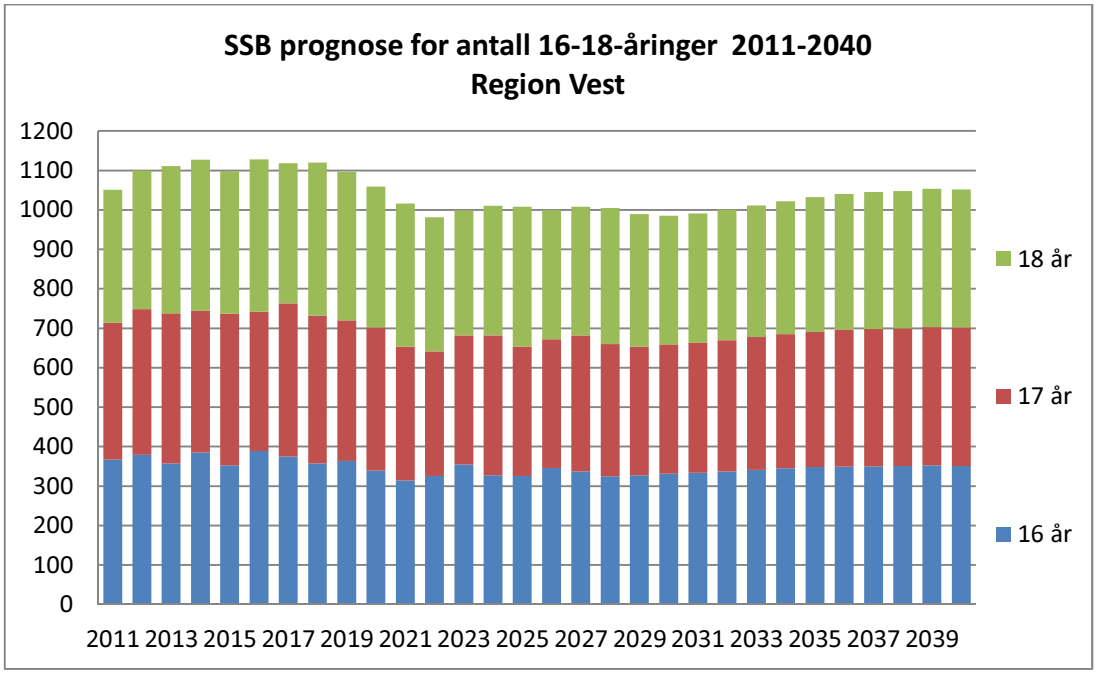

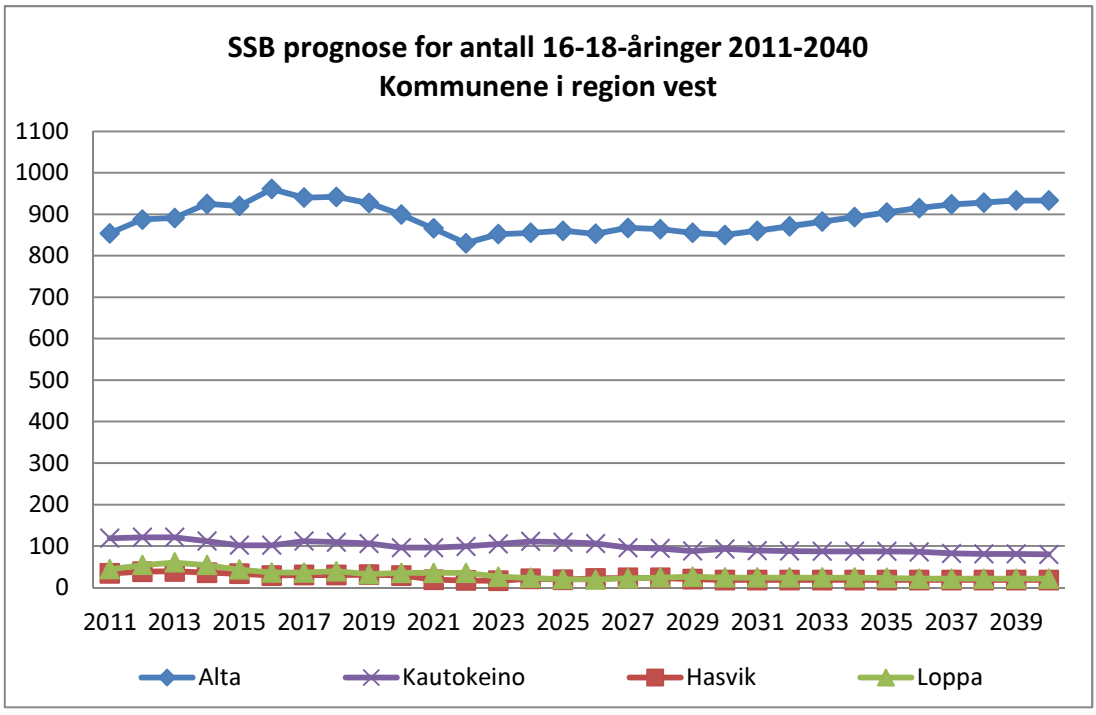

2.4.4 *Prognose for elevtallsutvikling i region midtre. Aldersgruppen 16-18 år.*

Befolkningsprognosen for region midtre angir en nedgang i antallet 16-18 åringer de neste ti årene. De siste 20 årene av prognoseperioden er det ventet at antallet 16-18-åringer svinger omkring 800. Befolkningsveksten i regionen er ventet i Hammerfest kommune fra omkring 2015. I Lebesby er antallet 16-18-åringer ventet å holde seg stabilt, mens det i de andre kommunene i regionen er ventet reduksjon i antall 16-18-åringer.

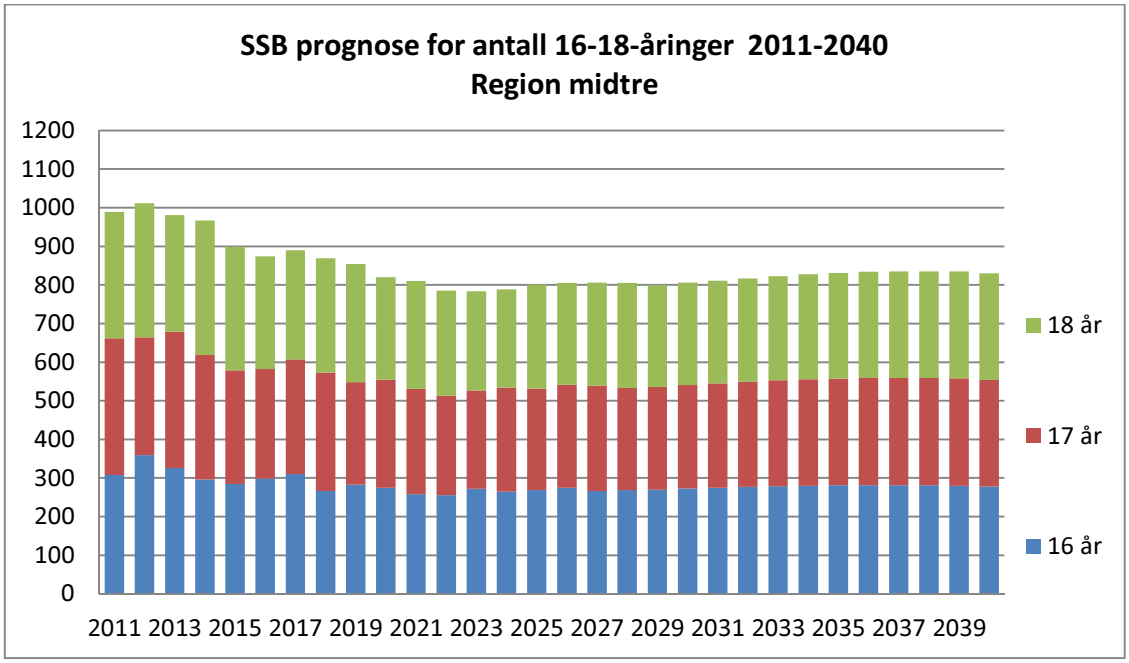

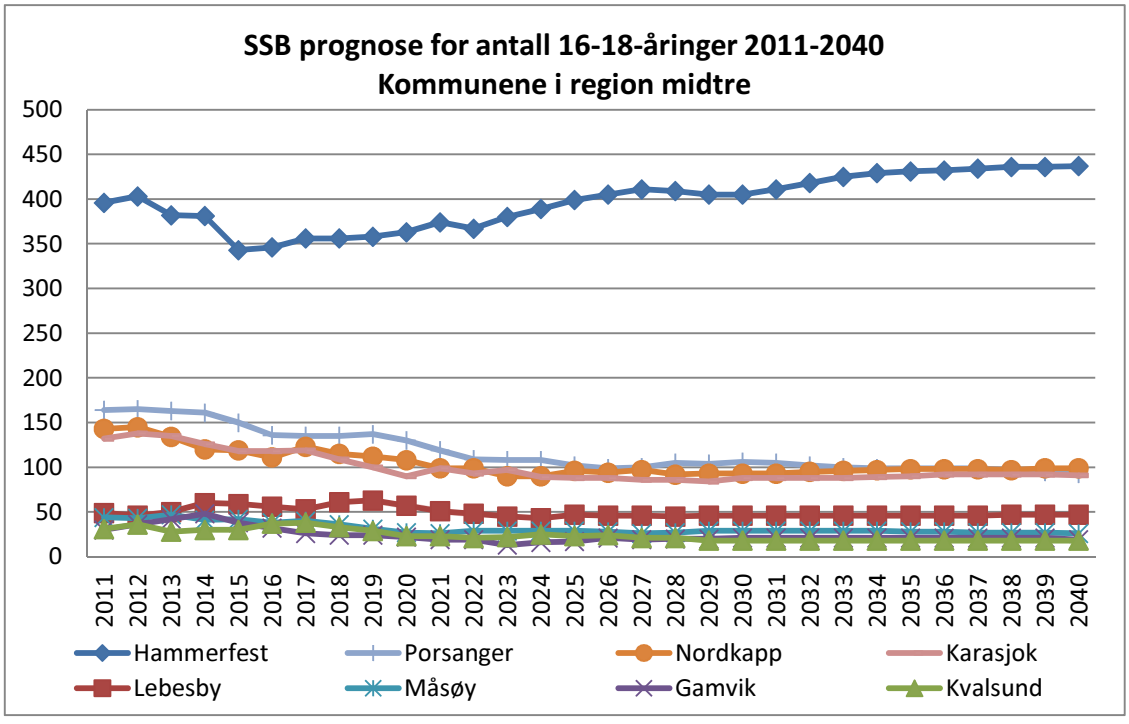

2.4.5 *Prognose for elevtallsutvikling i region øst*

Befolkningsprognosen for region øst angir en nedgang i antallet 16-18 åringer de neste ti årene. Fra omkring 2025 er det ventet at antallet 16-18-åringer øker svakt opp mot 900 før det stabiliserer seg i slutten av perioden. De største svingningene er ventet i Sør-Varanger, hvor antallet 16-18-åringer er ventet å minke kraftig fra omkring 2015, før de øker mot dagens nivå mot slutten av perioden. I Nesseby er antallet ventet å holde seg stabilt, mens det i de andre kommunene i regionen er ventet reduksjon i antall 16-18-åringer i hele perioden.

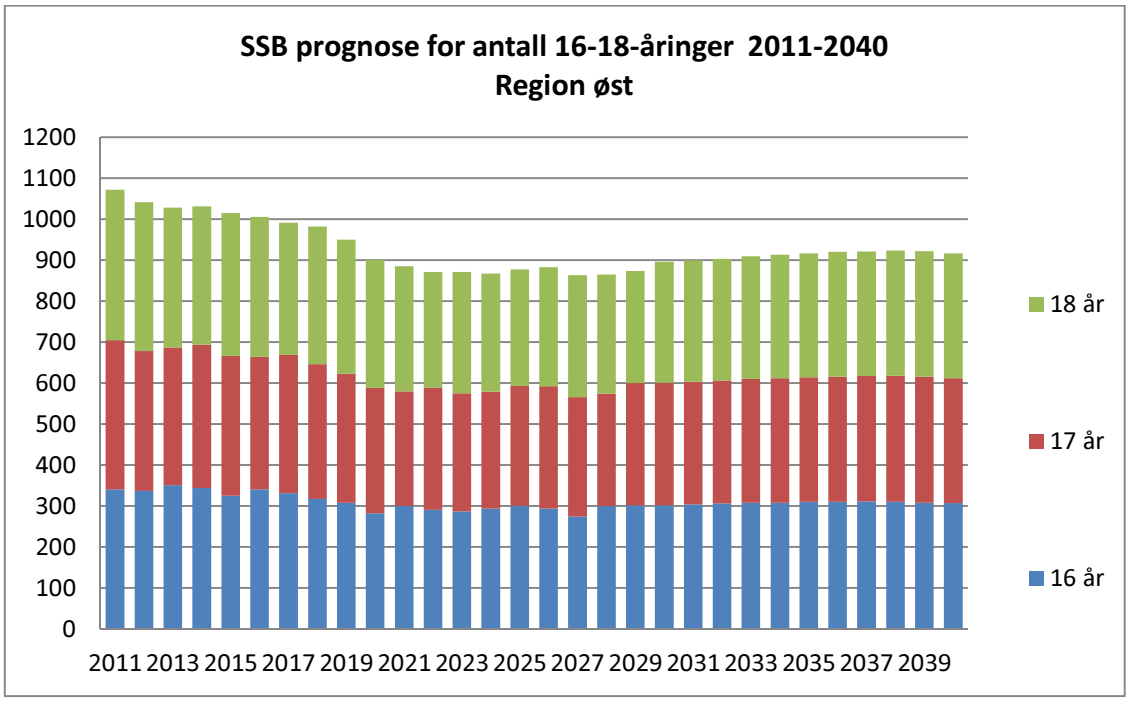

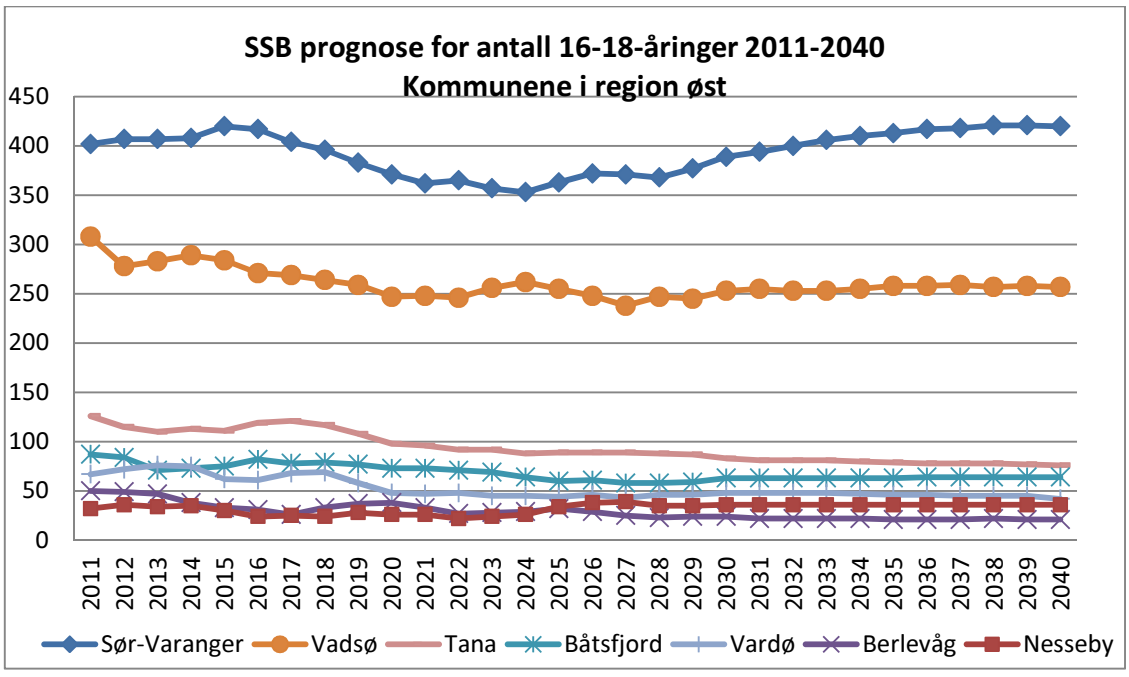

2.4.6 Oppsummering av befolkningsutvikling og elevtallsutvikling

Framskrivningen fra SSB samsvarer med utviklingen for antall elever i grunnskolen i Finnmark. SSB sine prognoser for aldersgruppen 16-18-år 2011-2040 viser at det de nærmeste ti årene er ventet nedgang i antall ungdommer på omkring 500 i fylket totalt. Unntaket finner man i region vest, hvor det er ventet en liten økning de nærmeste årene. Mot slutten av perioden er det ventet en svak økning i antallet ungdommer.

Nedgangen i antallet ungdommer vil påvirke søkningen til de videregående skolene.

Tabellen nedenfor viser hvor mange elever det var på hvert årstrinn i grunnskolen skoleåret 2010/2011 i Finnmark.

Tabell: antall elever per årstrinn skoleåret 2010/2011.

Skoleåret 2010/2011 - elever i grunnskolen i Finnmark										
	1. årstrinn	**2. årstrinn**	**3. årstrinn**	**4. årstrinn**	**5. årstrinn**	**6. årstrinn**	**7. årstrinn**	**8. årstrinn**	**9. årstrinn**	**10. årstrinn**
Alta	232	252	293	271	288	309	275	304	263	282
Hasvik	2	9	12	13	8	8	15	9	11	16
Kautokeino	35	33	33	31	49	33	33	33	32	45
Loppa	11	16	7	11	12	15	7	13	22	18
Vest sum	**280**	**310**	**345**	**326**	**357**	**365**	**330**	**359**	**328**	**361**
Gamvik	5	13	8	7	14	8	8	19	14	17
Hammerfest	114	127	119	92	116	120	105	106	118	150
Karasjok	38	25	35	26	41	49	34	38	48	42
Kvalsund	9	5	12	8	11	16	13	13	5	11
Lebesby	18	14	17	25	23	13	17	26	17	15
Måsøy	9	10	10	11	13	15	16	12	21	13
Nordkapp	29	46	27	38	50	32	47	32	44	48
Porsanger	32	40	53	46	46	48	43	49	59	56
Midt sum	**254**	**280**	**281**	**253**	**314**	**301**	**283**	**295**	**326**	**352**
Berlevåg	9	9	15	16	9	11	7	14	14	12
Båtsfjord	27	25	32	25	29	31	23	34	21	19
Nesseby	3	6	11	5	10	4	8	10	11	14
Sør-Varanger	116	104	108	120	127	131	140	141	135	128
Tana	26	24	31	32	37	38	35	31	29	31
Vadsø	78	74	74	87	82	88	96	88	102	92
Vardø	19	18	15	18	33	24	18	19	29	28
Øst sum	**278**	**260**	**286**	**303**	**327**	**327**	**327**	**337**	**341**	**324**
Private skoler	19	15	17	14	15	21	18	16	24	25
Finnmark sum	**831**	**865**	**929**	**896**	**1013**	**1014**	**958**	**1007**	**1019**	**1062**

Bildet vil kunne endre seg, men dersom fordelingen forblir noenlunde lik vil antallet 16-åringer som går ut av grunnskolen i Finnmark være betydelig færre om 6 til 10 år. På kommunebasis svinger det fra år til år, men samlet ser vi for eksempel at kullene på 1. 2. og 4. årstrinn skoleåret 2010/2011 var på under 900. Dette er over 100 elever færre enn vi har på de eldste trinnene. Grunnlaget for rekruttering av elever til videregående opplæring i Finnmark vil derfor kunne være vesentlig mindre for disse kullene.

3 Drøfting av sentrale momenter for valg av skolestruktur

I dette kapittelet i utredningen drøftes sentrale momenter knyttet til valg av skolestruktur. Temaene belyses ved hjelp av henvisning til forskning og aktuell statistikk der det er mulig. Målet med drøftingen er å kunne si noe om hvilke faktorer som påvirker og påvirkes av en evt. endret skolestruktur.

Innledningsvis klargjøres hva som menes med utdanningskvalitet. Deretter drøftes sammenhengen mellom skolestørrelse og utdanningskvalitet ved å undersøke elevprestasjoner, elevenes gjennomføringsgrad, elevenes sosiale kompetanse (mobbing, trivsel etc), tilpasset opplæring og like muligheter, og samarbeid med hjemmene og lokalsamfunnet. Som en videreføring av temaet undersøkes hvilken sammenheng det er mellom skolestruktur og gjennomføringsgrad.

Videre diskuteres hvilken betydning den videregående skolen har for stedsutvikling og næringsstruktur, og hvilken betydning næringsstrukturen har for den videregående skolen.

Siste del av kapittelet omhandler økonomi og skolestruktur (drift av skoler og elevhjem).

3.1 Utdanningskvalitet

Et av hovedmålene med å utrede skolestrukturen i Finnmark er å sikre at fylket kan tilby god utdanningskvalitet. Innledningsvis vil vi derfor kort gå inn på hva som legges i begrepet utdanningskvalitet.

3.1.1 Hva er utdanningskvalitet? Begrepsavklaring.

I Moe-utvalgets innstilling (1997) ble det vist til at kriterier for vurdering av skolesektoren kan grupperes under fire hovedpunkter

- at gitte absolutte standardkrav oppfylles
- at skolen gjennom sitt arbeid oppnår en tilfredsstillende grad av måloppfyllelse
- at grupper som er avhengig av skolens tjenester, får oppfylt sine forventninger på en rimelig måte
- at organisering og arbeidsform er rasjonell, økonomisk og faglig forsvarlig

Hovedpunktene som her nevnes, forutsetter at det finnes gitte standardkrav, måldefinisjoner, informasjon om gruppers forventninger og behov, samt krav til organisering og arbeidsform som lar seg identifisere og operasjonalisere i den praktiske virkeligheten. En problemstilling i så måte er om dagens regelverk og planverk er utformet slik at det er mulig å vurdere hvorvidt arbeidet i skolene oppfyller de kravene som er stilt (NOU 2002:10).

En av de mest kjente kvalitetsdefinisjonene som anvendes i dag er, ISO-definisjonen: «Quality is the totality of characteristics of an entity that bear on its ability to satisfy stated and implied needs.»

ISO-definisjonen bygger på at alt som imøtekommer brukerens forventninger eller behov, er kvalitet. Imidlertid finnes det mange forskjellige oppfatninger om hva som er godt eller meningsfylt. Derfor er det en utfordring å komme til enighet om hva kvalitet er.

I NOU 2003:16 "I første rekke", og i NOU 2002:10 "Førsteklasses fra første klasse", la man til grunn et kvalitetsbegrep som består av tre kvalitetsområder: strukturkvalitet, prosesskvalitet og resultatkvalitet. Kvalitetsbegrepet som legges til grunn, gjør det mulig å ta i betraktning opplæringsvirksomheten fra flere synsvinkler. Man vurderte også Resultatkvaliteten som overordnet de andre kvalitetsområdene, i og med at opplæringens viktigste formål er at elevene lærer. Samtidig er de to andre kvalitetsområdene vesentlige forutsetninger for at læring kan skje.

Strukturkvaliteten beskriver virksomhetenes ytre forutsetninger, tilsvarende organisasjon og ressurser forstått i bred forstand. Kvalitetsområdet omfatter blant annet de dokumentene som definerer, styrer og danner grunnlaget for organiseringen av virksomhetene som lov, regelverk og planverk. Forutsetningene finnes i organiseringen av systemet på tre nivåer: det nasjonale nivået, skoleeiernivået og skolenivået. Strukturkvalitet omfatter blant annet de fysiske forhold som bygninger og ressurser, pedagogenes/lærernes formelle kompetanse, personaltetthet, elevgruppenes størrelse og sammensetning.

Prosesskvaliteten handler i stor utstrekning om virksomhetens indre aktiviteter, selve arbeidet med opplæringen. Prosesskvalitet omfatter opplæringens innhold, metodisk tilnærming, lærernes og instruktørenes anvendelse av egen kompetanse og muligheter til utvikling av denne i arbeidet, samt læringsmiljøet. Det dreier seg om kvaliteten på relasjoner og prosesser innenfor

virksomheten. Prosesskvaliteten fokuserer på hvordan personalet utfører sitt arbeid, og kvaliteten på samspillet med barn og unge. Elevenes samspill seg imellom og foreldreinvolvering er helt sentrale faktorer under dette kvalitetsområdet.

Resultatkvaliteten er det en ønsker å oppnå med det pedagogiske arbeidet. Det vil si hva elevene/lærlingene har lært, og hvilken kompetanse de har oppnådd i løpet av opplæringstiden. Resultatkvaliteten er knyttet til de overgripende målene i læreplanverket og målene i de enkelte planene. På denne måten omfatter resultatkvaliteten det helhetlige læringsutbyttet (NOU 2003:16).

Grunnopplæringens virksomhet skal bygge på et felles verdi- og kulturgrunnlag og prinsipper som bidrar til å fremme sosial og kulturell kompetanse hos elevene, motivasjon for læring, elevmedvirkning, tilpasset opplæring og like muligheter, samarbeid med hjemmene og samarbeid med lokalsamfunnet. Læreplanene i fag skal sikre elevene et godt faglig utbytte og gode faglige ferdigheter. Alle formålene i skolen kan sies å representere ulike mål på kvalitet i skolen. Ulike sider av kvalitet har vært vektlagt til ulike tider. De siste årene har særlig skolens bidrag til elevenes faglige utbytte stått i sentrum for den offentlige debatten. Nasjonale utdanningsmyndigheter vektlegger imidlertid alle formålene med skolen: "Kvaliteten i grunnopplæringen kjennetegnes av i hvilken grad de ulike målene for grunnopplæringen i samfunnsmandatet faktisk virkeliggjøres" (NOU 31: 2007-2008).

I NOU 2002:10 "Førsteklasses fra første klasse", knyttes kvalitet i opplæringssammenheng til «egenskaper ved virksomhet» slik disse er definert i mandat, lovverk og planverk. Ut fra dette blir et lærested legalt i den grad det er i samsvar med mandat, lov og plan. Imidlertid er også læresteder påvirket av samfunnsoppfatninger og forventninger og avhenger av den tilliten og legitimiteten brukerne tilkjennegir.

3.1.2 Kvalitetssystem

Opplæringslovens § 13-10 pålegger skoleeier å ha et forsvarlig system for å sikre at kravene i loven og forskriftene blir oppfylt. Kvalitetssystemet er et verktøy som skal bidra til systematisk læring og analyse av hvilke prosesser, strukturer, og grep som gir måloppnåelse og ønskede pedagogiske resultater. I Kvalitetssystem for videregående opplæring i Finnmark er det bestemt at skolene skal levere to overordnede rapporter til skoleeier i løpet av kalenderåret; en halvårsrapport med frist 31.8.2011 og en årsrapport med frist 31.1.2011. Skolene rapporterer på indikatorer knyttet til resultatkvalitet, prosesskvalitet og strukturkvalitet. Vanlige indikatorer på resultatkvalitet er for eksempel fravær, bortvalg og gjennomstrømning og karakterer. Fylkesopplæringssjefen vurderer fra år til år hvilke indikatorer som skal etterspørres i rapportene.

3.1.3 Oppsummering

Vurdering av utdanningskvalitet er et grunnleggende moment når man vurderer endring av lokalisering og organisering av fagmiljøer og skoler. Ved å dele begrepet inn i tre områder: resultatkvalitet, prosesskvalitet og strukturkvalitet er det mulig å konkretisere temaer og måle kvalitet, slik som fylkeskommunen gjør gjennom sitt kvalitetssystem.

Med denne klargjøringen av hva som legges i begrepet utdanningskvalitet som grunnlag, vil vi i det videre drøfte sammenhengene mellom kvalitet og skolestørrelse, samt gjennomføringsgrad.

3.2 Skolestørrelse

I denne rapporten er en av oppgavene å utrede konsekvenser av skolesammenslåinger og dermed endringer av skolestrukturen ved å konstruere større skolemiljøer. Når vi skal undersøke sammenhengen mellom kvalitet og skolestørrelse, blir det derfor viktig å se på flere kvalitetsdimensjoner:

- Elevprestasjoner
- Elevenes gjennomføringsgrad
- Elevenes sosiale kompetanse (mobbing, trivsel etc)
- Tilpasset opplæring og like muligheter
- Samarbeid med hjemmene og lokalsamfunnet

Forskningsresultatene spriker når det gjelder sammenlikningen av kvalitet på små og store skoler. Det synes også som det praktiseres en temmelig upresis bruk av betegnelse "stor" og "liten", og vi vil derfor helt kort tallfeste en forståelse av hva som er en stor og liten skole.

3.2.1 Hva kjennetegner en stor og hva kjennetegner en liten videregående skole?

I internasjonal sammenheng er skoler med 600-900 elever en "high-school" av middels størrelse (Hattie 2009), mens man i Norge gjerne kaller dette for store videregående skoler. Videregående skoler med mer enn 1000 elever er relativt nytt i Norge, og det er fremdeles relativt få skoler av denne størrelsen (SSB). Vurderingen av skolestørrelse, og hva som er "stort" og hva som er "lite", varierer sterkt fra land til land og region til region. Statistisk Sentralbyrås (SSB) inndeling av den offisielle statistikken etter skolestørrelse gir en pekepinn om hva som vurderes som stort eller lite i Norge. SSBs statistikk fra 2007 viser at 34,0 prosent av skolene i Norge har mindre enn 100 elever. 39,6 % av skolene har mellom 100 og 300 elever, mens 26,4 % av skolene har mer enn 300 elever. Tallene viser altså at det er langt vanligere med skoler under 300 elever i Norge enn med skoler over 300 elever. I internasjonal forstand regnes imidlertid vanligvis skoler opp til 300 elever på barnetrinnet (og 900 på "high schoolnivå") som små skoler, mens man må over 1000, og på høyere klassetrinn over 1500, for at skolene skal betraktes som store (Andrews, Duncombe and Yinger 2002 i Herczynski og Herbst 2004, EPPI 2004). Resultatene fra de internasjonale forskningsstudiene gjengitt nedenfor må forstås i lys av dette. Den norske forskningen om skolestørrelse har derimot ofte tatt utgangspunkt i svært mye mindre skoler (skoler med under 50 elever og aldersblandede grupper i fådelte skoler) i små bygder.

Flere studier dokumenterer også en tydelig tendens til økte elevprestasjoner i matematikk og lesing i high-schools med 600-900 elever.

Forskningen knyttet til skolestørrelse kan i noen grad sies å være preget av ulike ideologiske syn på små og store lokalsamfunn, samt ulike ideologiske syn på hva som er skolens viktigste formål. Det er derfor grunn til også å vurdere internasjonal forskning på området, selv om man her må ta i betraktning at skoler under 900-1000 elever ikke defineres som store. Det er særlig interessant å se på studier der en gruppe forskere vurderer all foreliggende forskning på området og oppsummerer denne. Slike forskningsstudier kalles metastudier.

Mye av den internasjonale forskningen som foreligger i dag er amerikansk. Det meste av denne forskningen konkluderer med at den optimale skolestørrelsen ligger mellom 600 og 900 elever (Andrews, Duncombe and Yinger 2002 i Herczynski og Herbst 2004). Den internasjonale

forskningen er også samstemte i at den optimale skolestørrelsen varierer med elevenes alder, fra mindre på barnetrinnet til større skoler på videregående. En sentral forskningsstudie som gjennomgår forskningsfeltet konkluderer med at man finner ulike sammenhenger mellom skolestørrelse og resultater alt etter hvilke kvalitetsfaktorer man vurderer, jf. også den norske læreplanens ulike kvalitetsdimensjoner: ”Thus, researchers and policy analysts who are most concerned with ”community” (Sergiovanni, 1994) will tend to recommend the smallest schools for nearly everyone; those concerned with outcomes will advise small schools but only for a portion of the population; and those most concerned with inputs will recommend schools that are larger than those recommended by other research-ers” (Howley, Strange, Bickel 2000). Dette gjenfinner vi også i det lille som finnes av norsk forskning. Toneangivende norske forskere (Solstad, Kvalsund) på dette området har i stor grad hatt forskningsfokus på muligheten til å integrere lokalmiljøet på en god måte i skolens læringsarbeid, og har ut fra dette konkludert med at små skoler i bygdesamfunn gir en god mulighet til dette.

3.2.2 Elevprestasjoner og skolestørrelse

Elevprestasjoner

I sin metastudie “Visible learning” fokuserer John Hattie på elevprestasjoner (achievement), og har stilt opp og rangert 138 kriterier for dette. Karakterer benyttes også i Norge som indikator for elevprestasjoner eller hva eleven faktisk har lært, man ser at de nasjonale prøvene benyttes flittig for å styre utdanningsnivået både nasjonalt og lokalt.

Faktorer med dokumentert høy effekt på elevprestasjoner er klassemiljø, innflytelse fra andre elever og mangel på forstyrrende elever i klasserommet (Hattie 2009). Nivåtilpassede utfordringer for den enkelte elev samt tydelig skoleledelse gir også positiv effekt. Hattie konkluderer blant annet at mange faktorer som ofte vektlegges for å fremme elevens læring, har vist seg å ha tilnærmet ingen påvirkning. Dette gjelder for eksempel gruppering etter faglig nivå, klassestørrelse, åpent læringsareal vs tradisjonelt klasserom, aldersblanding og sommerkurs. Klassestørrelse og aldersblanding og utforming av arealene har et potensial for økt prestasjon, hevder Hattie, men har hittil ingen dokumentert effekt og Hattie hevder at det er fordi lærerne underviser på samme måten uansett elevgruppens størrelse eller sammensetning og uansett utforming av arealene. Faktorer med dokumentert negativ effekt er skolebytte og “dumping” (at eleven går samme trinn om igjen). Ved å gå ett år om igjen kan antakelig oppleves som et slags skolebytte for eleven, ved at hun/han må forholde seg til en ny klasse og kanskje også lærer.

Kvaliteten i skolen i form av læringsresultater og sosial atferd er ikke bare et produkt av skolens virksomhet. Elevenes ”bagasje” i form av foreldrebakgrunn og innlærte sosiale normer er også med og former skolevirksomheten. Karakterstatistikken viser at elever med høyt utdannede foreldre har gjennomsnittlig bedre karakterer enn elever med foreldre med et lavere utdanningsnivå. Forskjellen tilsvarer gjennomsnittlig over en hel karakter i hvert fag, med størst forskjell i matematikkfaget. Tilsvarende forskjeller finner man i undersøkelser som viser elevenes demokratiske kunnskaper og ferdigheter. Elevenes hjemme- og nabomiljø er også med og påvirker deres sosiale atferd i skolen. Elevenes innvandringsbakgrunn mister betydning når man kontrollerer resultatene for foreldrenes utdanning og inntekt. Med andre ord vil det si at årsaken til at innvandrerelever oftere enn majoritetselever oppnår dårligere faglige resultater på skolen er at de som gruppe har foreldre med gjennomsnittlig lavere utdanning enn elevene i majoritetsgruppa.

De fleste av de internasjonale studiene som ser på sammenhengen mellom skolestørrelse og elevenes faglige resultater, konkluderer med følgende:

- De faglige resultatene øker generelt med økende skolestørrelse, men mindre skoler vil være et gode i områder der foreldrene har lav sosioøkonomisk status og for visse elevgrupper (”at-risk students”).

Felles for de fleste studiene som er foretatt er at det er vanskelig å fastslå hvorvidt eventuelle sammenhenger mellom skolestørrelse og kvalitet er såkalt kausale eller ikke, dvs. om forholdene man finner skyldes størrelsen på skolen eller om det er andre bakenforliggende forhold som forårsaker sammenhengene man finner (for eksempel at store skoler gir mulighet for en mer faglig spesialisert lærerstab).

Selv om elevenes hjemmebakgrunn har en effekt på læringsresultater og læringsmiljø på skolen, viser forskning at skolene kan gjøre mye for å bidra til god faglig og sosial læring hos elevene uavhengig av elevenes bakgrunn. De viktigste faktorene ved skoler som lykkes i med å ”løfte” elevene er (Skolverket 2005, Mehlbye og Ringsmose 2004, St.meld. nr. 16 (2006-2007)):

- Lærere har høye forventninger til alle elevene ved skolen, uavhengig av deres bakgrunn og karakteristika (foreldres utdanning og inntekt, elevenes kjønn og innvandrings-bakgrunn)
- Skolen satser både på kunnskap, sosial omsorg og kontroll.
- Skolens ledelse er tydelig og synlig, veileder personalet, følger opp beslutninger, lytter til lærerne og planlegger sammen med dem.
- Organiseringen av skolen er preget av velstrukturerte og planlagte aktiviteter og klare prosesser for utvikling.
- Det legges stor vekt på læring av faglige ferdigheter, og de faglig svake elevenes tilbys intensivert opplæring. Elevene legger vekt på faglig læring og verdsetter gode prestasjoner.
- Skolens verdigrunnlag er tydelig for alle, og alle lærere vet hvordan verdigrunnlaget skal konkretiseres i hverdagen.
- De faglig svake elevene skilles ikke ut i egne aktiviteter, men det tas hensyn til den faglige spredningen blant elevene. Elevene samarbeider aktivt om faglige oppgaver.
- Overganger mellom aktiviteter er godt planlagt. Lærerne behersker varierte under-visningsmetoder og bruker faglig relevant viten fra elevenes hverdagsliv.

Skolestørrelse og faglig utbytte

Forskningen viser at det er noe forskningsmessig belegg for å si at det faglige utbytte øker med skolestørrelse. Det er imidlertid ikke grunnlag for å si at størrelse i seg selv og alene skaper økt faglig utbytte for elevene.

At sammenheng mellom skolestørrelse og kvalitet varierer etter hvilke sider av skolens virksomhet man ser på, bekreftes også av en annen metastudie. Et engelsk forskningssenter har vurdert all foreliggende forskning om sammenhengen mellom skolestørrelse og kvalitet i ”secondary schools” (ungdomstrinn og videregående skoler). Forskerne understreker at man skal være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner ut fra den foreliggende forskningen, men funnene antyder at:

- Stor skolestørrelse er bedre i forhold til å nå noen av skolens mål, mens mindre skoler er bedre med hensyn til å oppnå andre av skolens mål: Jo større skolen er, jo bedre blir elevenes faglige resultater og tilstedeværelse på skolen. Samtidig er det en tendens til at elevene føler seg mindre knyttet til de større skolene.

- Det er relativt få studier som undersøker sammenhengen mellom skolestørrelse og læreres oppfatninger av skolemiljøet, men i studiene som finnes er det en tendens til at lærerne følte noe mindre tilfredshet med læringsmiljøet i de større skolene enn i de mindre skolene.

- Kostnader per elev blir redusert med økt skolestørrelse.

Selv om forskningen fastslår sammenhenger, er det vanskeligere å finne forskning som kan si noe sikkert om årsaker. Det kan for eksempel være at grunnen til at man gjennomgående finner bedre faglige resultater på større skoler, er at disse skolene i større grad har lærere med mer spesifikk faglig fordypning i ulike fag, men dette kan ikke slås fast ut fra den foreliggende forskningen.

Elevundersøkelsene i skoleporten.no har en rekke spørsmål til elevene som måler trivsel, elevdemokrati, fysisk miljø, mobbing, motivasjon og faglig veiledning. Undersøkelsene er obligatoriske på 7. og 10. trinn. I tillegg spørres elevene på ungdomstrinnet om medbestemmelse og karriereveiledning. Analysen av resultatene fra elevundersøkelsene finner ingen sammenheng mellom skolestørrelse og de fleste forholdene som blir målt i elevundersøkelsene, med mulig unntak for mindre forskjeller knyttet til pc-bruk, forsentkomming og hvor fornøyd elevene er med garderobe- og dusjforholdene og renholdet på skolen (Danielsen, Skaar og Skaalvik 2007). Heller ikke de norske forsknings- og evalueringsprogrammene knyttet til større anti-mobbeprogrammer finner sammenheng mellom skolestørrelse og atferdsproblematikk. Foreløpige undersøkelser av resultatene på nasjonale prøver på 8. trinn fra sammenlignbare kommuner viser det samme, det vil si at skolestørrelse ikke har betydning for resultatene.

3.2.3 Sosialt og faglig miljø for elever og lærere

Det er grunn til å trekke opp et skille mellom sosialt og faglig miljø for både elever og lærere. Det er vesentlig å understreke at en stor skole ikke automatisk gir et stort fagmiljø. Dersom bredden i utdanningstilbud er gitt stor vektlegging, kan den store skolen består av flere små fagmiljøer.

Fagmiljøstørrelse – elever og lærere

Hva er den optimale størrelsen for et fagmiljø? Spørsmålet er med vilje satt på spissen, men svaret vil nok være svært diffust. Allikevel er det et viktig spørsmål som tas opp i mediene hver gang et offentlig utvalg har anbefalt nedlegging av de 2-3 minste høgskolene i Norge. I debatten argumenteres det gjerne at fagmiljøene ved de minste høgskolene er for små og for sårbare. Argumentene for en bevaring av høgskolestrukturen argumenterer gjerne med de små og intime miljøene som gir trygghet og nærhet for studentene. De samme argumentene kan benyttes om skolenedlegginger og skolesammenslåinger på videregående skoler og grunnskoler. Viktige spørsmål blir da: Finnes en minimumsstørrelse for et fruktbart fagmiljø? Hvor viktig er det for elevens prestasjoner at det sosiale miljøet er lite og intimt? Kan man skape små og intime sosiale miljøer også ved store skoler og på den måten få i pose og sekk: store fagmiljøer og samtidig trygghet og intimitet?

Alta videregående skole og Hammerfest videregående har 15 elevplasser hver på Design og håndverk. Fagmiljøet er nødvendigvis lite, og har få elever og lærere som skal inspirere og inspireres på et svært bredt fagfelt. Som en motsats har Tana videregående skole bare ca 50 elever. Tana har kun ett utdanningsprogram, så fagmiljøet omfatter alle de 50 elevene med det nødvendige antall lærere. Selv om skolen er liten, er fagmiljøet ikke lite i Finnmarkssammenheng.

Størrelse på sosialt miljø – elever

Både pedagogisk og sosiologisk forskning har vært gjennomført knyttet til sosialisering ved små skoler. De fleste studiene i norsk sammenheng har vært knyttet til grunnskoler.

Den nasjonale debatten om betydningen av skolestørrelse for kvaliteten i skolen blusser opp fra tid til annen, også i forskningsmiljøene. Forskningsdebatten oppstod på ny i 2007 da professor Thomas Nordahl ved Høgskolen i Hedmark offentliggjorde resultatene fra en av sine undersøkelser. Undersøkelsen henter sitt materiale fra en enkelt kommune. Resultatene i undersøkelsen viser at elever i ungdomsskolen som kom fra små bygdebarneskoler i mindre grad enn de andre elevene utviste selvkontroll, trivdes dårligere på ungdomsskolen, hadde et mer negativt syn på skolegang. Undersøkelsen sier heller ikke noe om effekter av skolestørrelse i seg selv, den påpeker bare at det er sammenhenger mellom skolestørrelse og elevenes sosiale og faglige utbytte i akkurat dette forskningsmaterialet. Det finnes generelt lite empirisk forskning i Norge om betydningen av skolestørrelse. Et forskningsmiljø knyttet til Nordlandsforskning har i noen grad forsket på temaet. Denne forskningen har imidlertid ofte sett på og vektlagt andre sammenhenger enn hva Nordahl har gjort i studien over, som sammenhengen mellom skolestørrelse på den ene siden og hensynet til å bevare levende bygder og akademiske arbeidsplasser i mindre sentrumsnære strøk på den andre siden. De har også vurdert små bygdeskoler ut fra muligheten til å følge opp læreplanens mål om å integrere lokalmiljøet på en god måte i opplæringen i skolen (Sollien 2008).

Forskning fra Nordland (Solstad 2006) samt en doktorgradsavhandling fra Høgskolen i Volda (Kvalsund 2004) konkluderer at små skoler er viktige sosiale arenaer i mindre bygdesamfunn fordi det er mange lokale aktiviteter knyttet til skolen. Små skoler i bygdesamfunn har potensialet i seg til å skape læringsaktiviteter som er godt forankret i lokalbefolkningen, lokal natur og lokalt næringsliv, og derigjennom tilpasse opplæringen på en god måte.

Tana videregående skole har 50 elever og har derfor et sosialt miljø som er lite også i Finnmarkssammenheng. Alle elevene på Tana videregående skole bor på elevhjem. Skolen er lokalisert i grisgrendt bebyggelse. Vennskap med jevnaldrende vektlegges i tilknytning til trivsel og bortvalg. John Hattie (2009) understreker betydningen av at elevene knytter nære vennskap i løpet av den første måneden. Både Tana vgs og Vardø vgs har små og sårbare sosiale miljøer både for elever og for lærere.

Det finnes ikke forskningsmessig belegg av betydning for å si at skolestørrelse har betydning for læringsmiljø og elevenes sosiale kompetanse. Kvalsund dokumenterer i sin doktoravhandling fra 1995 rikdommen i mangfoldet av sosialisering ved små skoler, og pekte på fordeler i sosial læring. Til tross for en generell tilfredshet ved de små skolenes evne til å bidra til elevenes sosialisering er det grunn til å vektlegge den sårbarhet som ligger i et lite miljø. Ensomme barn og voksne finner man både i tettbygde og i spredtbygde strøk, men i tettbygde strøk har man som regel større mulighet for å finne en erstatning dersom man skulle komme i en konfliktsituasjon med sitt etablerte miljø.

Kjønnssammensetning

Vi vil i denne rapporten gå ut fra at de samme tendenser til kjønnssammensetning på utdanningsprogrammer vil gjøre seg gjeldende for både elever og lærere. Det vil si at vi går ut fra at de utdanningsprogrammene med stor overvekt av mannlige elever også vil ha overvekt av mannlige lærere. Utdanningsprogrammer med overvekt av kvinnelige elever forventes å ha en overvekt av kvinnelige lærere.

Elevenes motivasjon for læring

Det finnes ikke forskningsmessig belegg for å si at skolestørrelse har betydning for elevenes motivasjon for læring.

Elevmedvirkning

Det finnes ikke forskningsmessig belegg for å si at skolestørrelse har betydning for mulighetene for elevmedvirkning i skolen.

Tilpasset opplæring og like muligheter

Forskningen gir noe støtte for at mindre skoler kan være bedre for visse elevgrupper. Igjen er det viktig å huske på at "mindre skoler" i internasjonal forskning er atskillig større enn hva man i Norge definerer som mindre skoler. Det er lite eller ingen forskning på tilpasset opplæring og skolestørrelse, med unntak av forskning som ser på muligheten for å bruke lokalsamfunnet som læringsarena (se nedenunder). Denne forskningen er særlig opptatt av den positive rollen de små bygdeskolene (ofte skoler med under 50 elever) kan spille i bygdesamfunn samt muligheten elevene får til sosial læring gjennom bruk av aldersblandede grupper i fådelte skoler.

Frøseth m.fl. (2008) vurderer implementeringen av den nye tilbudsstrukturen i Kunnskapsløftet som å ha vært lite problematisk ved at fylkene har fått de nye programmene og kursene på plass slik intensjonen var. Effekten av en ny struktur vurderes som i hovedsak nøytral, ved at man ikke observerer endringer av særlig betydning når det gjelder søkemønster og gjennomføring.

Samarbeid med hjemmet og lokalsamfunnet

Det finnes ingen forskning eller tilgjengelige nasjonale data som sier noe om sammenhengen mellom skolestørrelse og samarbeid skole-hjem. Det finnes noe forskningsmessig belegg for å si at små bygdeskoler gir noe bedre muligheter for godt samspill mellom skole og lokalsamfunn og for å integrere lokalsamfunnet i skolens læringsaktiviteter. Den norske forskningen på dette området har imidlertid i stor grad omhandlet skoler under 50 elever.

Ut fra dette konkluderer vi at andre faktorer i skolens rammebetingelser og skolens virksomhet har større betydning for kvaliteten i skolen enn størrelsen på skolene. Uavhengig av valgt skolestørrelse er kvalitet og kvalitetsutvikling i skolen avhengig av at man arbeider i forhold til det man fra forskningen vet har betydning for kvaliteten i skolen.

3.2.4 IKT

I nyere tid har også IKT og bruk av Internett kommet inn som et verktøy for å øke størrelsen på skolen både for å utvide faglig nettverk, men også for å utvide det sosiale nettverk. Det har

imidlertid vist seg at selv om Internett er et verdifullt verktøy, kan det bare supplere og ikke fullt ut erstatte sosial omgang med andre mennesker. For dagens ungdom er det viktig å være tilgjengelig på face book og ha mobiltelefon, men det er vennene i den virkelige verden som gjør at de digitale sosiale arenaene er viktige. Dette er også erfaringene med distanseundervisning for barn og unge. Internettløsninger og telefon fungerer fint i undervisningssammenheng, men for å etablere en relasjon er det vesentlig at man også møtes ansikt til ansikt.

Det har vist seg at forventningene om endret praksis på grunnlag av innføringen av ny teknologi i skolen, ikke er innfridd (Cuban, 1986, 2001). Teknologien kan ha et visst potensial til å endre praksis, men fornyelse som følge av implementering av IKT i skolen er også avhengig av de sosiokulturelle tradisjonene ved det enkelte lærested. "*Dette betyr at IKT kan bidra til en bedre skole, men bare under gitte forutsetninger*" (Ludvigsen, Arnseth, & Østerud, 1998 s.90).

IKT er fremdeles et nytt fenomen i norsk skole. Mye er uprøvd og det er store forskjeller i bruk av ny teknologi i skolene. De lærerne som nå gjennom sentrale styringsdokumenter blir pålagt å bruke ny teknologi i undervisningen, er ikke vokst opp med IKT, og har heller ikke lært å bruke det gjennom sin utdannelse.

Små skoler i grissgrendte strøk har vært gjenstand for spesielle satsinger og prosjekter tilknyttet IKT, og man har gjennom bruk av videooverført undervisning tildels erstattet læreren med teknologi. Aktuell forskning fokuserer på implementering av IKT i skolen (Cuban, 2001; Fabos & Yong, 1999). Man ønsker da gjerne å finne hvordan man best kan legge til rette for en hurtigst mulig integrering av IKT i klasserom og undervisning. Mye forskning fokuserer også på den læring som skjer med og av IKT (Dons, 2003; Enger & Wilhelmsen, 2003; Frølich & Vestby, 2004). Det finnes imidlertid også andre faktorer enn læring som påvirkes av IKT i klasserommet. Utgangspunktet for denne avhandlingen er at hele skolevirkeligheten i større eller mindre grad påvirkes av innføringen av ny teknologi.

Ny teknologi har i flere tilfeller vært brukt som argument for å stanse nedleggelse av grunnskoler, men det mangler forskning på hvorvidt IKT faktisk svarer til forventningene og er en reell forutsetning for å bevare den desentraliserte skolestrukturen i Norge.

Imidlertid synes det som det i Norge mangler forskning på skoler hvor man har en lengre historie med interaktiv bruk av IKT, og har dette som grunnleggende premiss for utvelgelse. Erfaringer viser at implementering av IKT i undervisning tar tid, og at f.eks. 3-4 år er alt for knapp tid til å oppnå en ønsket grad av implementering (Cuban, 2001; Østerud, 2004). Derfor er det viktig med forskning på skoler med en lengst mulig tradisjon med interaktiv bruk av IKT i undervisningen.

Norsk nettskole tilbyr opplæring på grunnskolenivå med internettbaserte løsninger. Folkeuniversitetet har et bredt tilbud om videregående opplæring, både praktiske og teoretiske fag, men det er knyttet en egenandel til hvert kurs, og kursene er for voksne.

3.2.5 En optimal skolestørrelse?

Økonomi er ofte et argument mot de små skolene. Store skoler gir gjerne stordriftsfordeler, slik at man får "mer for pengene" ved bruk av større klasser og større skoler. David Monk peker på vanskelighetene med å måle produksjon og resultater i skolen (Monk, 1991). Det er mange ulike slags resultater fra skole og undervisning. Fordi skolens mål og resultater er mangfoldige og også

til en viss grad uklare (Cuban, 1988), er det dermed vanskelig å akseptere at det finnes en optimal størrelse for undervisningsgrupper, skoler eller skoledistrikt.

Debatten om skolestørrelse har i Norge stort sett handlet om at skolene ikke må være for *små*. I andre, mer folkerike og tettbygde land, handler diskusjonen gjerne om at skolene og klassene ikke må være for *store*. I Debbie Meiers (1995) studie av Central Park East skolen i District 4, East Harlem konkluderer hun med at selve nøkkelen til suksess for skoler er at de er små. Ideelt skulle barneskoler ha maksimum 300 elever og ungdomsskoler maksimum 400 elever. I sin analyse gir Meier seks begrunnelser for en liten skolestørrelse, der blant annet nærhet mellom elever og lærere, samt mellom lærere og mellom elever er vesentlig (Meier, 1995). Ernest R. House hevder at lærernes arbeidsgruppe ikke bør overstige 20 personer for at de i tilstrekkelig grad skal kunne følge og støtte hverandres arbeid og undervisning og gjennomføre kollegaveiledning (House, 1998). Med dette vil vi understreke at diskusjonen om en optimal skolestørrelse ikke bare dreier seg om at skolene nødvendigvis bør være større. Det finnes i aktuell litteratur et nyansert bilde av både fordeler og ulemper ved både små og store skoler.

3.2.6 Oppsummering skolestørrelse

Redegjørelsen ovenfor viser at det er lite støtte i forskningen for at skolestørrelse i seg selv har stor betydning for kvaliteten i skolen. Utredningen viser at det er noe forskningsmessig belegg for å si at det faglige utbytte øker med skolestørrelse, men funnene viser at det sannsynligvis er andre faktorer som er avgjørende for kvaliteten enn skolestørrelse alene. Det er likevel grunn til å understreke at et lite faglig og sosialt miljø er sårbart og skjørt, samt at samling i større enheter/fagmiljøer i mange tilfeller gir økonomiske stordriftsfordeler.

3.3 Gjennomføringsgrad

I hvilken grad kan skolestruktur knyttes til gjennomføringsgrad i vgs i Finnmark?

Hvilke faktorer påvirker gjennomføringsgrad? Det pågående forskningsprosjektet som søker å finne årsaker til frafall i videregående skole i Finnmark vil ved ferdigstillelse sees sammen med skolestrukturutredningen. Vi vil i denne rapporten benytte tilgjengelig tallmateriale og forsøke å peke på noen mulige sammenhenger mellom gjennomføringsgrad og struktur.

3.3.1 Elevers gjennomføringsgrad

Gjennomføringsgraden i norsk videregående opplæring er grundig dokumentert (se Lødding, Markussen og Vibe 2005 for en oppsummering). Vi vet også mye om hva som påvirker gjennomstrømming og kompetanseoppnåelse[1]. Flere studier rommer konkrete funn om forbindelsen mellom utdanningsstruktur og utdanningsatferd. Det er avdekket progresjonsforskjell mellom elever i studieforberedende versus yrkesfaglige studieretninger, ved at de sistnevnte har svakere fremdrift (Støren m.fl. 1998; Helland og Støren 2004; Støren, Helland og Grøgaard 2007).

Markussen m.fl. (2006:88) dokumenterer at nesten 30 prosent av yrkesfagelevene sluttet før de var ferdige med videregående opplæring tre og et halvt år etter avsluttet grunnskole. Markussen m. fl (2006, 2008) finner i tillegg at sannsynligheten for å slutte i videregående opplæring er svært forskjellig på ulike studieretninger. Å gå på bestemte yrkesfaglige studieretninger øker i seg selv sannsynligheten for å avbryte opplæringen, også når det kontrolleres for en rekke andre forhold, som familiebakgrunn, prestasjoner, innsats, tilpasning, motivasjon, fritidsvaner osv. Dette er en klar indikasjon på at strukturelle forhold og egenskaper ved opplæringstilbudet og den opplæringen elevene mottar har betydning for gjennomføringen.

I figuren nedenfor ser vi at andelen elever og lærlinger som har bestått videregående opplæring i Finnmark løpet av normert tid er det laveste i landet. I Finnmark trenger 65 prosent av elevmassen mer tid på å gjennomføre videregående opplæring og det er kun 35 prosent som gjennomfører opplæringen på normert tid.

Dersom en ser på andelen elever som gjennomfører og består videregående opplæring i løpet av fem år – øker andelen elever og lærlinger til 51,5 prosent. Det betyr at ytterligere 16,2 prosent av elevene i Finnmark fullfører videregående opplæring dersom tidsforløpet økes til fem år. Gjennomsnittet for alle fylker for tilsvarende gruppe er på 12,7 %.

[1] (Se for eksempel Lødding m.fl. 2005; St.meld. nr. 30 (2003-2004); Markussen 2000; Markussen 2002; Markussen og Aamodt 2003; Markussen 2003; Markussen og Sandberg 2004, 2005; Markussen m.fl. 2006; Støren 2003; Helland og Støren 2004; Helland 2006; Wiborg og Rønning 2005; Karlsen m.fl. 2005; Støren, Helland og Grøgaard 2007; Markussen, Frøseth, Lødding og Sandberg 2008).

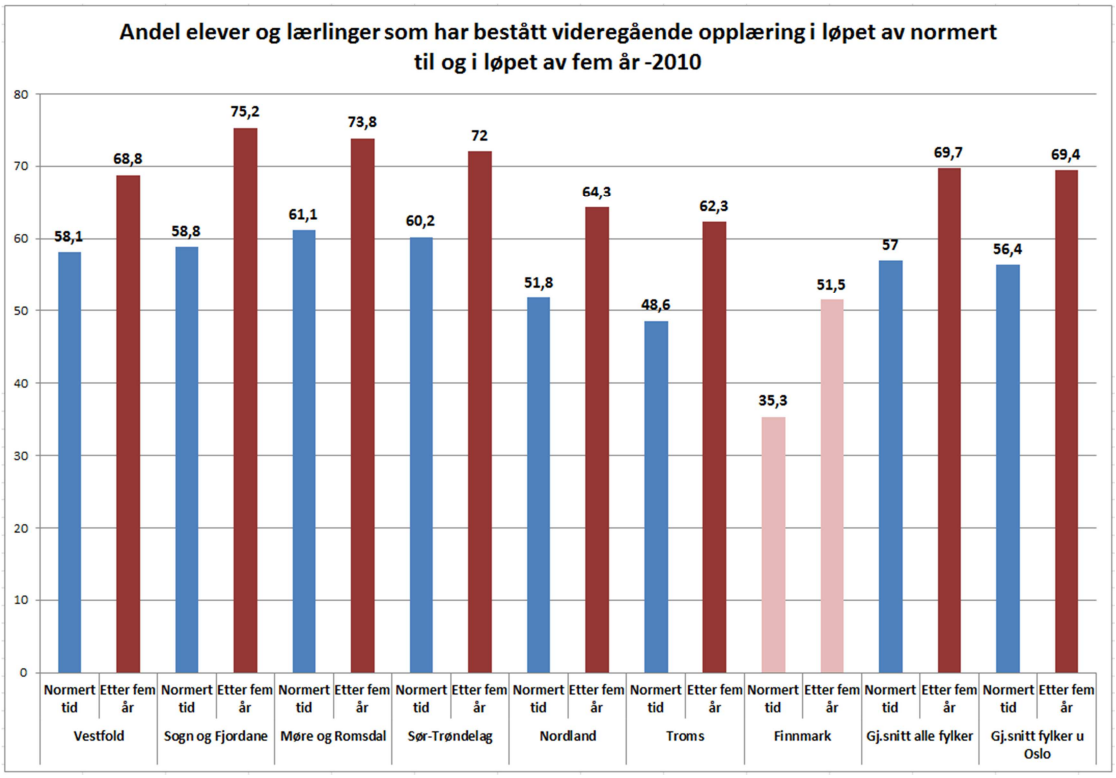

Figur: Andel elever og lærlinger som har bestått videregående opplæring i løpet av normert tid og i løpet av fem år (SSB/KOSTRA). Blå søyler viser andel etter normert tid og røde søyler viser andel etter fem år. Finnmark er markert med rosa søyler.

Finnmark har også den laveste andelen elever i aldersgruppen 16-18 år som går i videregående opplæring. 87 prosent av elevene i denne aldersgruppen tar videregående opplæring i fylket – mot 91 prosent for alle fylker. Her må det presiseres at det er små prosentvise forskjeller fylkene imellom.

Finnmark fylkeskommune har også størst prosentandel av elevene som sluttet i løpet av forrige skoleår. Elevmassen i Finnmark ble redusert med 8,3 prosent fra skolestart til skoleslutt i forrige skoleår. Dette er hele 3,5 prosentpoeng mer enn snittet for alle fylker i Norge – og er 0,8 prosentpoeng høyere enn den neste fylkeskommunen (Nordland). Til sammenligning sluttet «bare» 3,4 prosent av elevene og lærlingene i Hedmark i løpet av skoleåret.

Sogn og Fjordane hadde også en lav «drop-out» prosent i 2010 (3,9 prosent). Nabokommunen til Finnmark, Troms fylkeskommune kan også vise til et betydelig lavere prosentvis elever som sluttet i siste målte skoleår (5,8 prosent).

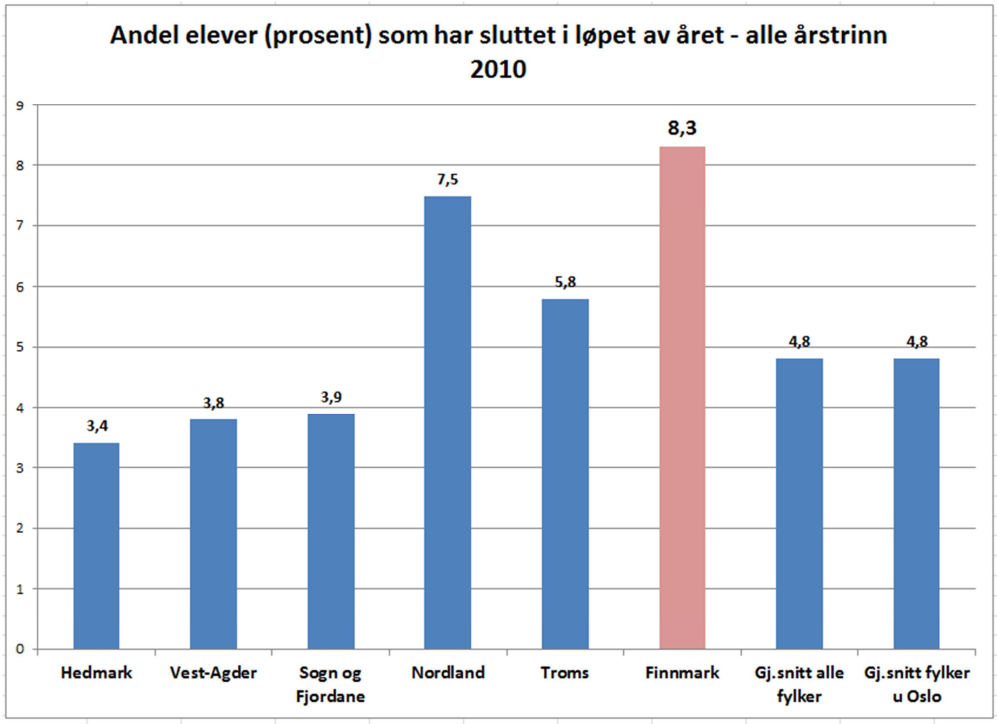

Figur: Andel elever i prosent som har sluttet i løpet av året – alle årstrinn – 2010 (SSB/KOSTRA).

3.3.2 Er det tilbudsstrukturen som er problemet?

En rapport fra NIFU STEP (Helland og Storen 2004) viser at frafall i betydelig grad påvirkes av hvorvidt man får sitt førsteønske innfridd, men at effekten varierer med studieretningen: "Viktigere i denne sammenheng er forskjellene mellom de som får sitt første ønske innfridd og de som ikke får det. Forskjellen (i prosentpoeng) mellom de som fikk sitt førsteønske innfridd og de som ikke fikk det, er størst blant elevene på helse- og sosialfag og på allmennfag. Å havne på disse studieretningene mot sitt førsteønske, synes å medføre økt risiko for ikke å fullføre. Forskjellen er også meget stor blant elevene på hotell- og næringsmiddelfag." (Helland og Storen 2004). Tilgjengelighet av skole og utdanning drøftes i kapittel 4.

3.3.3 Avstand mellom hjem og skoletilbud

Nasjonale statistikker og nasjonal forskning peker gjerne på betydningen av å få oppfylt sitt førstevalg for å øke sannsynligheten for å gjennomføre vgs (Markussen 2008, Høst 2009). Det er grunn til å hevde at det i slike statistikker er mørketall fordi mange valg (kanskje nettopp elevens førstevalg) er gjort før søknaden om elevplass på vgs er sendt. Å få oppfylt sitt førsteønske avhenger også av hvilke tilbud som er tilgjengelige. Statistikken vil aldri få vite hvilke elever som f.eks. er styrt av sine foreldre i sine valg. Med kostnader til hybel for en elev i Finnmark, kan man tenke seg at enkelte elever velger skolen i egen kommune som en rimeligere løsning. På den annen side har Lakselv alt i alt god søkning til sine utdanningstilbud, selv om skolen ikke har noen fylkeseide og dermed subsidierte hybler (kun enkelte vertsfamiliehjemler). Kanskje er ikke økonomi i all hovedsak noe hinder for elevenes valg?

Falch m.fl. 2010 analyserte årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring, og fant blant annet at: "… nærhet til mange unike studieretninger har en positiv effekt

på sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring. Geografisk nærhet til skoler betyr noe bare i den grad det gir geografisk nærhet til studieretninger".

Dersom den lave fullføringsgraden i Finnmark for eksempel skyldes at mange av elevene i fylket har lang avstand til nærmeste skole eller ønsket studieretning og dermed må bo på hybel, forventer man at den observerte forskjellen mellom Finnmark og resten av landet forsvinner når man kontrollerer for variablene som beskriver tilgangen på studieretninger og skoler. Analysen til Falch m.fl. viser imidlertid at inntrykket av klart lavere fullføringsgrad i Nord-Norge opprettholdes når det kontrolleres for grunnskolekarakterer og individ og familiebakgrunnsvariabler. Korreksjon for innflytelsen fra regionale arbeidsmarkedsvariable og tilgangen på studieretninger og skoler endrer heller ikke dette bildet i noen vesentlig grad:" Hvis man sammenligner en elev i Finnmark og en elev i Østfold med samme karakternivå fra grunnskolen, samme foreldrebakgrunn, startet på samme studieretning og eksponert for samme situasjon i arbeidsmarkedet og tilgang på skoler og studieretninger så har Finnmarkseleven fortsatt rundt 17 prosentpoeng (20 prosentpoeng) lavere sannsynlighet for å fullføre videregående skole fem år etter grunnskole (fullføre på normert tid)" (Falch m.fl.2010).

Konklusjonen til Falch m.fl. er dermed at problemene rundt lav fullføringsgrad i Nord-Norge i liten grad ser ut til å skyldes lange avstander, mangel på utdanningstilbud i nærheten av bostedet eller regionale arbeidsmarkedsforhold.

3.3.4 Er det selve skolens innhold som er feil?

Gudmund Hernes (Hernes 2010) viser til erfaringer fra Hellerud skole i Oslo, som kan tyde på at mange av elevene også ville klare seg bra dersom de fikk prøve på noe annet en stund enn det de har slitt med av prosentregning, brøk eller gloser.

Hernes peker på at: "For en del er det også så mye annet som fyller livet deres – inkludert problemer hjemme av mer sosial art – alt fra familiebrudd til alkoholbruk. Skolen forutsetter på mange måter støtte fra et stabilt hjemmemiljø som en god del elever ikke har. For andre kan flytting til et hybelliv borte fra hjemstedet gjøre det vanskelig å finne feste – de fleste elever foretrekker å gå på en videregående skole i sitt eget nærmiljø" (Hernes 2010).

Eventuelle svakheter ved skolens innhold forklarer allikevel ikke hvorfor frafallet er større i Nord-Norge enn i andre landsdeler, eller hvorfor Finnmark har større frafall enn de andre Nordlige fylkene.

3.3.5 Organisering av opplæringa

Et tiltak med stor effekt har vært brukt på Hellerud skole i Oslo. Her starter elevene i yrkesfag Vg1 med seks uker undervisning knyttet til yrkene innen programområdet. Gjennom dette introduksjonsprogrammet får elevene en første erfaring med yrkesfeltet de tenker seg inn på. Samtidig kan man der synliggjøre hvilken nytte man kan ha av yrkesrettede allmennfag og hvilken relevans de har for utøvelsen av faget – for eksempel å kunne beregne materialforbruk eller oversette arbeidstegninger til hvordan planker må kappes for at det skal stemme (Trond Buland m.fl. 2007).

3.3.6 Er problemet eleven selv?

I en kronikk i Stavanger Aftenblad 14. april 2010 ønsker forskeren Inge Bø ved Universitetet i Stavanger å rette søkelyset mot det store frafallet i videregående skoler. Mens både fagfolk og andre hittil synes å ha vært opptatt av det forbedringspotensialet som finnes i strukturene, som f.eks. å gjøre lærerne bedre, skaffe bedre utstyr og forbedre andre rammebetingelser, stiller han spørsmålet om hva ungdom selv kan bidra med. Er f.eks. ungdom for lite i stand til å mestre "motvind" og å takle utfordringer? Må foreldrene blir mer synlige? Bø vil altså legge større ansvar på foreldre og på eleven selv for at eleven skal fullføre utdanningsløpet.

3.3.7 …eller ligger problemet hos læreren?

Forskeren Odd Eriksen ved Høgskolen i Østfold gjennomførte i 2010 en datainnsamling ved intervjuer av nøkkelpersoner ved 6 videregående skoler i Østfold. Eriksen viser til andre studier av frafall blant elever i videregående skole og hevder at: "Til tross for at mange av disse undersøkelsene viser kompliserte årsaksfaktorer knyttet til det at mange unge får brudd i sine utdanningsløp, så er det trolig også slik at kvaliteten på den enkelte ungdoms møte med den videregående skolen vil ha stor betydning for mulighetene for fullføring" (Eriksen 2010). Eriksen vektla derfor i sin studie å fokusere på lærerens og skolens rolle og ansvar for at elevens motivasjon for å fullføre utdanningen skal opprettholdes og stiller derfor spørsmålene:

"Hvordan kan gode sosialpedagogiske tiltak utvikles som støtte for økt motivasjon og mestring, slik at læringsmiljøet kan være en støtte for at elever gjennomfører og består videregående opplæring?

Hvordan kan sammenhengen mellom fellesfag og programfag styrkes, både i forhold til innhold, organisering og som et fellesprosjekt for de involverte lærerne?"

Eriksen legger altså et stort ansvar på skolen og den sosialpedagogiske tilretteleggingen for at eleven skal fullføre sin utdanning.

3.3.8 Har skolebytte betydning?

Skolestrukturen i Finnmark er i stor grad basert på mobilitet blant elevene. Mange utdanningsløp krever at elevene skifter skole. Mange videregående skoler har utdanningsprogram med tilbud for kun VG1 og elevene må flytte til en ny skole for å fullføre VG2.

Forskning har dokumentert en negativ effekt av skolebytte knyttet til lesing og matematikk (Mehana 1997 i: Hattie 2009). Galton og Willcocks (1983) gjennomførte en longitudinell studie knyttet til skolebytte for elever og konkluderte at hvert skolebytte hadde negativ effekt for elevprestasjonene. De fant at det ofte var tilpasningsvansker som omfattet vennskapsmønstre og i særdeleshet vennskap som støtter læring. Jones (1989) bekreftet denne tendensen og konkluderte at det var alle typer skolebytte som ga en negativ effekt og utelukket samtidig at effekten kunne knyttes til antall bytter, sosioøkonomisk status eller etnisitet. Hattie (2009) konkluderer derfor at selve nøkkelen til suksess til tross for skolebytte ligger i at eleven knytter vennskap i løpet av den første måneden på den nye skolen. Det er derfor vesentlig at skolene aktivt søker å hjelpe elevene til opprettelse av nye vennskap og forsikrer seg om at klasser ønsker nykommere velkommen for å redusere ulempene ved mobilitet.

3.3.9 Er trivsel nøkkelen til gjennomføring?

Norut Alta og Høgskolen i Finnmark har på oppdrag fra Finnmark fylkeskommune gjennomført et prosjekt om bortvalg og gjennomstrømning i videregående skole (Bjerklund og Lie 2009). Bakgrunnen er at Finnmark over tid har hatt høg andel elever som slutter, og lav andel elever som gjennomfører et tre- eller fireårig utdanningsløp. Det ble gjennomført fem delprosjekt der denne problematikken ble belyst fra ulike vinkler og med ulike metoder. Det omfatter analyser av bortvalg og gjennomstrømning på fylkesnivå og individnivå, og samvariasjon med bakgrunns- og årsaksvariabler. Det ble intervjuet et mindre utvalg elever som har sluttet, og intervjuet rådgivere om gjennomførte tiltak og erfaringer med disse. Individuelle årsaker til bortvalg kommer klarest frem og man kan ikke med grunnlag i disse analysene forklare det høge bortvalget i Finnmark med skolestruktur eller næringsstruktur. Skolestrukturen og elevenes tilgang til videregående skole i rimelig nærhet er ikke vesentlig dårligere i Finnmark enn andre utkantfylker, og borteboerandelen ikke høyere. Det er forskjeller i bortvalg mellom skolene, men bortvalget er med få unntak høyt i hele fylket. Andelen som slutter i løpet av ett skoleår er større på yrkesforberedende enn studieforberedende utdanningsprogram, og større på 1. årstrinn enn de etterfølgende årstrinn. Men de største forskjellene i bortvalg kommer frem når vi ser på mer individuelle forhold. Foreldrebakgrunn påvirker bortvalg og gjennomstrømning, og det er store forskjeller etter hvilken utdanning foreldrene har. Likevel er det slik at elever som har foreldre med videregående eller høgere utdanning i Finnmark også slutter klart oftere enn elever med tilsvarende foreldrebakgrunn i andre fylker. Elevenes egne basiskunnskaper fra grunnskolen, slik det framkommer i karakterpoeng ved inntak til videregående skole, har også klar betydning for bortvalget. Det er også en klar forskjell i bortvalg om elevene får innfridd førstevalget av utdanningsprogram eller ikke. Vanligste avbruddsårsak som oppgis er at elevene er skolelei eller mangler motivasjon. Intervjuene med utvalgte bortvalgselever stadfester dette inntrykket, i tillegg til at noen også nevner trøtthet og søvnproblemer som årsaker til å slutte. Intervjuene viser også at noen ungdommer har helt andre framtidsplaner, som ikke involverer videregående utdanning.

Videreføring av tiltak og endring av fokus – anbefalinger fra Norut Alta og Høgskolen i Finnmark

Tiltakene mot bortvalg er i dag i stor grad fokusert på bo-, velferds- og trivselstiltak. Dette er viktige tiltak i et fylke med høg borteboerandel og lange avstander, og de fleste av disse tiltakene bør videreføres. Men de bør utformes slik at de i større grad enn i dag når borteboende elever som bor privat. Det er også viktig i arbeidet mot bortvalg å fokusere på skolesituasjonen, forholdet kontaktlærer-elev og tilpasning av tilbudet til enkeltelever. Elevsamtalen er et viktig element i kontakten kontaktlærer-elev, og et sentralt medium for å fange opp hvordan det går med den enkelte elev, slik at skolen kan gjøre eventuelle endringer eller tilpasninger til den enkelte. For å tilpasse bedre til enkeltelever kan man i større grad enn i dag ta i bruk alternative løp, for eksempel med mer praksis og mindre skole (Bjerklund og Lie 2009).

3.3.10 LOSA

Et utgangspunkt for den aller første etableringen for LOSA i Nordland fylke, var blant annet et samarbeid med lokalt næringsliv for at eleven ikke kun skulle ha nettundervisning. I Nordland vurderte man derfor studiespesialiserende utdanningsprogrammer som mindre egnet for LOSA-organisering. Praksis i lokalt næringsliv ble høyt verdsatt og var en bærebjelke i utdanningen og målet var å få elevene til å bestå VG1. Utfordringen var å finne tilstrekkelig med lokale praksisplasser og lokale veiledere som var villige til å ha en 16-åring under opplæring. For enkelte

elever er en mer praksisnær opplæring et ønske og et avbrekk fra teoretisk tilnærming i skolen. Høst og Evensen peker på at erfaringene fra omlegging fra Hjelpepleier i skole til Helsefagarbeider i bedrift viser at opplæring i bedrift kan oppleves som en barriere for mange elever. Det viser seg generelt å være vanskelig å etablere 2+2 modellen i bransjer der lærlingordningen har svak eller ingen tradisjon. Dessuten ser man at det også i mange bransjer som har tradisjon for fagopplæring i bedrift er vanskelig å mobilisere bedriftene til å tilby flere av søkerne læreplass (Høst og Evensen 2009). Det finnes altså dokumentasjon på at praksis kan være utfordrende for enkelte elever, mens det for andre elever kan være å foretrekke. Kunne man tenke seg LOSA som en mer praksisnær opplæring og et sidestilt alternativ til ordinær skolegang, ikke nødvendigvis for å kunne bo i hjemkommunen, men fordi man har et kvalitativt forskjellig utdanningsløp som fører frem til den samme formelle kompetanse?

LOSA Finnmark er bygget mye over samme lest som i Nordland, men studiespesialisering er etablert som ett av utdanningstilbudene. I Båtsfjord har man etablert et tidsbegrenset prøveprosjekt etter LOSA-modell. Evalueringen av prosjektet i Båtsfjord konkluderer med å anbefale en videreføring av ordningen, med enkelte justeringer som innføring av større elevmedvirkning og en styrking av lokal administrativ funksjon. Fylkeskommunens tall viser at kostnader per elev i LOSA betydelig høyere enn ved de ordinære skolestedene. Merkostnadene for LOSA-modellen er knyttet til økt administrasjon, elevreiser og lærerreiser. Fordi frafallet er stort i videregående opplæring i Finnmark, ville man kunne vurdere å akseptere merkostnadene til LOSA, dersom det kunne dokumenteres at denne elevgruppen hadde mindre frafall. Erfaringstall viser imidlertid at frafallet i LOSA tilsvarer det man finner blant elever på ordinære videregående skoler.

Nettbasert undervisning kan gi gode input og mye god læring for selvstendige elever. Det har i evalueringen av LOSA (Stavem 2003) blitt vurdert at man med LOSA-gruppene ikke i samme grad vil kunne oppnå den spontane muntlige diskusjonen og dialogen mellom elever som er opptatt av de samme fagene, og at dette er en svakhet ved denne skolemodellen. Både teknologien og kunnskap om bruk av teknologi har utviklet seg mye siden evalueringen i 2003, i tillegg til at kostnadene knyttet til bruk av Internett er kraftig redusert, og det er grunn til å revurdere denne konklusjonen. Det er nærliggende å spørre om man ved bruk av oppdatert teknologi i kombinasjon med en kompetent veileder vil kunne oppnå faglig utvikling i nært samarbeid med andre studenter hvor som helst i verden. Skype og Google scholar er eksempler på gratis tilgjengelig programvare som fritt kan benyttes for skolene. Elevene er etter all sannsynlighet mer kompetent enn sine veiledere og lærere i måter å kommunisere gjennom Internett, men trenger hjelp til å bruke denne kunnskapen i skolefaglig sammenheng. Omfattende bruk av internett og programvare er en forutsetning for opplæring med LOSA

Hattie (2009) fremhever betydningen av skolebytte som en medvirkende årsak til frafall i skolen. Dette er utdypet annet sted i denne rapporten, men vi vil også fremheve dette i sammenheng med LOSA, fordi å dele opp videregående opplæringsløp ved først ett år med LOSA mens man fremdeles er hjemmeboende, for deretter å flytte for å gå ett år på en fast videregående skole, for å fullføre skolen med læretid på et tredje sted faktisk bidrar til å øke det som av Hattie blir betraktet som en vesentlig risikofaktor med hensyn til frafall. Vi vil derfor stille spørsmål ved om skoleløpet kan knyttes tettere sammen ved at eleven allerede fra første dag med LOSA får en tilknytning til det lærestedet som er aktuelt for det påfølgende skoleåret. Kanskje bør man også heller prioritere elevreiser til den skolen som eleven vil tilknyttes i sitt videre utdanningsløp, fremfor å reise til LOSAS moderskole i Honningsvåg og møte LOSA-elever som vil spres over hele Finnmark påfølgende år. Slik vil man kunne oppnå at elevene «sluses» inn i VG2 og LOSA på VG1 vil oppnå en større betydning enn det kanskje har i dag.

3.3.11 Oppsummering

Gjennomgangen av nyere forskning på feltet kan oppsummeres i følgende hovedpunkter:

Faktorer som har stor innvirkning på gjennomføringsgraden er blant annet å få sitt førstevalg på studieprogram innfridd, at opplæringen er organisert på en slik måte at elevene ser relevansen med undervisningen i større grad, f.eks. f.eks. med praksisperioder eller alternative skoleløp, samt at skolen møter eleven på en god måte.

Mens avstand til hjemmet i mindre grad påvirker gjennomføringsgraden, har flytting og skolebytte en klart negativt inn på gjennomføringen til elevene. Sammenholdt med dette er det rimelig at nærhet og tilgang til mange unike studietilbud også viser seg å virke positivt inn i.f.t. gjennomføring.

3.4 Stedsutvikling og næringsstruktur

Et av hovedmålene i Regjeringens nordområdestrategi er å spre ringvirkningene fra olje- og gassvirksomheten til hele landsdelen. Sammen med strategier for å opprettholde og øke aktiviteten i næringer innen fiske, havbruk, forskning og reiseliv vil dette være de viktigste virkemidlene for å opprettholde bosettingsmønster og danne grunnlaget for livskraftige småsamfunn i landsdelen. Arbeidsplassutvikling og positiv næringsutvikling er eksistensgrunnlaget for kommuner og lokalsamfunn i Finnmark.

For næringsliv og lokalsamfunn er det viktig at utdanningskapasiteten og utdanningskvaliteten samsvarer med behovene og kravene i Finnmark. Fylkeskommunen prøver hele tiden å utvikle samarbeidsmodellene, slik at kompetansebehovene fra det offentlige og de private bedriftene blir omdannet til opplæringsløsninger i de videregående skolene.

Skolens primære ansvar er elevene iht. opplæringsloven. Samtidig har fylkeskommunen et medansvar som kunnskapsleverandør til et regionalt og lokalt arbeids- og næringsliv i endring.

I Finnmark har konjunktursvingninger i flere yrker og opplæringsprogrammer vært mer regelen enn unntaket, slik at tilpasning til endrede forutsetninger er og har vært en viktig del av rammevilkårene i opplæringen. For å imøtekomme lokale og regionale utdanningsbehov er det etablert et tett samarbeid og dialog mellom fylkeskommunen og regionale/lokale samfunnsaktører.

Det er viktig at slike strategier bygger på langsiktige og helhetlige vurderinger som har et fylkeskommunalt og robust perspektiv. De lokale satsingsområdene må også utvikles med utgangspunkt i overordnede føringer – og sikres bærekraftige og framtidsrettede løsninger i en regional skolestruktur. På mange måter vil skolestrukturen følge behovene i den regionale næringsstrukturen – og ikke omvendt. Skolestruktur bør derfor ikke brukes som et hovedargument for å opprettholde bosettingsmønster og lokale arbeidsplasser – det bør skje gjennom et overordnet fokus på regionalt og lokalt næringsutvikling. Livskraftige næringer genererer opplærings- og utdanningsbehov.

Denne strukturutredningen vil drøfte alternativer for en bærekraftig strategi som sikrer skolekapasitet og opplæringstilbud som er dimensjonert for de lokale og regionale samfunnsbehovene - i dag og i fremtiden og vi stiller derfor spørsmålet: Hvilken betydning har videregående skoler for stedsutviklingen?

3.4.1 To kommuner har ikke videregående skoletilbud i egen hjemkommune

I dag er åtte av 19 kommuner hjem- og vertskommune for et regionalt videregående skole- og opplæringstilbud. Det er kun de to kommunene, Kvalsund og Nesseby som ikke tilbyr et videregående opplæringstilbud i egen hjemkommune. Alle elevene i disse to kommunene må reise til andre kommuner for å gå på skole.

Til forskjell fra de kommunale grunnskolene, skal de videregående opplæringstilbudene betjene regioner og flere kommuner innenfor store geografiske områder. Lokaliseringsvalget er primært bestemt ut fra et regionalt og interkommunalt utviklingsperspektiv – ikke som et rent lokalt utviklingstiltak. Derfor må fylket vurdere skoletilbudene i en større og bredere kontekst enn kun lokale hensyn.

Hjemkommunene har følgelig positive effekter og ringvirkninger av å være vertskommune for et regionalt videregående opplæringstilbud.

For hjemkommunene er nærheten til skoletilbudet og tilgangen til et lokalt kompetansemiljø trolig er den største positive egenskapen ved skoleetableringen. Innbyggerne får et nært og viktig offentlig skoletilbud tilgjengelig innenfor kommunegrensene. Dette styrker kommunens og stedets samlede tjenestetilbud og tilfører stedet attraktive verdier. Dette er tilbud som i tillegg tiltrekker seg brukere fra andre kommuner og regioner. I tillegg kommer økonomiske fordeler som blir skapt gjennom arbeidsplasser, økt kjøpekraft, mv.

3.4.2 De videregående skoletilbudene – en viktig del av den lokale by- og tettstedsutviklingen

Det kan ikke etableres et videregående skoletilbud i hver kommune. Derfor er eksisterende skoler lokalisert til de mest folketette by- og tettstedene, samt regionsentrene i fylket – hvor det bor flest elever og hvor det er et delvis stort arbeidsmarkedsgrunnlag. Lokaliseringen av de åtte fylkeskommunale videregående skolene i Finnmark støtter på mange måter opp under kommunale areal- og byutviklingsstrategier og utgjør en viktig del av det offentlige tilbudet i "byen" / tettstedet.

De 11 kommunene som ikke er hjemkommune for et videregående skoletilbud, er også de minste kommunene i Finnmark. De største vekstkommunene er kommuner med bysentra og tettsteder med flerfunksjonelle tjenester. Det er også disse områdene som står for den største befolknings- og næringsveksten i fylket. Nærhet til skole og andre offentlige tjenester blir av mange innbyggere vurdert som viktige kvaliteter ved stedet. Stadig flere finnmarkinger flytter inn til og mot by- og tettstedene i fylket. Økt sentralisering og økt urbanisering er en landsdekkende trend som har pågått over flere tiår. Det er de små utkantkommunene som får de største utfordringene med denne utviklingen.

Rekrutteringen av pedagogisk personale er utfordrende for alle videregående skolene i Finnmark – også de største skolene i regionsentrene, men små skoler i mindre kommunesentra har hatt de største utfordringene med fagrekrutteringen.

3.4.3 Skolenedleggelse – oppleves negativt i hjemkommunen, men har trolig liten innvirkning på elever og samfunnsaktørene i nabokommunene

En eventuell skolenedleggelse vil først og fremst påvirke elever, foreldre, ansatte og samfunnsaktører ved skolen i hjemkommunen. Nedleggelse av det lokale tilbudet vil innebære mer reising til et alternativt skoletilbud et annet sted og elevene i hjemkommunen blir pendlere og eller borteboende på hybel. Denne konsekvensen kan også bli resultatet for enkelte elever i andre nabokommuner. Det er valg av eventuell ny skolestruktur som vil være styrende for reiseavstand mellom hjem og skole.

Bakgrunnen for fylkeskommunen å vurdere endringer i den regionale skolestrukturen ligger i endrede regionale opplærings- og samfunnsbehov. Fylkeskommunen må tilrettelegger for en tjenlig skolestruktur som samsvarer med kravene til det regionale nærings- og samfunnslivet.

Små kommuner og steder med få funksjoner, vil være mer sårbare for nye rammevilkår enn større kommuner med allerede robuste og flerfunksjonelle tjenester og funksjoner.

I kommuner med fraflytting, arbeidsledighet og nedgang i næringslivet, vil en eventuell skolenedleggelse også oppleves ekstra tungt. Symbolverdien kan forsterke de negative effektene ytterligere.

Denne strukturutredningen vurderer at et videregående opplæringstilbud må følge utviklingen til behovene i det regionale næringslivet og ikke være et virkemiddel for å opprettholde et lokalt bosettingsmønster og som et lokalt arbeidsmarkedstiltak.

3.5 Næringsutvikling

Befolkningen i Finnmark har i de siste 20 årene hatt en stabil utvikling med bare små svingninger i det totale folketallet. Året 2008 markerte et «bunnivå» med ca. 72 400 innbyggere for hele den registrerte 20 års perioden. I 2011 (pr. 01.01) er befolkningen økt med 1 000 innbyggere til ca. 73 400 - siden 2008. Trenden i perioden 2008 – 2011 blir lagt til grunn for den framtidige befolkningsutviklingen – og fylkeskommunen forventer (SSB/MMMM) at det totale befolkningstallet for hele Finnmark passerer 78 000 innbyggere i 2022 – en økning på ca 4 700 personer over en 11 års periode.

Det er i Vest-Finnmark at den prosentvise og største befolkningsveksten kommer - med by- og regionsenteret Alta som hovedmotor. Det er også by- og regionsentrene i de andre regionene som er drivkraften i en framtidig positiv befolkningsutvikling i Finnmark – representert ved Kirkenes (Øst-Finnmark) og Hammerfest (Midt-Finnmark). Samtidig er det mange positive vekstindikatorer som tyder på at næringslivet i Finnmark står framfor spennende utviklingsmuligheter. Nordnorsk økonomi utvikler seg svært positivt og flere bransjer forventer at veksten vil fortsette i de nærmeste årene. 2010 ble et meget godt år for næringslivet - med gode eksporttall, bedret sysselsetting og økte investeringer i mange markeder.

Eksportveksten er for andre året på rad den høyeste i landet. Det er særlig veksten i markedene tradisjonell sjømat, mineraler og gass (Hammerfest) som gir de gode tallene. Fiskerinæringen øker salget og kan vise til en eksportøkning på hele 19 prosent – målt fra februar i fjor til februar i 2011.

Petroleumsnæringen fikk en solid opptur etter funnene på Skrugard – 200 km fra Finnmarkskysten. Feltet er det største på norsk sokkel siden Ormen Lange. Gassreservene på Snøhvit er større enn først antatt og Goliat prosjektet er i rute. Det klargjøres for produksjonsstart ved Goliat-feltet i Vest-Finnmark i 2013. Samtidig er regjeringens nordområdestrategi mer oppløftende enn på lenge. Det er ventet en betydelig økning av etablering og lokalisering av tyngre kompetansesentre til landsdelen – særlig i Hammerfest.

Mye tyder på at landsdelen er i ferd med å ta steget inn i en større og mer omfattende deltakelse i nasjonal energiproduksjon – med olje- og gassproduksjon, industriutvikling og marin sektor som «hovedlokomotivene». Samtidig er det forventninger til at økt industrielt og bilateralt samarbeid med Russland, kan gi positive synergieffekter for mange næringsdrivende i regionen.

Nye store markeder innen olje- og gassproduksjon i nordområdene vil kreve stor innsats i utbygging av offentlig infrastruktur. Transportarbeidet vil øke og det er behov for kapasitetsutbygginger i nærmest alle transportmidler. Havner, jernbane, veier og flyplasser må bygges ut om vekstpotensialet og industrieventyret skal sikres forutsigbare rammer.

Dette vil kreve et utdanningsapparat som er endringsvillig og som kan tilpasse seg regionens markeder og utdanningsbehov og det blir derfor avgjørende at Finnmark utdanner ungdommer til arbeid og sysselsetting etter framtidsutviklingen.

3.5.1 Næringsstruktur

Det er arbeidsplasser i de offentlige tjenestene som er den største sysselsettingssektoren i Finnmark. Denne sektoren er sju prosent større enn i resten av landet. Undervisning og helse- og omsorgsarbeid er de største enkeltsektorene.

Energi og mineral er regionale næringer med stor aktivitet i dag og som kan gi betydelige ringvirkninger for underleverandører i fremtiden. Videre utbygging og investeringer i olje- og gassektoren vil også gi økt behov for arbeidskraft og tjenester i andre næringer. I Kirkenes og Vardø er det derfor stor satsing på service, forsyningstjenester og vedlikeholdstjenester til en olje- og gassindustri under etablering. Dette kan bli arbeidsintensive tjenester som på sikt vil kreve tilgang til lokal kunnskap og kompetanse. CCB Vardø Barents Base og CCB Kirkenesbase er to eksempler på slike forsyningstjenester som er under oppbygging.

3.5.2 Et arbeidsmarked i endring – ny sysselsettingsvekst og økt etterspørsel etter arbeidskraft

I Finnmark har arbeidsledigheten gått ned i 15 av 19 kommuner i mellom 2010 og 2011. Det er i Sør-Varanger at nedgangen er størst. Industrisektoren samlet sett opplever høye sysselsettingstall. Arbeidsmarkedet har blitt bedre særlig for prosess- og maskinoperatører og automatikere.

Parallelt med positive tall står Finnmark ovenfor utfordringer ved at mange eldre arbeidstakere er i ferd med å bli pensjonister. Dette vil øke den interne konkurransen om arbeidskraft. Avgangen av eldre sysselsatte vil fordele seg ujevnt – både geografisk og innenfor bransjene. Det er landbruk, fiske og oppdrett som har den høyeste andelen eldre sysselsatte.

Kunnskapsarbeidsplassene følger på mange måter en nasjonal trend innen arealutviklingen - med urbanisering og sentralisering – hvor kompetansen både søker og ønsker seg til byregionene. Utskiftning som følge av naturlig avgang gjennom pensjonsordningene vil særlig ramme bransjene, helse- og omsorg, samt skolesektoren (Grunnskole og videregående opplæring).

Rekruttering av kompetanse til de videregående skolene vil være enklere i robuste by- og tettsteder med mange private og offentlige tjenester.

3.5.3 Kompetansebehov

Det er flere faktorer som er styrende for opplæringsbehovet i Finnmark. Særlig avgjørende er det å finne svar på om utdanningsnivået samsvarer med utdanningsbehovet – eller at det er balanse mellom etterspørsel og tilbud etter kompetanse.

For en landsdel som kan være i medvind og vekst – er det avgjørende at fylket tidlig identifiserer og spesifiserer behovene til utdanning og opplæring. Disse behovene kan grovsorteres i fire hovedkategorier;

- Yrker som ikke har behov for yrkesfaglig opplæring.
- Yrker med behov for yrkesfaglig opplæring.
- Yrker med behov for høyskoleutdanning / studiekompetanse.

De videregående skolene skal først og fremst kvalifisere ungdom i pkt 2. ovenfor, men er også sentral som leverandør av ungdom til høyere utdanning.

SSB`s analyser i rapporten «Tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft etter utdanning, 1986-2025» sannsynliggjør at det vil være et økende behov for sysselsatte med lavere og høyere universitet- eller høyskolegrad. For andelen med lavere universitet- eller høyskolegrad vil det være særlig behov for sysselsetting innenfor økonomiske og administrative fag, lærere, samt helse- og omsorgsfag. Til sammen vil personer med lavere eller høyere universitets- eller høyskoleutdanning utgjøre over 40 prosent av den totale arbeidsstyrken.

Behovet for sysselsatte med mellomfaglig utdannelse dvs fullført videregående opplæring vil være stabilt fram mot 2025. Denne gruppen utgjør over 50 prosent av den totale arbeidsstyrken i Norge. Fram mot 2025 vil det være særlig vekst i Bygg og anlegg, tekniske fag, håndverksfag og naturvitenskapelige fag.

For Finnmark vil kompetansebehovet på lang sikt speile de økte kravene fra vekstnæringene og de tradisjonelle yrkene innen helse- og omsorgssektoren. Nye vekstsektorer i Finnmark vil trolig også presse rekrutteringen i de tradisjonelle helse- og omsorgsyrkene, særlig innen hjemme- og sykepleie, samt vernepleie.

NAV Finnmark har tallfestet behovet for arbeidskraft etter yrker og næringer. Undersøkelsen ble utført i 2011 og viser at 34 prosent av bedriftene oppgir å ha rekrutteringsproblemer – mot 37 prosent i 2010.

Det er ikke uventet at næringer innen helse- og omsorg, eiendomsdrift og bygg/anlegg forventes å være størst behov for arbeidskraft på kort sikt. Etterspørselen på arbeidskraft vil også være stor i de tradisjonelle yrkesfagene.

Restaurant og matfag er et annet fagområde hvor man ser behovet for økt arbeidskraft. Turisme er en vekstnæring og dette serviceyrket vil trenge flere hender og hoder i fremtiden.

Elektro, Bygg- og anlegg og Teknikk- og industriell produksjon forventes det jevn etterspørsel i årene fremover. Etterspørselen varierer etter bransje og sted, men alt i alt virker det som om det er behov innenfor alle

3.5.4 Ny bransjevekst – økt krav til kunnskap på rett sted til rett tid – økt krav til samarbeid?

De videregående opplæringstilbudene må sammen med andre offentlige institusjoner være vere forberedt på raskt å kunne endre og omstille tilbudsprofilen i den regionale opplæringen. På mange måter er dette en oppfølging og forsterking av eksisterende lokale satsingsområder tilpasset nærområdenes behov for kunnskap og kompetanse.

Næringslivet må også ta en mer ledende rolle – særlig i forhold til å gi ungdom hospiterende løsninger i egne bedrifter gjennom partnerskapsavtaler, lærlingeplasser og prosjektbesøk.

Konsekvenser for denne strukturvurderingen, i lys av næringslivets behov kan være økt spesialisering og forsterking av eksisterende satsingsområder som i ennå større grad overlapper behovene i eksisterende struktur.

Spesialisering etter bransjebehov kan gi konsentrasjon av kompetanse og fagmiljø i visse deler av fylket.

Hovedprinsippet om nærhet til næringen – kan også resultere i økt spesialisering og spissing av opplæringsprofilen ved enkelte skoler.

3.5.5 De videregående skolene trenger stabil tilgang til lærebedrifter og praksisplasser

Per mars 2011 er det ca 500 lærebedrifter i fylket fordelt omtrent likt på hver region. De fleste lærebedriftene ligger i by- og regionsentrene Alta, Hammerfest og Kirkenes. Resten av lærebedriftene fordeler seg ganske jevnt mellom resten av kommunene i Finnmark. Det er en sammenheng mellom antall lærebedrifter og kommunestørrelsen. Det er også en tydelig sammenheng mellom arbeidslivet og lærebedriftene i de største kommunene.

Rask vekst i store deler av bransjene og det industrielle miljøet i Finnmark vil også stille større krav til at næringslivet prioriterer og øker tilgangen av lærebedrifter - i takt med behovene i bransjen.

Organisering av videregående opplæring er viktig med tanke på organisering og kompetanse i fylket, men samtidig vil det være lekkasje av kompetent arbeidskraft til andre fylker og regioner. God tilgang av utenlandsk arbeidskraft og forlokkende storbymiljøer i andre deler av landet, vil også i fremtiden utgjøre faktorer som påvirker sysselsettingen i Finnmark.

Men det er grunn til å anta at vekst i prestisjenæringer også vil kunne gi positive synergieffekter på motivasjon for utdanning og et bedre utgangspunkt for å bli i hjemfylket og redusere frafallet i videregående opplæring. Et nytt norsk industrieventyr i Finnmark kan øke den kollektive selvfølelsen for landsdelen og samtidig bidra til å styrke rekruttering av kompetanse fra andre fylker og regioner i Norge.

3.5.6 Oppsummering næringsutvikling

«Finnmark går godt» - er slagordet til NHO Finnmark når de skal oppsummere næringslivsåret 2010. Det er vekst i nesten alle bransjer og fylket kan for andre året på rad vise til landets høyeste eksportvekst.

Gode framtidsutsikter øker kravene til utdanningskapasitet og utdanningskvalitet. Etterspørselen etter kompetent arbeidskraft vil trolig øke i denne landsdelen. Videregående skoler i Finnmark og høyere utdanning blir viktige kunnskapsleverandører til et regionalt samfunns- og næringsliv i vekst.

Med vekst og utvikling følger et sterkere behov for økt utdanningskapasitet og utdanningskvalitet. Dette fordrer at det etablerte samarbeidet mellom fagopplæringa og regionalt næringsliv videreutvikles i tråd med samfunnets og næringslivets behov.

3.6 Økonomi (drift av skoler og elevhjem)

Finnmark fylkeskommune er blant de fylkeskommunene som bruker mest penger per innbygger mellom16-18 år, til videregående opplæring. I 2010 brukte Finnmark fylkeskommune 154 500 kroner (netto driftsutgifter) per innbygger mellom 16-18 år til videregående opplæring. Det er kun Sogn og Fjordane fylkeskommune som bruker mer penger (158 700) per innbygger mellom 16-18 år til skoledrift. Gjennomsnittet for alle fylker i Norge ligger på 134 250 kroner per innbygger mellom 16-18 år.

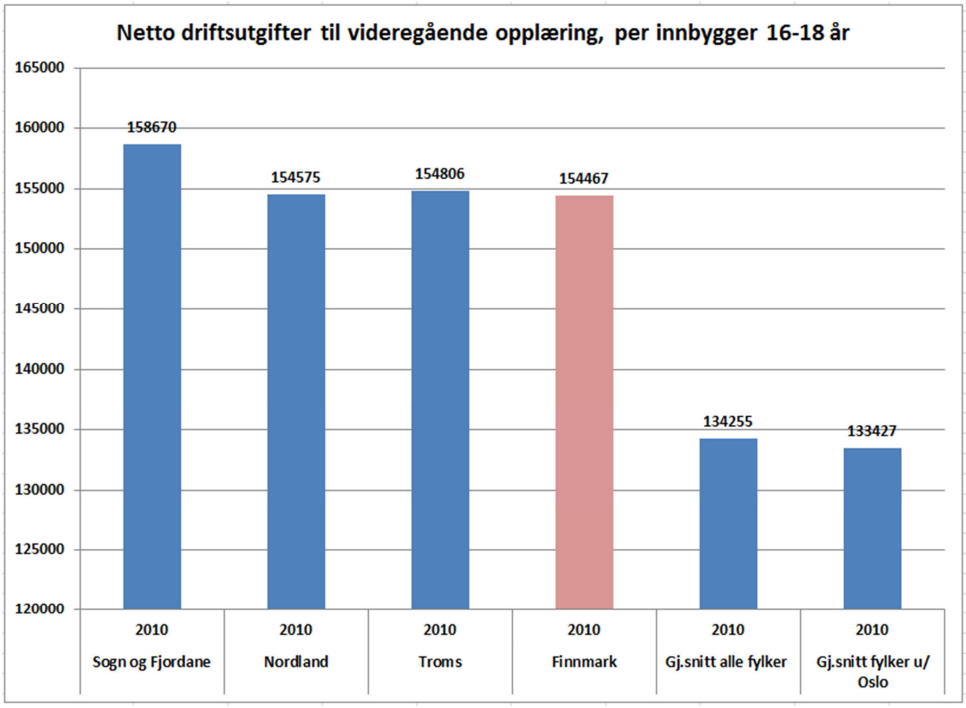

Figur: Netto driftsutgifter til videregående opplæring, per innbygger 16-18 år 2010 (SSB/KOSTRA).

Finnmark fylkeskommune brukte i 2010 ca. 20 000 kroner mer på skoledrift per innbygger mellom 16-18 år enn landsgjennomsnittet. Dersom Finnmark fylkeskommune hadde lagt til grunn samme kostnadsnivå som landsgjennomsnittet – ville dette innebære en kostnadsreduksjon på ca. 62 mill. kroner i 2010.

Dersom en også ser på gruppestørrelser eller antall elever per fylkeskommunal skole, vil en se at Sogn og Fjordane har lavest antall elever. Her går det i gjennomsnitt 326 elever per skole. Rett etter Sogn og Fjordane kommer Finnmark fylkeskommune med 369 elever i gjennomsnitt per fylkeskommunal skole. Dersom en kobler disse to databasene indikerer dette en sammenheng mellom skolestørrelse og netto driftsutgifter. Fylkeskommuner med store skoler har en mer effektiv skoledrift enn fylkeskommuner med små skoler.

En sjekk mot lærertetthet viser at de fylkeskommunene med størst netto driftsutgifter også har flest lærere pr elev eller færre elever per lærerårsverk enn fylkesgjennomsnittet.

Det var Østfold fylkeskommune som hadde flest elever per fylkeskommunal skole i 2010 med Vestfold fylkeskommune rett etter dette. KOSTRA tallene viser også en sammenheng at kompakte

og folketette fylkeskommuner – har lavere kostnadsnivå per innbygger 16-18 år og har samtidig flere elever per skole.

Dette kan også indikere at demografi og geografi påvirker kostnadsnivå og muligheten for organisere store skoleenheter.

Fylkeskommuner med spredt bosetting, store landareal og lange avstander har et vanskeligere utgangspunkt for å organisere en mer sentralisert og kostnadseffektiv skolestruktur enn fylkeskommuner med mange innbyggere og små avstander.

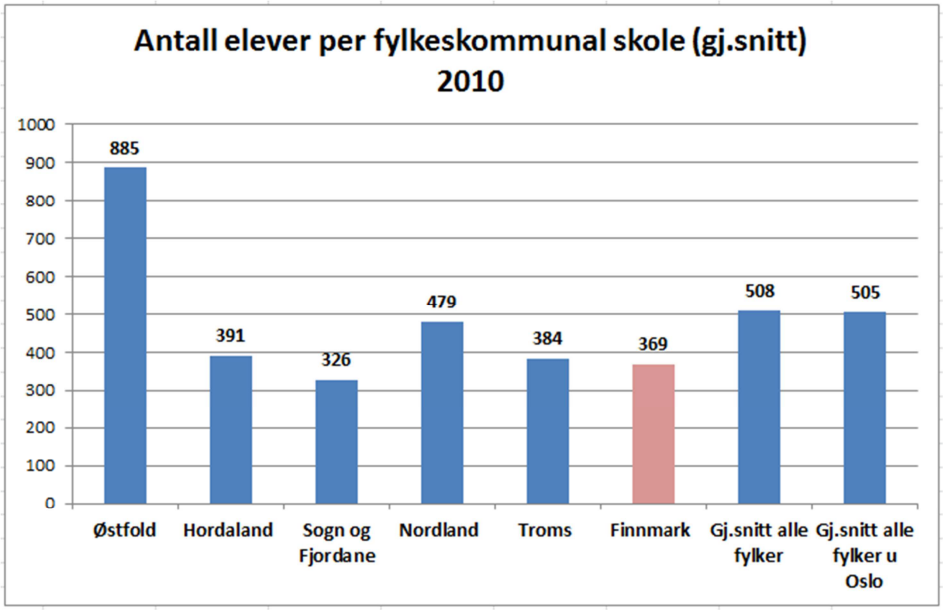

Figur: Antall elever per fylkeskommunal skole, 2010 (SSB/KOSTRA).

Mange skoler i en desentralisert skolestruktur gir økte netto driftsutgifter samlet sett og per elev. Sogn og Fjordane har flest videregående skoler i landet kombinert med relativt få elever. Dette er også situasjonen for Finnmark. Analyser gjennomført av Finnmark fylkeskommune bekrefter at de større skolene i fylket generelt har lavere driftskostnader pr elev enn de mindre skolene. Det er derfor grunn til å anta at man har et potensial i Finnmark for stordriftsfordeler ved en justering av skolestrukturen. Dette følger enkle bedriftsøkonomiske termer om at store enheter er billigere å drifte enn små enheter.

I John Hatties (2009) metastudie av elevprestasjoner vises det til studier på skolestørrelse der man i et økonomisk perspektiv dokumenterer at små skoler er relativt sett dyrere å drifte enn større skoler (Stekelen 1991). Studien viser imidlertid at stordriftsfordelene man oppnår ved større skoler, reduseres når elevtallet passerer 800. Stekelen konkluderer derfor at den optimale skolestørrelsen er ca 800 elever.

I andre organisasjoner synes det også å være et forhold mellom størrelsen og resultatene, idet man kommer til et punkt der koordineringskostnadene øker uten å bringe inn noen ekstra fordeler (Hattie 2009).

Til tross for at kostnadene reduseres når skolestørrelsene øker, så er det også studier som dokumenterer en større grad av positiv oppfatning av sitt skolemiljø ved små skoler (op.cit.). Dette er drøftet i avsnitt om utdanningskvalitet.

I rapporten "Øre for læring – ressurser i grunnskole og videregående opplæring i Norge 2003-2008 (Hægeland m.fl 2009) har man gjennom regresjonsanalyse forklart andel av variasjon i driftsutgifter per elev mellom fylker i Norge. I studien pekes det på at forskjeller mellom fylker når det gjelder elevenes foreldre- og familiebakgrunn ikke har noen systematisk innflytelse på driftsutgiftene, og at det samme gjelder innvandrerbakgrunn. Derimot dokumenteres det at bosettingsmønsteret er av betydning; jo mer spredtbygde kommunene i et fylke er, jo større er driftsutgiftene per elev. Studien viser også at det er relativt liten utskiftning over tid med hensyn til hvilke fylker som har lave og høye utgifter per elev. Hægeland m.fl. tallfester at mellom 40 og 50 prosent av variasjonen i driftsutgifter mellom fylkeskommunene kan forklares ved forskjeller i frie inntekter – altså midler uten øremerking.

I lys av at Finnmark har en høy andel yrkesfaglige utdanningsprogram, bør det også presiseres at lønningenes andel av totale driftsutgifter også er høyere for yrkesfaglige enn for studieforberedende utdanningsprogram (Hægeland m.fl. 2009).

3.6.1 Stordriftsfordeler og effektiv bruk av læringsarealene

Ved planlegging av nye videregående skoler ser man at det er et visst potensial for stordriftsfordeler. Særlig yrkesrettede utdanningsprogrammer trenger store spesialutstyrte arealer i tillegg til teorirom med en mer generell utforming. Ved gjennomgang av statistikker for arealbruk i vgs, kan man se store sprik mellom ulike skoler. Det er grunn til å stille spørsmål ved om noe av årsaken til de store forskjellene delvis bunner i ulik bruk av bygget. Eksempelvis trenger en klasse med 15 elever på Bygg- og anleggsfag tilgang til teorirom, men også byggehall, maskinrom, murergrop og materiallager. To klasser med totalt 30 elever vil kunne bruke de samme arealene med vekselbruk og allikevel tilfredsstille krav i læreplanen. Man vil på denne måten altså halvere arealbruk/ elev. Det samme gjelder andre arealkrevende yrkesfag som Restaurant- og matfag, Teknikk og industriell produksjon og design og håndverk m.fl. Yrkesfaglige utdanningsprogram er kostnadsdrivende når det gjelder utstyr og tekniske installasjoner og er langt dyrere arealer enn generelle teorirom. Alta og Hammerfest er to av de største videregående skolene i Finnmark og har begge et potensial for stordriftsfordeler. I sitt utdanningstilbud har disse skolene 15 elevplasser hver på VG1 Design og håndverk, som er et utdanningsprogram som krever mange typer spesialutstyrte rom i form av verksteder for ulike håndverksteknikker. En slik utdanningsstruktur er svært kostbar og lite tilrådelig fra et økonomisk ståsted.

Samme problemstilling viser seg ved de nye TIP-arealene i Vadsø som benyttes av 15 elever inneværende skoleår, og som dermed ikke får utnyttet det potensial som ligger i arealene

3.6.2 Elevhjem

Fylkeskommunene Sogn og Fjordane, Finnmark, Troms og Nordland ligger også kostnadsmessig høyt når gjelder drift av bygningsmasse.

I Fylkestingssak 8/30 2008 ble det redegjort for fylkeskommunale kostnader knyttet til elevhjemmene. Det ble i saksfremlegget også pekt på den økonomiske skjevdelingen den

nåværende hybelordningen fører til, fordi prisene i det private hybelmarkedet ligger vesentlig høyere enn den subsidierte leieprisen for fylkeskommunale hybler.

Fylkets egne tall viser betydelige variasjoner på kostnadene ved drift av skolelokaler og elevhjem mellom skolene i Finnmark fylkeskommune. Her ser man at de større skolene utnytter stordriftsfordelene. Lakselv vgs som ikke har elevhjem kommer også ut med relativt lave kostnader pr. elev. Tana vgs kommer med drift av gård ut med betydelig høyere kostnader pr elev enn noen annen skole. Vardø vgs ligger også høyt med tanke på kostnader pr. elev. Det er grunn til å tilføye at Tana vgs ville halvere kostnadene per elev ved en dobling av elevtallet. Skolen har arealer nok til flere elever. Det samme kan sies om Vardø vgs som har et sjømatanlegg i særklasse, men ingen elever som søker på utdanningstilbudet og arealene blir derfor kun benyttet i enkeltemner på restaurant og matfag. Tilbud om bosted for elever i videregående skole er ikke lovpålagt og kostnadene knyttet til dette dekkes dermed av frie midler.

Det er derfor bare et fåtall fylker som har tilbud om fylkeseid elevhjem.

Tabell: Antall elevhybler og kostnader.

Skolested	Antall elevhjem/hybler (2010/2011)	Antall borteboende elever (2010/2011)	Antall vertsfamilier (2010/2011)	Kostnad elevhjem/hybler (Regnskap 2010)	Kostnad per elevhjem/hybel
Alta	101	285	9	2 776 243	**27 487**
Hammerfest	62	80	2	1 405 558	**22 670**
Kirkenes	68	150	5	1 230 307	**18 092**
Lakselv	0	78	12	0	
Nordkapp	0	73	9	0	
Tana	28	35	1	446 811	**15 957**
Vadsø	33	58	3	706 655	**21 413**
Vardø	34	39	1	636 632	**18 724**
Totalt	**326**	**798**	**42**	**7 202 206**	**22 092**

Av tabellen ovenfor kan vi se at gjennomsnittlig kostnad per hybel er kr 22 092. per år. Vi kan se at det er store forskjeller i elevhjemskostnadene for hvert skolested, der Alta skiller seg ut med høye kostnader per boenhet. Det har i dette arbeidet ikke vært mulig å gå inn i regnskapet for det enkelte skolested og vurdere årsaker til de store forskjellene. Det er allikevel grunn til å stille spørsmål ved hva som gjør at Alta har nesten dobbelt så høye kostnader per boenhet som man har i Tana, og at Alta med 101 hybler også har 50 % høyere kostnad per hybel enn man har i Kirkenes som har 68 hybler.

I og med at Finnmark har det høyeste frafallet av landets fylkeskommuner, er det lite som tyder på en klar sammenheng mellom elevhjem og frafall. Det er ikke et krav i følge opplæringslova at fylkeskommunen skal drifte og bygge elevhjem og Finnmark skiller seg klart ut fra de andre fylkeskommunene i Norge med høye driftskostnader til dette formålet. Sammenlignbare

fylkeskommuner med rimelig lik andel borteboende – verken driver eller eier elevhjem og internater i samme omfang som i Finnmark.

Er hybelstrukturen nødvendig?

Hva er begrunnelsene for eksisterende hybelstruktur i Finnmark? For eksempel har Lakselv ingen hybler, men skolen er blant de som har størst andel elever fra andre kommuner? En pragmatisk tilnærming ville være å konkludere at dersom det fungerer uten fylkeseide hybler i Lakselv, så bør det også gå an i fylket for øvrig.

Det gir lite mening å vurdere hybelkapasitet totalt dersom det ikke finnes konkrete målsettinger?

I hvilken grad er fylkeseide hybler viktige for elevens valg av utdanningssted? Gir det en økt trygghet/sikkerhet? Sikrer det en kvalitet for foreldre og elever? Risikerer man at hybelprisene øker dersom fylket selger hybelbygget? Bidrar fylket slik til å holde hybelprisene nede og sikre at elevene får den utdanningen de ønsker?

Hvor attraktivt er det å avhende hybler f.eks. i Vardø eller Vadsø dersom skolen skal legges ned? Vil det i det hele tatt være mulig for fylket å selge hybelbyggene? Dersom skolen skal opprettholdes, hva skal til for at hyblene skal være et prosjekt som økonomisk går i balanse?

3.6.3 Oppsummering av økonomi

Finnmark fylkeskommune har et høyt kostnadsnivå i sin skoledrift. Det er få elever per skole – sammenlignet med landet for øvrig, og lærertettheten er blant den høyeste i Norge. Finnmark er eneste fylkeskommune som drifter elevhjem i et stort og omfattende omfang. Andre fylkeskommuner har ikke drift av internater og elevhybler som en del av sin kjernevirksomhet.

Små enheter og små elev- og fagmiljø bidrar i hovedsak til et høyt kostnadsnivå. Det høye kostnadsnivået kvalifiserer ikke flere ungdommer til et arbeidsmarked i vekst – snarere motsatt. Finnmark er blant fylkene med størst frafall i Norge. Mye penger inn – gir ikke flere elever ut.

Spredt bosetting og store avstander kan forklare noe av behovet for små skoleenheter, men kan ikke forklare det store frafallet alene. En desentralisert skolestruktur har fram til nå ikke gitt effekter i form av redusert frafall og økt utdanningskapasitet. Det er heller ingen funn som viser sammenheng med små elev- og fagmiljø i Finnmark gir økt utdanningskvalitet – sammenlignet med andre fylkeskommuner.

4 Skolestruktur i Finnmark

4.1 Premisser for skolestrukturmodellene

På grunnlag av drøftingene i det foregående, er oppdraget vårt å utforme tre alternative modeller for skolestruktur i Finnmark, Drøftingsparametrene tilgjengelighet, faglig kvalitet og økonomiske hensyn er oppgitt av fylkeskommunen, og er selve utgangspunktet for vurderingene som gjøres i rapporten. Parametrene bidrar til å fremheve og sette på spissen konkrete problemstillinger ved planlegging av skolestruktur. Ved å drøfte fordeling av utdanningstilbud ser vi også at ulike hensyn kommer i direkte konflikt med hverandre. Alle skolestrukturmodellene som presenteres skal ha minst en skole lokalisert i hver av de tre regionene. Det skal ikke opprettes nye skolesteder. I samsvar med oppdragets innhold og diskusjon med fylkeskommunen er det derfor utredet strukturmodeller med tre til åtte skoler.

I det foregående har vi drøftet og belyst ulike perspektiver på skolestruktur ut fra de eksisterende premisser i Finnmark fylke. Et tilbakevendende punkt i drøftingene er selve regioninndelingen og inntakssystemet og størrelse på fagmiljøer.

Tabellen nedenfor viser drøftingsparametrene tilgjengelighet, utdanningskvalitet og økonomi. Kryss med parenteser rundt indikerer en lavere vekting enn om krysset står uten parenteser.

Tabell: vekting av drøftingsparametre i alternative skolestrukturmodeller.

	Modell 1	**Modell 2**	**Modell 3**
Max tilgjengelighet: • antall borteboere, • avstand til hjemsted • hybelordning	x	x	(x)
Max faglig kvalitet: • antall lærere og antall elever på lærestedet • tilknytning til bransje • gjennomstrømming • karaktersnitt elever • lærernes formelle kompetanse	x	x	(x)
Max økonomiske hensyn: • kostnad per elev • antall elevhybler • undervisningsbygg/ antall skolesteder • overkapasitet	(x)	x	x

Alle skolestrukturmodellene er for 2800 elever.

Landsdekkende opplæringstilbud som yrkessjåfør i Alta (Lathari) og TIP Tunge anleggsmaskiner VG2 Kirkenes (Bjørnevatn) holdes utenfor drøftinger av omrokering av enkelte fagtilbud, men inngår i drøftingene der hele skolen berøres.

Fordi Tana i så stor grad er basert på et utdanningstilbud som ingen andre vgs i Finnmark har, og er lokalisert i grissgrendt strøk, er det vanskelig å koble skolen direkte inn mot den øvrige skolestrukturen. Avvikling av Tana vil for eksempel ikke føre til en mulig effektivisering av arealene i andre skoler, fordi fagtilbudet er unikt i Finnmark. På grunn av lokalisering i grissgrendt strøk med lav tilgang på lærlingeplasser er det heller ikke tilrådelig å etablere nye utdanningsprogrammer i Tana. En konklusjon er derfor at Tana bør vurderes på selvstendig grunnlag og ikke som del i en strukturdebatt. Dersom fylket ønsker å opprettholde tilbudet om grønn linje naturbruk i Finnmark, som synes å ha en temmelig stabil søkning av elever, virker det hensiktsmessig å opprettholde Tana vgs til tross for at kostnadene er høyere enn for andre utdanningsprogrammer. Det er allikevel grunn til å understreke at man bør gjennomgå drift og organisering for å søke å redusere kostnadene.

Nordkapp vgs er samlokalisert og har felles ledelse med fagskolen i Finnmark. Dette tette samarbeidet skaper også spesielle forhold og hensyn. I denne rapporten har vi vurdert Fagskolen som en enhet sammen med Nordkapp videregående skole, selv om det fullstendige bildet selvfølgelig er mer nyansert.

De største kostnadsdrivende tiltakene, er i skolestrukturmodeller som krever bygningsmessige ombygginger eller utbygginger for å øke skolekapasiteten ved skoler som ikke blir vurdert nedlagt. Det gis overordnede og enkle økonomiske vurderinger av skolestrukturmodellene synliggjort som et brutto innsparingspotensial – sammenlignet med dagens situasjon (modell 0). Det betyr at eventuelle tiltak som følge av omleggingen, for eksempel opprettelse av nye klasser, graden av naturlig avgang, konsekvenser ved økt eller redusert bygningsmasse (Drifts- og vedlikeholdskostnader), rente- og kapitalkostnader, etc. ikke er forsøkt tallfestet. Estimater over reelle kostnader og eventuelt netto innsparing – er ikke altså utredet i denne rapporten.

Hvert enkelt utdanningsprogram har som regel flere valgmuligheter for spesialisering for elevene på VG2. Dette drøftes kun ved enkelte utdanningsprogram og avklares spesielt i de tilfeller hvor det er aktuelt.

Tabeller med oversikter over utdanningstilbud ved skolene som følge av de ulike modellene er grove forenklinger og gir ikke utførlig beskrivelse om variasjoner innenfor hvert enkelt utdanningsprogram.

4.2 Modell 0 - Dagens utdanningstilbud ved de enkelte skolene

Tabellen nedenfor gir en oversikt over dagens skolestruktur og hvilke utdanningsprogram som er ved de ulike skolene.

Tabell: Oversikt over utdanningsprogram på de ulike skolene i dagens skolestruktur.

Dagens skolestruktur	Alta vgs	Hammerfest vgs	Lakselv vgs	Nordkapp vgs	Kirkenes vgs	Tana vgs	Vadsø vgs	Vardø vgs	LOSA Gamvik	LOSA Hasvik	LOSA Lebesby	LOSA Måsøy	LOSA Berlevåg	LOSA Loppa	LOSA Tana	LOSA Båtsfjord
Bygg og anleggsteknikk	x	x			x											
Design og håndverk	x	x	x		x											
Elektrofag	x	x	x	x	x		x		x		x	x	x	x	x	x
Helse- og sosialfag	x	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Idrettsfag	x															
Medier og kommunikasjon	x		x				x									
Mus/dans/drama - musikk	x															
Naturbruk				x		x			x	x	x	x	x	x	x	
Påbygg til gen stk	x	x	x	x	x	x	x	x								
Restaurant- og matfag	x	x		x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x
Service og samferdsel	x	x						x	x	x	x	x	x	x	x	x
Studiespesialisering	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Teknikk og ind. produksjon	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Dagens struktur er beskrevet i kapittel 2. Oversikten vises for å gjøre det enklere å sammenligne de alternative modellene med dagens struktur.

4.2.1 Vurdering av modell 0

Vurderinger av modell 0 er utgangspunktet for alle drøftinger i det foregående og vi velger å ikke gjenta det her.

4.3 Modell 1 - Struktur som i dag, men styrking av LOSA og økt tilgjengelig fagtilbud for elevene

Denne skolestrukturmodellen vektlegger utdanningskvalitet og en bred tilgjengelighet av opplæringstilbud for elevene. Økonomiske hensyn og mulige besparelser vektlegges i liten grad.

I modell 1 beholdes alle de videregående skolene som i dag, men det gjøres noen endringer i fagtilbud på de enkelte skolene. I tillegg styrkes LOSA ved økt mobilitet for elever og lærere samt økt bruk av faglært kompetanse lokalt. Kartet viser skolestruktur i modell 1.

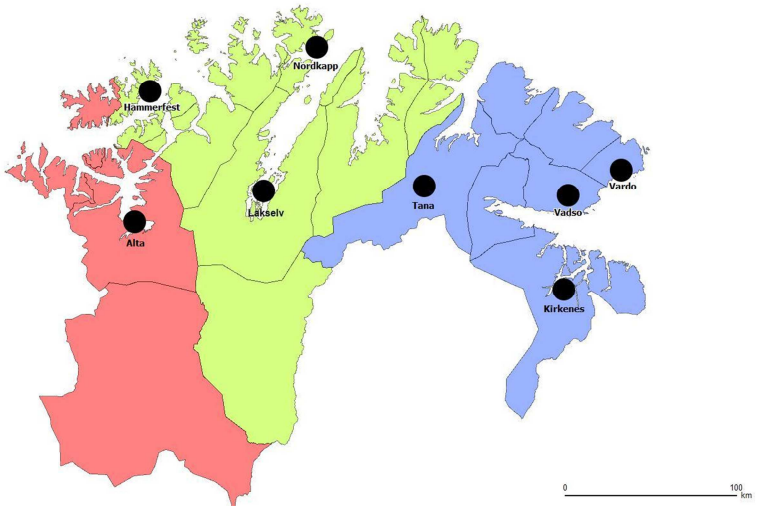

Figur: Kart over skoler i modell 1.

Tabellen viser utdanningsprogramtilbudet på hver enkelt skole i modell 1 (VG1, VG2, VG3).

Tabell: Oversikt over utdanningsprogram på de ulike skolene i modell 1.

Modell 1	Alta vgs	Hammerfest vgs	Lakselv vgs	Nordkapp vgs	Kirkenes vgs	Vadsø vgs	Vardø vgs	Tana vgs	LOSA Gamvik	LOSA Hasvik	LOSA Lebesby	LOSA Måsøy	LOSA Berlevåg	LOSA Loppa	LOSA Tana	LOSA Båtsfjord
Bygg og anleggsteknikk	x	x			x											
Design og håndverk	x	x	x		x											
Elektrofag	x	x		x	x	x			x		x	x	x	x	x	x
Helse- og sosialfag	x	x	x		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
Idrettsfag	x															
Medier og kommunikasjon	x		x			x										
Mus/dans/drama - musikk	x															
Naturbruk				x				x	x	x	x	x	x	x	x	
Påbygging	x	x	x	x	x	x	x									
Restaurant- og matfag	x	x		x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	x
Service og samferdsel	x	x					x		x	x	x	x	x	x	x	x
Studiespesialisering	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
Teknikk og ind. produksjon	x			x		x			x	x	x	x	x	x	x	x

- **Bygg og anlegg** opprettholdes i Alta, Hammerfest og Kirkenes slik det er i dag. Dette er i dag de tre største skolestedene i fylket, og alle tre skoler har både VG1 og VG2 og elevene kan derfor sannsynligvis gå begge skoleår ved samme skole.

- **Design og håndverk** opprettholdes på alle skolene som har tilbudet i dag, men i Alta og Hammerfest utvides tilbudet med VG2.

- **Elektro** opprettholdes ved Alta, Hammerfest, Nordkapp, Krikenes og Vadsø, slik det er i dag. Ved alle skolestedene har man både VG1 og VG2 og elevene har mulighet for å gå begge skoleår ved samme skole.

- **Helse og sosial** VG2 HS i Vardø opprettes og VG1 HS opprettes i Lakselv, begge opprettelser er for å øke elevens mulighet for å gå begge skoleår ved samme skolested uten skolebytte. I Alta, Hammerfest og Kirkenes opprettholdes tilbudet som i dag.

- **Medier og kommunikasjon** opprettholder tilbudet slik det er i dag.

- **Naturbruk** i Tana og Nordkapp opprettholder tilbudene slik det er i dag.

- **Restaurant og matfag** opprettholdes slik det er i dag.

Tabellen nedenfor viser en forenklet oversikt over tiltak og konsekvenser ved skolestruktur som i modell 1.

Tabell: Tiltak og konsekvenser ved skolestruktur som modell 1.

Struktur som i dag, men ytterligere styrking av LOSA	**Tiltak**	**Konsekvenser**
Vekt på tilgjengelighet	• Konsentrere bredden i regionalt tilbud på VG1	• Elevene får bo på hjemplassen lengst mulig
Vekt på faglig kvalitet	• Øke konsentrasjon av fagmiljøer via IKT og samlinger • Øke konsentrasjon av fagmiljøer ved omrokering av fagtilbud • Øke mobiliteten for LOSA-elevene • Sluse LOSA-elevene inn til fremtidig skole fra VG1	• Større faglig og sosialt miljø for LOSA-elevene • Mindre faglig og sosialt miljø for ordinærelevene • Større fagmiljø for lærere
Mindre vekt på økonomiske hensyn	• Rehabilitere eksisterende (store) bygningsmasse	• Økte kostnader til mobilitet • Høye kostnader til lærere med små klasser • Dårlig utnyttelse av arealer • Høye kostnader til drift og vedlikehold

- **Service og samferdsel opprettholdes** i Alta og Hammerfest og i Vardø**.** Dette utdanningsprogrammet står i en særstilling fordi VG2 kan bygge på hvilket som helst av de andre utdanningsprogrammene. Kun Vardø tilbyr IKT-drift, som ikke nødvendigvis er avhengig av å samarbeide med andre utdanningsprogram.

- **Studiespesialisering:** tilbudene opprettholdes som i dag.

- **TIP** VG2 i Vardø og Vadsø opprettes for at elevene skal unngå skolebytte etter VG1. Øvrig struktur for TIP opprettholdes i Alta, Hammerfest, Lakselv og Kirkenes.

4.3.1 Vurdering av modell 1

En økt tilgjengelighet av videregående opplæring vil oppnås ved å øke utbredelsen av LOSA og ved å ytterligere desentralisere fagtilbudene ved de enkelte skolestedene. I denne rapporten har det i drøftingene vært vektlagt betydningen av å unngå unødig skolebytte for elevene for å øke sannsynligheten for gjennomføring av utdanningen. Dette er en grunn til å se økt tilgjengelighet i sammenheng med et bredt fagtilbud innenfor det enkelte fag. Fagtilbudene som nå kun omfatter VG1 ved enkelte skoler, videreføres derfor i denne modellen slik at disse skolene også tilbyr VG2. Dette vil gjelde DH ved Alta og Hammerfest, Helse og sosialfag i Vardø og TIP i Vadsø og Vardø som i dag kun har VG1. Videre utvides tilbudet ved Nordkapp vgs fra TIP VG2 til også å omfatte TIP VG1, tilbudet i Lakselv utvides til også å omfatte HS1. Endringer i fagtilbudet vil medføre en omfordeling av elevene. Det er grunn til å tro skolene som har størst andel borteboere får færre elever enn man har i dag, og at de nevnte skolene som vil få et utvidet tilbud på VG2 eller VG1, vil få noe økning i elevtallet.

Med denne skolestrukturmodellen vil man ha mange små fagmiljøer. Ved å opprette flere desentraliserte klasser for TIP og DH vil man berøre fagtilbudet i hele fylket. Små fagmiljøer er sårbare og for å kvalitetssikre fagmiljøene er det vesentlig med faglige fylkesnettverk både for elever og for lærere. Ressurser bør avsettes til drift og ledelse av slike nettverk.

Videokonferanser og nettbasert undervisning og dialog er faglig berikende for alle elever, ikke bare de som er tilknyttet LOSA. For enkelte elever virker teknologien i seg selv stimulerende og motiverende i undervisningssammenheng. For å utvide elevens faglige og sosiale miljø bør skolene aktivt ta i bruk videokonferanseutstyr og øvrige muligheter som finnes med lyd/bilde over internett. Det vil kreve ressurser til skolene med ytterligere forsterkninger av videokonferanseutstyr og for enkelte skoler også innkjøp av pc-er. Det vil også kreve ressurser til skolene å heve kompetansen til lærere i bruk av teknologi i undervisningen. Ytterligere ressurser vil kreves for å vedlikeholde utstyret til enhver tid.

Denne skolestrukturmodellen vil ha omtrent samme behov for undervisningsbygg som man har i dag. Det vil altså ikke fremkomme vesentlig nye behov for nybygg eller tilbygg, men heller ikke fremkomme besparelser i form av redusert behov for arealer. Denne modellen innebærer en kostnadsøkning i forhold til dagens situasjon gjennom en styrking av LOSA-programmet. Styrkingen inkluderer for det meste økt reisevirksomhet. Opprettelse av flere klasser vil også medføre økte lønnskostnader.

Det er grunn til å anta at man ved en omorganisering av LOSA og fordeling av ansvar for nettundervisningen vil kunne avlaste Nordkapp vgs og slik frigjøre noe areal som i dag er utløst av LOSA. De skolene som vil få økt behov for lyd/bilde-studio bør kunne løse dette innenfor eksisterende arealer. Lyd-bilde overføring fra klasserom omfatter installasjon av utstyr i et ordinært klasserom, og lyd-bildestudio for en til en undervisning kan enten gjøres via pc eller i et lite lyd-bilde-studio som med fordel etableres i rom uten vindu på grunn av refleks i dataskjerm.

Modellen vil være svært ressurskrevende fordi man ved en desentralisert løsning ikke fyller opp klasser i samme grad som ved sentraliserte løsninger. Det vil si også si at lærerressursene ikke vil utnyttes optimalt. Sannsynligvis vil man måtte gjennomføre undervisning med halve klasser i større grad enn man gjør i dag. Selv om skoleanleggene er kostbare å bygge og å drifte, er den største kostnaden for elevplassene knyttet til avlønning av personale.

4.4 Modell 2a, 2b, 2c og 2d – en middelvei

Alle modellene (2a, 2b og 2c og 2d) skal alle gi balanserte vurderinger av skolestruktur, der man skal ta hensyn til både økonomi, tilgjengelighet og utdanningskvalitet. Det er derfor lagt vekt på at de minste fagmiljøene ved enkelte skoler skal bortfalle for en konsentrasjon av fagmiljøene og en reduksjon av antall skolebytter for elevene. Eleven skal i størst mulig grad kunne gå hele skoleløpet ved den samme videregående skolen. Ved å øke konsentrasjonen av fagmiljøer slipper eleven skolebytte midt i opplæringsløpet, samtidig som fylkeskommunen i større grad får utnyttet arealene i skoleanleggene. Denne vurderingen begrunner oppbyggingen av fagtilbudene.

Det er allikevel gjort avveininger i den sammenheng, fordi hensyn til konsentrasjon av fagmiljøer og tilgjengelighet for elevene til en viss grad kommer i konflikt med hverandre. LOSA er ikke en del av opplæringstilbudet i noen av de fire skolestrukturmodellene.

For å kunne følge premissene i denne strukturmodellen fullt ut, bør hver skole være så stor at den kan tilby alle spesialiseringer for alle elever på VG2. I Finnmark er ikke skolene så store, og en slik løsning ville føre til svært små klasser og en meget kostbar skolestruktur. Her har vi laget kompromisser som allikevel øker sjansen for eleven til å følge skoleløpet ved en og samme skole.

Samtidig er det lagt vekt på en fortsatt desentralisert skolestruktur for at mange elever skal få bo på hjemstedet til de har fullført hele eller deler av videregående opplæring. Derfor presenteres flere modeller i denne sammenheng.

Ved skolestrukturutformingen er skolens størrelse, næringsutvikling og stedsutvikling vurdert. Vardø er avviklet i alle alternativene. Alta, Hammerfest, Kirkenes og Vadsø er inne i alle alternativene. Tana er også inne i alle alternativene, men kunne like gjerne vært ute av modellene, med begrunnelse om at tilbudet er løsrevet fra øvrig struktur. Økonomisk betyr det store besparelser for fylkeskommunen å kunne konsentrere tilbudene om færre skolesteder.

Modell 2a

Modell 2a omfatter opprettholdelse av skolene i Alta, Kirkenes, Hammerfest, Vadsø, Nordkapp (og Tana), og en avvikling av skolene i Vardø og Lakselv.

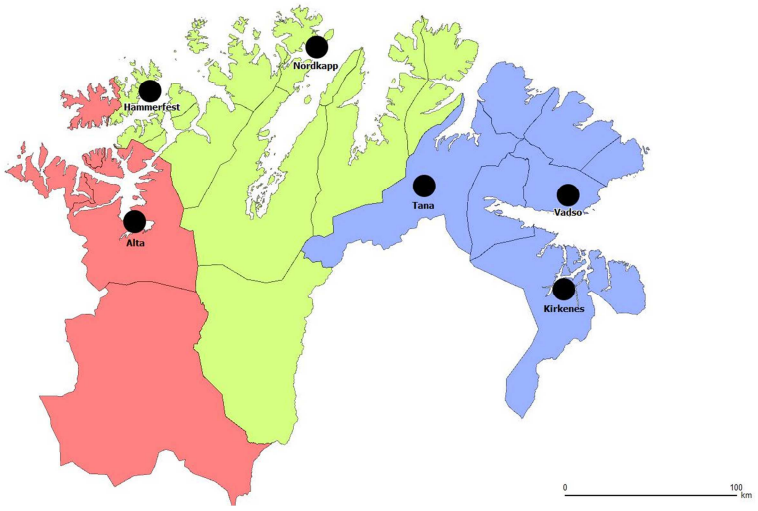

Figur: Kart over skoler i modell 2a.

Tabellen nedenfor viser utdanningsprogramtilbudet på hver enkelt skole i modell 2a (VG1, VG2, VG3). Grått felt antyder avviklede utdanningstilbud.

Tabell: Oversikt over utdanningsprogram på de ulike skolene i modell 2a.

2a	Alta vgs	Hammerfest vgs	Nordkapp vgs	Kirkenes vgs	Vadsø vgs	Tana vgs	Lakselv vgs	Vardø vgs
Bygg og anleggsteknikk	x	x		x				
Design og håndverk		x		x			x	
Elektrofag	x	x	x	x	x			
Helse- og sosialfag	x	x		x			x	x
Idrettsfag	x							
Medier og kommunikasjon	x				x		x	
Mus/dans/drama - musikk	x							
Naturbruk			x			x		
Påbygging	x	x	x	x	x	x	x	x
Restaurant- og matfag	x	x	x	x				x
Service og samferdsel	x	x						x
Studiespesialisering	x	x	x	x	x		x	x
Teknikk og ind. produksjon	x	x		x	x		x	x

- **Bygg og anleggsfag** opprettholdes med samme struktur som i dag, men unntak av VG2 KEM (Klima- energi- og miljøteknikk) ved Alta vgs som flyttes til Hammerfest vgs.
- **Design og håndverk**: Både Alta vgs og Hammerfest vgs har ledig kapasitet på DH slik at tilstrømming av elever vil kunne bidra til en bedre utnyttelse av eksisterende arealer, som per i dag er dårlig utnyttet.
- **Elektrofag** opprettholdes med samme struktur som i dag.
- **Helse og sosialfag** opprettholdes ved Alta vgs og Hammerfest vgs og styrkes ved Kirkenes vgs.
- **Idrettsfag** opprettholdes ved Alta vgs
- **Medier og kommunikasjon** styrkes ved Alta vgs
- **Musikk, dans, drama** opprettholdes ved Alta vgs
- **Naturbruk** opprettholdes med samme struktur som i dag.
- **Restaurant og matfag** opprettholdes ved Alta vgs og Kirkenes vgs og utvides og styrkes ved Hammerfest vgs.
- **Service og samferdsel** opprettholdes ved Alta vgs og styrkes ved Hammerfest vgs.
- **Studiespesialisering og påbyggingsklasser** opprettholdes ved alle tre skolesteder og utvides og styrkes i Kirkenes vgs og Hammerfest vgs.
- **Teknikk og industriell produksjon** styrkes ved Vadsø vgs og Hammerfest vgs.

Modell 2b

Modell 2b omfatter opprettholdelse av skolene i Alta, Kirkenes, Hammerfest, Vadsø, Lakselv (og Tana), og en avvikling av skolestedene i Vardø og Nordkapp.

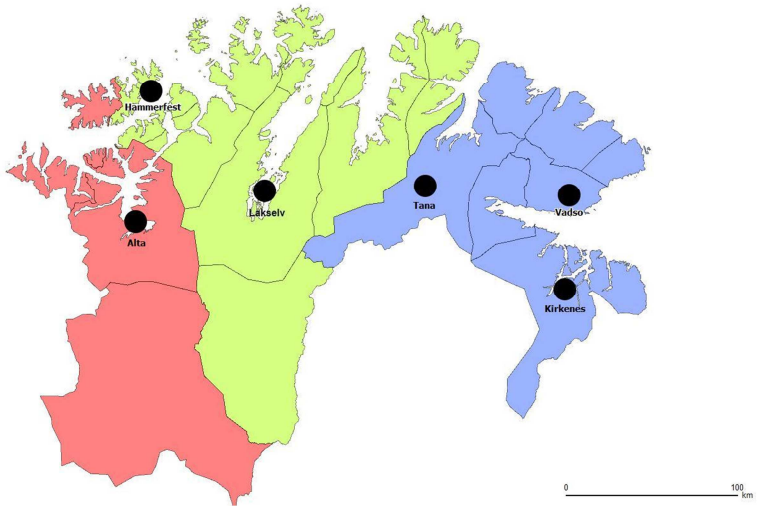

Figur: Kart over skoler i modell 2b.

Tabellen viser utdanningsprogramtilbudet på hver enkelt skole i modell 2b (VG1, VG2, VG3). Grått felt antyder avviklede utdanningstilbud.

Tabell: Oversikt over utdanningsprogram på de ulike skolene i modell 2b.

2b	Alta vgs	Hammerfest vgs	Lakselv vgs	Kirkenes vgs	Vadsø vgs	Tana vgs	Nordkapp vgs	Vardø vgs
Bygg og anleggsteknikk	x	x		x				
Design og håndverk		x	x	x				
Elektrofag	x	x		x	x		x	
Helse- og sosialfag	x	x	x	x	x			x
Idrettsfag	x							
Medier og kommunikasjon	x		x		x			
Mus/dans/drama	x							
Naturbruk						x	x	
Påbygging	x	x	x	x	x	x	x	x
Restaurant- og matfag	x	x		x			x	x
Service og samferdsel	x	x						x
Studiespesialisering	x	x	x	x	x		x	x
Teknikk og ind. produksjon	x	x	x	x	x		x	

- **Bygg og anleggsfag** opprettholdes med samme struktur som i dag, med unntak av VG2 KEM (klima- energi- og miljøteknikk) ved Alta vgs som flyttes til Hammerfest vgs.
- **Design og håndverk** ved Alta vgs relokaliseres til Hammerfest vgs og tilbudet opprettholdes for øvrig med samme struktur som i dag.
- **Elektrofag** opprettholdes ved Alta vgs, Vadsø vgs og Kirkenes vgs og styrkes og utvides i Hammerfest vgs.
- **Helse og sosialfag** opprettholdes ved Alta vgs, Hammerfest vgs, Kirkenes vgs, Lakselv vgs og Vadsø vgs. Tilbudet styrkes ved Vadsø vgs.
- **Idrettsfag** opprettholdes ved Alta vgs
- **Medier og kommunikasjon** opprettholdes med samme struktur som i dag.
- **Musikk, dans, drama** opprettholdes i Alta
- **Naturbruk** grønn linje opprettholdes i Finnmark. Naturbruk blå linje og Fagskolen i Finnmark relokaliseres til Hammerfest.
- **Restaurant og matfag** opprettholdes ved Alta vgs og Kirkenes vgs og utvides og styrkes ved Hammerfest vgs.
- **Service og samferdsel** styrkes ved Hammerfest vgs.
- **Studiespesialisering og påbyggingsklasser** opprettholdes ved alle tre skolesteder og utvides og styrkes i Kirkenes vgs og Hammerfest vgs.
- **Teknikk og industriell produksjon** ved Nordkapp vgs relokaliseres til Hammerfest vgs. Øvrig tilbud opprettholdes som i dag.

Modell 2c

Modell 2c omfatter opprettholdelse av skolene i Alta, Hammerfest, Kirkenes, Vadsø (og Tana).

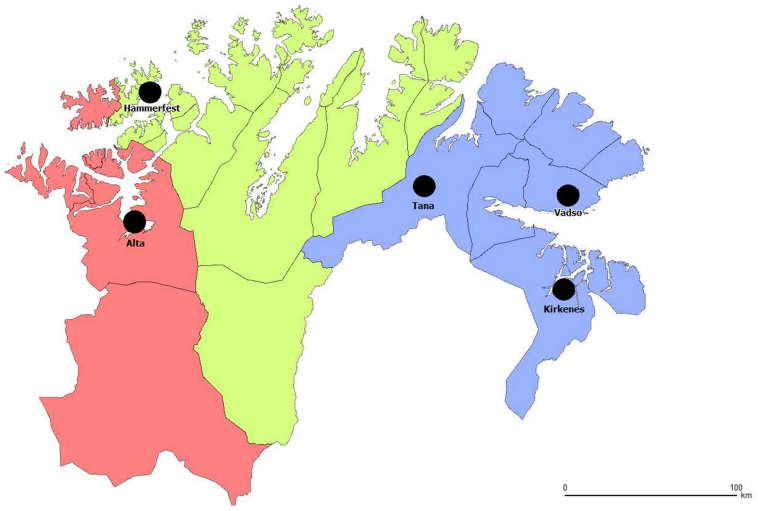

Figur: Kart over skoler i modell 2c

Tabellen nedenfor viser utdanningsprogramtilbudet på hver enkelt skole i modell 2c (VG1, VG2, VG3). Grått felt antyder avviklede utdanningstilbud.

Tabell: Oversikt over utdanningsprogram på de ulike skolene i modell 2c.

2c	Alta vgs	Hammerfest vgs	Kirkenes vgs	Vadsø vgs	Tana vgs	Lakselv vgs	Nordkapp vgs	Vardø vgs
Bygg og anleggsteknikk	x	x	x					
Design og håndverk		x	x			x		
Elektrofag	x	x	x	x			x	
Helse- og sosialfag	x	x	x			x		x
Idrettsfag	x							
Medier og kommunikasjon	x			x		x		
Mus/dans/drama	x							
Naturbruk		x			x			
Påbygging	x	x	x	x	x	x	x	x
Restaurant- og matfag	x	x	x				x	x
Service og samferdsel	x	x		x				x
Studiespesialisering	x	x	x	x		x	x	x
Teknikk og ind. produksjon	x	x	x	x		x		x

.

- **Bygg og anlegg** opprettholdes i Kirkenes vgs, Alta vgs og Hammerfest vgs, med unntak av VG2 KEM (klima- energi- og miljøteknikk) ved Alta vgs som flyttes til Hammerfest vgs.

- Kirkenes vgs blir i denne modellen knutepunkt for **Design og håndverk**. DH ved Alta vgs, Lakselv vgs og Hammerfest vgs avvikles. Man kan eventuelt vurdere en todeling av miljøet med Hammerfest vgs som annet knutepunkt.

- **Elektrofag** opprettholdes ved Kirkenes vgs, Vadsø vgs, Hammerfest vgs og Alta vgs. Ved Modell 2B utvides elektrofag ved Hammerfest vgs.

- Struktur for **Helse og sosialfag opprettholdes,** men kapasiteten økes noe ved Vadsø vgs

- **Idrettsfag** opprettholdes ved Alta vgs

- For **Medier og kommunikasjon** styrkes tilbudet i Vadsø. Øvrig struktur opprettholdes.

- **Musikk, dans, drama** opprettholdes ved Alta vgs

- **Naturbruk** grønn linje opprettholdes i Finnmark. Naturbruk blå linje og Fagskolen i Finnmark relokaliseres til Hammerfest vgs.

- **Restaurant og matfag** fylles opp i eksisterende struktur ved Kirkenes vgs, Alta vgs og Hammerfest vgs.

- **Service og samferdsel (SSA) opprettholdes** ved Alta vgs og Hammerfest vgs og SSA VG2 avvikles i Vardø vgs**.** Dette utdanningsprogrammet står i en særstilling fordi VG2 kan bygge på hvilket som helst av de andre utdanningsprogrammene. Kun Vardø tilbyr i dag IKT-drift, som ikke nødvendigvis er avhengig av å samarbeide med andre utdanningsprogram.

- **Studiespesialisering og påbyggingsklasser opprettholdes ved alle tre skolesteder og** utvides og styrkes ved Kirkenes vgs og Hammerfest vgs.

- **Teknikk og industriell produksjon** styrkes ved Alta vgs, Hammerfest vgs, Kirkenes vgs og Vadsø vgs.

Modell 2d

I denne strukturmodellen er Vardø vgs avviklet og øvrig skolestruktur opprettholdt.

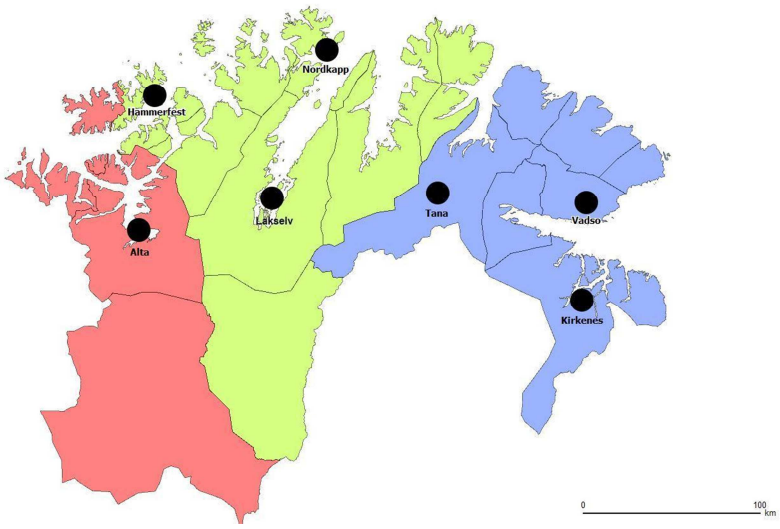

Figur: Kart over skoler i modell 2d.

Tabellen nedenfor viser utdanningsprogramtilbudet på hver enkelt skole i modell 2d. Grått felt antyder avviklede utdanningstilbud.

Tabell: Oversikt over utdanningsprogram på de ulike skolene i modell 2d.

2d	Alta vgs	Hammerfest vgs	Lakselv vgs	Nordkapp vgs	Kirkenes vgs	Vadsø vgs	Tana vgs	Vardø vgs
Bygg og anleggsteknikk	x	x			x			
Design og håndverk		x	x		x			
Elektrofag	x	x		x	x	x		
Helse- og sosialfag	x	x	x		x	x		x
Idrettsfag	x							
Medier og kommunikasjon	x		x			x		
Mus/dans/drama	x							
Naturbruk				x			x	
Påbygging	x	x	x	x	x	x	x	x
Restaurant- og matfag	x	x		x	x			x
Service og samferdsel	x	x				x		x
Studiespesialisering	x	x	x	x	x	x		x
Teknikk og ind. produksjon	x	x	x	x	x	x		x

- **Bygg og anleggsfag** opprettholdes med samme struktur som i dag, med unntak av VG2 KEM (klima- energi- og miljøteknikk) ved Alta vgs som flyttes til Hammerfest vgs.
- **Design og håndverk** VG1 i Alta avvikles og tilbudet i Hammerfest styrkes. Tilbudet opprettholdes i Kirkenes og Lakselv.
- **Elektrofag** opprettholdes med samme struktur som i dag
- **Helse og sosialfag** i Vardø relokaliseres til Vadsø vgs og øvrig tilbud opprettholdes som i dag.
- **Idrettsfag** opprettholdes i Alta vgs.
- **Medier og kommunikasjon** opprettholdes med samme struktur som i dag.
- **Musikk, dans, drama** opprettholdes i Alta vgs.
- **Naturbruk** opprettholdes med samme struktur som i dag.
- **Restaurant og matfag** avvikles i Vardø vgs og tilbudene styrkes i Alta vgs, Hammerfest vgs, Kirkenes vgs og Nordkapp vgs.
- **Service og samferdsel** fra Vardø vgs relokaliseres til Vadsø vgs.
- **Studiespesialisering og påbyggingsklasser opprettholdes ved alle tre skolesteder og** utvides og styrkes i Kirkenes vgs og Hammerfest vgs.
- **Teknikk og industriell produksjon** ved Vardø vgs relokaliseres til Vadsø vgs og øvrige tilbud opprettholdes som i dag.

4.4.1 *Vurdering av modellene 2a, 2b, 2c og 2d*

Tabellen nedenfor viser en forenklet oversikt over tiltak og konsekvenser ved skolestruktur som i modellene 2a, 2b, 2c og 2d.

Tabell: Tiltak og konsekvenser ved skolestruktur som modell 2.

Struktur: Balansert modell med (4) 5, 6 skolesteder	**Tiltak**	**Konsekvenser**
Vekt på tilgjengelighet	Opprettholde hovedlinjene i dagens skolestruktur Delvis opprettholde bredden i regionalt tilbud på VG1 Øke andel borteboere på VG1	Noe forflytning av behov for arbeidsplasser Noe endring i hybelbehov
Vekt på faglig kvalitet	Øke konsentrasjon av fagmiljøer	Mer attraktive arbeidsplasser Redusere antall skolebytte for elevene
Vekt på økonomiske hensyn	Noe redusert behov for spesialutstyrte arealer ved konsentrasjon av fagmiljøer Reduksjon av antall skolesteder Avvikle LOSA	Noe innsparinger på kostnader til bygningsmasse ved bedre utnyttelse av arealene Bortfall av kostnad til LOSA

Modell 2a innebærer nedleggelse av to skoler; Lakselv vgs. og Vardø vgs. Med utgangspunkt i budsjett for 2011 – vil dette gi et utgangspunkt for en årlig brutto innsparing på ca. 48 692 000 NOK – før eventuelle bygningsmessige og organisatoriske tiltak. Avvikling av drift og vedlikehold av elevhjemmene i Vardø medfører ytterligere reduksjon i kostnader. Modell 2b innebærer nedleggelse av skolene Nordkapp ffs/vgs. og Vardø vgs. Brutto innsparing – før bygningsmessige og organisatoriske tiltak vil være årlig ca. 51 086 000 NOK – sammenlignet med dagens situasjon. Avvikling av drift og vedlikehold av elevhjemmene i Vardø medfører ytterligere reduksjon. Modell 2c medfører avvikling av Nordkapp ffs/vgs., Lakselv vgs. og Vardø vgs. Utgangspunkt for innsparing før tiltak er vurdert til årlig ca. 79 497 000 NOK – før bygningsmessige og organisatoriske tiltak. Avvikling av elevhjemmene i Vardø medfører ytterligere reduksjon. Modell 2d medfører en avvikling av skolen i Vardø. Dette gir et brutto innsparingspotensial før tiltak på 20 281 000 NOK. Avvikling av LOSA vil for alle fire modeller gi ytterligere brutto besparelser på 16 500 000 NOK. Avvikling av elevhjemmene i Vardø medfører ytterligere reduksjon. Netto besparelse vil antakelig være noe mindre pga lønnskostnader ved opprettelse av nye klasser i Vadsø samt usikker mulighet for avhending av arealer.

Avvikling av Tana vgs vil, som nevnt, antakelig ikke ha noen innvirkning på drift av de øvrige skolene og står også tegnet inn på kartskissen.

Dersom Tana holdes utenfor skolestrukturen, er Vardø den skolen som har lavest elevtall og vil dermed berøre lavest antall elever og ansatte. Vardø og Vadsø er de to skolestedene som ligger nærmest hverandre i geografisk avstand, og det eneste tilfellet der vi vurderer at dagpendling er en teoretisk mulighet. Det foreslås derfor at hovedtyngden av opplæringstilbudene i Vardø overføres til Vadsø, med unntak av RM som fordeles på de andre skolestedene. En forutsetning for denne

fordelingen er at eksisterende inntaksregler med regionalt opptak for VG1 fjernes. Det vil si at HS VG1 flyttes til Vadsø, TIP VG1 flyttes til Vadsø, SSA VG2 flyttes til Vadsø og ST fordeles ved alle skolesteder i fylket.

Som nevnt i drøftingene i det foregående, er Lakselv og Nordkapp de to eneste skolestedene som ikke har fylkeseid elevhjem. Økonomisk kan man dermed argumentere med at disse skolestedene er gunstige for fylkeskommunen å opprettholde, fordi det er en etablert praksis med privat innkvartering på stedet, og dermed lavere kostnader for fylket.

Ved avhending av de store arealene i Vardø vil fylkeskommunen årlig ha store besparelser ved reduserte kostnader til drift og vedlikehold. Det er usikkert om det er mulig å finne kjøpere til bygningsmassen, men det vil uansett være mulig å reduserte kostnadene betydelig. Det er også grunn til å tro at det vil være besparelse knyttet til lønnskostnader i denne skolestrukturmodellen, avhengig av i hvilken grad elevene fra Vardø vil bidra til å fylle opp halvfulle klasser ved andre skoler, eller utløse behov for nye klasser. Avvikling av Vardø vgs nødvendigvis vil øke elevtallet ved andre skoler. Spørsmålet er hvorvidt de øvrige skolene vil ha tilstrekkelig overkapasitet til å kunne ta imot de ca 100 elevene fra Vardø vgs uten vesentlige bygningsmessige eller andre økonomiske tiltak. Elevsøkning til de ulike utdanningsprogrammene vil variere fra år til år, og en viss slakk bør det være for å øke sjansene for at elevens førstevalg innfris. Vi vet også at elevens valg nødvendigvis styres av det eksisterende tilbud, og vurderer at skolene vil kunne håndtere en så liten økning i elevtall uten bygningsmessige tiltak.

4.5 Modell 3

Dette er den mest sentraliserte av modellene med tre skolesteder, og forutsetter at LOSA og andre desentraliserte opplæringstiltak avvikles. Alta, Hammerfest og Kirkenes er vurdert som de tre største skolestedene i sine regioner, og sentraliseringen etter denne modellen vil dermed berøre et lavest mulig antall ansatte og elever. Også ut fra næringslivsutvikling som er drøftet i det foregående, virker det fornuftig å satse på disse tre skolestedene. Ut fra drøftingen om skolestørrelse er det grunn til å utvide Hammerfest og Kirkenes til å bli større i elevtall, og la Alta i størst mulig grad beholde den størrelsen skolen har i dag.

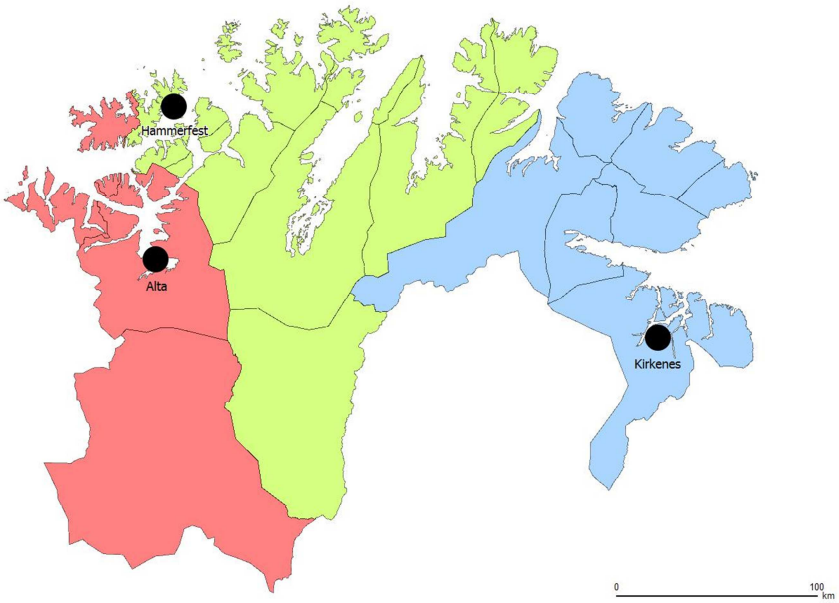

Figur: Kart over skoler i modell 3.

Tabellen nedenfor viser utdanningsprogramtilbudet på hver enkelt skole i modell 3 (VG1, VG2, VG3). Grått felt antyder avviklede utdanningstilbud.

Tabell: Oversikt over utdanningsprogram på de ulike skolene i modell 3.

Modell 3	Alta vgs	Hammerfest vgs	Kirkenes vgs	Lakselv vgs	Nordkapp vgs	Vadsø vgs	Vardø vgs	Tana vgs
Bygg og anleggsteknikk	x	x	x					
Design og håndverk	x	x	x	x				
Elektrofag	x	x	x		x	x		
Helse- og sosialfag	x	x	x	x		x	x	
Idrettsfag	x							
Medier og kommunikasjon	x			x		x		
Mus/dans/drama - musikk	x							
Naturbruk					x			x
Påbygging	x	x	x	x	x	x	x	x
Restaurant- og matfag	x	x	x		x		x	
Service og samferdsel	x	x					x	
Studiespesialisering	x	x	x	x	x	x	x	
Teknikk og ind. produksjon	x	x	x	x	x	x	x	

- **Bygg og anleggsfag** opprettholdes med samme struktur som i dag, men unntak av VG2 KEM (klima- energi- og miljøteknikk) i Alta som flyttes til Hammerfest.

- **Design og håndverk**: Både Alta og Hammerfest har ledig kapasitet på DH slik at tilstrømming av elever vil kunne bidra til en bedre utnyttelse av eksisterende arealer, som per i dag er dårlig utnyttet.

- **Elektrofag** opprettholdes i Alta og Kirkenes og styrkes og utvides i Hammerfest

- **Helse og sosialfag** opprettholdes i Alta og Hammerfest og styrkes i Kirkenes.

- **Idrettsfag** opprettholdes i Alta

- **Medier og kommunikasjon** styrkes i Alta

- **Musikk, dans, drama** opprettholdes i Alta

- **Naturbruk** grønn linje avvikles i Finnmark. Naturbruk blå linje og Fagskolen i Finnmark relokaliseres til Hammerfest.

- **Restaurant og matfag** opprettholdes i Alta og Kirkenes og utvides og styrkes i Hammerfest.

- **Service og samferdsel** styrkes i Hammerfest.

- **Studiespesialisering og påbyggingsklasser opprettholdes ved alle tre skolesteder og** utvides og styrkes i Kirkenes og Hammerfest

- **Teknikk og industriell produksjon**: Alta øker elevtallet på TIP, og deler av BYA (KEM) flyttes til Hammerfest eller Kirkenes. Dette er allikevel ikke tilstrekkelig for fylkets totale behov, og det vil derfor være behov for å bygge ut kapasiteten på TIP i Kirkenes.

4.5.1 Vurdering av modell 3

Tabellen nedenfor viser en forenklet oversikt over tiltak og konsekvenser ved skolestruktur som i modell 3.

Tabell: Tiltak og konsekvenser ved skolestruktur som modell 3

Struktur: Sentralisert modell med tre skolesteder	**Tiltak**	**Mulige konsekvenser**
Mindre vekt på tilgjengelighet	• Konsentrere tilgjengelighet og fagmiljøer • Øke andel borteboere • Avvikle LOSA	• Redusere antall skolebytte for elevene • Økt behov for elevhybler • Forflytning av behov for arbeidsplasser
Mindre vekt på faglig kvalitet	• Øke konsentrasjon av fagmiljøer	• Mer attraktive arbeidsplasser? • Større faglig og sosialt miljø elevene
Vekt på økonomiske hensyn	• Redusert behov for spesialutstyrte arealer • Avhende fem skolesteder, LOSA, undervisningsbygg og hybelbygg	• Innsparinger på kostnader til bygningsmasse • Reduserte kostnader for LOSA-elevene • Bedre utnyttelse av lærerressurser ved større oppfylling av klasser. • Noe behov for nytt areal

Modell 3 gir det største brutto innsparingspotensial – med årlig ca. 118 610 000 mill. NOK før bygningsmessige og organisatoriske kostnader er implementert i regnestykket. Ytterligere reduksjon av kostnader fremkommer ved avvikling av elevhjem i Vardø, Vadsø, og Tana. Modellen krever trolig omfattende fysiske utbyggingstiltak ved de største skolene.

Når det gjelder fagtilbudene ved skolene er det i denne fremstillingen lagt vekt på at man skal styrke de eksisterende fagmiljøene og i minst mulig grad skal opprette opplæringstilbud som ikke allerede er etablert ved skolene.

Sentralt vil man kunne oppnå stordriftsfordeler og kunne omdisponere penger for å styrke utdanningen i fylket. Ved Hammerfest, Alta og Kirkenes går det i dag ca 2000 elever. Utfordringen ved en sentralisering og konsentrasjon til tre skoler, vil blant annet være å finne arealer for ytterligere 800 elever ved de eksisterende skoleanleggene. Noen av arealutfordringene vil kunne løses ved en økt arealeffektivitet, stordriftsfordeler og bedre sambruk. Det er imidlertid å forvente at det vil fremkomme et behov for noe større areal. I skolebruksplanen er det vurdert at Kirkenes med bare mindre tilpasninger vil kunne ta imot 60 elever på internasjonalt baccalaureat (IB). Det er sannsynlig at disse elevene vil rekruttere fra ST i hele fylket, men flest fra Kirkenes.

Et viktig spørsmål vil være om man kan tilby tilstrekkelig med lærlingeplasser ved det enkelte skolested? Dersom Hammerfest får 600 elever, vil man kunne tilby lærlingeplasser til alle som trenger?

En slik sentralisering av videregående opplæring kan vanskeliggjøre et nært samarbeid mellom videregående skoler og ungdomsskolene, som har en langt mer desentralisert struktur.

Ved å konsentrere antall skolesteder til tre, vil man kunne bygge opp større og mer robuste fagmiljøer. Denne utvelgingen sier ingenting om sammensetning av fagmiljøer ved enkelte skole. Vesentlig vil det være å sette sammen utdanningstilbudene slik at både elever og lærere vil få styrket sine fagmiljøer. Ved en konsentrasjon av fagmiljøer bidrar man ytterligere til at elevene får minst mulig skolebytte, samtidig som man ivaretar hensyn til økonomi. Alta vgs har i dag ca 1000 elever og et svært bredt fagtilbud. Skolestørrelse er i det foregående drøftet, og det er konkludert med at det statistisk ikke er økte økonomiske stordriftsfordeler ved en skole når den har passert 800 elever i størrelse. Det er derfor konkludert med at Alta ikke trenger å øke sitt elevtall ytterligere og at elevplassene fra Vadsø, Vardø, Lakselv og Nordkapp relokaliseres til Hammerfest og Kirkenes. Det er valgt å styrke de eksisterende fagmiljøene fremfor å opprette nye fagmiljøer ved nye skolesteder.

Videregående skoler med under 300 elever gir gjerne større kostnader per elev enn større skoler gjør. Økonomiske hensyn tilsier at en viss grad av sentralisering er gunstig på lang sikt fordi man vil kunne oppnå lavere FDV-kostnader og lønnsutgifter. Ut fra drøftingene i det foregående er det grunn til å tro at man vil oppnå økonomiske fordeler når det gjelder drift og vedlikehold av kun tre skolesteder fremfor åtte som man har i dag. En sentralisering som skissert i denne modellen vil imidlertid utløse behov for investeringskostnader ved enkelte skoler.

Fordi tilbud om elevhjem styres med frie midler på fylkespolitisk nivå, kan man ikke uten videre argumentere for at økt sentralisering fører til økte kostnader til elevhjem. Økt sentralisering utløser ikke noe krav om økt antall elevhjem.

5 Oppsummerende kommentarer

I denne rapporten har vi blant annet presentert tall og statistikker fra Kostra som synliggjør at Finnmark i mange sammenhenger fremstår som ytterpunkt ved sammenlikning med andre fylker. Eksempelvis kan nevnes at:

- Finnmark har høyest driftsutgifter per elev i videregående skole.
- Finnmark har høyest bortvalg av elever i videregående skole.
- Finnmark har høyest arealbruk per elev i videregående skole (og da er ikke LOSA-arealene regnet med).
- Finnmark har høyest lærerdekning per elev i videregående skole.
- Finnmark har høy andel av befolkningen uten videregående utdanning.

I tillegg kan nevnes at Finnmark synes å ha et langt mer omfattende tilbud av elevhjem enn øvrige fylker, uten at komplett tallgrunnlag har vært tilgjengelig.

Denne rapporten har med forskjellige perspektiver belyst i hvilke grad skolestrukturen kan bidra til å endre Finnmarks rangering på disse statistikkene.

Finnmark har i dag en kostbar skolestruktur som ikke synes å gi de ønskede resultater. Det er grunn til å stille spørsmål om en ny vektlegging av premisser for skolestrukturen. I rapporten er det dokumentert at skolestørrelse i seg selv ikke er avgjørende for utdanningskvalitet, og at geografisk avstand til skole heller ikke er det. Derimot er det vel dokumenter at en desentralisert skolestruktur i tillegg til LOSA er svært kostbart. Dersom det hadde vært vesentlig bedre resultater med LOSA måtte man vurdert kostnadene knyttet opp mot resultatene.

Prognosene viser at elevtallet i Finnmark får en liten nedgang som i seg selv er grunn til å stramme inn på skolestruktur og fagtilbud.

Regioninndelingen sikrer at hver region har en viss bredde i utdanningstilbud. Elevene er bundet til å søke innenfor regionen på VG1. Inndelingen virker etter vår oppfatning, konserverende for skolestrukturen fordi tilgjengelighet innenfor hver enkelt region synes å komme i konflikt med størrelsen på elevsøkning og en rimelig størrelse på fagmiljøer. Dagens regioninndeling skaper dermed liten mulighet for dynamikk og utvikling av skolestrukturen.

Regioninndelingen sikrer at eleven skal få bo på hjemplassen det første året i videregående opplæring, men det er ingen føringer eller fortrinn for elevene ved videreføring til VG2, som dermed må sees i sammenheng med dokumentasjon tidligere i rapporten om at hvert skolebytte øker risikoen for frafall. Avstandene internt i regionene er også så store at dersom eleven skal velge en annen skole innenfor egen region, vil hun måtte flytte fra hjemplassen uansett. De eneste to skolestedene der dagpendling i teorien er mulig, er mellom Vadsø og Vardø.

Regioninndelingen fordeler arbeidsplasser og skolens rolle i flere små lokalsamfunn. Et vesentlig spørsmål i denne sammenheng er ikke bare hva skolen skal være for lokalsamfunnet, men også hva lokalsamfunnet skal være for skolen. I hvilken grad har lokalsamfunnet ressurser til å ta vare på sosial og faglig stimulering for elever og ansatte ved skolen? I hvilken grad har lokalsamfunnet for eksempel tilgang på læreplasser for elever som avslutter skoletiden etter VG2?

Det er ingen tvil om at en desentralisert struktur med vektlegging av bredde i utdanningstilbud ved den enkelte skole, bidrar til at fagmiljøene blant både elever og lærere er små, og at spesialutstyrte arealer får en dårlig utnyttelse. Det finnes i dag ikke regionale fagnettverk blant lærerne i Finnmark. Eleven kommer i bakerste rekke hvis hun vil på VG1 vil søke utdanning som ikke finnes i hennes region. Regioninndelingen bidrar dermed til en oppsplitting av fagmiljøer for å kunne ha tilbud til VG1-elevene. Dette er et fordyrende element for fylkeskommunen, idet strukturen bidrar til en dårlig utnyttelse av skoleanleggene og av de tilgjengelige lærerressursene med sin spesialkompetanse. En forutsetning for sentralisering av skolestrukturen bør være en sentralisering også av fagmiljøene på tvers av nåværende regioninndeling. Men en sentralisering av fagmiljøene kan også gjennomføres uten å endre på antall eller lokalisering av skolesteder. Hvor mye slakk/ ekstra kapasitet legges inn i utdanningstilbudet i Finnmark? I hvilken grad vil en sentralisering til færre skolesteder bidra til en reduksjon av den planlagte overkapasitet? I oppdraget ligger føringer om antall skoler tilknyttet de ulike regioner. Vi vil understreke at det i vurderingene knyttet til alle skolestrukturmodellene ikke er tatt hensyn til den nåværende regioninndeling eller inntakssystemet som er knyttet til dagens regioninndeling. Alle skolestrukturmodellene forutsetter dermed et fritt skolevalg. Premissene i oppdraget som gjelder lokalisering av de enkelte skolesteder i regionene er selvfølgelig fulgt opp.

Rapporten gir kun noen overordnede og enkle økonomiske vurderinger av modellene ovenfor - synliggjort som et brutto innsparingspotensial – sammenlignet med dagens situasjon (modell 0). Det betyr at eventuelle tiltak som følge av omleggingen, for eksempel behovet for ekstra klasser, graden av naturlig avgang, konsekvenser ved økt eller redusert bygningsmasse (FDV-kostnader), rente- og kapitalkostnader, etc. ikke er synliggjort i tabellen under. Estimater over reelle kostnader og eventuelt netto innsparing – er ikke utredet i denne rapporten. De største kostnadsdrivende tiltakene, er i modeller som krever bygningsmessige ombygginger eller utbygginger for å øke skolekapasiteten ved skoler som ikke blir vurdert nedlagt. Finnmark fylkeskommune må på et senere tidspunkt identifisere og prissette de økonomiske konsekvensene for hvert av strukturalternativene mer i detalj. Drøftingen ovenfor gir kun et overslag på hva som er av «tilgjengelige» midler før bygningsmessige og organisatoriske tiltak blir iverksatt. Dette er derfor ikke et godt nok beslutningsgrunnlag til å vurdere de reelle økonomiske konsekvensene.

Ved drøfting av problemstillinger knyttet til skolestruktur har det fremkommet forslag til tiltak som også går på tvers av drøftingsparametrene. Det er i rapporten dokumentert at LOSA i sin nåværende form er en kostbar opplæringsmodell og at foreløpige erfaringstall viser at modellen ikke synes å ha den ønskede effekt i form av økt gjennomstrømming. Det har derfor fremkommet flere forslag til å styrke LOSA som skolemodell dersom fylket skal videreføre modellen.

Ved å omstrukturere LOSA fra kun en enkelt moderskole (Nordkapp) til fra første dag på VG1 LOSA å sluse elevene inn til den skolen de hører til i VG2 ved at den skolen er moderskole, vil man ikke berøre noen av de oppgitte parametre. Løsningen vil i liten grad berøre økonomi, vil ikke utvide eller begrense tilbudet, og vil heller ikke i vesentlig grad svekke eller styrke tilgjengeligheten i fagtilbudet. Samtidig er forslaget til tiltak basert på å styrke den eksisterende skolestruktur.

Opprettelse av regionale fagnettverk for lærere vil være et annet tiltak på tvers av drøftingsparametrene. Fagnettverk vil ha et potensial for lærerne til egenutvikling og økt trivsel, samtidig som det øker sannsynligheten før økt kvalitet på undervisning som igjen kan påvirke elevens læring.

Ved en sentralisering av fagtilbudene vil man også ha et potensial for å styrke fagtilbudene ved den enkelte skole uten av man fjerner den grunnleggende skolestrukturen i fylket. Fordi man har dokumentasjon på at innfrielse av elevens førstevalg av utdanningsprogram har betydning for elevens gjennomføring av videregående opplæring, vil en forutsetning for sentralisering av fagtilbud allikevel være at eleven har fritt skolevalg i hele fylket fra VG1.

Referanseliste

Bjerklund, Monica og Lie, Ivar (2009) Bortvalg og gjennomstrømning i videregående skole i Finnmark. Analyser av årsaker og gjennomgang av tiltak. Presentasjon for Finnmark Fylkeskommunes opplæringsavdeling og pressekonferanse. Alta: Høgskolen i Finnmark.

Buland, T., Havn, V., Finbak, L. og Dahl, T. (2007). Intet menneske er en øy. Rapport fra evalueringen av tiltak i Satsing mot frafall (Trondheim: SINTEF).

Eriksen, Odd 2010. Bortvalg, frafall eller utdanningsbrudd? Hvordan kan vi forhindre at ungdom bryter løpet i videregående skole? Basert på intervjuer med nøkkelpersoner ved 6 videregående skoler i Østfold. Halden:Høgskolen I Østfold

Hattie, John (2009) Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analysis relating to achievement. London &New York: Routledge

Helland, H og Storen, L.A. (2004), Videregående opplæring – progresjon, gjennomføring og tilgang til læreplasser (Skriftserie 26/2004 NIFU STEP).

Hernes, Gudmund (2010) Gull av gråstein. Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring. Faforapport 2010:03.

Hægeland, Torbjørn; Kirkebøen, Lars J.; og Raaum, Oddbjørn (2009). Øre for læring – Ressurser i grunnskole og videregående opplæring i Norge 2003-2008. Rapport 2/2009 Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forsking

Høst, Håkon og Evensen, Miriam (2009). Ny struktur. Om Kunnskapsløftets strukturendringer i det videregående opplæringssystemet, og utforming av tilbud og dimensjonering i fylkeskommunene. Oslo:NIFU STEP

Markussen, E., Wigum, M, Lødding, B., og Sandberg, N. (2008). Bortvalg og kompetanse. Gjennomføring, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring blant 9749 ungdommer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002. Hovedfunn, konklusjoner og implikasjoner fem år etter. Oslo: NIFU STEP.

Nygaard, Vigdis og Bjerklund, Monica (2010). Evaluering av fleksibel videregående opplæring i Båtsfjord. Norut 2010/7

Opheim, Vibeke (2009). Kostnader ved frafall: Hva betyr frafall i videregående opplæring for inntekt blant ulike grupper yrkesaktiv ungdom? Oslo: Søkelys på arbeidslivet 3/2009:325-340.

Stortingsmelding nr. 31:2007-2008 Kvalitet i skolen

Stavem (2003) Utkantskolen – en nettverksskole. Evaluering av Utkantskoleprosjektet. Høgskolen i Nesna

Vibe, Nils, Brandt, Synnøve Skjersli, Hovdhaugen, Elisabeth (2011). Evaluering av Kunnskapsløftet. Underveisrapport fra prosjektet “Struktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse” Oslo: NIFU 19/2011

Utdanningsdirektoratet

Vår saksbehandler: Maj-Liss Mydske og Kjersti Botnan Larsen

Vår dato: 19.12.2011
Deres dato:

Vår referanse: 2011/5444
Deres referanse:

Til høringsinstansene, jf. vedlagt liste

Høring – Innføring av valgfag og forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid

Utdanningsdirektoratet sender med dette på høring forslag til innføring av valgfag og forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid.

Vedlegg 1 omhandler innføring av valgfag. Dette foreslås med forbehold om Stortingets behandling av Meld. St. 22 (2010-2011) *Motivasjon - Mestring – Muligheter*, som er berammet til 9. Januar 2012. Denne høringen omfatter:

- åtte nye læreplaner i valgfag (se vedlegg 1A- 1H)
- ordning for sluttvurdering i valgfag
- endringer i fag- og timefordelingen
- ny bestemmelse i forskrift til opplæringsloven kapittel 1 og i forskrift til privatskoleloven kapittel 2A som regulerer valgfag
- innspill til nye valgfag fra høsten 2013

Vedlegg 2 omhandler forskriftsfesting av tid til elevrådsarbeid og må ses i sammenheng med innføringen av valgfag. Her foreslås:

- ny § 1-4a i forskrift til opplæringsloven
- ny § 2A-5a i forskrift til privatskoleloven

Høringsuttalelser kan sendes inn på flere måter. Høringsuttalelser kan sendes inn via følgende nettside: www.udir.no/valgfag. Høringsuttalelser kan også sendes inn på epost til post@utdanningsdirektoratet.no eller per brev til Utdanningsdirektoratet, Postboks 9359 Grønland, 0135 Oslo. Høringsinstanser som sender innspill per brev eller epost bes om å presisere hvilke deler av høringsbrevet de uttaler seg om.

Frist for innsending av høringsuttalelser til Utdanningsdirektoratet er: **16.mars 2012.**

Våre høringer er åpne for alle, og alle som ønsker det kan sende inn uttalelser til oss.

Vennlig hilsen

Erik Bolstad Pettersen
divisjonsdirektør

Annemarie Bechmann Hansen
divisjonsdirektør

Vedlegg 1 – Høringsnotat – Innføring av valgfag
Vedlegg 1A- 1H – Forslag til læreplaner i valgfag
Vedlegg 2 – Høringsnotat – Forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid
Vedlegg 3 – Liste over høringsinstanser

Postadresse:
Postboks 9359 Grønland, 0135 OSLO
Besøksadresser:
Schweigaards gate 15 B, Oslo
Britveien 4, Molde
Parkgata 36, Hamar

Telefon:
+47 23 30 12 00
Telefaks:
+47 23 30 12 99

E-post:
post@utdanningsdirektoratet.no
Internett:
www.utdanningsdirektoratet.no

Bankgiro:
7694 05 10879
Org.nr.:
NO 970 018 131 MVA

Utdanningsdirektoratet

Vår saksbehandler: Maj-Liss Mydske
Tlf: 23301200
E-post: post@utdanningsdirektoratet.no

Vår dato: 19.12.2011
Deres dato:

Vår referanse: 2011/5444
Deres referanse:

Vedlegg 1

Høringsnotat om innføring av valgfag på ungdomstrinnet

1. Innledning

Utdanningsdirektoratet sender med dette forslag til nye valgfag på høring. Direktoratet foreslår nye læreplaner for valgfag, endringer i fag- og timefordelingen, endringer i forskrift til opplæringsloven og i forskrift til privatskoleloven. Forslaget sendes med forbehold om Stortingets behandling av Meld. St. 22 (2010-2011) *Motivasjon - Mestring – Muligheter*, som er berammet til 9. januar 2012.

Høringen omfatter:

- åtte nye læreplaner i valgfag
- ordning for sluttvurdering i valgfag
- endringer i fag- og timefordelingen
- ny bestemmelse i forskrift til opplæringsloven kapittel 1 og i forskrift til privatskoleloven kapittel 2A som regulerer valgfag
- innspill til nye valgfag fra høsten 2013

Valgfagene skal innføres gradvis. Høsten 2012 innføres valgfag for 8. årstrinn. Høsten 2013 innføres valgfag også for 9. årstrinn og høsten 2014 innføres valgfag for 10. årstrinn. Dette innebærer at endringene som etter planen skal tre i kraft fra 1.8.2012, bare gjelder for 8. årstrinn.

2. Bakgrunn for forslaget

I Meld. St. 22 (2010-2011) *Motivasjon - Mestring – Muligheter* fremmer Kunnskapsdepartementet forslag om å innføre valgfag. Departementet vil legge til rette for ytterlige valgmuligheter for elever på ungdomstrinnet. Bakgrunnen for disse valgmulighetene er at de skal bidra til økt motivasjon og læring.

Elever på ungdomstrinnet kan i dag velge mellom fremmedspråk eller språklig fordypning (norsk/engelsk/samisk). Det blir dessuten gjennomført forsøk med arbeidslivsfag som alternativ til fremmedspråk og språklig fordypning. Innføring av valgfag kommer i tillegg til nåværende ordning.

Departementet har i oppdragsbrev nr. 23-2011 til direktoratet tydeliggjort rammene for valgfag. Det går fram av oppdragsbrevet at valgfagene skal ha et totalt omfang på 171 timer over tre år, dvs. 57 timer per trinn, gjennomsnittlig 1,5 uketime. Læreplanene skal kunne tilpasses alle de tre enkelttrinnene, og de skal også kunne brukes av aldersblandede elevgrupper. Timer til valgfag får skolene dels gjennom nye timer, dels ved at de andre fagene, bortsett fra norsk og matematikk, avgir rundt 2 % av timetallet. I tillegg vil faget elevrådsarbeid bli avviklet som et eget fag, slik at disse timene inngår i valgfagene. Det blir gradvis innført nye timer, se avsnitt 3.3 om fag- og timefordeling.

Departementet skisserer også i oppdragsbrevet at det totalt skal utvikles nasjonale læreplaner for 12 - 14 valgfag. Til skoleåret 2012 – 2013 er det utviklet forslag til læreplaner for 8 valgfag. De øvrige læreplanene for valgfag skal utvikles og tas i bruk fra skoleåret 2013—2014.

Forslag til læreplanene i valgfag inneholder tverrfaglige emner som er satt sammen av elementer fra flere fag, og de skal ha en praktisk innretning.

Grunnleggende ferdigheter skal inngå i valgfagene. Det er ikke krav om at alle de grunnleggende ferdighetene skal inngå i alle valgfag. men skal inkluderes der det er naturlig. I dette høringsforslaget til læreplaner for valgfag er ikke de grunnleggende ferdighetene spesifikt beskrevet, men er integrert i kompetansemålene på fagenes premisser.

Bestemmelser om sluttvurdering er en del av læreplanen som forskrift og er beskrevet i avsnitt 3.2 i dette høringsbrevet.

For elever som ønsker det, vil det være mulig å bruke valgfagtimene til å ta fag fra videregående opplæring.

3. Forslag til læreplaner i valgfag og vurdering av bestemmelser knyttet til dem

I dette kapitlet presenterer direktoratet forslag til nye læreplaner i valgfag, og til endringer som er knyttet til fag- og timefordelingen og til forskrift til opplæringsloven. På bakgrunn av forslag og vurderinger i kapitlet ber vi høringsinstansene svare på følgende:

Spørsmål knyttet til den enkelte læreplanen

- Gir læreplanen et godt grunnlag for å gjennomføre opplæringen i faget?
- Viser kompetansemålene hvilken kompetanse elevene kan nå?
- Har kompetansemålene et realistisk faglig ambisjonsnivå?
- Har kompetansemålene et realistisk omfang i forhold til timetallet i faget?
- Er grunnleggende ferdigheter integrert i kompetansemålene på en hensiktsmessig måte?
- Er læreplanen utformet slik at den legger til rette for praktisk opplæring?
- Er læreplanen egnet for å undervise i aldersblandede grupper?
- Er du enig i navnet på valgfaget eller har du forslag til nytt navn?

Spørsmål knyttet til bestemmelser om valgfagene

- Hvilken modell for sluttvurdering bør valgfaget ha?
- Kommentarer til ny fag- og timefordeling?
- Hvor mange ulike valgfag bør det forskriftsfestes at det minimum skal tilbys ved den enkelte skole?
- Bør det i forskriften være ytterligere krav til antall valgfag ved større skoler?
- Hvor arbeidskrevende vil det være å oppfylle kravet om at fordelingen av elever til ulike valgfag er et enkeltvedtak når dette i mange tilfeller kan oppfylles ved en liste?

Generelt spørsmål

- Hvilke nye valgfag bør innføres fra høsten 2013 i tillegg til de åtte som er omfattet av dette høringsbrevet?

3.1 Læreplanene

Læreplanene skal fastsettes som forskrift og skal beskrive det faglige innholdet i opplæringen. Læreplanene i valgfag er utviklet med utgangspunkt i føringene for Kunnskapsløftet som ble gitt i St. meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*.

Læreplanene for valgfag har følgende oppbygging:

- Formål beskriver hensikten med opplæringen i faget for den enkelte elev og den verdi faget har for samfunnet og arbeidslivet. Formålsteksten gir premisser og retning for opplæringen i faget og beskriver hvordan faget bidrar i allmenndanningen, gir grunnlag for videre utdanning og kvalifiserer for arbeid og deltakelse i samfunnet.

- Hovedområder beskriver læreplanens inndeling. Hovedområdene inneholder en beskrivelse av det sentrale innholdet i faget og må ses i sammenheng med hverandre.

- Kompetansemål er formulert innenfor hvert hovedområde. Kompetansemålene beskriver hva elevene skal kunne mestre etter endt opplæring. Kompetansemålene er formulert innenfor hovedområdene og skal til sammen uttrykke en bredde i kompetansen i faget. De samlede kompetansemålene i et fag er grunnlaget for å vurdere elevens kompetanse i faget. Elevene vil i ulik grad oppnå de fastsatte kompetansemålene.

- Vurdering beskriver bestemmelsene for sluttvurdering i faget.

Det skal være en klar sammenheng mellom kompetansemål, beskrivelsen i hovedområdene og formålsteksten.

Grunnleggende ferdigheter skal også inngå i valgfagene, men det er ikke et krav at alle de grunnleggende ferdighetene skal inngå i alle valgfag. I dette høringsforslaget til læreplaner for valgfag er de grunnleggende ferdighetene ikke spesifikt beskrevet, men er integrert i kompetansemålene på fagenes premisser.

Valgfagene har en praktisk innretning der arbeidet i faget både kan være individrettet og basert på gruppearbeid. Noen av fagene skal være prosjektbaserte. Dette innebærer et arbeid med et tema som blir utviklet over kortere eller lengre tid og som består av ulike faser, som for eksempel planlegging, gjennomføring/presentasjon og evaluering.

Læreplanene i valgfag beskriver ett års opplæring og skal kunne brukes på alle årstrinn i ungdomstrinnet.

Følgende forslag til læreplaner er utviklet for 8. årstrinn fra 2012, se vedlegg 1A-1H:

Produksjon for sal og scene
Elevene skal planlegge og gjennomføre en forestilling eller lage og vise en film/video. Elevene kan delta i forberedelsene bak scenen eller på scenen. Hovedelementene i faget er hentet fra musikk og kunst og håndverk/duodji. Faget skal være prosjektbasert, og et hovedformål er å utvikle elevenes kreativitet og erfaring med entreprenørskap.

Produksjon av informasjon
Elevene skal planlegge og drifte en nettbasert publikasjon knyttet til skolens hjemmeside. Hovedelementene i faget er hentet fra norsk/samisk og samfunnsfag. Faget skal være prosjektbasert, og et hovedformål er å utvikle elevenes skrive- og formidlingsferdigheter knyttet til digitale medier.

Produksjon av varer og tjenester
Elevene skal produsere, markedsføre og tilby konkrete produkter eller tjenester. Hovedelementene i faget er hentet fra kunst og håndverk/duodji og mat og helse. Faget skal være prosjektbasert, og et hovedformål er å utvikle elevenes praktiske ferdigheter og erfaring med entreprenørskap.

Fysisk aktivitet og helse
Elevene skal utforske egne fysiske forutsetninger og bli bevisste på forholdet mellom fysisk aktivitet, kosthold og helse. Hovedelementene i faget er hentet fra kroppsøving og mat og helse. Faget er individrettet, men aktivitetene kan være gruppebaserte. Et hovedformål er å bidra til bedre fysisk helse for den enkelte eleven.

Design og redesign
Elevene skal designe og lage ett eller flere produkter basert på egne ideer. Hovedelementene i faget er hentet fra kunst og håndverk/duodji og samfunnsfag. Faget er i hovedsak individrettet, selv om aktiviteter kan være basert på samarbeid. Et hovedformål er å utvikle elevenes kreativitet, håndverksferdigheter og miljøbevissthet.

Forskning i praksis
Elevene skal gjennomføre, vurdere og formidle undersøkelser knyttet til miljø-, energi- eller samfunnsspørsmål. Hovedelementene i faget er hentet fra naturfag og matematikk. Faget kan være individ- eller prosjektbasert. Et hovedformål er å utvikle elevenes analytiske og faglige evner samt formidlingsevne.

Internasjonale kontakter
Elevene skal etablere kontakt med ungdom i andre land for å utveksle synspunkter, erfaringer og informasjon. Kommunikasjonsspråket skal i hovedsak være engelsk eller et annet fremmedspråk. Hovedelementene i faget er hentet fra engelsk, 2. fremmedspråk og samfunnsfag. Faget kan være individ- eller gruppebasert. Et hovedformål er å utvikle elevenes reseptive og produktive språkferdigheter, samt elevenes vurderings- og formidlingsevner.

Teknologi i praksis
Elevene skal konstruere og framstille gjenstander ved hjelp av varierte materialer og teknologiske løsninger. Hovedelementene i faget er hentet fra matematikk, naturfag og kunst og håndverk/duodji. Faget kan være individ- eller prosjektbasert. Et hovedformål er å utvikle elevenes innsikt og kreativitet i forbindelse med teknologiske løsninger.

3.1.1 Høringsspørsmål knyttet til læreplanene

Utdanningsdirektoratet ber om høringsinstansenes syn på følgende generelle spørsmål som gjelder alle læreplanene:

- Gir læreplanen et godt grunnlag for å gjennomføre opplæringen i faget?
- Viser kompetansemålene hvilken kompetanse elevene kan nå?
- Har kompetansemålene et realistisk faglig ambisjonsnivå?
- Har kompetansemålene et realistisk omfang i forhold til timetallet i faget?
- Er grunnleggende ferdigheter integrert i kompetansemålene på en hensiktsmessig måte?
- Er læreplanen utformet slik at den legger til rette for praktisk opplæring?
- Er læreplanen egnet for å undervise i aldersblandede grupper?
- Er du enig i navnet på valgfaget eller har du forslag til nytt navn?

Fra høsten 2013 skal det innføres ytterligere 4-6 valgfag. Vi ber derfor høringsinstansene svare påfølgende spørsmål og begrunne svaret:

- Hvilke nye valgfag bør innføres fra høsten 2013 i tillegg til de åtte som er omfattet av dette høringsbrevet?

3.2 Sluttvurdering i valgfag

Bestemmelser om sluttvurdering er en del av læreplanen som forskrift. Utdanningsdirektoratet har lagt til grunn ulike hensyn i vurderingen av hvilke bestemmelser som skal gjelde for valgfag. Direktoratet vurderer i dette høringsbrevet først om valgfag bør ha sluttvurdering med eller uten karakter, og deretter to ulike modeller for standpunktvurdering i valgfag. I tillegg vurderer direktoratet om valgfag bør ha eksamensordning.

En sentral målsetting med valgfagene er at de skal føre til økt motivasjon og læring. Vurderingsordningen som velges, bør støtte opp under denne målsettingen. Det er fastsatt i forskrift til opplæringsloven § 3-1 at elevene skal ha både underveisvurdering og sluttvurdering.

Formålet med underveisvurdering og sluttvurdering er fastsatt i § 3-2. Underveisvurderingen skal brukes som et redskap i elevens læreprosess, som et grunnlag for tilpasset opplæring og skal bidra til at eleven øker sin kompetanse i faget. I underveisvurderingen skal eleven både ha meldinger om hvilken kompetanse hun eller han har i faget og hvordan hun eller han kan øke sin kompetanse i faget. Dette er viktig også for vurdering i valgfag. Sluttvurderingen skal gjøres ved avslutningen av opplæringen i faget, og skal gi informasjon om hvilken kompetanse eleven har i faget på dette tidspunktet.

Vurdering med eller uten karakter
Vi mener at det må avgjøres om valgfag skal ha sluttvurdering med karakter eller uten karakter. Eksempel på sluttvurdering uten karakter vil være standpunktvurdering på 8., 9. og 10. årstrinn med vurderingsuttrykket *deltatt – ikke deltatt*. En slik ordning finnes for eksempel i faget utdanningsvalg i dag. Ved å velge en slik ordning kan dette uttrykket føres på elevens vitnemål uten å bli en del av poengberegningen. En sluttvurdering med karakter vil innebære at det fastsettes standpunktkarakterer som er tallkarakterer.

Å bruke sluttvurdering uten karakter kan være en aktuell vurderingsordning i valgfag, fordi det ivaretar formålet for valgfag på en god måte ved å hindre at det blir for stort fokus på prestasjoner og karakterer. Direktoratet mener det er utfordringer ved vurderingsuttrykket *Deltatt – ikke deltatt*, i og med at dette kun er knyttet til om eleven har deltatt i opplæringen. Uttrykket sier ikke noe om hvilken kompetanse eller hvilket ferdighetsnivå eleven har på det tidspunktet karakteren fastsettes. Vurderingsuttrykket som velges i valgfag bør si noe om kompetansen eleven har i faget. Her er heller ikke *Bestått – Ikke Bestått* egnede uttrykk fordi *Ikke Bestått* ikke kan brukes som sluttvurderingsuttrykk i grunnskolen.

En vurderingsordning *med* karakter i valgfag kan ha både fordeler og ulemper for elevenes motivasjon og læring. En ulempe er at vurdering med karakter kan virke læringshemmende eller føre til svekket motivasjon for en del elever dersom det oppstår et for sterkt resultatfokus. Mange vil hevde at det er nødvendig å ha en sluttvurdering med karakterer i valgfag for å sikre fagets legitimitet, og sikre at faget blir tatt alvorlig av lærere og elever. Mange elever blir også motivert av å få karakterer. Vi mener at det i valgfag bør fastsettes en sluttvurderingsordning med karakter. Denne vil sikre at elevens kompetanse i faget blir uttrykt på elevens vitnemål og vise at valgfag er et fag på linje med andre fag.

Alternative modeller for sluttvurdering med karakter
Vi ser for oss to ulike modeller for sluttvurdering med standpunktkarakterer i valgfag. Forskjellen på disse er knyttet til når standpunktkarakteren fastsettes og hvordan beregningen av poeng ved inntak til videregående opplæring skal skje. En forskjell mellom valgfag og de øvrige fagene er at valgfag skal kunne avsluttes hvert år, og at eleven kan velge ulike valgfag de tre årene på ungdomstrinnet. Vi tilrår her ikke en av modellene, men ber om høringsinstansenes syn på hvilken sluttvurderingsmodell som bør fastsettes for valgfag.

Modell 1 - Standpunktkarakter på 8., 9. og 10. årstrinn
Modell 1 innebærer at det blir satt en standpunktkarakter på hvert årstrinn gjennom hele ungdomstrinnet. Når eleven avslutter et valgfag, foreslås det at eleven får sluttvurdering i faget og standpunktkarakteren i valgfaget føres på vitnemålet. Dersom eleven har valgt mer enn ett valgfag, blir alle karakterene stående på vitnemålet. For at valgfagskarakterene ikke skal få uforholdsmessig stor betydning sammenlignet med andre fag, skal valgfag telle som én karakter når elevenes grunnskolepoeng beregnes. Dette betyr at det ikke utregnes en gjennomsnittskarakter i valgfag, men karakteren(e) fra valgfag omregnes til gjennomsnittlig poengsum som vil utgjøre grunnskolepoengene i valgfaget. Én, to eller tre standpunktkarakterer i valgfag vil da ligge til grunn for poengberegning for inntak til videregående opplæring.

Fordelene med denne modellen er at valgfag som elevene har avsluttet, vil telle i beregning av grunnskolepoeng. Denne beregningen vil være noe annet enn å beregne en gjennomsnittskarakter. Vi unngår at elevene velger strategisk (at de velger et fag i 10. som det

kanskje er lettere å oppnå god karakter i) og at samtlige standpunktkarakterer vil stå på vitnemålet. Det vil være mulig å beregne en gjennomsnittlig poengsum (også med desimaler).

I en slik modell må konsekvensene av at elevene får standpunktkarakterer allerede på 8. årstrinn, vurderes. I vurderingsordningene i Kunnskapsløftet er det en hovedregel at all vurdering av elevenes kompetanse er underveisvurdering fram til slutten av 10. årstrinn, da elevene får standpunktkarakter.[1] Alle standpunktkarakterer skal føres på elevens vitnemål og teller ved inntak til videregående opplæring, jf. forskrift til opplæringsloven §§ 3-18 og 6-15. En slik gjennomsnittsberegning vil kreve endringer i bestemmelser om inntak til videregående opplæring i forskrift til opplæringsloven kapittel 6. En utfordring ved at det skal settes standpunktkarakterer på alle årstrinnene er at elevene vil ha klagerett til fylkesmannen på hver enkelt av disse etter forskrift til opplæringsloven § 5-12.

Modell 2 - Standpunktkarakter på 10. årstrinn, halvårsvurdering med tallkarakter på 8. og 9. årstrinn

I modell 2 settes det færre standpunktkarakterer i valgfag og inntaksberegningen blir annerledes. I denne modellen skal det fastsettes en standpunktkarakter i valgfag på 10.årstrinn, slik vurderingsordningen er i de fleste andre fag på ungdomstrinnet. Modell 2 innebærer at den tallkarakteren eleven får ved slutten av opplæringen i valgfag på 8. og 9. årstrinn, får status som halvårsvurdering.

Standpunktkarakter fastsettes bare i det valgfaget eleven velger på 10. årstrinn. Det innebærer at det er standpunktkarakteren på 10. årstrinn som går inn i poengberegningen ved inntak til videregående opplæring. Dette er som i andre fag som er lagt over flere år. Hvilket valgfag eleven har hatt på 8. og 9. årstrinn, kan føres på vitnemålet som en merknad. Direktoratet legger til rette for en slik ordning i retningslinjene for føring av vitnemål i grunnskolen. Dette vil også ivareta hensynet til elever som ønsker å dokumentere hvilken karakter hun eller han har fått i valgfag på 8. eller 9. årstrinn, Dette gjør at eleven, for eksempel ved senere søknad om jobb eller studier, kan vise hvilken kompetanse han eller hun har i det aktuelle valgfaget.

Ordningen innebærer dessuten at elevens klagerett vil være knyttet til standpunktkarakteren på 10. årstrinn, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-12. Det er ikke klagerett på karakter gitt i halvårsvurderinger.

En annen fordel med en slik modell er at eleven får tid til å vurdere hvilket valgfag som gir størst motivasjon, slik at eleven på 10. årstrinn er best mulig forberedt til det valgfaget han eller hun vil skal telle ved inntak til videregående opplæring. Et argument mot å innføre standpunktkarakterer i valgfag allerede fra 8. Trinn, er at elever som begynner på ungdomstrinnet bør få anledning til å prøve seg fram, kanskje med ulike valgfag, før det får konsekvenser for inntak til videregående opplæring. Dersom det skal settes standpunktkarakter fra 8. årstrinn, innebærer det at karakterer i valgfag allerede fra starten av ungdomstrinnet får betydning for inntak til videregående opplæring, mens det i andre fag, som norsk og matematikk, ikke blir satt en standpunktkarakter før på 10. årstrinn. I et kortsiktig perspektiv kan det da bli viktigere for eleven å prestere i valgfag enn i norsk og matematikk. Å innføre standpunktkarakterer som er tellende på vitnemålet allerede på 8. årstrinn, kan føre til at valgfagene får et uønsket fokus på karakterer og prestasjoner, heller enn å gi den tilsiktede variasjon, motivasjon og praktiske avvekslingen.

Modell 2 kan gjennomføres innenfor gjeldende regelverk og likner på sluttvurderingsordningen i andre fag i grunnskolen.

Eksamen

Utdanningsdirektoratet vurderer det som lite hensiktsmessig å innføre eksamen i valgfag. Formålet er blant annet å være et praktisk element i elevens skolehverdag, og noe annet enn de

[1] Unntaket er fag hvor skoleeier i lokal forskrift om fag- og timefordelingen har fastsatt at faget skal avsluttes på 8. eller 9. årstrinn.

obligatoriske fagene. Valgfagene har et begrenset omfang og en spesiell innretning som tilsier at det ikke bør innføres sentralt gitt eksamen. Det bør derfor heller ikke være en lokalt gitt eksamen i valgfag. En slik eksamen ville i tillegg få administrative og økonomiske konsekvenser for kommunene.

3.2.1 Høringsspørsmål knyttet til sluttvurdering i valgfag

Utdanningsdirektoratet ber høringsinstansene vurdere de ulike modellene for sluttvurdering i valgfag, og hvilken modell for sluttvurdering som bør fastsettes.

3.3 Fag- og timefordelingen

Valgfagene skal til sammen ha 171 timer for hele ungdomstrinnet. Skoleeier kan ikke flytte timer til valgfag mellom årstrinnene, men må tilby valgfag med 57 timer på både 8., 9. og 10. årstrinn når ordningen er fullt innført.

For å skaffe til veie disse 171 timene har departementet besluttet å øke totaltimetallet, ta bort faget elevrådsarbeid og redusere timetallet noe i de øvrige fagene, med unntak av norsk og matematikk.

Økning i totaltimetall og et totaltimetall som kan deles på tre
I Meld. St. 22 (2010-2011) *Motivasjon - Mestring – Muligheter* varsler Kunnskapsdepartementet at totaltimetallet på ungdomstrinnet økes med 57 timer som en følge av innføringen av valgfag. Det har vært et ønske fra sektoren å kunne ha et totaltimetall for ungdomstrinnet som kan deles på tre uten desimaler. For å legge til rette for dette foreslår Utdanningsdirektoratet at netto økning av totaltimetallet blir 56 timer i ordinær fag- og timefordeling, og 55 timer i fag- og timefordeling for elever som har tegnspråk som førstespråk.

Justering av timetallet i andre fag
I Meld. St. 22 (2010-2011) *Motivasjon - Mestring – Muligheter* varsler Kunnskapsdepartementet at faget elevrådsarbeid avvikles. Dette gir 71 timer til de nye valgfagene.

Videre varsler departementet omdisponering av timetall fra andre fag til valgfagene. Matematikk- og norskfaget blir ikke omfattet av denne omdisponeringen. For de øvrige fagene på ungdomstrinnet vil omdisponeringen innebære en reduksjon på 2-3 %, til sammen 44 timer i den ordinære fag- og timefordelingen (45 timer i timefordelingen for elever som har tegnspråk). Direktoratet mener en slik reduksjon i timetall i disse fagene ikke vil representere en vesentlig svekkelse av opplæringen, fordi valgfagene utformes ved hjelp av elementer fra andre fag. Valgfagene vil dermed samlet sett bidra til å styrke opplæringen i de andre fagene. Direktoratet ser det derfor ikke som nødvendig å endre læreplanene selv om timetallet endres noe.

Elever med samisk fag- og timefordeling og elever med finsk som andrespråk
Elever som følger samisk fag- og timefordeling og elever med finsk som andrespråk, skal også ha valgfag. Omdisponeringen av timetall for de enkelte fagene vil i hovedsak bli den samme som for den ordinære fag- og timefordelingen, men det må foretas enkelte tilpasninger fordi disse gruppene har en annen timefordeling i enkelte fag. Utdanningsdirektoratet vil sende en samlet fag- og timefordeling for elever med samisk fag- og timefordeling og elever med finsk som andrespråk ut i en egen høring våren 2012. Tilpasningene for valgfag vil bli synliggjort i denne høringen.

3.3.1 Endringer i fag- og timefordelingen

Oversikten nedenfor viser ny fag- og timefordeling når valgfagene for ungdomstrinnet er fullt innført (skoleåret 2014-15). Oversikten viser samtidig hvilken endring i timetall dette representerer i forhold til den nåværende fag- og timefordeling for ungdomstrinnet.

Den nåværende fag- og timefordeling finnes i Udir 1-2011 vedlegg 1: Fag- og timefordelingen i grunnopplæringen - Kunnskapsløftet.

Ny fag- og timefordeling ungdomstrinnet

	Ordinær fag- og timefordeling					Elever med tegnspråk som førstespråk				
Fag	**8.–10. årstrinn**				**Endring***	**8.–10. årstrinn**				**Endring***
	8.	**9.**	**10.**	**sum**		**8.**	**9.**	**10.**	**sum**	
RLE				153	-4				153	-4
Norsk				398					678	
Norsk tegnspråk				-	-					
Matematikk				313					313	
Naturfag				249	-7				249	-7
Engelsk				222	-5				222	-5
Fremmedspråk /språklig fordypning				222	-5				222	-5
Samfunnsfag				249	-7				249	-7
Kunst og håndverk				146	-4				146	-4
Musikk				83	-2				83	-2
Mat og helse				83	-2				83	-2
Kroppsøving				223	-5				223	-5
Utdanningsvalg				110	-3				109	-4
Elevrådsarbeid				0	-71				0	-71
Valgfag	57	57	57	171	171	57	57	57	171	171
Endring i totaltimetall					56					55
Totaltimetall ungdomstrinnet	**2 622**					**2 901**				

* Endringen viser endring i timetall i forhold til nåværende fag- og timerfordeling, jf. i Udir 1-2011 - vedlegg 1 tabell 1 og 3

3.3.2 Merknader til fag- og timefordelingen

Innføringen skjer først for elever som begynner på 8. årstrinn skoleåret 2012-13. Elever som går på 9. og 10. årstrinn dette skoleåret, skal ikke ha valgfag og følger den nåværende fag- og timefordeling. Fra skoleåret 2013-14 vil den nye fag- og timefordelingen gjelde både 8. og 9. årstrinn. 10. årstrinn skal ikke ha valgfag dette skoleåret og følger nåværende fag- og timefordeling. Skoleåret 2014-15 vil den nye fag- og timefordelingen gjelde for hele ungdomstrinnet (8.-10. årstrinn).

3.3.3 Høringsspørsmål knyttet til ny fag- og timefordeling

Utdanningsdirektoratet ber om høringsinstansene syn på ny fag- og timefordeling.

3.4 Forskriftsfesting av rammene for valgfag

Direktoratet vil forskriftsfeste rammene for valgfag i forskrift til opplæringsloven. Dette bør gjøres i kapittel 1 som omhandler innholdet i opplæringen. Reguleringen kan gjøres på tilsvarende måte som for fremmedspråk, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-8.

Noe av det som særpreger valgfagene, er at eleven skal kunne følge samme valgfag i ett eller flere år. Direktoratet mener dette bør forskriftsfestes slik at det kommer tydelig fram. Imidlertid er det viktig å understreke at elevene har rett til opplæring i valgfag, ikke rett til opplæring i et *bestemt* valgfag. Eleven har heller ikke *rett* til å ha samme valgfag i flere år. Årsaken til dette er at det er skoleeier eller skolene som avgjør hvilke valgfag de ulike skolene tilbyr, og dette kan variere fra år til år. Elevene skal etter søknad fordeles på de valgfagene som skolen faktisk tilbyr.

Selv om det er skoleeier som avgjør hvilke valgfag den enkelte skolen skal tilby, og eleven ikke har noe rettskrav på et bestemt valgfag, vil det være slik at å innvilge eller avslå en søknad er bestemmende for den enkelte elevs rettigheter og plikter. Innvilgelse eller avslag på valg av valgfag har betydning for om eleven får opplæring i et fag som interesserer, og som eleven mener er relevant for videre utdanning. Dette betyr at en avgjørelse om hvilket valgfag eleven skal tilbys for et opplæringsår, er å regne som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2. Skolens avgjørelse knyttet til valg av valgfag må derfor følge reglene om enkeltvedtak. I de situasjonene der eleven ikke får innvilget sitt valg, må skolen fatte enkeltvedtak etter vanlige regler. Det betyr blant annet at avgjørelsen må være skriftlig, begrunnet og gi klageadgang. Selv om eleven ikke har rett til å få innvilget sitt valg, må skolen fatte vedtaket i samsvar med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. I denne type saker vil det innebære at skolen må sikre at vedtakene ikke medfører forskjellsbehandling av elevene, og at det ikke er lagt vekt på utenforliggende hensyn. Det må også fattes enkeltvedtak der skolen innvilger elevens valg. I slike situasjoner er det mulig å fatte et forenklet enkeltvedtak der det er unntak fra de ordinære kravene til begrunnelse og underretning, jf. forvaltningsloven § 24 andre ledd og § 27 første ledd siste setning. I praksis blir skolens enkeltvedtak i slike tilfeller svært forenklet og lite arbeidskrevende. For de elevene som får det valgfaget de ønsker, vil det være nok med en liste der det står hvilke elever som har fått de ulike valgfagene.

Ved innføringen av valgfag på 8. trinn fra høsten 2012 kan skoleeier velge mellom åtte valgfag. Hvilke valgfag hver skole tilbyr, vil variere, blant annet på grunn av ulik størrelse på skolene og andre forhold ved skolene. Et spørsmål i denne forbindelsen er hvor mange valgfag skolene må tilby elevene.

Når antall valgfag per skole skal avgjøres, er det ulike hensyn som må avveies. På den ene side skal elevene ha reelle valgmuligheter når det gjelder valgfag, og dess færre valgfag skolen tilbyr, dess mindre blir valgfriheten. På den andre siden må hensynet til det som er praktisk mulig ved den enkelte skolen vurderes. For små skoler kan det være en utfordring å tilby mange valgfag. For å sikre at elevene har et reelt valg, mener direktoratet det bør forskriftsfestes at alle skoler skal tilby minst to valgfag.

Direktoratet har også vurdert om det bør forskriftsfestes ytterligere krav til antall valgfag for større skoler med flere klasser per årstrinn. Direktoratet mener større skoler bør tilby flere valgfag enn minstekravet. Det bør imidlertid ikke forskriftsfestes hvor mange valgfag skoler med flere klasser per årstrinn skal tilby. Dette må tilpasses lokale forhold og er en del av den lokale handlefriheten.

En viktig forutsetning for at valgfagene skal kunne fungere i samsvar med intensjonene, er å involvere elevene når skolen skal avgjøre hvilke valgfag den skal tilby. At elevene får reell medvirkning, er viktig for at valgfagene skal være motiverende for elevene. Dette gjelder også når skoleeier eller skoler må vurdere om de skal skifte tilbudet på valgfag.

Dersom det på bakgrunn av høringen blir fastsatt en sluttvurderingsmodell med standpunktkarakter på alle årstrinn, vil dette kreve endringer i bestemmelsene om inntak i forskrift til opplæringsloven kapittel 6.

3.4.1 Høringsspørsmål knyttet til forskriftsfesting av rammene for valgfag

Direktoratet ber om høringsinstansens syn på følgende:

- Hvor mange ulike valgfag bør det forskriftsfestes at det minimum skal tilbys ved den enkelte skole?
- Bør det forskriftsfestes ytterligere krav til antall valgfag ved større skoler?
- Hvor arbeidskrevende vil det være å oppfylle kravet om at fordelingen av elever til ulike valgfag er et enkeltvedtak når dette i mange tilfeller kan oppfylles ved en liste?

3.4.2 Forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven

Ny § 1-14 skal lyde:

§ 1-14 *Opplæring i valfag på ungdomstrinnet*
Elevane på ungdomstrinnet i grunnskolen skal ha opplæring i valfag frå 8. årstrinn. Elevane kan ha same valfag på fleire trinn eller dei kan velje nytt valfag på kvart årstrinn.
Skoleeigaren pliktar å tilby minst to ulike valfag per opplæringsår. Skoleeigaren avgjer kva for valfag elevane skal få tilbod om, og korleis dette skal organiserast.

Gjeldende § 1-14 blir ny § 1-15.

3.4.3 Merknader til forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven

Merknad til ny § 1-14
Bestemmelsen regulerer opplæringen i valgfag. Bestemmelsen er ny.

I § 1-14 første ledd første punktum er det slått fast at elevene skal ha opplæring i valgfag fra 8. årstrinn. Omfanget av opplæringen er fastsatt i fag- og timefordelingen. Opplæringen skal følge læreplanen i et av valgfagene. I annet punktum er det fastsatt at eleven kan ha det samme valgfaget på flere årstrinn eller at eleven kan ha forskjellige valgfag. Det blir understreket at dette punktumet må ses i sammenheng med bestemmelsens andre ledd, og at det er skoleeier som avgjør hvilke valgfag skolen tilbyr i de ulike opplæringsårene. Eleven har ingen rett til å ha et valgfag over flere år. Avgjørelsen om hvilket valgfag den enkelte elev får, er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, som skal treffes i samsvar med forvaltningslovens regler om enkeltvedtak.

Paragraf 1-14 andre ledd regulerer skoleeiers plikter. Det er i første punktum fastsatt at skoleeier plikter å tilby minst to ulike valgfag hvert opplæringsår. Dette er et minstekrav. Skoleeier kan tilby flere valgfag. Skoleeiere med mange klasser per årstrinn bør også tilby flere ulike valgfag.

I annet punktum er det slått fast at utover kravet om minst to valgfag er det skoleeier som avgjør hvilke valgfag som tilbys, og hvordan opplæringen i valgfag skal organiseres. Avgjørelsen om hvilke valgfag den enkelte skolen skal tilby, kan delegeres til de enkelte skolene. Når skoleeier eller skolen skal avgjøre valgfag for neste opplæringsår, er det rimelig å involvere elevene. Opplæringen må organiseres i samsvar med kravene i opplæringsloven, blant annet § 8-2, fag- og timefordelingen og læreplanen for det aktuelle valgfaget.

Merknad til ny § 1-15
Gjeldende § 1-14 om "tilbod om fag frå vidaregåande opplæring til elevar på ungdomstrinnet" blir ny § 1-15. Det er ikke foreslått endringer i bestemmelsen her.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Valgfag blir innført over en treårsperiode med 57 årstimer per trinn på ungdomstrinnet (gjennomsnittlig 1,5 uketime). Tilbudet blir først gitt til 8. trinn fra høsten 2012. 19 årstimer på hvert trinn er ny utvidet tid, mens 38 årstimer er omdisponert fra andre fag (elevrådsarbeid avvikles som eget fag, i tillegg til at alle fag unntatt norsk og matematikk avgir 2-3 % av timetallet). I sin kompensasjon til kommunene legger staten til grunn en økning på 57 årstimer totalt når valgfagene er ferdig innført, dvs. 19 årstimer per trinn (en halv uketime). Kompensasjonen til skoleeier er beregnet slik at valgfagstimene kan bemannes med 25 % høyere lærertetthet enn i undervisningen på ungdomstrinnet forøvrig. Dette gjelder også for den delen av tiden som er omdisponert fra andre fag. For de av dagens timer som omgjøres til

valgfag, er merkostnaden for skoleeier beregnet som differansen mellom en ny time med 25 % høyere lærertetthet og en time med dagens lærertetthet. Høyere lærertetthet skal både sikre at elevgruppene ikke blir for store, og at elever på mindre skoler skal få reelle valgmuligheter i valgfag. Metoden for å beregne kompensasjonen til kommunene for valgfag er for øvrig den samme som ved tidligere timetallsutvidelser, men med et kostnadsgrunnlag som er tilpasset at timene på ungdomstrinnet er dyrere enn på barnetrinnet.

5. Endringer i forskrift til privatskoleloven

5.1 Innledning og vurderinger

Innføringen av valgfag gjelder også for private skoler som er godkjent etter privatskoleloven. For de private skolene som ikke har fått godkjent å bruke andre læreplaner enn Læreplanverket for Kunnskapsløftet, jf. privatskoleloven § 2-3, vil forslaget til læreplaner i valgfag og endringer i fag- og timefordelingen også gjelde. Det er videreforeslått en tilsvarende endring i forskrift til privatskoleloven § 2A-10.

Vurderinger knyttet til forslag til læreplanen for faget og endringer i fag- og timefordelingen og endringer i forskrift til opplæringsloven gjelder langt på vei også for private skoler som følger Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

For private skoler som ønsker å få godkjent andre valgfag eller justerte læreplaner i valgfag, må direktoratet vurdere dette konkret, jf. privatskoleloven § 2-3,ogblant annet finne ut om forslaget innebærer "*jamngod opplæring i faget*".

5.2 Økonomiske og administrative konsekvenser

Tilskuddet til private grunnskoler beregnes med grunnlag i kostnadene i de kommunale grunnskolene. Ved innføring av valgfag på ungdomstrinnet, foreslår departementet å øke tilskuddet med 2.1 millioner kroner, jf. Prop. 1 S (2011-12).

5.3 Forslag til endring av forskrift til privatskoleloven

Ny § 2A-10 skal lyde:

§ 2A-10 *Opplæring i valfag på ungdomtrinnet*

Elevane på ungdomstrinnet i grunnskolen skal ha opplæring i valfag frå 8.årstrinn. Elevane kan ha same valfag på fleire trinn eller dei kan velje nytt valfag på kvart årstrinn.

Skolen pliktar å tilby minst to ulike valfag per opplæringsår. Skolen avgjer kva for valfag elevane skal få tilbod om, og korleis dette skal organiserast.

5.3.1 Merknad

Ansvaret er lagt til skolen. Se for øvrig merknader til endringene i forslaget til endring av forskrift til opplæringsloven over.

Utdanningsdirektoratet

Vår saksbehandler: Kjersti Botnan Larsen

Vår dato: 19.12.2011
Deres dato:
Vår referanse: 2011/5444
Deres referanse:

Vedlegg 2

Høringsnotat - Forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid

Utdanningsdirektoratet sender her på høring et forslag om å forskriftsfeste at elevene skal ha tid til elevrådsrelatert arbeid i opplæringstiden. Det foreslås nye bestemmelser i forskrift til opplæringsloven og forskrift til privatskoleloven. Forskriftsfestingen gjelder både for grunnskoler og videregående opplæring.

Forslaget må ses i sammenheng med innføring av valgfag og endringer som foreslås i denne forbindelse, blant annet avviklingen av faget elevrådsarbeid på ungdomstrinnet, se vedlegg 1.

1. Bakgrunn

Kunnskapsdepartementet har gitt direktoratet i oppdrag å foreslå forskriftsbestemmelser om tid til elevrådsarbeid. Oppdraget må ses i sammenheng med Meld. St. 22 (2010-2011) *Motivasjon-Mestring-Muligheter* og tiltak i denne. I meldingen ble det meldt at en ønsker å avvikle faget elevrådsarbeid:

> *Med bakgrunn i inntrykk av hvordan selve faget elevrådsarbeid har fungert, ser det ikke ut til å være en tydelig sammenheng mellom fagets intensjoner og det som faktisk skjer i timene. Departementet mener derfor at det er grunn til å se på om fagets intensjoner og innhold kan ivaretas på andre og bedre måter enn i dag."… "Departementet vil derfor foreslå at faget elevrådsarbeid avvikles, samtidig som det legges til rette for en fornyelse av arbeidet med elevmedvirkning i ungdomsskolen.*

Departementet påpeker også i meldingen at det er likhetstrekk mellom hovedområdene i faget elevrådsarbeid og hovedområdene i andre fag, deriblant samfunnsfag og religion, livssyn og etikk (RLE) med dels overlappende kompetansemål. Det innebærer at det gjennom andre fag skal gis opplæring som øker elevenes kompetanse når det gjelder medvirkning og demokratiforståelse.

Departementet har også understrekt at som konsekvens av bortfallet av faget elevrådsarbeid, skal forskriftene til opplæringsloven og privatskoleloven endres for å sikre elevenes medbestemmelse i form av klasserådsarbeid og elevrådsarbeid. Departementet vil også sikre at fagets innhold og intensjoner ivaretas i andre fag og skolens øvrige aktiviteter.

2. Gjeldende rett

Elevmedvirkning i skolen er forankret i nasjonalt og internasjonalt regelverk, blant annet i FNs konvensjon om barns rettigheter, i barneloven og i opplæringsloven.

FNs barnekonvensjon

I barnekonvensjonen artikkel 12 reguleres barns rett til å bli hørt. Retten til å bli hørt omfatter det at barnet får uttale seg, at det blir lyttet til og at det barnet sier blir tatt hensyn til. Dette kan kalles en rett til medbestemmelse. Retten har av FNs barnekomite blitt delt i to. For det første barn som aktive deltakere i samfunnet og for det andre retten til å bli hørt under saksbehandlingen i forvaltningen og domstolene. Retten til å uttale seg regnes som ett av de fire generelle prinsippene i barnekonvensjonen. Dette betyr at retten etter artikkel 12 skal integreres i gjennomføringen av alle de andre rettighetene. Artikkel 12 er en av de sentrale rettighetene som kommer inn uavhengig av livsområde. [1] Retten har også nær sammenheng med artikkel 3 om barns beste. FNs barnekonvensjon er tolket slik at elevene har rett til

[1] Sandberg, Kirsten. Barns rett til å bli hørt. I: Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge. Høstmælingen, Njål; kjørholt, Elin Sag og Sandberg, Kirsten. Universitetsforlaget. Oslo. 2008.

medansvar og medvirkning i opplæringen. Dette betyr at skolene må legget til rette for at elevene skal få erfaring med ulike former for ansvar, deltakelse og medvirkning. Dette gjelder både i det daglige arbeidet i skolene og ved deltakelse i representative organer.

Barneloven
Barns rett til å bli hørt i avgjørelser som gjelder barnets personlige forhold er også lovfestet i barneloven § 31. Bestemmelsen gjelder for alle som har med barnets personlige forhold å gjøre, som skoler.

Opplæringsloven
I opplæringsloven § 1-1 sjette ledd annet punktum (formålsbestemmelsen) er det fastsatt at elevene skal ha medansvar og rett til medvirkning. Formålet skal gjennomsyre hele grunnopplæringen. Elevens medvirkning er utdypet i Læreplanverket for Kunnskapsløftet i både generell del og i prinsipper for opplæring. I prinsipper for opplæringen er det understreket at skolen skal forberede elevene på å delta i demokratiske beslutningsprosesser og stimulere til samfunnsengasjement. Elevene skal få erfaring med deltakelse og medvirkning i demokratiske prosesser både i det daglige arbeidet og ved deltakelse i representative organ. Elevmedvirkning innebærer også deltakelse i avgjørelser om læring, for den enkelte og gruppen. Det sies også at elevene skal kunne delta i planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringen innenfor rammene i lov og forskrift inkludert læreplanverket.

Elevenes rett til medvirkning gjennom elevrådsarbeid er lovfestet i opplæringsloven. Elevrådene er ikke gitt beslutningsmyndighet i skolesamfunnet, men kan uttale seg i alle saker som gjelder skolen. Det er fastsatt i § 11-2 at for grunnskolen at det skal være et elevråd ved alle skoler med representanter for elevene fra og med 5. trinn. Elevrådet skal fremme fellesinteressene til elevene ved skolen og arbeide for å skape godt læring- og skolemiljø. For videregående opplæring er det lovfestet i § 11-6 at alle skoler skal ha et elevråd. Det er fastsatt i § 11-6 at elevrådet blant annet skal jobbe for læringsmiljøet, arbeidsforholdene og velferdsinteressene til elevene. I videregående opplæring er også allmøte for elevene lovfestet. I tillegg er det lovfestet at elevrepresentanter i videregående opplæring har møte- og talerett i fylkeskommunale nemnder i drøftingen av alle pedagogiske og administrative saker som gjelder interessene til elevene, jf. § 11-8. Tilsvarende gjelder for de ansatte, jf. kommuneloven § 26.

I tillegg til elevråd er det i opplæringsloven også lovfestet elevrepresentasjon i samarbeidsutvalg ved grunnskoler (§ 11-1), skolemiljøutvalg (§11-1a), skoleutvalg ved videregående skoler (§ 11-5), skolemiljøutvalg ved videregående skoler (§ 11-5a). I § 9a-5 er elevenes deltakelse i skolemiljøarbeidet særlig regulert. Her er det fastsatt at elevene skal engasjeres i planleggingen og gjennomføringen av det systematiske arbeidet for helse, miljø og sikkerhet ved skolen. Skolen skal legge til rette oppgaver for elevene ettersom hva som er naturlig for de enkelte trinnene. Elevrådet skal oppnevne skolemiljørepresentanter. I § 9a-6 er det fastsatt at skolen har en informasjonsplikt til råd og utvalg når det gjelder skolemiljø.

Arbeid i elevrådet er ikke fravær dersom faglærer eller kontaktlærer har godkjent dette på forhånd. Direktoratet har i rundskriv Udir-1-2010, i merknader til bestemmelsene om føring av fravær i henholdsvis grunnskolen og videregående opplæring, presisert at elevrådsarbeid som på forhånd er avtalt med faglærer eller rektor, ikke regnes som fravær. Elevdemokratiet er viktig i skolen. Tilsvarende gjelder for elevens rett til individuell rådgivning, både sosialpedagogisk rådgivning og yrkes- og utdanningsrådgivning, jf. opplæringsloven § 9-2 og forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og privatskoleloven § 3-11 og forskrift til privatskoleloven kapittel 7.

Privatskoleloven
FNs barnekonvensjon og barneloven gjelder også for private skoler godkjent etter privatskoleoven. For skoler som følger Læreplanverket for Kunnskapsløftet gjelder også generell del og prinsipp for opplæringen og det som er fastsatt her om elevmedvirkning. For skoler som har fått godkjent alternative læreplaner etter privatskoleloven § 2-3 må det ses på disse læreplanene og hva som er fastsatt der om elevmedvirkning.

I private skoler godkjent etter privatskoleloven skal det også være elevråd hvor elevene er representert fra og med 5. trinn, jf. privatskoleloven § 5-3. Elevrådsarbeid er ikke fravær, det er tilsvarende regler her som i opplæringsloven. Elevene skal involveres i arbeidet med skolemiljøarbeid, jf. § 2-5 annet ledd, jf. opplæringsloven § 9a-5. Dette innebærer blant annet at elevrådet skal holdes løpende orientert om alle forhold- deriblant hendelser og vedtak – som har vesentlig betydning for skolemiljøet. Det er ikke lovpålagt med skolemiljøutvlag i de private skolene, disse oppgavene ivaretas blant annet av skolens styre.

3. Direktoratets vurderinger

Selv om det er foreslått å avvikle faget elevrådsarbeid innebærer dette ikke at arbeidet med elevenes medvirking blir mindre viktig i skolen. Alle elever skal fortsatt få mulighet til å drive med arbeid knyttet til elevdemokrati og medvirkning. Departementet løftet i Meld. St. 22 (2010-2011) *Motivasjon-Muligheter-Mestring* på side 22 frem norske elevers gode demokratiforståelse og positive holdning til medvirkning i meldingen. Departementet understreket at norsk skole også i fremtiden må videreutvikle denne kompetanse og sikre seg at elever i Norge hevder seg på dette området. Departementet understreker videre i meldingen på side 35 at

> *Elevenes rett til medvirkning i opplæring må skje i skolens arbeid i alle fag og reflekteres i det daglige arbeidet for å styrke elevenes motivasjon for læring. Dette vil gjøre det enklere å se sammenhengen mellom retten til medbestemmelse og det faktiske arbeidet i de enkelte fag.*

Når det gjelder elevrådsarbeid er det lovfestet at skolene skal ha elevråd. For å tydeliggjøre at elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen foreslås dette forskriftsfestet. Dette bør forskriftsfestes for både elever i grunnskolene og elever i videregående opplæring. Direktoratet mener at det er viktig at det er tid til arbeid med elevdemokrati både i grunnskolen og i videregående opplæring. Når det blir forskriftsfestet at elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen, er det enda tydeligere at denne typen arbeid ikke er fravær. Det regnes som en del av opplæringen. Imidlertid vil det fortsatt være slik at dersom arbeidet fører til at eleven ikke følger den ordinære opplæringen i en time må dette være godkjent av faglærer, kontaktlærer eller rektor på forhånd. Her er det viktig at man har rutiner for denne typen godkjenning lokalt.

For å unngå en for snever forståelse av hva som omfattes av bestemmelsen, bør det være elevrådsrelatert arbeid forskriftsfestes som en del av opplæringen. Elevrådsrelatert arbeid forstås som blant annet møter i elevrådet, oppgaver den enkelte har i tilknytning til elevrådet som er skoleadministrative og møter/diskusjoner i klassen om saker i elevrådet eller andre saker knyttet til elevdemokrati og elevenes medvirkning. Også oppgaver bestemt av klassen, grupper eller enkeltelever knyttet til medvirkning kan omfattes, så fremt dette er godkjent på forhånd. Elevrådsrelatert arbeid skal forstås i vid forstand og alle elever skal kunne få mulighet til å drive med arbeid knyttet til elevdemokrati og medvirkning også dem som ikke er med i elevrådet.

Når det gjelder tid den enkelte bruker til elevrådsrelatert arbeid er det viktig at skolen minner eleven om at hun eller han har et medansvar for at læreren skal få grunnlag for vurdering i de ulike fagene, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-3 tredje ledd og forskrift til privatskoleloven § 3-3 tredje ledd. Arbeid med elevrådsrelatert arbeid må ikke føre til at eleven ikke kan få karakter i halvårsvurderingen eller standpunktkarakter fordi læreren ikke har grunnlag for vurdering. Faglærer må også være oppmerksom på dette ved godkjenning av tid til elevrådsarbeid. Det vil også være viktig at skolen sender varsel dersom det er fare for at læreren ikke har grunnlag for vurdering, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-7 og forskrift til privatskoleloven § 3-7.

Når det gjelder arbeidet med å involvere elevene og gi elevene en mulighet til å bli hørt for øvrig minner direktoratet om at elevene i underveisvurderingen skal gis mulighet til egenvurdering. Egenvurderingen er også en viktig del av arbeidet med elevmedvirkning. Videre viser vi til at elevene kan gis mulighet til å delta i vurderingen av undervisningen. Vi viser her til vår veileder *Undervisningsvurdering – en veileder for elever og lærere* som kan lastes ned fra www.udir.no.

Departementet inviterte i meldingen Elevorganisasjonen og andre sentrale aktører til å bidra i arbeidet med å utvikle en tiltakspakke (veiledningsmateriell) for elevmedvirkning og demokratiforståelse i ungdomsskolen. Dette arbeidet vil bidra til å tydeliggjøre hvordan skolene kan jobbe med elevmedvirking og demokratiforståelse i ungdomsskolen.

Vi ber om høringsinstansenes syn på forskriftsfestingen av tid til elevrådsrelatert arbeid.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forskriftsfestingen av at elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen antas ikke å ha vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser for skolene eller skoleeieren. Dette er en presisering av gjeldende rett.

5. Forslag til endring i forskrift til opplæringsloven

Ny § 1-4a skal lyde:

§ 1-4a Tid til elevrådsrelaterte saker
Elevar skal ha mulegheit til å arbeide med elevrådsrelaterte saker i opplæringstida.

1.1 Merknad til ny § 1-4a

Elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen. Alle elever skal få mulighet til å drive med elevrådsrelatert arbeid. Dette er ikke begrenset til elevene som sitter i elevrådet. Elevrådsrelatert arbeid omfatter blant annet møter i elevråd, diskusjoner og møter i klassen knyttet til elevdemokratiet og medvirkning og oppgaver knyttet til dette. Også enkelt elevers eller gruppers initiativ knyttet til medvirkning og elevdemokrati kan omfattes. Tid til dette regnes ikke som fravær. En forutsetning for at arbeidet ikke skal regnes som fravær er at det er godkjent på forhånd av faglærer, kontaktlærer eller rektor. Rutiner for godkjenning avgjøres lokalt. Bestemmelsen gjelder både for grunnskolen og videregående opplæring

6. Forslag til endringer i forskrift til privatskoleloven

Overskriften til kapittel 2A skal lyde:

Kapittel 2A Innhaldet i opplæringa

Ny § 2A-5a skal lyde:

§ 2A-5a Tid til elevrådsrelaterte saker
Elevar skal ha mulegheit til å arbeide med elevrådsrelaterte saker i opplæringstida.

1.2 Merknad til forslag til endringer i forskrift til privatskoleloven

Merknad til ny overskrift kapittel 2A
Overskriften foreslås endret for å tydeligere vise kva som reguleres i kapitlet. Kapittel 2A omhandler fortsatt krav til læreplaner, men inneholder i tillegg ulike reguleringer av innholdet i opplæringen utover det som er fastsatt i læreplanen. Ved å endre tittel vil det bli samme tittel som i forskrift til opplæringsloven kapittel 1.

Merknad til ny § 2A-5a
Det vises til merknad til tilsvarende endring i forskrift til opplæringsloven.